

Jenesis (Letotletot)

Anutunöñ jiiga yuai pakpak letotket.

Jim-as-a-asari

Buk kiañön kösohot kewöni jiza: Anutunöñ suep, gölme, mietkö yuaiñiri pakpak aka ambazip miwikjaim enjiiga siñgisöndoknöñ et etkuiga lömböt sihibölönjambuk mi gölme dop neñgö qaknine öngöyök. Mewö et neñguiga Anutunöñ oyaençkoyaen aka malbingö köna denöwöni mi areñgöba miwikjaiyök. Letotletot (Jenesis) buk kiañgö uruñe likepni yahöt kewö ahözahot:

- 1) Boj 1-11 Kösohot könakönahiji: Anutunöñ suep aka gölme miwikjaim etkiiga ambazip yengö malmaljine mutuk miañgören denöwö asuhuyök. Adam aka Iw, Kein aka Abel yengö kösohotjini. Noagö nalöje göulu ketanjan asuhuba gölme turuyök. Babilon miañgören miri köröpnji kötökjni meget.
- 2) Boj 12-50 Israel yengö bömöñ jalöurupnjini yengö kösohotjini: Mutuk Abrahamnöñ Anutu möt nariba keuñi tem köla maliga keuri jim teköiga solaniyök. Yañgö andöje nahönñi Aisak, isiñi Jeikob qetni alaři Israel aka yañgö nahönurupni 12 mieñgö kösohotjini könajni könajni. Azi 12 mi Israel könagesögö kambu 12 mieñgö bem bömöñjina aket. Bem bömöñ Josefkö kösohotjni mi tandöknji kun. Denöwö asuhuiga Josefnöñ mutuk Ijipt aniga yañgö andöje iwiñi Jeikob aka darumunurupni pakpak yengön mewöyök saiwaurupjini yembuk Ijipt kantrinöñ anda kiana malget.

Buk kiañön ambazip yengö malmaljinañgö kösohotjni gwötpuk jizapmö, Anutunöñ denöwö ak engiyöhi, miañön kösohot mieñgö likepni bohonji akza. Malmalgö kösohot pakpak mieñgö ahakmeme azi bohonji mi Anutu. Könakönahije suep, gölme aka mietkö yuaiñiri pakpak miwikjaim enjiiga siñgisöndoknöñ et etkuiga pöndaj Iwijnini öljí mala bölöñjamjini kewöta keunjini jim teköba likepjni meleñ engii qaknjine öngöi malget. Tosatjan Anutugö keu bapne angeri, i ölopjanöñ köyan köla enguangjiri malmaljinan miañgö dop uteköba asuhuyök. Noagö nalöje saiwañi 8 yengön qahöpmö, ambazip tosatjni pakpak yengön kömuget. Konañgep jöhöjöhö keuñi mi Abraham aka gwölönarökurupni könajgep asuhugerri, yengöra engiyök. Jöhöjöhö keu mieñgö dop Anutunöñ könagesürupjan oyaençkoyaen akingöra galöm köl enjiiga mala kota mal öngöme. Ambazipnöñ mönüwök denöwö Anutu möt narim wañgigeri,

kösöhot tömbuji miejön mönö nalö kewöje mewöyök mötnaripninan guliba köhöimapkörä bauköm nenjimakze.

Buk kiañgö bahöji bohonji 10 mi kewö:

- 1) Suep, gölme aka yuai pakpak miwikjaiyök. 1.1–2.25
 - 2) Siñgisöndokö lömböt sihimbölöjambuk könahiyök. 3.1–24
 - 3) Adamgö nalöneyök könahiba Noagöreñ kangorök. 4.1–5.32
 - 4) Noagö nalöje o göulu ketajan asuhuyök. 6.1–10.32
 - 5) Babilon miri köröpnj kötökji meget. 11.1–9
 - 6) Semgö nalöneyök könahiba Abramgöreñ kangorök. 11.10–32
 - 7) Bömön jalö karöbut Abraham, Aisak aka Jeikob 12.1–35.29
 - 8) Isogö gwölönarörökurupjji mi kewö: 36.1–43
 - 9) Josef aka yañgö darumunurupjji 37.1–45.28
 - 10) Israel könagesö yejön Ijipt malget. 46.1–50.26
-

Anutunöj jim kutuiga yuai pakpak letotket.

1 ¹Könakönahije Anutunöj Suep aka gölme miwikjaaim etkiyök. ²Miwikjaaim etkiiga gölme mi gwamönjji aka kizik-kazukpjambuk ahöyök. Ahöiga o diginjambuk mi söjaupnöj turuiga tarök. Mewö tariga Anutugö Uña Töröjan o miejöö qakjnine anda kaba malök. ³^aMewö maliga Anutunöj kewö jim kutuyök: “Asakjan mönö asuhum tiñgitma.” Mewö jim kutuiga miri mönö asariyök. ⁴Asarii ehi miajön mönö ölöwahiga asaknji pandamanöhök mendeñ etkiyök. ⁵Asakjanjöq qetnji wehön asaknji aka pandamangö qetnji suñgem mewö etkoholök. Mewö etkoholiga wehön mutuknji teköiga miri söjauba gianjiyök.

⁶Gianjiiga Anutunöj kewö jim kutuyök: “Mönö o sutjine suepkö jabö köhöiknji asuhuba o mendeñniga euke aka emuke ahömahot.” ⁷Mewö jim kutuba suepkö jabö köhöiknji miwikjaiba miajön o mendeñniga tiñgita jabö qaknje euke aka jabö bapnje emuke ahöyohot. Mewö asuhuiga ⁸suepkö jabö köhöiknji eukeanjöq qetnji suep qerök. Mewö qeriga wehön yahötnji teköiga miri kunbuk söjauba gianjiyök.

⁹Gianjiiga Anutunöj kewö jim kutuyök: “O suep bapnje ahözei, mi mönö qezakögetka kambu mohot aiga gölme örönjji asuhuma.” Mewö jim kutuiga mönö mewö asuhuyök. ¹⁰Mewö asuhuiga örönjanjöq qetnji gölme qeta o kambu tokogeri, miajöö qetnji köwet etkoholök. Etkohola etkehiga miajön mönö ölöwahök. ¹¹Ölöwahiga kewö jim kutuyök: “Gölme qaknje mönö yuai görökji (töñgönjji) pakpak kewö asuhuba wahötme: Gwözözak yuai kötjinambuk mi mönö asuhuba wahöta kötjnini kuñguba söhömaknje. Ip kösö tandökjnini könajı könajı mönö gölmenöj asuhuba öljini kötjinambuk kuñguba söhömaknje.”

^a 1.3 2 Kor 4.6; 6-8 2 Pitö 3.5

Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuyök: ¹² Gölme qakje yuai görökŋji (töŋgönŋji) pakpak asuhuba wahötket. Gwözözak yuai kötjinambuk tandökŋjini könaji könaji mi asuhuget. Ip kösö tandökŋjini könaji könaji mi gölmenöŋ asuhuba öljini kötjinambuk kuŋgum söhöget. Mewö asuhuiga Anutunöŋ engehiga miaŋjön mönö ölöwahök. ¹³ Wehön karöbutŋi teköiga miri kunbuk söŋauba gianjyök.

¹⁴ Giaŋŋiiga Anutunöŋ kewö jim kutuyök: “Suepkö jabö köhöikŋje mönö asakŋji asakŋji asuhuba wehön aka suŋgem mi mendeŋ etkiba kinda (yara) yambu, kömunjaŋ kie nalö aka wehön nalö, gwani nalö aka silim mohot mohotkö aiwesökŋjina ahöme. ¹⁵ Mieŋjön mönö suepkö jabö köhöikŋje miaŋgoreŋ asakŋji asakŋji aka gölme mem asarime.” Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuget: ¹⁶ Anutunöŋ asakŋji ketanji yahöt miwikŋaim etkiyök: Asakŋaŋgö galömjina wehön jeŋi kiniga miaŋgö eretŋi köiŋ mi suŋgemgö galömjina kinda ahöm öŋgömahot. Seŋgelau mi mewöjanöŋ miwikŋaim enŋiyök. ¹⁷ Anutunöŋ mi suepkö jabö köhöikŋje miaŋgoreŋ gölme mem asarimegöra al enŋiyök. ¹⁸ Mi gölme mem asariba wehön aka suŋgem galömjina kinda asakŋji aka pandamanŋi mendeŋ etkimegöra al enŋiyök. Mewö asuhuiga Anutunöŋ engehiga miaŋjön mönö ölöwahök. ¹⁹ Wehön 4:ŋi teköiga miri kunbuk söŋauba gianjyök.

²⁰ Giaŋŋiiga Anutunöŋ kewö jim kutuyök: “O köwet miengö uruŋine mönö yuai isikusukŋjinambuk asuhuba dop köla o qeba ölölaŋgöba laŋ anda kaba malme. Mewöjanöŋ neiŋi neiŋi gölme qakje könakemba bölbögöba kutuba anda kaba malme.” ²¹ Mewö jiba köwetkö sömbupŋi ketanji ketanji aka yuai isikusukŋjinambuk tandökŋjini könaji könaji o qeba ölölaŋgöba qeqelaŋlaŋ anda kamakzei, mi miwikŋaim enŋiyök. Mewöyök nei tandökŋjini könaji könaji ginginŋjinambuk mi miwikŋaim enŋiyök. Miwikŋaim enŋiba engehiga miaŋjön mönö ölöwahök. ²² Ölöwahiga kötuetküm enŋiba keu kewö jiyök: “Injini mönö köt morörjinambuk jul sehiba o köwet dop köla malme aiga nei injini mönö mewöjanöŋ gölme qakje ahum sehime.” ²³ Keu mewö jiiga wehön 5:ŋi teköiga miri kunbuk söŋauba gianjyök.

²⁴ Giaŋŋiiga Anutunöŋ kewö jim kutuyök: “Gölme qakje mönö yuai pakpak malmaŋjinambuk tandökŋjini könaji könaji asuhume. Mirigö sömbupŋi, yuai bapŋinan köla ölöloŋgömakzei aka arökŋaŋgö sömbupŋi tandökŋjini könaji könaji, mi mönö asuhume.” Mewö jim kutuiga mönö kewö asuhuget: ²⁵ Anutunöŋ arökŋaŋgö sömbupŋi tandökŋjini könaji könaji mi miwikŋaim enŋiyök. Mirigö sömbupŋi tandökŋjini könaji könaji mi miwikŋaim enŋiyök aka yuai pakpak bapŋini gölmenöŋ köla ölöloŋgömakzei, tandökŋjini könaji könaji mi miwikŋaim enŋiyök. Miwikŋaim enŋiba engehiga miaŋjön mönö ölöwahök. Mewö.

Anutunöj azi aka ambi miwikñaim etkiyök.

²⁶^bMianjö andöje Anutunöj kewö jiyök: “Ayop, nini mönö azi nanine tandökö dop meinga kaisoñgolomnini ewö aka yuai pakpak galöm kól enjiba malma. Yuai pakpak mi köwetkö söraji, suepkö neiñi aka mirigö sömbupnji, gölme körek aka yuai pakpak bapñini gölmenöj köla öölöñgömakzei, mönö mieñgö galomnjina aka malma.” ²⁷^cMewö jiba nanji kaisoñgolomjajö dop azi miwikñaiyök. Anutugö kaisoñgolomji ewö malmapkora i miwikñaim wañgiyök. Azi aka ambi malmahotkora i miwikñaim etkiyök. ²⁸Miwikñaim etkiba i kötuetkoba kewö jim kutum etkiyök: “Injiri mönö ahum sehiba gwölönarökpuk malohotka gölme dop köla malme. Mewö mala gölme tonji akrie. Mewö aka köwetkö söraji, könakembagö neiñi aka sömbup mokoleñ laigisip gölmenöj anda kamakzei, mönö mi pakpak galöm kól enjiba malme.” ²⁹Mewö jiba keu kewö jiyök: “Mötket, nörön ýoha könaji könaji gölme pakpak dop köla asuhuba wahöta kötjini kuñgum söhömakzei aka ip kösö pakpak öl kötjinambuk kuñgum söhömakzei, mi numbu neneñini akjapkora al enjizal. ³⁰Arökjanjö sömbupnji pakpak, könakembagö neiñi pakpak aka yuai pakpak gölmenöj anda kamakzei aka tosatni pakpak söñgörö ösumjini örömakzei, yeñgöra gwözözak görökni (töngönji) könaji könaji mi neneñamjini akjapkora al enjizal. “Keu mewö jiiga mönö mewö asuhuyök. ³¹Asuhuiga Anutunöj yuai pakpak miwikñaiyöhi, mi ehiga mönö ölop kötökni aiga urusösöngai mörök. Wehön 6:ñi teköiga miri kunbuk söñauba gianjyök. Mewö.

Anutunöj kendon tarök.

2 ¹Gianjiga suepkö jakeñi jakeñi, gölme aka mietkö yuainjiri aködamunjirambuk pakpak mi lök miwikñaim enjim teköyök.
²^dAnutunöj nupñi mi mei teköiga wehön 7 mianjöreñ kendon tarök. Nupñi pakpak meyöhajgöra wehön 7 mianjöreñ luhut meyök.
³Miwimiwikñai nupñi pakpak meyöhajgöra aka wehön miañgöreñ luhut meyök. Mianjöra wehön 7:ñi mi kendon jiba kötuetkoba jim kömbuhiyök. Mewö.

Oyaenkoyaen miri qetni Eden

⁴Anutunöj suep gölme miwikñaim etkiiga asuhuyohorangö kösshotni mi mewö. Kembu Anutunöj suep aka gölme miwikñaim etkiyöhi, nalö miañgöreñ ⁵⁻⁶Kembu Anutugö jitsihitkora gölme qakje kie qahö yöhöiga nup kölkömötkora azi kun kude malökmö, gölme uruñeyök bedunöj

^b 1.26 1 Kor 11.7; 27 Mat 19.4; Mak 10.6 ^c 1.27-28 Jen 5.1-2 ^d 2.2 Hib 4.4, 10; 2-3 Eks 20.11

miyök kota gölme qakŋi dop köla mem samuruyök. Mianjöra arökŋajangö ip kösö kun me sombemgö gwözözak yuai kun mi gölmenöŋ qahö asuhum tiŋgita ahöyük.

⁷e Nalö miaŋgören Kembu Anutunöŋ gölme sömsöm memba miaŋjon azi mem yaköba malmalgö numbu ösumnji söŋgöröje ui geiga öröba guliba malmalgö uŋaŋambuk ahök. Mewö.

⁸ Mewö aiga Kembu Anutunöŋ wehön kotkotje göröken miri qetŋi Eden miaŋgören oyaenkoyaeŋ nup kömöta azi miwikŋaiyöhi, i miaŋgören al waŋgiyök. ⁹ Al waŋgiba jiiga gölmenöhök ip tandökŋjini könajı könajı asuhuba wahötket. Ip mi eksihimjnambuk aiga öljini neneŋi mi nahömjınambuk. Oyaenkoyaeŋ nup bibile malmal köhöikŋangö ipni aka mötkutukutugö ipni mi mohotne jim kutuiga asuhuyohot. Mötkutukutugö ipŋangö könajı kewö: Öljni nemba miaŋjon ölöpnji aka bölöŋi mietkö könajiri mi möt kutubahotpuk.

¹⁰ Ip mewö wahötketka o töwatŋi kun mi Edenök könahiba oyaenkoyaeŋ miri mem kelita miaŋgörenjök eta jula o böröŋi töwatŋi 4 aka anget. ¹¹ O töwatŋi mutukŋangö qetŋi Pison, mi Hawila gölme körek liliköba ahöba anja. Gölme miaŋgören goul ahöza.^f ¹² Gölme miaŋgö goulŋi mi ölöpnji kötökŋi akza. Sileqösösök umköhöwakŋambuk qetŋi bedelion aka köt öljambuk qetŋi oniks mi mewöyök miaŋgören ahözahot. ¹³ O böröŋi töwatŋi jaŋgö 2 miaŋgö qetŋi Gihon. Mi (Mesopotemiagö) gölme qetŋi Kus mi körek liliköba ahöba anja. ¹⁴ O böröŋi töwatŋi karöbutŋi qetŋi Taigris. Mi Asiria gölme wösöŋe wehön kotkotje göröken geba anja. O böröŋi töwatŋi jaŋgö 4 miaŋgö qetŋi mi Yufreitits.

¹⁵ Mewö aiga Kembu Anutunöŋ azi waŋgita oyaenkoyaeŋ miri Eden köl kömöta ek galöm akŋapköra jiba al waŋgiyök. ¹⁶ Al waŋgiba kewö jiba jim kutum waŋgiyök: “Oyaenkoyaeŋ nup uruje ip pakpak kin anjei, mieŋgö öljini mi ölop amqebe mem nemba malman. ¹⁷ Mimö, mötkutukutugö ipkö öljni mi mönö kude neman. Mi nemba ölöpnjanjö könajı aka bölöŋangö könajı möt kutuman ewö, gi mönö wehön miaŋgörenjök kömum köhöiman. Mianjöra mi mönö kude neman.”

¹⁸ Mewö jiba Kembu Anutunöŋ jiyök: “Azinöŋ nanjöök maliga ölop qahö akza. Mianjöra nöŋjon mönö nanji tandökŋangö dop alabauŋji miwikŋaimam.” ¹⁹ Mewö jiba arökŋangö sömbupŋi pakpak aka könakembagö neinjí pakpak mi gölmenöŋ miwikŋaim eŋgiba azigö kösutje eŋguangita azinöŋ qetŋini denöwö qetmawi, mi eka mötmakröra yangören al eŋgiyök. Al eŋgiiga azinöŋ yuai malmaljınambuk pakpak mieŋgö qetŋini mohok mohok qeriga Anutunöŋ mewö mia

^e 2.7 1 Kor 15.45; 9 Ind 2.7; 22.2, 14; 24 Mat 19.5; Mak 10.7-8; 1 Kor 6.16; Ef 5.31

^f 2.11 Hawila mi Babilonia gölmegö jabö kösutje ahöza.

ahömapkörä jim köhöiyök. ²⁰Mewö aiga azinöj mirigö sömbupnji pakpak, könakembagö neiŋi pakpak aka arökjanjö sömbupnji pakpak mi qetjnini enjim teköyök. Enjim teköyökmö, nannji tandökjanjö dop alabauknji malmapkörä kun qahö miwikjaiyök.

²¹Qahö miwikjaiiga Kembu Anutunöŋ mi eka azi mem lömböriiga gaun lömbötji ahöyök. Ahöiga maröm sihitnji kun öröba dumdumji busuŋan mem gwözöŋönök. ²²Gwözöŋda azinöhök maröm sihitnji meyhöi, miaŋön ambi meyök. I memba azigören waŋgita kayök. ²³Waŋgita kaiga azinöŋ i eka kewö jiyök:

“Yei! Ki nani tandöha. Yaŋgö sihit busuŋi mi nani sihit busunöhök asuhuza.

Anutunöŋ i azigö sile kitiprjeyök mei letota azi tandök ewö maljawanjöra qetnji mönö ambi (azigö alaŋi) qetme.”⁸

²⁴Mewö jiiga Anutunöŋ kewö jim kutum etkiyök: “Mewö aiga azinöŋ mönö iwinamji etkömosöta anömjajanjöreŋ qekötahöba silemohot aka malmahot.”

²⁵Azi miaŋön anömjambuk opo söröŋiri qahö aukje malohotmö, töndup nanjiraŋgö gamurjiri qahö möta malohot. Mewö.

Adam aka Iw Anutugö keuŋi qetala et etkuyök.

3 ¹^hKembu Anutunöŋ gölmegö sömbup malmaljinambuk pakpak miwikjaim enjiyöhi, mieŋgö sutnjine mokoleŋnöŋ isimkakalek mötmötnöŋ sömbup pakpak mi enjgonjita öŋgöyök. Mewö öŋgöba ambigöra kewö jiyök: “Oyaenjkoayaŋ mire ip pakpak kin anjei, mieŋgö öljini kun kude nemahotkora Anutunöŋ öljä jim kutum etkiyök me qahö?”

²Mewö jiiga ambinöŋ meleŋda mokoleŋgöra kewö jiyök: “Oyaenjkoayaŋ mire ip tosatnji kin anjei, mieŋgö öljini mi ölop nembitkora jiyök. ³Mimö, miri bibiŋe ip kun kinjawi, miangö öljä mi nemba kömumbitpuköra mönö kewö jiyök: ‘Mi mönö kude nemahot. Mia kude misirimahot.’ Mewö jim kutum netkii maljít.”

⁴Mewö meleŋda jiiga mokoleŋnöŋ ambigöra kewö jiyök: “Mi saumbaŋ! Injiri kude kömumahot. ⁵Mimö, ip miangö öljä mi neyohotka wehön miangörenjök mönö jenjiran tohoiga Anutu ewö aka ölopjanjö könaŋi aka böloŋjanjö könaŋi möt tekömahot. Anutunöŋ keu mi möta mewö asuhubapuköra keuŋi mewö jiyök.”

⁶Mewö jiiga ambinöŋ ip mi uba ehiiga öljä ölopŋi neneŋjanjö dop ahök. “Mi eksihimjambuk kiniga mötkutukutu ketajni awamjanöŋ niŋgima,” mewö mötmöriba öljä kun meköba neyök. Nemba apni yambuk

⁸ 2.23 Iŋklis keu eknöŋ: man aka woman keu yahöt mi öröröŋ tandök akzahot. ^h 3.1 Ind 12.9; 20.2; 13 2 Kor 11.3; 1 Tim 2.14

malöhi, i tok waŋgiiga neyök. ⁷Neiga jeŋiran mönö miangörenjök tohoiga silenjiri aukje malohori, mi anjek kutuyohot. Mewö anjek kutuba kinda fig ipkö sinji mumburatiba opo sörönjiri uba lata malohot.

⁸Malohotka wehön jeŋi geiga miri löwöriiga Kembu Anutunöŋ oyaenkoyaen mire tiba kaiga köna ötöŋi mörohot. Mi möta awanöm yetkön Kembu Anutugö jemesoholjeyök mömölaköba oyaenkoyaen mirigö ip urujine anda asambörohot. ⁹Asambörohotmö, Kembu Anutunöŋ azigö qeta kewö jiyök, “Gi mönö denike maljane?”

¹⁰Mewö qeta jiiga kewö melejnök: “Gi oyaenkoyaen miri uruje tiba kanöŋga köna ötöŋgi möta sileni aukje maljalangöra keŋgötni mötzal. Miangöra mömölaköba asamböta maljal.”

¹¹Mewö melejniga kewö jiyök: “Gi sile aukje maljani, mi mönö danjön jii mötzan? Nöŋjön ip kungö kötji nembanbukö soŋgo al gihiali, göŋjön miangörenjök kun nezan me?”

¹²Mewö jiiga azinöŋ kewö jiyök: “Ambi nömbuk malmapköra niŋginöŋi, yanöŋ mönö ip miangö kötji niŋgiiga nezal.”

¹³Mewö jiiga Kembu Anutunöŋ ambi kewö quesim waŋgiyök: “Göŋjön wuanöŋgöra mewö akzane?” Qesim waŋgiiga kewö melejnök: “Mokolejnöŋ mönö tilipköm niŋgiiga nezal.”

Anutunöŋ likepjı meleńda lömböt engimapkö jiyök.

¹⁴Mewö melejniga Kembu Anutunöŋ mokoleŋgöra kewö jim waŋgiyök: “Mewö akzanaŋgöra aka gi mönö mirigö sömbupŋi pakpak aka arökjanjögö sömbupŋi pakpak yeŋgö sutŋije kewö jim quesuhäm gihibiga malman: Göŋjön mönö gölmenöŋ malmananjögö dop bapkan köla anda kaba sömsöm uruje mala nesak yuai nemakjan. ¹⁵ⁱMewö nemba ambibuk sutŋire kerök al etkibiga mi möta malman. Kerök mi göhö gwölönarökurupki aka yaŋgö gwölönarökurupŋi yeŋgö sutŋine toroqeba ahäm öŋgöi kewö asuhuma: Yeŋgörenjök azi kunöŋ mönö göhö nöröpki töölahöiga göjön yaŋgö köna gwakötji yöhösulmakjan.”

¹⁶Toroqeba ambi kewö jim waŋgiyök: “Göŋjön gölögabuk aka malnöŋga sihimbölöŋi ketajı al gihibiga masö ahum gihiiiga möta morö mem engimakjan. Mi töndup sihimgan mönö apkahöra ahäm gihiiiga yaŋjön galomgi aka malma.”

¹⁷Toroqeba azi kewö jim waŋgiyök: “Nöŋjön ip kungö olŋi nembanbuköra ‘Mia kude neman,’ jiba soŋgo al gihialmö, göjön mi töndup anömgahö keuŋi wuataŋgöba nezan. Miangöra nöŋjön gölme mi göhöra aka saitkögiga ahöma. Mewö ahöiga göjön gölmenöŋ malmananjögö dop mönö sileqeque aka nup gwötpuk memba sihimbölö möta nenegi miwikjaiba malman. ¹⁸Nup memba malnöŋga göhö nene

ⁱ 3.15 Ind 12.17; 17-18 Hib 6.8

nupnöj nuŋgakal, koururuk (kowörörök) yuai mi asuhuiga arökjanjöö yöha yuai mi nemba malman.¹⁹ Mewö mala mesoholge nöngöp ariba nup memba tup yakagi mewö nemba mala gölmenöj mem gihiali, gölme miaŋgören mönö kunbuk liliŋgöba geman. Silegi gwakömnöj mem gihibiga mala öŋgöbagun mönö kunbuk gwaköm akjan. “Mewö jim waŋgiyök.

²⁰ Azinöj anömjı yuai pakpak malmaljinambuk maljei, miengö namjini aiga azinöj qetŋi Iw (Ewa) qerök.^j ²¹ Kembu Anutunöj sömbup silejan opo sörö memba Adam anömjet lat etkiiga malohot.

Anutunöj Adam aka Iw Eden miaŋgörenjök közöl etkiyök.

²²^k Mewö malohotka Kembu Anutunöj kewö jiyök: “Yei! Ambazip mi neŋgörenjök kungö dop aka öloŋpi bölöŋi mietkö könaŋjiri lök mendeŋ etkibitkö mötzahot. Mewö aiga malmal köhöikjanjöö ip kötŋi kude nemahotkora songo alalmö, yetkön nalö kewöje toroqeba börönjiri böraŋda mi mewöyök mem nemba mewö miaŋjön qahö kömumba teteköŋi qahö köhöikjanjök mal öŋgöbahotpuk.” ²³ Mewö jiba miaŋgöra oyaεŋkoyaeŋ nup Eden miaŋgörenjök közöl etkiba gölmenöhök mem etkiyöhi, mönö gölme miaŋgörenjök kölkömöt nup memahotkora melaim etkiiga yaige geba anohot. ²⁴ Ambazip mewö közöl etkiba oyaεŋkoyaeŋ miri Edengö likepje wehön kotkotje göröken zerubim garata tosatŋi al engiiga malmal köhöikjanjöö ip miaŋgö könaŋjiri utuba galöm kölget. Yeŋgö börönjine bimgö souŋi ketanji aliga miaŋjön könöp bölam ewö gilikbilikjanjambuk jeba andöŋe wösöje liliköba biliksikö dop aiga kinda galöm köla malget. Mewö.

Keinöj Abel qei kömuyök.

4 ¹ Azi Adamnöj anömjambuk mala amiyohotka Iwnöj (Ewa) gölöm ala Kein (Kain) meyök. Memba Kein qetköra kewö jiyök: “Anutunöj bauküm niŋgiiga nahöni mezal.” ² Iwnöj könaŋgep Adamgö nahönjı Abel, Keingö munjı meyök. Abelnöj mala qariba lama galömjina aiga Keinöj kölkömöt azia aka malök. ³ Mewö malohotka nalö kunöj Keinöj nupkö nene tosatŋi memba kaba Kembugöra jöwöwöł ohom waŋgiyök. ⁴^l Abelnöj mewöyök lama kambuŋjanjöö mutuk asusuhunji tosatŋi meköba eŋguba kitipŋi kelökjinambuk memba kaba Kembugö jöwöwöł ohoyök. Ohoiga Kembunöj Abel nanjı aka jöwöwöłŋi etkeka möri ölowahök. ⁵ Ölowahökkmö, Kembunöj Kein aka yaŋgö jöwöwöłŋi mi ek tökyöök. Mewö aiga Keingö irimŋi seholiiga kömbuhiba jemesoholjan bosoliyök. ⁶ Bosoliiga Kembunöj Keingöra kewö jii mörök: “Irimgi mönö

^j 3.20 Iw keu miaŋgö könaŋjiri mi ‘Malmal maljei, miengö namjini.’ ^k 3.22 Ind 22.14

^l 4.4 Hib 11.4; 8 Mat 23.35; Luk 11.51; 1 Jon 3.12; 10 Hib 12.24

wuanöngöra seholiiga jemesoholgan bosoliza? ⁷Gi yuai ölöppni aknönga möt aŋgon kól gihibiga ölop jemesoholgi öhal (hak) akjan me qahö? Yuai ölöppni qahö aknönga singisöndökö Tojan mönö urugahö naŋguje kinda göhöra ak gihiba mönömakza. Mewö mönömakzapmö, göjön mönö mianjö soŋgo ala galöm memba luhut alman.”

⁸Kembunöy Keingöra mewö jii mörökmö, Keinöy töndup munji Abelgöra kewö jiyök: “Mönö nanirök nupnöy anbit. “Mewö jiiga nupnöy anda mala Keinöy luhuba munji Abel qelanjiba memba qeba qei kömuyök.

⁹Kömuiga Kembunöy Kein kewö quesim waŋgiyök: “Mungi Abel mi denike malja?” Qesim waŋgiiga kewö melejnök: “Ni qahö mötzal. Ni munangö jegalöma qahö akzal.”

¹⁰Mewö melejniga Kembunöy jiyök: “Gi wani yuaia akzan? Mötnöy, mungahö sepjan mönö gölmenöhök qeriga mötzal. ¹¹Gölme kiaŋgö numbuŋjan aŋajiba mungahö sep börögeyök mezawi, nöyön mönö kiaŋgorejöy közöl gihibi anman. Jöramörahö mi mönö göhö qake albi öngöza. ¹²Közöl gihibiga kölkömöt nup menöŋga gölmenöy möriamjaŋgö ölüj aŋgon kól gihiiga gölme dop mömölaköba kekelolo aka ölöj köla laj anda kaba malman.”

¹³Mewö jiiga Keinöy Kembugöra kewö jiyök, “Keunaŋgö likeppi melejnöyga qakne öngözawi, miaŋjon mönö ösumni ongiri lömböriiga bisimamgö osimam. ¹⁴Mötnöy, gi merak ni nupqeqe gölmenöhök nuataŋgönöngä jemesoholgeyök mömölaköba gölme dop kekelolo aka ölöj köla laj anda kaba malmam. Miaŋgöra kunjan ni neka ölop nuŋgui kömumbileŋbuk.”

¹⁵Mewö jiyökmö, Kembunöy kewö jii mörök: “Mewö qahö. Kunjan Kein qei kömuma ewö, miaŋgö likeppi mönö yaŋgö qaknej öngöiga ambemni ⁷akja. “Mewö jiba kunjan Kein miwikjaiba i qei kömumbapuköra sileŋe aiwesök kulem kun alök. ¹⁶Mi aliga Kembugö jemesoholji mosöta anda anda gölme qetji Laŋlaŋ lilikqilik (Nod) miaŋgören aŋgota malök. Gölme mi Edenök wehön kotkotje göröken ahöza. Mewö.

Keingö gwölönarökurupŋi

¹⁷Keinöy anömjambuk mala amiyohotka gölöm ala Henok meyök. Keinöy taon kun memba nahönjaŋgö qetji Henok qet waŋgiyök. ¹⁸Henokö nahönji qetji Irad. Iradkö nahönji Mehuael. Mehuaelgö nahönji Metusael. Metusaelgö nahönji Lamek. Mewö asuhuget. ¹⁹Lameknöy ambi yahöt etkümeyök: Kun qetji Ada, kun qetji Zila. ²⁰Adanöy gölöm ala Jabal meyök. Yaŋjon ambazip opo seri koumjine ahöba mala bau bulmakau galöm kól engiba maljei, yengö bömönpjini ahök. ²¹Jabalgö munjaŋgö qetji mi Jubal. Yaŋjon ambazip gita kulele qeba awölop uba maljei, yengö bömönpjini

ahök. ²²Zilanör mewöyök nahönji qetji Tubal-Kein meyök. Yañön qariba börögö tulsi aka bimqegegö yuaini könaji könaji mi bras aka ainöy ohoi kolkolgöi qekotahöba mezapma. Tubal-Keingö nenji qetji Nama.

²³Lameknöj nalö kunöj anömyahötji mi kewö jii mörohot,

“Ada aka Zila anömyahötni, ijiri mönö kezap ala keuni ki mötmahot: Kunjan nuŋgum kuziriga uzinaŋgö kitipŋaŋgöra mönö azi kun qebi kömuma. Kunjan nuŋgum miziriga gurusep (gulibambam) lüpötnaŋgö kitipŋaŋgöra mönö azi gwabö kun qebi kömuma.

²⁴ ^mKunjan Kein qeiga likepij yaŋgö qakje öŋgöiga ambemni 7 akŋapmö,

kunjan Lamek ni nuŋguiga miaŋgö likepij mönö yaŋgö qakje öŋgöiga ambemni 77 akja. “Mewö.

Set aka Enos

²⁵Azi mutukji Adam yañön kunbuk anömjambuk mala amiyohotka nahönjiri kun memba kewö jiyök: “Keinör Abel qei kömuyöhäŋgöra Anutunör Abelgö salupje nahöni kun niŋgiza. “Miaŋgöra qetji Set (Niŋgiza) qerök. ²⁶Setkö nahönnji mewöyök asuhuiga qetji Enos qerök. Mewö.

Nalö miaŋgören ambazip yeñön könahiba Kembugö qetji köuluköba malget. Mewö.

Adamgö gwölönarökurup yeŋgö qet areŋjini

1 Hist 1.1-4

5 ¹ⁿAdamgö isimorö aka amböisikurupji yeŋgö qet areŋ papiaji ki. Anutunör azi miwikŋayöhi, yañön mi nanji kaisoŋgolomŋaŋgö dop meyök. ²Mewö memba azi ambi malmahotköra miwikŋaim etkiba nalö miaŋgören qetjiri ambazip^o qeta kötuetköm etkiyök. ³Adamnöj mala yambuŋi 130 aiga nahönji kun asuhuyök. Mi Adam nanji kaisoŋgolomŋi aka tandökŋaŋgö dop maliga qetji Set qerök. ⁴Set asuhuiga nalö miaŋgörenjök Adamnöj toroqeba yambu 800 mala mala maliga nalö sutje miaŋgören nahönböratji tosatji asuhuba öŋgöget. ⁵Adamnöj mewö mala öŋgöba yambuŋi mindiriba 930meköba kömuyök.

⁶Kömuiga nahönji Set yañön yambuŋi 105 aiga nahönji Enos asuhuyök. ⁷Enos asuhuiga nalö miaŋgörenjök Setnöj toroqeba yambu 807 mala mala maliga nalö sutje miaŋgören nahönböratji tosatji asuhuba öŋgöget. ⁸Öŋgögetka Setnöj mala mala öŋgöba yambuŋi mindiriba 912meköba kömuyök.

^m 4.24 Mat 18.22 ⁿ 5.1-2 Jen 1.27-28; 2 Mat 19.4; Mak 10.6; 24 Hib 11.5; Jud 14

^o 5.2 Ambazip mi Hibrus keunöj adam.

⁹Kömuiga nahönji Enos yañön yambuji 90 aiga nahönji Kenan asuhuyök. ¹⁰Kenanöñ asuhuiga nalö miangóreñjök Enosnöñ toroqeba yambu 815 mala mala mal öngöiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ¹¹Öngögetka Enosnöñ mala mala öngöba yambuji mindiriba 905meköba kömuyök.

¹²Kömuiga nahönji Kenan yañön yambuji 70 aiga nahönji Mahalalel asuhuyök. ¹³Mahalalel asuhuiga nalö miangóreñjök Kenanöñ toroqeba yambu 840 mala mala mal öngöiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ¹⁴Öngögetka Kenanöñ mala mala öngöba yambuji mindiriba 910meköba kömuyök.

¹⁵Kömuiga nahönji Mahalalel yañön yambuji 65 aiga nahönji Jared asuhuyök. ¹⁶Jared asuhuiga nalö miangóreñjök Mahalalelnöñ toroqeba yambu 830 mala mala mal öngöiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ¹⁷Öngögetka Mahalalelnöñ mala mala öngöba yambuji mindiriba 895meköba kömuyök.

¹⁸Kömuiga nahönji Jared yañön yambuji 162 aiga nahönji Enok asuhuyök. ¹⁹Enok asuhuiga nalö miangóreñjök Jarednöñ toroqeba yambu 800 mala mala mal öngöiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ²⁰Öngögetka Jarednöñ mala mala mal öngöba yambuji mindiriba 962meköba kömuyök. ²¹Kömuiga nahönji Enok yañön yambuji 65 aiga nahönji Metusela asuhuyök.

²²Metusela asuhuiga nalö miangóreñjök Enoknöñ yambu 300:gö dop uruñi Anutubuk jöhöba anda kaba maliga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ²³Öngögetka Enoknöñ mala mala öngöba yambuji mindiriba 365meköök. ²⁴Meköba uruñi Anutubuk jöhöba anda kaba maliga Anutunöñ öne wañgiriga atatop (jiatatoñ) kölöök.

²⁵Atatop köliga nahönji Metusela yañön yambuji 187 aiga nahönji Lamek asuhuyök. ²⁶Asuhuiga nalö miangóreñjök Metuselanöñ toroqeba yambu 782 mala mal öngöiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ²⁷Öngögetka Metuselanöñ mala mala mal öngöba yambuji mindiriba 969meköba kömuyök.

²⁸Kömuiga nahönji Lameknöñ yambuji 182 aiga nahönji kun asuhuyök. ²⁹Asuhuiga qetji Noa (kölalep) qeta kewö jiyök: "Anutunöñ gölme saitköiga nini böröninan nup kól kömöta sileqeqe aka sihimbölö möta malinga morö kiajön mönü ölop urukölalep neñgimakña." ³⁰Noa asuhuiga nalö miangóreñjök Lameknöñ toroqeba yambuji 595 aiga nalö sutje miangóreñ nahönböratñi tosatñi asuhuba öngöget. ³¹Öngögetka Lameknöñ mala mala mal öngöba yambuji mindiriba 777meköba kömuyök.

³²Lameknöñ kömuiga nahönji Noa yañön yambuji 500 aiga nahönurupñi karöbut qetjini Sem, Ham aka Jafet asuhuget. Mewö.

Gölme ambazipnöy böliba aŋgöjörakjinambuk aket.

6 ¹Ambazip gölme qakje malgetka qötöjinan könahiba qariiga böraturupjnji mi mewöyök asuhuget. ²Asuhugetka nalö miaŋgören Anutugö nahönurupji yejön ambazip yeŋgö böraturupjnji engeketka eksihimjinambuk acketka eŋgek sorigerangö dop mi pakpak enŋomegetka anömurupjnji aket. ³Mewö acketka nalö miaŋgören Kembunöy keu kewö jiyök: “Gölme ambazipnöy silebuk nalö teteköŋi qahö mal öngömemö, yejön mönö kömume. Arejini mewö al enŋizal. Nalö kewöŋeyök könahiba malmaljini mönö yambu 120 jaŋgö mi qahö ongita mal öŋgöme.” ⁴Anutugö nahönurupji yejön gölme ambazip yeŋgö böraturupjnji enŋomegetka morö mem enigetka nalö miaŋgören aka könajgep mewöyök azi weliwelipjinambuk mönö asuhuba qariba gölmenöy malget. Möpħajgö möpħejök bemurup qetbuŋajinambuk malgeri, yejön mönö mia aket.

⁵Gölme ambazip yeŋgö bölöŋjamjini mi keta bölokŋi aiga uruŋinaŋgö mötmöt arejini pakpak mi nalö dop qössösök (qörörök) bölöŋjanök pakpak aka malgeri, mi Kembunöy ehök. ⁶Mi eka ambazip miwikŋaim enŋiiga gölmenöy malgeri, miaŋgöra Anutunöy möt bölim anguiga wösöbirknöy uruŋi kokolak qeiga siimbööl möta malök. ⁷Mewö möta mala keu kewö jiyök: “Ambazip miwikŋaim enŋiali, nöjön mönö mi gölmenöhök qeteköm enŋimam. Ambazip, mirigö sömbupnji, yuai bapnjinan köla öllöŋgomakzei aka könakembagö neinj mi miwikŋaim enŋialaŋgöra möt bölim anguba mi mönö qeköm enŋimam.” ⁸Mewö jiyökmö, azi Noa yaŋön Kembugö jeje ak-kömkömu miwikŋaiyök. ⁹⁻¹⁰Noagö gwölönarökurupji mienögö kösohotŋini mi kewö: Nahönurupji karöbut qetŋini Sem, Ham aka Jafet mi asuhuget. Noanöy ambazip sutnjine azi solanji köpösihitkö keuŋi qahö mala uruŋi Anutubuk jöhöba anda kaba malök. ¹¹Noanöy mewö malökmö, ambazip tosatŋi pakpak yejön Anutugö jeje gongiba bölim tekögetka ambazip ayuhum enŋieŋgi mi gölme körek dop köla ahöyük. ¹²Ambazip pakpak gölmenöy anda kaba malmaljini mem bölim tekögetka miri gölme pakpak yeŋgö ahakmemenjini mi gongiba aŋgöjörakjinambuk aiga Anutunöy gölme uba tandökŋini mi mewö ehök.

Waŋge memegö areŋi

¹³Mewö eka Anutunöy Noagöra keu kewö jii mörök: “Ambazip yeŋgöra aka ayuhum enŋieŋgi mi gölme körek dop köla ahöza. Miaŋgöra nöjön ambazip pakpak mem kömum teköm enŋimamgöra mönö keuni jöhöyal. Mötnöy, nöjön mönö onöy gölme meleŋbi geiga yuai pakpak isikusukŋinambuk mi kömum teköme. ¹⁴Miaŋgöra gongön mönö suman

^p 6.1-4 Job 1.6; 2.1; 4 Jar 13.33; 5-8 Mat 24.37; Luk 17.26, I Pitö 3.2; 9 2 Pitö 2.5

ip kola miañön nangahöra wañge kun meman. Miañgö urunuji kutunöñja uruñji morömorö asuhume. Wañgegö uruñji aka sileñi mi qandöñnöñj me gisak marasinöñj kösiba ohom teköman. ¹⁵Wañge mi kewö meman: köröpjämñj 133 mita (450 fit), andipñj 22 mita (75 fit) aka köñgepjñj 13 mita (45 fit) mewö meman. ¹⁶Boñi muhungöba sel aka bo sutpjire liliköba jeñgenaj tiñj 44 sentimita (18 ins) mi mosöta kötohomana. Wañgegö uruñji mösöñnöñjga uruñji qakñji, kembanji aka dutñji karöbut asuhume. Wañge nañguñji mi namñe alman. ¹⁷Mötman! Nörön mönö jibiga göulu ketajan kota gölme jömukñj kól turuiga ambazip aka yuai malmalögö ösumjinambuk pakpak suep bapje maljei, mieñjön mönö o nemba nemulahöba kömume. Mewö kümumba gölmegö yuai pakpak mi mönö qahöwak teköme.

¹⁸Mewö asuhumapmö, nörön göbuk jöhöjöhö areñ kewö akzal: Gi mönö wañgenöñj öñgöman. Gi, anömgi aka nahöniranurupki ejön mönö mohotje wañgenöñj öñgöme. ¹⁹Öñgöba mala yuai malmaljinambuk pakpak mi qahöwak teköbepuköra yeñgörenjök yahöt yahöt aziñi aka ambiñi mi dopnjine enguangitnöñjga göbuk mohotje wañgenöñj öñgöme. ²⁰Nei tandökñjini könají könají, mirigö sömbupñj tandökñjini könají könají aka gölmegö mokolenj, lolohom yuai tandökñjini könají könají körek yeñgörenjök yahöt yahöt mi mönö kümumbepuköra enguangitnöñjga góhöreñj kañgotketka öñgöme. ²¹Mewöyök nanjini aka nei, sömbup yuai pakpak yeñjön nemeañgö dop mönö numbu nene könají könají miwikñaiba otoñ qezaköba wañgenöñj alnöñjga kahaimök ahöma.” ²²Anutunöñ Noa mewö akñapkö jim kutum wañgiiga miañgö dowök mönö tem kola mi pakpak ahök. Mewö mia aka mem teköyök.

Ambazip aka sömbup pakpak mi wañgenöñj öñgöget.

7 ¹Noanöñ wañge mem teköiga Kembunöñ keu kewö jii mörök: “Gi ambazip kambu kienjö sutpjine solanji aka maljan. Nörön góhö könajamgi mewö miwikñaizal. Miañgöra gi aka saiwaupki pakpak iñjini mönö wañgenöñj öñgöme. ²Sömbup nenenj, dönqizizinjini qahö mi pakpak yeñgörenjök sewen sewen, aziñi 7 aka ambiñi 7 dopdop engömenöñjga góhöreñj kañgotme. Mewöyök sömbup dönqizizinjambuk pakpak yeñgörenjök yahöt yahöt aziñi aka ambiñi mewö enjömenöñjga góhöreñj kañgotme. ³Toroqeba nei könají könají pakpak yeñgörenjök mewöyök sewen sewen, aziñi 7 aka ambiñi 7 mi enguangitnöñjga göbuk wañgenöñj öñgöme. Mewö aknöñjga sömbup aka nei tandökñjini könají könají pakpak mi kude qahöwakñjemö, toroqeba gölmenöñj ahumsehip aka malme. ⁴Öñgögetka wehön 7 teköiga jim kutubiga kie römbum ketajan mönö gölmenöñj eta yöhöiga suñgem silim 40:gö

^a 6.22 Hib 11.7

dop toroqeba yöhöm teköma. Mewö yöhöiga yuai isikusukjinambuk pakpak miwikjaim engiali, mi mönö mohotje jim teköbiga gölmenöhök qahöwakje.”⁵ Kembunöj Noa mewö akjapkö jim kutum waangiiga miañgö dowök mönö tem köla mi pakpak ak teköyök.

⁶Mewö mia aka meiga yambuji 600 aiga göulu ketajan gölme qakje kañgorök. ⁷Kañgotmapkö aiga Noa anömjet aka nahöniranurupnjiri yeñön mohotje göulunöj kömumbepuköra ölöj köla wañgenöj öngöget. ⁸Mewöyök sömbup neneñi, dönqizizinjini qahö aka sömbup dönqizizinjinambuk aka nei aka yuai pakpak bapninan köla öölöñgomakzei, ⁹mi yahöt yahöt pakpak aziñi aka ambiñi mi dopdopnjine wañgenöj öngöba Noagöreñ kaget. Anutunöj Noa jim kutum wañgiyöhi, mi mönö miañgö dop asuhuyök. Mewö.

Göulunöj ambazip turum engii kömuget.

¹⁰Mewö asuhuiga wehön 7:göra jiyöhi, mi teköiga göulu ketajan gölme qakje kañgorök. ¹¹Noanöj yambuji 600 aiga yambu miañgö köiñi 2 miañgö wehöniñi jañgö 17 silim miañgören o jeñi pakpak, o diginjinambuk mieñgö namjini pakpak mi emuyök qariba qariba kotket. Mewöyök euyañgören könakembagö oñi oñi miengö numbuñini mi ajanjiget. ¹²Kie römbum ketaji mi gölmenöj eta yöhöba yöhöba sunjem silim 40:gö dop ahöyök. ¹³Kienöj könahimapköra aiga wehön miañgören Noa aka nahönurupnjiri Sem, Ham aka Jafet, Noagö anömjet aka iranurupnjiri karöbut yeñön mohotje wañgenöj öngöm teköget. ¹⁴Toroqeba arökñangö sömbupni aka mirigö sömbupni pakpak, yuai pakpak bapninan köla öölöñgomakzei, nei pakpak aka yuai ginginjinambuk pakpak mi ambazip yembuk mohotje wañgenöj öngöm teköget. ¹⁵Anutunöj yuai pakpak malmalgö ösumpiñinambuk miwikjaim engiyöhi, mieñgörenjök yahöt yahöt (2-2) mi Noagöreñ kañgota wañgenöj öngöm teköget. ¹⁶Anutunöj Noa jim kutum wañgiyöhängö dop yuai isikusukjinambuk pakpak wañgenöj öngöm tekögeri, mi aziñi aka ambiñi ahot. Körekjan öngöm tekögetka Kembunöj nanjاك Noagö andöje wañgegö nañguñi kölöök.

¹⁷Nañguñi köliga miañgörenjök göulu ketajan könahiba sunjem asak 40:gö dop toroqeba gölmenöj kañgoriga o yeñön qariba qariba gölme köl turuba öngöba wañge gölmenöhök koañgetka wahöta öngöyök. ¹⁸Öngöiga o yeñön gölme qakje qariba qariba öngögetka wañgenöj o qakje nañjök öne lañ anda kaba ahöyök. ¹⁹Mewö aiga onöj gölme qakje kunbuk qariba öngöyök. Mewö kunduñi köröpñi köröpñi suepkö bapñe kin anjei, mi pakpak mönö musulumgöm engiyöök. ²⁰Musulumgöm engiba öngöba öngöba kunduñi bohonñi bohonñi mi köl turuba 8 mita (25 fit) miañgö dop engoñgita ahöyök.

^r 7.7 Mat 24.38-39; Luk 17.27 ^s 7.11 2 Pitö 3.6

²¹ Mewö ahöiga yuai isikusukjinambuk pakpak gölme qakje anda kaba malgeri, mienjön o nemba nemulahöba kömum teköget. Yuai pakpak mi nei me mirigö sömbuprji me arökjanjö sömbuprji me mokolej, gisip aka yuai pakpak kambunjini köla gölmenöj qeqelaŋlaŋ anda kamakzei aka ambazip pakpak mi mohotje qahöwak teköget. ²² Yuai pakpak gölme örönje mala malmalgö ösumji söŋgörönjine öröba malgeri, mi körekjanöök kömum teköget. ²³ Yuai malmaljinambuk pakpak gölmenöj malgeri, mi Anutunöj enjum teköyök. Yuai pakpak mi ambazip, sömbup me yuai bapjinan köla öölöŋgomakzei me könakembagö neiŋi neiŋi mi mönö Anutunöj enjum teköyök. Noa aka saiwauprji waŋge uruje malgeri, miyök mönö engehoriba aŋgon köla gou kól engiyök. ²⁴ O göulu miajön gölme kól turuba qahö öröba geyökmö, wehön 150:gö dop ahöyök.

Göoulunöj öröba eriga gölmenöj öröniyök.

8 ¹Wehön 150 mi teköiga miaŋgören Anutunöj Noagö aka arökjanjö mirigö sömbuprji aka yuai pakpak yambuk waŋgenöj malgeri, mi mötmörim enjiba luhut ketanj röja aliga gölme qakje qeiga onöj könahiba öröba erök. ²Anutunöj emune o diginjinambuk yenjö jeŋini aka euyaŋgören könakembagö oni oni mienjö numbuŋini mi qaliba soŋgo aliga kienöŋ tıŋgita tömböriba suepnöhök kunbuk qahö erök. ³Qahö eriga o ketajan könahiba gölme qakje ahöahöneyök liliŋgöba öröba eta geyök. Wehön 150:gö dop o mienjön öröba eta geba ahöget. ⁴Mewö ahögetka waŋgenöj koiŋ 7 miaŋgö silimŋi 17 miaŋgören kunduŋi qetŋi Ararat miaŋgö bohonŋi kunöŋmekötahöba köhhöiba tarök. ⁵Miaŋgören tariga o miajön toroqeba öröba eta eta anök. Anda koiŋ 10 miaŋgö silimŋi mutukŋi miaŋgören kunduŋi mienjö bohonŋini mi aukje asuhum tıŋgitket.

⁶Tıŋgitketka wehön 40 teköiga Noanöj waŋgegö jeŋgenaŋi mutuk memeŋi mi metalök. ⁷Metala koekoe nei kun melaiiga könakemba laŋ bölbögöba anda kaba qahö liliŋgöba maliga gölmegö oni miajön jöpköyök. ⁸Miaŋgö andöne Noanöj kembö kun melaiiga anök. Gölme qakje onöŋ öröba geyök me qahö, miaŋgö könaj mötmamgöra mi melaiiga anök. ⁹Kembönöj anda kaba onöŋ toroqeba gölme körekjanöök turuba ahöyahögöra luhut memeŋgö tatatrji qahö miwikŋaiba waŋgegören liliŋgöiga Noanöj böröni börända waŋge uruje waŋgiriga öŋgöyök. ¹⁰Öŋgöiga wehön 7:gö dop toroqeba mamböt mala miaŋgören kembö mi kunbuk waŋgenöhök melaiiga anök. ¹¹Anda mare miaŋgören liliŋgöba oil ipkō sinji gwölögwölö kun mi meteköba numbuŋan yöhösaŋda Noagören kayök. Mewö kaiga Noanöj mi eka kewö möt asariyök: Onöŋ mönö öröba eriga gölmenöj asuhum teköza. ¹²Mi möt asariba kunbuk wehön 7:gö dop mamböta kinda kembö mi kunbuk

melaiiga bölbölgöba anök. Anökmö, nalö mianjören mi yaŋören kunbuk qahö liliŋgöba kayök.

¹³ Noagö malmal yambuŋi 601 mianjö köiŋ mutukŋaŋgö silimŋi mutukŋi mianjören onöŋ gölme qakŋe jöpköba öröniba ahöyük. Mewö aiga Noanöŋ wanjegö boni mei aniga kewö uba ehök: Gölme qakŋan mönö öröniba ahöyük. ¹⁴ Mi ehi kunbuk öröniba köiŋ yahötŋaŋgö silimŋi 27 mianjören örönim teköba ahöyük.

¹⁵ Anutunöŋ Noagöra keu kewö jiba jii mörök: ¹⁶ “Gi, anömgi aka nahöniranurupki ijini mönö wanje mosöta etket. ¹⁷ Eta sömbup yuai malmalŋinambuk pakpak göbuk wanjenöŋ maljei, mi neiŋi neiŋi, mirigö sömbupŋi aka mokoleŋ yuai pakpak bapnini gölmenöŋ köla ölüloŋgomakzei, mi mönö körek enŋuanjita etket. Mewö aknöŋga ölöp gölmenöŋ ahum sehiba gwölönarökpuk aka deŋda gölme dop köla malme.”

¹⁸ Mewö jii möta Noa anömjet aka nahöniranurupŋi yenjön mohotŋe wanje mosöta etket. ¹⁹ Etketka arökŋaŋgö sömbupŋi pakpak, mokoleŋ yuai pakpak, nei pakpak aka yuai pakpak gölmenöŋ anda kamakzei, mieŋjön mönö mewöjanöŋ isikŋinaŋgö dop wanje mosöta awataŋgöba et teköget. Mewö.

Noanöŋ Anutugöra jöwöwöl ohoba saiwap jiyök.

²⁰ Et tekögetka Noanöŋ Kembögöra jöwöwöl alta kun memba mirigö sömbupŋi dönqizizinjini qahö mi pakpak aka nei dönqizizinjini qahö mi pakpak yenŋorenjök tosatŋi enŋomemba alta qakŋe ala mianjön Anutugöra jöwöwöl ohoyök. ²¹ Ohoiga Kembunöŋ wörön umköhökawakŋi nahömjambuk mi möri dop köliga urupjan keu kewö jiyök: “Ambazip yenŋö urupjinaŋgö mötmöt areŋinan mönö morönineyök könahiba bölöŋi akzemö, töndup gölme mi nalö kunöŋ ambazipköra aka kunbuk kude quesahömam. Yuai pakpak malmalŋinambuk maljei, nöŋjön mi lök qahöwak teköm enŋialmö, mianjö dop nalö kunöŋ kunbuk qahö jim teköba ak enŋimam. ²² Gölmenöŋ ahöm öŋgomawaŋgö dop mönö gölmenöŋ köl kömötketka öljı asuhui megetka mianjön mönö kude qahöwak teköma. Miri amöriiga saŋgenjı mörakŋe aka könöpjambuk aiga könöwiba mörakŋe. Kömunjaŋ kie nalö aka wehön nalö, suŋgem aka asakŋi mi nalöni nalöni lilikqilik aka awataŋ ahöba anmahot. Mi pakpak teteköŋi qahö ahöm öŋgöiga malme. Mewöjan mönö mewö toroqebe ahöma. “Mewö”.

Anutunöŋ Noabuk jöhöjöhö areŋ alök.

9 ¹Mewö jiba Anutunöŋ Noa aka nahönurupŋi kewö jiba kötuetköm enŋiyök: “Ijini mönö ahum sehiba gwölönarökpuk mala gölme dop

¹ 9.1 Jen 1.28; 4 Jen 7.26-27; 17.10-14; Lew 19.26; Dut 12.16, 23, 15.23; 6 Jen 1.26; Eks 20.13; 7 Jen 1.28

köla malme. ² Mewö aketka gölmegö sömbupnji pakpak, könakembagö neinji pakpak, yuai pakpak bapnjinan gölme köla öölöngömakzei aka köwetkö söraji pakpak mi mönö enjö börönjine al enjibi ejön mi galöm kól enjiba malgetka yejnö enjöra keñgöt mötmöt aketka jönömjnini unduiga malme. ³ Yuai pakpak isikusukjnambuk anda kaba maljei, mi enjö neneya aka ahöma. Mutuk yöha yuai görökni (töngönji) nenejina al enjiala merak yuai pakpak ki mewöyök al enjizal. ⁴ Mohok-kun mi mönö kude neme. Mi sömbup sepnjambuk. Sep mi malmalgö söpsöpnji akzawañgöra aka songo ki al enjizal. ⁵ Nanjini sepnji mi kunjan kun kude mokoma. Kunjan mi mokomawi, miañgö likepnjan mönö nanji qakje öngöma. Sömbup kunjan me ambazip kunjan ambazip kun qeiga malmaljnangö söpsöpnji mokomawi, miañgö likepnjan mönö nanji qakje öngöiga kömuma. ⁶ Anutunöy ambazip nanji kaisongolomji tandök meyohañgöra aka kun danjön ambazip kun qei kömumawi, kunjan mönö i mewöjanjök qei kömuma.

⁷ Injini mönö ahum sehiba gwölönarökpuk aka malme. Mewö gölme qakje ahum sehigetka qötönjinan qarim öngöma.”

⁸ Anutunöy toroqeba Noa aka nahönurupnji yambuk malgeri, yeñgöra keu kewö jiyök: ⁹ “Nöyön merak injini aka enjö gwölönarökurupnji könañgep asuhumei, embuk jöhöjöhö arej akzal. ¹⁰ Mewöjanöy yuai malmaljnambuk pakpak, mi mirigö me arökjanjö nei sömbupnji pakpak göbuk mala wanjenöhök etkeri, mönö gölmegö öröyuai malmaljnambuk pakpak yembuk jöhöjöhö arej kewö akzal: ¹¹ Nöyön jöhöjöhö arejni mi embuk kewö al köhöizal: Nöyön o göoulunöy öröyuai isikusukjnambuk pakpak mi kunbuk kude enjubi qahöwakje. O göulu mi gölme ayuhumapköra kunbuk qahö albi kama.” ¹² Anutunöy toroqeba keu kewö jiyök: “Nöyön mönö jöhöjöhö arej ki mi nani aka injini aka öröyuai malmaljnambuk pakpak embuk maljei, neñgö sutnine albiga teteköni qahö köhöiba ahöm öngöma. Jöhöjöhö arej miañgö aiwesökni mi kewö:

¹³ Nöyön nani mariloñlojní mi kousunöy albiga ahöma. Nöyön nani aka gölmenöy maljei, neñgö sutnine jöhöjöhö arej akzali, mariloñlojní miajön mönö miañgö aiwesökni aka ahöma. ¹⁴ Nöyön nalö kunöy kousunjí kousunjí gölme qakje öröm enjibi eta tokogetka mariloñlojan kousunöy asuhumawi, ¹⁵ nalö miañgörej nöyön jöhöjöhö arejni mi mötmörimam. Mi nani aka injini aka öröyuai malmaljnambuk pakpak tandökjnini könají könají neñgö sutnjine ahali, mönö mia mötmörimam. Miañgöra o miejön kunbuk mewö kude qariba yuai isikusukjnambuk pakpak ayuhumegöra göulu ketají qahö akjá.

¹⁶ Nalö kunöy mariloñlojan kousunöy asuhumawi, nöyön mi eka miañgörenjök jöhöjöhö arejni mi mötmörimam. Mi teteköni qahö nani aka öröyuai malmaljnambuk pakpak tandökjnini könají könají gölme

qakje maljei, neŋgö sutnine al köhöibi ahöza.” ¹⁷Anutunöŋ Noagöra mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Nönjön jöhöjöhö areŋ ki mi nani aka gölmegö örøyuai malmaljinambuk pakpak neŋgö sutnine al köhöizal. Jöhöjöhö areŋ mianjö aiwesökŋi mi mewö.”

Noagö nahönurupŋi

¹⁸Noagö nahönurupŋi waŋgenöhök etkeri, yengö qetjini mi Sem, Ham aka Jafet.^u Ham mi Keinangö iwiŋa. ¹⁹Yerjön Noagö nahönurupŋi karobut aket. Ambazip pakpak deŋqeŋda gölme dop köla maljini, nini yeŋgörenjök asuhuin.

²⁰Noanöŋ kölkömöt azia aka wain kösö nup mutukŋi kömörök. ²¹Mi kömörökmö, nalö kunöŋ wain o tosatnji memba neiga uruŋi ejololoŋ aiga nanŋi opo seri koum uruŋe oponj qeköba sile aukje ahöyök. ²²Keinangö iwiŋi Ham yaŋjön iwiŋan sile aukje ahöyöhi, mi eka yaigep geba darumunyahötŋi jii mörohotka iwiŋi mewö gamu qem waŋgiyök. ²³Sem aka Jafet yetkön mi mörohotmö, maluku kun memba awötŋire ala andöandö öŋgöba iwiŋiran sile aukje ahöyöhi, mi esuhuyohot. ²⁴Noanöŋ ejololoŋ aiga imbinj törörök möta wahöta nahönnji moröŋjan silik ak waŋgiyöhi, mi mörök. ²⁵Mi möta uruŋi öngöiga Hamgöra kewö jiyök:

“Keinan mi jim suehöm waŋgizal. Yaŋjön mönö darumunyahötŋi yetkö welenqequeurupŋiri yeŋgö welenqequejini omaŋi aka malma.”

²⁶Toroqeba kewö jiyök:

“Anutu, Semgö Kembuŋi, ia mönö möpöseizal.

Keinanöŋ mönö Semgö welenqequejini omaŋi aka malma.

²⁷ Anutunöŋ mönö Jafetkö gölmerj mem qariiga Semgö opo seri koumjine malme.

Keinan yeŋjön mönö Sem yeŋgö welenqequeurupŋini omaŋi aka malme.”

²⁸Göulu ketajan teköiga Noanöŋ toroqeba (yara) yambu 350:gö dop mal öŋgöyök. ²⁹Malmaljängö yambuŋi mi mindiriba 950 mianjö dop mala kota kömuyök. Mewö.

Noagö nahönurup yeŋgö gwölönarökurup areŋjini

1 Hist 1.5-23

10

¹Noagö nahönurupŋi Sem, Ham aka Jafet yeŋgö gwölönarökurupŋini göulu teköiga asuhugeri, yeŋgö qet areŋjini kewö:

^u 9.18 Jafet sehiza

Jafetkö gwölönarökurupṇji

²Jafetkö nahönurupṇji yengö qetjnini mi Gomer, Magog, Madai, Jawan, Tubal, Mesek aka Tiras. ³Gomergö nahönurupṇji yengö qetjnini mi Askenas, Rifat aka Togarma. ⁴Jawangö nahönurupṇji yengö qetjnini mi Elisa, Tarsis aka Saiprus könagesö aka Dodan könagesö. ⁵Yengö isimorörürupṇjini mi jula denqejda Sutjire Kowetkö jitje aka miangö gölme jöhanji jöhanji miangörej nanjini gölmenjine anda malje. Yerjön isikpjini dop, kambujini dop aka keunjini dop nanjini gölmenjine anda malje. Jafetkö könagesöni mewö.

Hamgö gwölönarökurupṇji

⁶Hamgö nahönurup yengö qetjnini mi Kus,^v Ijipt, Libia aka Keinan. ⁷Kusgö nahönurupṇji yengö qetjnini mi Seba, Hawila, Sabta, Rama aka Sabteka. Ramagö nahönyahötji yetkö qetjiri mi Seba aka Dedan. ⁸Kusgö nahönji kun qetji Nimrod asuhuyök. Yaŋjön qariba wahöta bimqegegö suahö azi köhöikji kötökji aka gölmenöŋ malök. ⁹Yaŋjön Kembugö jemesoholje böröjaŋ azi köhöikji malöhajngöra aka keu saiŋi kewö jimakze: “Kunöŋ Nimrod ewö Kembugö jemesoholje böröjaŋ azi köhöikji akza.” ¹⁰Nimrodkö bemtohoŋi mi gölme kewörje miangörej könahiget: Babel, Erek, Akad aka Kalne. Taon 4 mi Babilonia (Sinar) gölmenöŋ ahöze. ¹¹Nimrodnöŋ Babilonia gölme mosöta Asiria anda miri ketanji ketanji qetjnini Niniwe, Rehobotir aka Kala mi mem wahörök. ¹²Mewöyök Resen mi Niniwe aka siti ketanji qetji Kala yetkö sutjire mem wahörök.

¹³Ijiptkö gwölönarökurupṇji yerjön Libia könagesö, Anam könagesö, Lehab könagesö aka Naftu könagesö akze. ¹⁴Mewöyök Patrus, Kaslu aka Krit. Krit mi Filistia könagesö yengö bömönpnjini ahök.

¹⁵Keinangö nahönji mutukji mi Saidon. Yaŋgö andöje Keinanön könagesö kewöŋi yengö bömönpnjini ahök: Hit könagesö, ¹⁶Jebus könagesö, Amor könagesö, Girgas könagesö, ¹⁷Hiwi könagesö, Arka könagesö, Sini könagesö, ¹⁸Arwad könagesö, Zemar könagesö aka Hamat könagesö. Keinanön körek pakpak yengö iwi bömönpnjini aiga yerjön könangep jula denqejget.

¹⁹Mewö denqejgetka Keinan könagesö yengörej gölme görarji mi miri qetji Saidon miangörejök könahiba anda Gerar mire anda Gaza miangörej teköza. Mewöyök Sodom göröken anda Gomora anda Adma aka Zeboim anda Lasa miangörej teköza. ²⁰Hamgö nahönurupṇji mi isikpjini dop, keunjini dop, gölmenjini dop aka könagesö kambujini dop mewö malje.

Semgö gwölönarökurupṇji

²¹Jafetkö datnji Sem yaŋgö nahönurupṇji mewöjanök asuhuget. Semnöŋ mewö Ebergö nahönurup pakpak yengö bömönpnjini ahök. ²²Semgö

^v 10.6 Kus mi Sudan kantrigö qetjni.

nahönurupji yengö qetjini mi Elam, Asur, Arfaksad, Lidia (Lud) aka Aram. ²³Aramgö nahönurupji yengö qetjini mi Uz, Hul, Geter aka Mas. Mewö malget. ²⁴Arfaksadkö nahönji Sela asuhuiga yangö nahönji Eber asuhuyök. ²⁵Ebergö nahönyahötji yahöt asuhuyohot. Kunöj asuhuba mala koröhi, nalö mianjören gölme ambazipnöj jula deñqenget. Mianjöra yangö qetji Peleg (Deñqen) qetket. Munjanjö qetji mi Joktan. ²⁶Joktangö nahönurupji kewö asuhuget: Almodad, Selef, Hazarmawet, Jera, ²⁷Hadoram, Uzal, Dikla, ²⁸Obal, Abimael, Seba, ²⁹Ofir, Hawila aka Jobab. Azi pakpak mi Joktangö nahönurupja. ³⁰Yenjö tatat malmal gölmejini mi miri qetji Mesa mianjörenjök könahiba miri qetji Sefar mianjören göröken anda wehön kotkotjangö gölme kunduñambuk mianjören teköza. ³¹Semgö nahönurupji mi isikjini dop, keunjini dop, gölmejini dop aka könagesö kambuñini dop mewö malje.

³²Noagö isimorörupji mi isikurup arenjini, könagesöjnini aka gölmejini dop mewö aket. Yerjön jul sehiba deñqenđa könagesö kambuñi kambuñi aketka göulu ketajan teköiga anda gölme dop köla malget. Mewö.

Anutunöj ambazip yenjö keunjini mendeñök.

11 ¹Mutuk mianjören gölmejni pakpak yenjön keu mohot jigetka miajön mindirim enjii malget. ²Mewö mala mosöta wehön kotkotje göröken anda Babilon uruje gölme köröji ketajı kun miwikñaiba mianjören mirinjini memba tatket. ³Mianjören tata nanjinöök kewö eraum-mötket: “Mönö kaget. Nini mönö birik mem mözözömgöba könöpnöj ohoinga köhölkji akje. “Mewö jiba miri selji membingöra köt jamönji qahöpmö, birik ala sutnjine gölme sapösapö qandöŋ ewö algetka miajön birik mimekötahäm enjiyök. ⁴Nup mewö memba kunkuk kewö jiget: “Mönö kaget. Nini mönö naninanjöra siti kun memba mianjören miri köröpjı kötökji (tau) meinga bojan suep oseima. Mewö oseiiga qahö deñqenđa gölme pakpak dop köla laj anda malbinbuköra mönö nanini qetbuñaninambuk akin.”

⁵Mewö jiba nup megetmö, Kembunöj ambazip siti aka miri köröpjı megeri, mi ekŋamgüra erök. ⁶Eta mi eka kewö jiyök: “Yenjön simbisembel qahöpmö, urumohot könagesö aka keunjini mohot jiba kinda yuai ki könahiba meze ewö, könaŋgep i me wai membingö arenjini albeak, mi mönö mianjöra qahö osiba qaköme. ⁷Ayop, nini mönö gölmenöj geba keunjini mem sohoinga kambu kun yenjön kambu tosatjı yenjö keunjini qahö möt asariba malme.”

⁸Kembunöj mewö jiba ambazip mianjören mendeñqendej enjigiaa gölme körek dop köla anda kaba siti memegö nupji jöhöba mosötket. ⁹Kembunöj ambazip pakpak yenjö keunjini mem sohoyöhi, mianjöra miri mianjö qetji Babel (enjololoŋ siksauk) ahök. Mianjörenjök

Kembunöñ i mendeñqendeñ eñgiiga deñda gölme pakpak dop köla anget. Mewö.

Qet arej Semgörenjök könahiba Abramgören anja.

1 Hist 1.24-27

¹⁰ Semgö gwölönarökurup yeñgö qet areñini ki. Göulu andöje yambu yahöt teköiga Semnöñ yambuji 100 aiga nalö miañgören nahönñi Arfaksad asuhuyök. ¹¹ Arfaksadnöñ asuhuiga miañgö andöje Semnöñ toroqeba yambu 500 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

¹² Arfaksadnöñ yambuji 35 aiga nahönñi Sela asuhuyök. ¹³ Selanöñ asuhuiga miañgö andöje Arfaksadnöñ toroqeba yambu 403 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

¹⁴ Selanöñ yambuji 30 aiga nahönñi Eber asuhuyök. ¹⁵ Ebernöñ asuhuiga miañgö andöje Selanöñ toroqeba yambu 403 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

¹⁶ Ebernöñ yambuji 34 aiga nahönñi Peleg asuhuyök. ¹⁷ Pelegnöñ asuhuiga miañgö andöje Ebernöñ toroqeba yambu 430 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

¹⁸ Pelegnöñ yambuji 30 aiga nahönñi Reu asuhuyök. ¹⁹ Reunöñ asuhuiga miañgö andöje Pelegnöñ toroqeba yambu 209 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

²⁰ Reunöñ yambuji 32 aiga nahönñi Serug asuhuyök. ²¹ Serugnöñ asuhuiga miañgö andöje Reunöñ toroqeba yambu 207 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

²² Serugnöñ yambuji 30 aiga nahönñi Nahor asuhuyök. ²³ Nahornöñ asuhuiga miañgö andöje Serugnöñ toroqeba yambu 200 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget.

²⁴ Nahornöñ yambuji 29 aiga nahönñi Tera asuhuyök. ²⁵ Teranöñ asuhuiga miañgö andöje Nahornöñ toroqeba yambu 119 maliga nalö sutje miañgören nahönböraturupni tosatji asuhuget. ²⁶ Teranöñ yambuji 70 aiga nahönñi Abram, Nahor aka Haran asuhuget.

Teragö gwölönarökurupni.

²⁷ Teragö gwölönarökurup yeñgö qet areñini ki. Teragö nahönurupni Abram, Nahor aka Haran asuhuget. Harangö nahönñi Lot asuhuyök.

²⁸ Haranöñ Kaldia yeñgö gölmenöñ mala nanji ahuahu miriñi qetji Ur miañgören kömuiga Harangö iwiñi Teranöñ toroqeba malök.

²⁹ Abram aka Nahor yetkön öröröñ ambi meyohot. Abramgö anömñi qetji Sarai aiga Nahorgö anömñi qetji Milka. Milkanöñ Harangö böratja ahök. Haranöñ Milka aka Iska yetkö iwinjiri ahök. ³⁰ Sarainöñ ambi köpina moröñi qahöpmö, öne malök.

³¹ Teranöñ nahönñi Abram, isini Lot Harangö nahönñi aka iranji Sarai, nahönñi Abramgö anömñi mi enguangiriga mohotje Kaldia gölmegö miri qetji Ur mosöta Keinan gölmenöñ anbingöra anget. Mewö angetmö, Haran miri gölmenöñ kaba kinda miangóreñ mirijini memba tatket. ³² Tatketka Teranöñ yambuñi 205 aiga Haran miri miangóreñ tata kömuyök. Mewö.

Anutunöñ Abram oholök.

12 ¹ ^wKembunöñ Abramgöra kewö jiyök: “Gi gölmegi, könagesögi aka iwigahö miri yuajni mosöta gölme kondel gihimami, mönü miangóreñ anman. ² Nöjön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupkan könagesö ketapi akje. Nöjön kötuetköba nañgom gihibiga qetbuñagan qariba ketapi akje. Mewö aiga Anutunöñ göhöra aka könagesö tosatñi kötuetköm enjiba malma.

³ Denike yeñjon gi kötuetköm gihimei, nöjön mönü i kötuetköm engiba malmam.

Denike yeñjon gi jim suehöm gihimei, nöjön mönü i mewöyök jim suehöm enjiba malmam.

Göhöra aka nöngö kötumötuetnan mönü gölmegö könagesö kambuñi pakpak yeñgö qakjnne öngöiga oyaenkoyaen akje.”

⁴ Mewö jiiga Abramnöñ Kembunöñ jiyohañgö dop Haran miri mosöta aniga Lotnöñ yambuk anohot. Abramnöñ yambuñi 75 aiga miangóreñ Haran miri mosöta anök. ⁵ Anmam jiba anömñi Sarai, behötñi Lot, sukinapri pakpak qezakögetka sehiyöhi aka welenqepe ambazip Haran mirinöñ mala enjomegeri, mi memba enguangita mosöta Keinan gölmenöñ anbingöra anda mala miangóreñ aŋgotket.

⁶ Abramnöñ gölme miangóreñ anda mala mala miri qetji Sekem miangóreñ kañgota in ip ketapi qetji More miangó kösutje koumji qeba tarök. Nalö miangóreñ Keinan ambazip yeñjon lök gölme miangóreñ malget. ⁷ Mewö malgetka Kembunöñ Abramgöreñ asuhuba kewö jiyök: “Gölme ki mi mönü göhö gwölönarökurupki yeñgö buñaya qem enjimam. “Mewö jiiga Abramnöñ Kembu yangóreñ asuhuyöhi, yangóra jöwöwöl ohohogö altapi kun miangóreñ meyök.

⁸ Miangóreñök mosöta toroqeba Betel mirigö wehön kotkotje göröken gölme kundurjambuk miangóreñ anda opo seri koumji mörörençöba kuñgui kinök. Mewö kiniga Betel miri mianjön wehön gegeje göröken tariga Ai taonöñ wehön kotkotje göröken tarök. Mewö tarohotka sutjire kinda Kembugö jöwöwöl altapi kun miangóreñ memba Kembugö qetji qeta köouluköm wanjiyök. ⁹ Miangó andöñe gölme mi mosöta toroqeba Saut göröken anda distrik qetji Negew miangóreñ tata malget. Mewö.

^w 12.1 Apo 7.2-3; Hib 11.8; 3 Gal 3.8; 7 Apo 7.5; Gal 3.16

Abramnöy Ijipt kantrinöy anda malök.

¹⁰Nalö miangörej Keinan gölmenöy bödi (buörö) asuhuiga mianjön kööhöiba lömbötji aiga Abramnöy Ijipt kantrinöy kusukjanök malbingöra anget. ¹¹Könanöy anda Ijipt dopdowigetka Abramnöy miangörej anömni Saraigöra keu kewö jiyök: ‘Mötnöy, göjön ambi eksihimgabuk akzani, mi mötzal. ¹²Mewögöra Ijipt azi yejön gi geka kewö jime: ‘Ki yangö anömja.’ Mewö jiba ni nuŋguget kömumam-mö, gi gehorigetka malman. ¹³*Miangöra göjön mönö kewö jiman: ‘Ni yangö nenja.’ Mewö jinöyga göhöra aka ölöpjänök ak niŋgiba nöŋgö malmalni gou kölgetka malmam.”

¹⁴Abramnöy Ijipt kaiga Ijiptkö ambazipni yejön Sarai eketka ambi eksihimjambuk qetpuk ahök. ¹⁵Miangörenök Farao kiŋ kembugö pom jembonurupni yejön i ekerangöra Farao kiŋgören anda Saraigö sileji möpöseigetka mörök. Mi möta jiiga Sarai waŋgita kiŋ kembugö jakömbuak miri uruje öngöget. ¹⁶Öngögetka Farao kiŋnöy Saraigöra aka Abram ölöpjänök ak waŋgiyök. Mewö ak waŋgiiga yuai kewöni mi Abramgö buŋjaya ahök: lama, bulmakau, donki aziŋi aka ambiŋi, welenqeque azi aka ambi aka kamel jesöŋgöni mi Abram waŋgiiga buŋa qem anguyök.

¹⁷Mi buŋa qem anguyökmö, Kembunöy Abramgö anömni Sarainöy Farao kiŋgö mire malöhanögöra aka jiiga kawöl bölonji kötökjan Farao kiŋ aka ambazip yaŋgö jakömbuak mire malgeri, yeŋgö qakjine öngöyök.

¹⁸Mi öngöiga Farao kiŋnöy Abram köl öröi kaiga kewö quesim waŋgiyök: ‘Göjnöy mönö wani kimbia ak niŋginöy? Wuanöngöra ‘Mi anömna,’ mewö qahö jinöyga mörä? ¹⁹Wuanöngöra ‘I mi nena,’ jinöy? Mewö jinöyga nöŋjön i anömna akŋapkora waŋgiral? Anömgı ki. Mönö i waŋgita anohot.”

²⁰Mewö jiba aziurupni jim kutum engiiga Abram waŋgita könanöy anda al enqigetka anömni aka öryuŋaiŋi pakpak ahöm waŋgiyöhi, mi memba enquanjita anget. Mewö.

Lot aka Abram yetkön deŋnohot.

13 ¹Abramnöy Ijipt gölme mosöta anömni aka bau inap yuaiŋi pakpak memba enquanjita Lotpuk mohotje liliŋgöba anda Keinan gölmegö Saut likepni qetni Negew miangören kaŋgotket.

²Abramgörej lama bulmakau aka goul silwö mi lömbötpuk ahöm waŋgiiga azi kindiŋbirik malök. ³Mewö mala Negew distrik uruje tata mosöta kusukjanök rowoŋqegejine ahöba wahöta anda mala Betel mire kaŋgotket. Opo seri koumni mutuk Betel aka Ai miri mietkö sutnjire

* **12.13** Jen 20.2; 26.7

kuŋgui kinöhi, mönö miaŋgören kaŋgotket. ⁴Mutuk jöwöwöl alta meyöhi, mönö miaŋgören kaŋgota Kembugö qetŋi qeta köuluköyök.

⁵Lotnöŋ Abrambuk tata mosöta malöhi, yaŋön mewöŋjanök lama bulmakau kambuŋi kambuŋi aka opo seri koumji koumji mi gwötpuk memba malök. ⁶Mewö mala sömbup sukinap yuainjiri gwötpuk ketanji ahöm etkiiga gölmenöŋ qahö dop kólök. Mi öröröt gumohom engiengigö dop qahö ahöiga mohotje tata malmalgö lömböriba osiyohot. ⁷Osiba Abram aka Lot yetkören sömbup galömurupnjiri yeŋgö sutnjine gölmegö aŋgururuk asuhuyök. Nalö miaŋgören Keinan könagesö aka Periz könagesö yeŋjön gölme miaŋgö toŋi aketka yembuk mohotje malget.

⁸Mewö mala Abramnöŋ Lotkora kewö jii mörök: “Niri mönö iwi moröya maljit. Miaŋgöra ni aka gi sutnire me sömbup galömurupnjiri yeŋgö sutnjine aŋgururuk kude ahöma. ⁹Miaŋgöra ölop deŋbit. Gölme pakpak mönö göhö jemesoholge aukje ahöm anjawi, mi ölop ekzan. Mewö aiga göŋjön qaninire göröken anmam jiman ewö, nöŋjön ölop ölnire göröken anmam. Me göŋjön ölnire göröken anmam jiman ewö, nöŋjön ölop qaninire göröken anmam.”

¹⁰^yMewö jiiga Lotnöŋ uba wahöta Jordangö gölme köröŋi ketanji pakpak ehiga Anutunöŋ mi ölop mem kelöriga Kembugören oyaenkoyaeŋ arö kelökŋambuk ewö ahök. Mi Ijipt yeŋgö gölme ewö ahöba Zoar miri göröken anök. Mutuk Kembunöŋ Sodom aka Gomora qahö ayuhum etkiiga nalö miaŋgören gölme mi mewö ahöyök. ¹¹Mewö ahöiga Lotnöŋ mi ek kewöta Jordangö gölme köröŋi ketanji pakpak mi möwölöhöba wehön kotkotje göröken anök. Mewö aka deŋnohot. ¹²Deŋda Abramnöŋ Keinan gölmenöŋ anda malökmö, Lotnöŋ gölme köröŋi ketanji yeŋgö taonji taonji yeŋgö sutnjine anda kaba malök. Mewö mala opo seri koumji meköba memba kuŋguba anda kinda teteköŋe Sodom kösutje aŋgota malök. ¹³Miaŋgören malökmö, Sodom könagesö yeŋjön könagesö tandök bölöŋi aka Kembu qetala siŋgisöndok keta bölöŋi aka memba malget.

Abramnöŋ Hebron gölmenöŋ anda tata malök.

¹⁴Lotnöŋ Abram umbula aniga nalö miaŋgören Kembunöŋ Abramgöra keu kewö jiyök: “Mönö jegi ötök ala mesoholge uba wahöta eleŋda andöge uba mewöyök wehön kotkotje aka wehön gegeje göröken unöŋ. ¹⁵^zGölme pakpak ki ekzani, mi mönö gi aka göhö gwölönarökurupki eŋgö buŋaya qebi nalö teteköŋi qahö buŋajanina ahöm öŋgöma. ¹⁶Nöŋjön gwölönarökurupki ahumsehip gwötpuk eŋgibiga qötöŋinan qariba gölmegö sakösakŋi (sakösinqi) ewö akŋa. Kun daŋjön sakösinqi kötŋi mieŋgö jaŋgönini oyongbawak, yaŋön ölop gwölönarökurupki yeŋgö jaŋgönini mema. ¹⁷Nöŋjön gölme ki mönö göhö buŋaya qem gihizal. Miaŋgöra ölop

^y 13.10 Jen 2.10 ^z 13.15 Apo 7.5

wahöta anda kaba gölme pakpak ki bahöbahö euke emuke ek kutuba malman."

¹⁸ Mewö jiiga Abramnöj wahöta opo seri koumji qeköba memba kunjuba anda Hebron gölmenöj kaba Mamre mire in ip ketanji kin angeri, mienjö kösutnjine tarök. Mianjörej tata Kembugöra jöwöwöl alta kun meyök. Mewö.

Abramnöj Lot mi kerök yenjö börönjineyök meköyük.

14 ¹Nalö mianjörej Babilongö (Sinargö) kiji qetji Amrafel, Elasargö kiji qetji Ariok, Elamgö kiji qetji Kedorlaomer aka Goimgö kiji qetji Tidal malget. ²Yenjöñ kiñ kewö miembuk könahiba bim auget: Sodom taongö kiji qetji Bera, Gomora taongö kiji qetji Birsa, Adma taongö kiji qetji Sinab, Seboim taongö kiji qetji Semeber aka Bela (qetji alani Zoar) taon mianjö kiñ. ³Kiñ pakpak kienjöñ örue (ruerue) qetji Sidim mianjörej tokoba kukösumnjini mindiriba jöhöjöhö aket. Sidim öruenöj nalö kewöje Sihi Köwet Köhömuñi mi ahöza. ⁴Yenjöñ yambu 12:gö dop Kedorlaomergö jimmukutkutu bapje mala kota yambu 13 mianjörej yanjö keu bapje anbingö qetala karim aka yarö gilget.

⁵ Mewö aketka yambu 14 mianjörej Kedorlaomer aka kiñ tosatñ yambuk jöhöjöhö aka malgeri, mienjöñ kaba könagesö kewöji yembuk bim qeba luhut alget: Refa könagesö mi Asterot Karnaim mire enjuba luhut alget. Zuzi könagesö mi Ham mire aka Eme könagesö mi Kiriataim miri mianjörej enjuba luhut alget. ⁶Hor könagesö mi Seir gölme kundujambuk mianjörej enjuba enguatajanjöba anda anda El Paran miri mianjörej aŋgota luhut al enjiget. El Paran mi gölme qararaŋkölköljanjö göranje ahöza. ⁷Luhut al enjiba mianjörejök liliŋjöba En Mispat (qetji alani Kades) mianjörej kaba Amalek könagesö luhut al enjiba gölmenjini pakpak aŋgon kölget. Amor könagesö Hazeson Tamar gölmenöj malgeri, mi mewöjanök enjuba luhut al enjiget.

⁸ Mewö asuhuiga Sodomgö kiñ, Gomoragö kiñ, Admagö kiñ, Zeboimgö kiñ aka Bela (qetji alani Zoar) mianjö kiñ yenjöñ wahöta asasaitiba Sidim öruenöj aŋgota kiñ kewö miembuk bim qebingö jaböñi ala aröñda kinget: ⁹Elamgö kiñ Kedorlaomer, Goimgö kiñ Tidal, Babilongö (Sinargö) kiñ Amrafel aka Elasargö kiñ Ariok. Kiñ 4 mienjöñ kiñ 5 yembuk aröñget.

¹⁰ Mewö aröñgetmö, Sidim gölme örue mianjörej löm dodoxo sapösapöŋjambuk mianjöñ kokolak qeba tarök. Mewö tariga Sodom aka Gomora taon mietkö kinjiran yarö aziurupjiri yembuk unjurata angaitketka azi tosatjan löm mianjörej tötohaba geba enjuyök. Mewö enguiga alaurupjini tosatji pakpak yenjöñ ölöj köla unjurata gölme kundujambuk mianjörej öŋgoget. ¹¹Öŋgogetka kiñ 4 mienjöñ Sodom

aka Gomora anda sukinapŋini aka numbu neneŋini pakpak mi kiom köla memba tököba anget. ¹² Abramgö behötŋi Lot yaŋjön Sodom malöhāŋgöra aka i mewöjanök sukinapŋambuk waŋgita anget.

¹³ Mewö angetka azi kunŋan ölöŋ köla misiŋgöba kaba miaŋgö buzup keunji mi Hibrū (kian) azi Abramgöra jii mörök. Nalö miaŋgören Abramnöŋ Amor azi qetŋi Mamre yaŋgören in ip ketanji ketanji mieŋgö kösutjine malök. Mamrenöŋ munyahötŋi qetŋiri Eskol aka Aner yetpuk mohotje Abrambuk jöhöjöhö aka malget. ¹⁴ Abramnöŋ behötŋi Lot waŋgita angeri, miaŋgö keunji möta aziurupŋi 318 nanŋi mire asuhuba mötmöt möta bimqeqe köl gūliba malgeri, mi engohol tokoba kerök kambu enguataŋgöba Not göröken anda mala Dan mire angotket.

¹⁵ Abramnöŋ aziurupŋi mendeŋ engiiga yeŋjön sungem miaŋgören közöla kerök kambu qeraköm engimemba luhut al engiget. Luhut al engiba enguataŋgöba anda mala Damaskusgö Not likepne miri qetŋi Hoba miaŋgören angotket. ¹⁶ Miaŋgören angota sukinap pakpak kiom qeba memba angeri, mi miwikŋaaget. Behötŋi Lot aka yaŋgö örøyuaiŋi mi memba waŋgita liliŋgöba kayök. Sodom aka Gomora yeŋgö ambimorörurupŋini aka ambazip tosatŋi mi tok lökŋanök enguauŋgita kaget.

Melkizedeknöŋ Abram kötuetküm waŋgiyök.

¹⁷ Abramnöŋ mewö Kedorlaomer aka kiŋ tosatŋi yambuk jöhöjöhö aka malgeri, mi enguba luhut al engiba liliŋgöba kaiga Sodomgö kiŋi yaŋjön Sawe örue (qetŋi alaŋi Kingö örue) miaŋgören miwikŋaiba ekŋamgöra anök. ¹⁸ ^aNalö miaŋgören Melkizedek Salemgö kiŋi miaŋjön bered aka wain o memba kayök. Yaŋjön Anutu öŋgöŋgöŋaŋgö jike nup galömji ahök. ¹⁹ Mewö aka Abram kötuetküm waŋgiba keu kewö jiyök: “Anutu öŋgöŋgöŋan suep gölme miwikŋaim etkiyöhi, yaŋjön mönö Abram gi kötuetküm gihii malman. ²⁰ Anutu öŋgöŋgöŋan kerökurupki göhö böroge al engiyöhi, mönö i möpöseizin. “Mewö jiiga Abramnöŋ örøyuaiŋi pakpak mendeŋniga kambu ten asuhuiga mieŋgörenjök mohot mohot (10%) memba naluhā waŋgiyök.

²¹ Mi waŋgiiga Sodomgö kiŋan Abramgöra kewö jiyök: “Ambazipurupni mia niŋgimanmö, sukinap mia mönö nangi buŋaya akŋa.”

²² Mewö jiyökmö, Abramnöŋ Sodomgö kiŋaŋgöra kewö jiyök: “Keuni köhöimapköra nöŋjön böroni Kembu Anutu öŋgöŋgöŋi Suep gölme miwikŋaim etkiyöhi, yaŋgören göröken memba wahöta jöjöpaŋ keu kewö jizal: ²³ Nöŋjön göhören yuai kun mi qahö kötökŋi memam. Möt kösögahö kitipŋi me köna esugahö kösöŋi mi mewöjanök qahö memam. Mewö akiga gönjön könaŋgep kewö jibankuk: ‘Nöŋjön Abram yuai

^a 14.18-20 Hib 7.1-10

waŋgibiga yaŋjön azi pomŋi qetbuŋajambuk aka malja.⁷ Göŋjön mönü mewö jimamgö osiba malman. ²⁴Nörjön yuai kun qahö toroqeba memammö, aziurupnan wani yuaia negeri, mi lök neŋgigetka dop köl teköza. Mewöyök azi alaurupni Aner, Eskol aka Mamre nömbuk kageri, yeŋjön mönü töwa jijinjanjö dop meme. “Mewö.

Anutunöŋ Abrambuk jöhöjöhö areŋ ahök.

15 ¹Mewö asuhuiga Abramgö jeŋi meleŋniga imut ehiga Kembunöŋ keu kewö jii kaiga mörök, “Abram, gi keŋgötki kude mötman. Nörjön göhö sumanga akzal. Göhö töwagi mönü keta bölkŋi aka ahöma.”

²Keu mewö kayökmö, Abramnöŋ kewö jiyök, “O Kembu ketajamni, ni nahönböratni qahö malbiga töwa ninginöŋga mianjön mönü denöwö bauköm ningibawak? Nörjön kömumbiga Damaskus azi Eliezer yaŋjön nöŋgö sukinapnaŋgö toŋi akja.” ³Mewö jiba toroqeba kewö jiyök, “Göŋjön gwölönarökni kun qahö ninginöŋjanjöra nup azini bohonjan nöŋgö mire maljawi, yaŋjön mönü nöŋgö öröyuaini pakpak buŋa qem anjuma.”

⁴Mewö jiiga Kembugören keu jit kun mi yaŋgören kewö kaiga mörök, “Azi mianjön sukinapkahö toŋi qahö akŋapmö, nangi silegeyök morö nahön kun asuhumawi, yaŋjön mönü göhö öröyuagi pakpak buŋa qem anjuma.” ⁵^bKeu mewö kaiga Anutunöŋ Abram waŋgita gumnöŋ geba keu kewö jii mörök, “Mönü suepnöŋ unöŋ öŋgöiga seŋgelau oyoŋ engimanaŋgö dop akja ewö, mi mönü ölöp oyoŋ engiman. “Mewö jiba kewö toroqeba jiyök, “Göhö gwölönarökurupki yeŋgö qötöŋinan mönü mianjö dop akja.”

⁶Mewö jiiga Abramnöŋ Kembu möt narim waŋgiiga mötnaripni ehi dop köliga keunji jim teköiga solaniyök.

⁷Kembunöŋ toroqeba keu kewö jii mörök, “Nörjön Kembu akzal. Gi Kaldia gölmegö miri qetŋi Ur miangören malnöŋga goaŋgita ki kait. Gölme ki gihibi buŋa qem anjumangöra aka gi goaŋgita ki kait.”

⁸Mewö jiyökmö, Abramnöŋ kewö jiyök, “O Kembu ketajamni, gölme kianjön nöŋgö buŋaya akŋawí, mi mönü wani aiwesöha eka möt kutumam?”

⁹Mewö jiiga Kembunöŋ yaŋgöra kewö jiyök, “Gi mönü anda bulmakau ambi seramŋi yambuŋi karöbut, meme (noniŋ) ambiŋi yambuŋi karöbut aka lama aziŋi yambuŋi karöbut aka kembö kun aka kembö supsup dölökunji kun mi memba nöŋgören kaman.”

¹⁰Mewö jiiga Abramnöŋ anda mi pakpak körek memba kaba sömbup mi bibiŋine qesiŋ engiba likepni likepni mi areŋgöiga köna likep likep

^b 15.5 Rom 4.18; Hib 11.12; 6 Rom 4.3; Gal 3.6; Jei 2.23; 12 Job 4.13, 14; 13 Eks 1.1-14; Apo 7.6; 14 Eks 12.40-41; Apo 7.7; 18 Apo 7.5

aröjnör ahöget.^c Mewö ahökmö, nei mi qahö qesiñök. ¹¹ Qahö qesiñda qamötjini likep likep arengöm engiiga nei kalji yeñön kaba qamöt yeñgö qakjine eta kölgetmö, Abramnör mi közöl engiiga anget.

¹² Wehön jeji teköba gemamgö aiga nalö miangórej Abramnör jeji eta meiga gaun lömbötji ahöyük. Mewö ahöiga pandaman göjiwinançö kanjamji mianjön kaba turum wañgiyök. ¹³ Turum wañgiiga Kembunör kewö jii mörök, “Keu ki mönö öljä mötman: Göhö gwölönarökurupkan mönö nanjini gölmeñini mosöta kantri kunöj anda kiana mala mal öngöme. Mewö mala yeñgö welenqequeurupjini omañi aketka i yambu 400:gö dop tulumgöm engiiba malme.

¹⁴ Mewö malmemö, nöjön kantri welenqequeurupjini omañi aka malmei, yeñgö keujini mewöyük jim teköba likepjri meleñbiga qakjine öngöma. Mewö mi öngöiga pösat engigetka kantri mi mosöta sukinapnjini gwötpuk memba liliñgöba kame. ¹⁵⁻¹⁶ Nöjön Amor könagesö mi gölme kiangórej zilaj qahö enguatañgomam. Mutuk siñgisöndoknjı singisöndoknjı aka bölimqölim tekögetka likepjri törörök meleñ enjimamañgö nalöjan akjawı, nalö miangórej mönö i enguatañgomam. Miangóra góhö isiurupki yeñgö isiurupjinan asuhuba malmei,^d nalö miangórej góhö gwölönarökurupkan mönö liliñgöba ki kame. (15) Yeñön mewö kamemö, nangak mutuk yambugahö nalöni ölüm kömuiga luainöñ iwiasaurupki yeñgörej anörga lóm kól gihime.”

¹⁷ Kembunör mewö jiiga wehön jejan teköba geiga pandaman meiga yuai kewö asuhuiga ehök: Kimbut kungö uruñe könöp bölamjan kököbilikbilikjambuk jeba asariiga kówak köndumnjambuk pukpuköyük. Yuai mianjön asuhuba sömbup qamöt qesiñesini mieñgö sutnjine kinda anda kayök.

¹⁸ Kembunör mewö sömbup likepjri likepjri mieñgö sutnjire anda kaba sömaj miangórej Abramruk jööhö arej aka (kaisöpsöpjan mi mem köhöiba) keu kewö jii mörök, “Nöjön gölme ki mi góhö gwölönarökurupki yeñgö buñaya qem engimam. Miangó jaböni mi Ijiptkö o töwatjni (Nail) miangórejök könahiba kaba ki ongita anda o töwatjni ketanji qetjni Yufreitis miangórej teköma. ¹⁹ Nalö kewöje mi könagesö kewö yeñgö gölmeñina ahöza: Kin könagesö, Kenas könagesö, Kadmon könagesö, ²⁰ Hit könagesö, Periz könagesö aka Refaim könagesö, ²¹ Amor könagesö, Keinan könagesö, Girgas könagesö aka Jebus könagesö.

^c 15.10 Nalö miangórej jööhö arej aka mi silik mewöni mianjön mem köhöizema. Azinöñ sömbup likepjri yahöt mietkö sutnjire kinda mindirim etkiba jööhöjhö mi tönguba galöm kóljapma. ^d 15.15-16 Yambu 430 nalö mi kewö oyonget: Liwainör malmal yambuji 137 miangórejök yambu 80 mi Ijipt malök. Yañgö andöje azi kewöjan yambujini kewö Ijipt malget: Kehat 133, Amram 137, Moses 80. (Miangó andöje Mosesnör Ijipt mosöta toroqeba yambu 40 malök.) Mi mindiriba yambu 430 ahök. Ex 6.16, 18, 29 Dut 34.7

Yengörej gölme pakpak mi mönö körekjanök memba dop köla anme.
“Mewö.

Hagar aka Ismael

16

¹ Abramgö anömiј Sarainöj köpin mala morö qahö meyökmö, Saraigö welen ambi qetji Hagar malök. Mi Ijipt ambia. ² Yaјön malöhajgöra Sarainöj Abramgöra kewö jiyök: “Kembunöj sońgo jöhöm nińgiiga morö qahö mealanjgöra gi mönö welen ambini menöŋga gölöm ala morö kun meiga nöŋgö bujaya asuhubawak. “Mewö jiiga Abramnöj Saragörej keugöra urumohot ahök. ³ Abramnöj Keinan gölmenöj yambu 10 mal teköiga nalö miaŋgörej Sarai Abramgö anömjän Ijiptkö welen ambini Hagar memba apňaŋgö anömiј akiŋapköra waŋgivök. ⁴ Mewö waŋgiiga memba maliga gölöm alök. Gölöm ala mi möta galöm ambini Sarai könahiba jijiwilit ak waŋgivök.

⁵ Mewö ak waŋgiiga Sarainöj Abramgöra kewö jiyök: “Urunan böliiga sihimbölö mörakzali, miaŋgö keuŋan mönö göhö qake öŋgöba ahöma. Nöŋjön welen ambini göhö böröge albiga gölöm ala mi möta miaŋgörenök könahiba jijiwilit ak niŋgiba malja. Miaŋgöra Kembunöj mönö ni aka gi netkö sutnire keu kewöta jim teköma.”

⁶ Mewö jiiga Abramnöj kewö jiyök: “Welen ambigi miaŋön nange böröge maljawanjgöra wania mötnöŋga dop köljawi, mönö miaŋgö dop i ak wangiman. “Mewö jiiga Sarainöj Hagar laj örümureim ak waŋgiiga mosöta tököba ölöŋ köla anök.

⁷ Aniga Kembugörej garata kunöj gölme qararaŋkölkölje o jeńi kungö kösutje miwikjaim waŋgivök. O jeńi mi Sur mire anangö köna jitje miaŋgören ahöza. ⁸ Miangörej miwikjaim waŋgiba kewö jiyök: “Hagar, Saragö welen ambini, gi mönö denikeyök kazana denike anman?” Mewö jiiga kewö melejnök: “Ni galöm ambini Saragörenjök asamböta ölöŋ köla kazal.”

⁹ Mewö jiiga Kembugörej garatanöj Hagar kewö jim kutum waŋgivök: “Gi mönö kumbuk Saragörej anda welenji qeba yaŋgö keu bapje malman.” ¹⁰ Keu mi toroqeba kewö jii mörök: “Hagar, nöŋjön mönö göhö gwölönarökurupki ahum sehim enjibiga qötöŋini oyoojoyonjö dop qahö aiga malme.”

¹¹ Kembugörej garatanöj kumbuk toroqeba Hagargöra kewö jiyök: “Gi moröbuk akzana nahöngi meman. Dölki tapötkokorok möta sahötnöŋga mi mönö Kembugö kezapje geiga mötza. Miaŋgöra morögö qetji Ismael qetman. (Ismael Anutunöj kezapjan mötza.) ¹² Yaјön azi doŋki bau kömböt ewö aka (nanji imbi-imbi qakje laj anda kaba) malma. Yaјön böröŋjan ambazip pakpak qetal enjigiga ambazip pakpak yejön i qetal waŋgiba malme. Yaјön munurupni pakpak yembuk kerök-kerök aka nanjök kekelolo malma.”

¹³ Mewö jiiga Hagarnöj kewö jiyök: “Nöyön mönö dölki kunöj ni nehakzawi, i ekzal. “Miaŋgöra Kembu yaŋgöra keu jiyöhi, yaŋgö qetji kewö qet waŋgijyök: “Gi Kembu ni nehakzanajön akzan. “Qetji mewö qerök. ¹⁴ Konaŋi miaŋgöra aka o löm miaŋgö qetji mi Ber Lahai Roi (Malmaljambuk mala nehakzawaŋgö o lomŋi) qetketka ahöza. O löm mi toroqeba miri yahöt qetjiri Kades aka Bered mietkö sutnjire ahöza.

¹⁵ ^eHagarnöj Abramgö morö nahönji meyök. Abramnöj nanji moröŋi Hagar meyöhi, yaŋgö qetji Ismael qerök. ¹⁶ Abramnöj yambuŋi 86 aiga Hagarnöj Ismael morö mi Abramgöra meyök. Mewö.

Jöhöjöhö areŋgö aiwesökji mi sile yandiyandi.

17 ¹Abramnöj yambuŋi 99 aiga Kembunöj asuhum waŋgiba keu kewö jiyök: “Nöyön Anutu kukösum pakpakö Toŋi akzal. Miaŋgöra gi mönö nöŋgö keuni tem köla pöndaj ahakmeme diŋdiŋi wuataŋgöba malman. ² Nöyön jöhöjöhö areŋ mi gi aka ni netkö sutnire ahali, mi mem köhöiba ahumsehip gihibi gwölönarökurupki yeŋgö jaŋgöjinan mönö keta bölkij akŋa.”

³ Mewö jiiga Abramnöj simin köla bamgöiga Anutunöj yaŋgöra keu kewö jiyök: ⁴ “Mötman, nöyön jöhöjöhö areŋni göbuk kewö akzal: Göjön könagesö gwötpuk yeŋgö iwi bömöŋjina akjan. Keu mewö jim jöhöbi ahöma. ⁵ ^fGöhö qetki Abram mi qahö toroqeba qetketka ahömapmö, göjön könagesö gwötpuk yeŋgö iwi bömöŋjina akŋangöra kuŋgum gihizali, miaŋgöra qetki mönö Abraham qetketka ahöma. ⁶ Nöyön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki mi önöŋi qahö asuhume. Yeŋjön jula deŋda könagesö kambuŋi kambuŋi gwötpuk akŋe. Göhö gwölönarökurupki yeŋgoreŋjök tosatjan kiŋ kembuŋi kembuŋi akŋe.

⁷ Nöyön mönö jöhöjöhö areŋni mi nani aka gi, göhö gwölönarökurupki göhö andöge toroqeba asuhum öŋgömei, neŋgö sutnine al köhöibiga tekoteköŋi qahö ahöm öŋgöba ahöma. Nöyön göhö Anutugi aka gwölönarökurupki göhö andöge asuhum öŋgömei, mönö yeŋgö Anutujina aka malmam. ⁸ Gi Keinan gölmenöj kiana maljani, nöyön gölme mi jómukjanök gi aka göhö gwölönarökurupki enjö buŋaya qem enjibiga buŋajini teteköŋi qahö ahöm öŋgöba ahöma. Mewö ahöiga nöyön mönö yeŋgö Anutujina aka malmam.”

⁹ Anutunöj Abramgöra mewö jiba toroqeba keu kewö jiyök: “Mewö malmam-mö, göjön mönö nöŋgö jöhöjöhö areŋnaŋgö keuŋi mi tem köla wuataŋgöba malman. Göhö gwölönarökurupki göhö andöge toroqeba asuhum öŋgömei, yeŋjön mönö mewöjanök mi tem köla wuataŋgöba mala mal öŋgöme. ¹⁰ Gi aka göhö gwölönarökurupki embuk jöhöjöhö

^e 16.15 Gal 4.22 ^f 17.5 Rom 4.17; 7 Luk 1.55; 8 Apo 7.5; 10 Apo 7.8; Rom 4.11

^g 17.5 Abram mi iwi öŋgörögöŋi. Abraham mi könagesö gwötpuk yeŋgö iwi bömöŋjini.

arejni aka mi wuataŋgömegöra jizali, miangö aiwesökŋi mi kewö: Eŋgö sutŋine azi pakpak yeŋgö sileŋjine mönö nöŋgö aiwesökni yandime.

¹¹Nöŋgö aiwesökni mönö sileŋjine yandime. Mianjön jöhöjöhö arej ni aka eŋgö sutnīne albi ahözawi, miangö aiwesökŋa ahöm öŋgöma.

¹²Nalö kewöjeyök könahiba azi pakpak eŋgö sutŋine toroqeba asuhum öŋgömei, yeŋgö sileŋjine mönö sömaŋini 8 aiga miangörej nöŋgö aiwesökni yandiba malme. Nanjine miri uruje nanjini aka welenqeurerupjnī yeŋgörej morönahönurupjnī asuhumei, mi mönö öröröŋ ak eŋgiba malme. Welenqeqe tosatŋi mi kian yeŋgörenjök moneŋnöŋ bohonŋini megetka yeŋgö morö nahönŋini asuhume. Yeŋjön nanjini gwölönarökurupjnī qahö akzemö, mi töndup nöŋgö aiwesökni mi mönö yeŋgö sileŋjine mewöŋjanök yandiba malme. ¹³Welenqeqe tosatŋan nanjine miri uruje asuhugetka welenqeqe tosatŋi mi moneŋnöŋ bohonŋini megetka yeŋgö morö nahönŋini asuhume. Nöŋgö aiwesökni mi mönö yeŋgö sileŋjine mewöŋjanök yandiba malme. Nöŋgö jöhöjöhö arejnaŋgö aiwesökŋi sileŋjine yandimei, mi mönö jöhöjöhö arej teteköŋi qahö ahöm öŋgömapköra jim köhözial. ¹⁴Azi kun daŋjön nöŋgö aiwesökni sileŋjine qahö yandigetka öne malmawi, yaŋjön mönö nöŋgö jöhöjöhö arejni ongita qetalakza. Miangöra azi mewöŋi mi mönö nanjī ambazip kambu eŋgö sutŋineyök yakörim waŋgidgetka yaigep eta malma.”

¹⁵Anutunöŋ toroqeba Abrahamgöra kewö jiyök: “Gi anömgahö qetŋi Sarai mi kude toroqeba qeta malmanmö, yaŋgö qetŋi mönö Sara (jembon ambi) qeta malman.^h ¹⁶Nöŋjön Sara kötuetköm waŋgibiga yaŋjön göhöra morö nahön kun mema. Nöŋjön kötuetköm waŋgibiga yaŋjön ambazip kambuji kambuji gwötpuk yeŋgö nam bömöŋjina akja. Yaŋgö gwölönarökurupjī yeŋgörenjök tosatŋan könagesö kambu yeŋgören azi kembuji kembuji akje.”

¹⁷Kembunöŋ mewö jiiga Abrahamnöŋ mi möta simin köla bamgüba uruŋan kewö mötmöriba miangöra gön kölök, “Azi yambuni 100 akiga morö nahönan mönö denöwö morö membawak? Mewöyök Saranöŋ yambuji 90 aiga mönö denöwö morö membawak?” ¹⁸Abrahamnöŋ mewö mötmöriba welipköba Anutu kewö quesim waŋgijyök: “Göŋjön ölop Ismael kuŋgum waŋginöŋga qetki bisiiga nöŋgö gwölönarökurupni mi yaŋgörenjök asuhume.”

¹⁹Mewö quesiga Anutunöŋ kewö melejñöök, “Anömgı Saranöŋ mönö göhö morö nahöngi mema. Mi meiga qetŋi Aisak (gön kölja) qetman. Nöŋjön Aisakpuk aka yaŋgö gwölönarökurupjī yembuk jöhöjöhö arejni mi al köhöibiga teteköŋi qahö ahöm öŋgöma. ²⁰Ismael kötuetköm waŋgimamgö quesim niŋgizani, mi mewöyök ölop möt gihiba kötuetköm

^h **17.15** Qetŋi kewögöra utekøyök: Yaŋjön ambazip kambuji kambuji gwötpuk aka kiŋ kembu tosatŋi yeŋgö nam bömöŋjina akja.

wangimam. Yanjön azi kembu 12 miengö iwi bömöñini akja. Nöjön ahumsehip wangibiga gwölönarökurupni yengö janjöñinan mönö keta bölökjı akja. Yenjön sehiba könagesö kambu ketajı akje.

²¹ Mewö aknjemö, Saranöj nahöngi Aisak mi yambu euneanjö nalö kewöje memawi, nöjön mönö nani jöhöjöhö areñni mi yambuk al köhöimam.” ²² Anutunöj Abrahambuk keu jiyohori, mi teköiga i mosöta wahöta önjögyök.

²³ Wehön miangórejök Abrahamnöj Anutugören keu tem köla nanji nahöñji Ismaelgö sileje Anutugö aiwesökni yandiyök. Mewöyöhök welenqeuerupni nanji miri uruñe asuhugetka tosatji monejnöñ bohonjini meiga malgeri, azi pakpak mi yançö miri uruñe tatkeri, i mönö körek mewöñanök ak enjgiyök. ²⁴ Abrahamnöj yambuji 99 aiga sileje aiwesök mi yandiget. ²⁵ Nahöñji Ismael mi yambuji 13 aiga sileje mi yandiget. ²⁶ Abraham aka nahöñji Ismael yetkö silenjire aiwesök mi sömaj mohot miangórejök yandiget. ²⁷ Azi pakpak Abrahamgö miri uruñe tatkeri, tosatjan nanji miri uruñe asuhugetka tosatji mi kian yenjörejök bohonjini meiga malgeri, körek yençö silenjine aiwesök mi mewöñanök yandiget. Mewö.

Saranöj azi morö memawañgö keuñi Anutunöj jiyök.

18 ¹ Abrahamnöj Mamre mire in ip ketanji ketanji miengö sutjine maliga Kembunöj asuhum wangiyök. Silim miangórej wehön jitni sihitni köhöikji qeiga Abrahamnöj opo seri koumjanjö numbuje tarök. ² Tata uba wahöta ehiga azi karöbutjan wösöje kinget. Kingetka engeka opo seri koum numbujejök wölañ wahöta jömjölönjini jiba enguangitmamgöra kiñkingöba anök. Anda waikjini memba simin köla gölmenöj bamgöba geyök.

³ Geba kewö jiyök: “O Kembu-urupni, nöjön enjö welenqejenini aka enjö jeñine kalem möriam miwikñaiba maljal ewö, ijini mönö ni kude noñgita anme. ⁴ Ni enjö welenqejenini aka ölop o moröni kun memba kaba enjibiga könajini sañgonda ip kiañgö aumje tata luhut meme. ⁵ Nöjön ölop nene moröni kun memba kaba enjibiga neme. Mianjön mem köhöim enjiiga ölop köna kumbuk toroqeba anme. Nöjön kewöröpni malbiga ijini ni göda qem niñgiba kazeanjöra ölop welen qem enjimam. “Mewö jiiga meleñda kewö jidget: “Saiwap, jizanañgö dop mewö ölop akin.”

⁶ Mewö jidgetka Abrahamnöj ösumjan kiñkingöba seri koum uruñe anda önjöba Saragöra kewö jiyök: “Mönö ösumok plaua ölop kötökji amae (dis) karöbutkö dop memba meleñda yençöra bered ohoman.”

⁷ Mewö jiba ösumjan bulmakau kambunöj anda bulmakau dömjı busuñi

¹ 18.2a Hib 13.2; 10 Rom 9.9; 12 1 Pitö 3.6; 14 Luk 1.37

löwötji möwölöhöba welenqejeni kun waŋgiiga könahiba ösumok qeba möhamgöba ohoyök. ⁸ Mi möhamgöba ohom teköiga mi, kelök kosökji aka juju o tosatji memba anda azi tatkerangö bapnjine alök. Bapnjine aliga nemba tatketka nanji nalö miaŋgören kösutjine ip könaje galömjina kinök.

⁹Kiniga kewö qesim waŋgiget: “Anömgı Sara mi denike?” Qesim waŋgigetka jiyök: “I opo seri koum uruŋe endu tatza.”

¹⁰Mewö jiiga azi yeŋgörenjök kunjan kewö jiyök: “Yambu mohotkö dop teköiga nöyön ölja liliŋgöba ki kabiga anömgı Saranöy mönö morö nahönjambuk aka malma. “Mewö jiyökmö, Saranöy opo seri koumgö numbuŋe apŋangö andöje kinda keu mi kezaprje geiga mörök. ¹¹Abraham aka Sara yetkön lök ambazip namji ahotka yambunjiran gwötpuk ketajı aiga malohot. Saranöy köingö aŋgeka malöhi, miaŋgö nalöjan lök oŋgit teköyök. ¹²Miaŋgöra Saranöy mi möta uruŋan kewö mötmöriba gön kólök: “Nöyön lök ambi namji sohosoholiŋi akiga apni azi kembunan mewöjanök azi namji aiga yambuk ahöahögö sihimnan kumbuk asuhubawak me qahöpto?”

¹³Mewö mötmöriiga Kembunöy Abraham qesim waŋgiba kewö jiyök: “Saranöy wanigöra gön köla kewö mötmörliza: ‘Nöyön ambi namji kötökji aka ölja morö membileŋak me?’ ¹⁴Kembunöy mönö yuai kungöra qahö kötökji qakömakza. Miaŋgöra jizali, ‘Yambu mohotkö dop teköiga nöyön ölja liliŋgöba ki kabiga Saranöy mönö morö nahönjambuk aka malma.’”

¹⁵Saranöy keŋgötji möta mi köyatiba kewö jiyök: “Ni gön qahö kóljal. “Mewö jiyökmö, Kembunöy kewö jiyök: “Qahö, gi gön ölja kóljan. “Mewö.

Abrahamnöy Sodom taongöra köulukköyök.

¹⁶Mewö jiiga azi karöbut yeŋjön wahöta etkōmosöta Sodom taonöy göröken eleŋda anbingö aket. Abrahamnöy mewöjanök i engubulmamgöra yembuk mohotje anget. ¹⁷Kembunöy nanŋangöra kewö jiyök: “Ni yuai akŋamgö mötzali, mi alani Abrahamgöra ölop qahö asambötmam. ¹⁸Kewögöra mi asambötmamgö osizal: Abrahamnöy nöyöö alani qainji kun aka ahumsehip aiga könagesö ketajı kukösumjinambuk aka malme. Nöyöö kötumötuetnan mönö yaŋgöra aka gölmegö könagesö kambuni pakpak yeŋgö qakjine öŋgöiga oyaenjkojaej aknej. ¹⁹Nöyön i kewögöra möwölöhöm waŋgial: Yaŋjön nahönböraturupjı aka gwölönarökurupjı yaŋgö andöje asuhuba mal öŋgömei, yeŋgöra Kembugörej köna kondela ahakmembe diŋdiŋi dop kólakzawi, mi wuataŋgömegöra jim kutum eŋgiba malma. Mewö maliga tem köla wuataŋgöba malme ewö, Kembu nöyön Abrahamgöra yuai asuhumapkö jim jöhöyalı, miaŋjön mönö Öljamambuk pakpak ahakjı.”

²⁰Kembunöj nanjök mewö jiba toroqeba Abrahamgöra kewö jiyök: “Sodom aka Gomora yejnöŋ sinjisöndok lömbötji lömbötji aka malgetka kahasililiŋ öngöŋgöji ketanji asuhuiga gwötpukjan miaŋgöra qeta sahörankze. Miaŋgöra yeŋgö sinjisöndokjinajgö keunjan mönö qariba qariba keta bölökŋi akza. ²¹Miaŋgöra nöŋjön mönö yeŋgöreŋ geba könaŋjamjini ekŋam. Kahasililiŋ akerajgöra aka gwötpukjan nöŋgö jene qeta sahöta malgeri, mi pakpak öljä aket me qahö, mi nöŋjön kewöta mötmamgö mötzal.”

²²Mewö jiiga azi yahötŋan eleŋda Sodom göröken anohotmö, Abrahamnöj toroqeba Kembugö jemesoholje kinök. ²³Kinda Kembugö kösutje anda kewö quesim waŋgöyök: “Gi ambazip solanji aka ambazip aŋgöjörakjnambuk mi mohotje ayuhum enŋimamgöra jizan me? ²⁴Taon miaŋgöreŋ ambazip solanji 50 malje ewö, göjön i öljä ayuhum enŋimamgö jizan me? Taon mi yeŋgöra aka engehoribanak me qahö? ²⁵Göjön mewö akŋangö osibank. Mi yapmakek! (qahöpmahöp!) Göjön ambazip solanji mi ambazip aŋgöjörakjnambuk yembuk mohotje mindiriba enŋunöŋga qahö dop kölpapuk. Mewö öröröŋ kömumbepuk. Göjön gölme ambazip pakpak yeŋgö keunjini jim tekömkzani, miaŋgöra mönö nanji könagi diŋdiŋi wuataŋgönöŋga dop kölma.”

²⁶Abrahamnöj mewö jiiga Kembunöj meleŋda kewö jiyök: “Nöŋjön Sodom taonöj ambazip solanji 50 miwikjaim enŋimam ewö, yeŋgöra aka taon pakpak mi ölöp engehorimam.”

²⁷Mewö jiiga Abrahamnöj kunbuk kewö jiyök: “Kembu, ni nesak sömsöm omaŋi ewö akzalmö, töndup keu köhöikŋi Kembunaŋgöra kuŋguba jizal. Mi kude dop kölpapukmö, mi töndup ölöp ni möt niŋgiman. ²⁸Taon miaŋgöreŋ ambazip solanji 50 qahöpmö, 45 miyök malbeak ewö, göjön ambazip 5 yeŋgöra aka taon pakpak mi töndup ayuhum enŋiman me qahö?” Mewö jiiga Kembunöj kewö jiyök: “Nöŋjön ambazip solanji 45 miaŋgöreŋ miwikjaim enŋimam ewö, taon mi mönö qahö ayuhumam.”

²⁹Abrahamnöj dumje kunbuk keu kewö jiyök: “Ambazip solanji 40 miyök miaŋgöreŋ miwikjaim enŋiman ewö, mönö denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleŋnök: “Ambazip 40 yeŋgöra aka taon mi qahö ayuhumam.”

³⁰Mewö jiiga jiyök: “O Kembu, urugi öngöbapukmö, ni kunbuk keu jimamgö mötzal. Ambazip solanji 30 miyök miaŋgöreŋ miwikjaim enŋiman ewö, mönö denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleŋnök: “Ambazip solanji 30 miaŋgöreŋ miwikjaim enŋimam ewö, nöŋjön mönö taon mi qahö ayuhumam.”

³¹Abrahamnöj toroqeba kewö jiyök: “Kembu, ni keu köhöikŋi Kembunaŋgöra kuŋguba jizal. Mi kude dop kölpapukmö, mi töndup ölöp möt niŋgiman. Ambazip solanji 20 miyök miaŋgöreŋ miwikjaim enŋiman ewö, mönö denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö meleŋnök, “Ambazip 20 yeŋgöra aka taon mi qahö ayuhumam.”

³² Mewö jiiga Abrahamnöj kunbuk kewö qesiyyök: “O Kembu urugi öngöbapukmö, ni kunbuk sömaŋji mohot-töp ki keu jimamgö mötzal. Ambazip solanji 10 miyök miaŋgörej miwikkaim engiman ewö, mönö denöwö akanak?” Mewö jiiga kewö melejnök, “Ambazip 10 yengöra aka taon mi qahö ayuhumam.” ³³ Mewö eraum-mörohot teköiga Kembunöj Abraham mosöta aniga yaŋön kunbuk liliŋgöba mirije kayök. Mewö.

Sodom aka Gomora yengö aŋgöjörak malmalnjini

19 ¹ Suep garata yahöt mi Abraham mosöta anda mare aiga Sodom aŋgorohot. Aŋgorohotka Lot azi miaŋjön taon miaŋgö kiripo naŋgune tarök. Tata etkeka wahöta jömjölöŋiri jiba enguangitmamgöra anda gölmenöj simin köla bamgöba geyök. ² Geba kewö jiyök: “O kembuyahöttni, ijiri ölop welenqegejiri nöŋgö mire kaba könajiri saŋgoŋda mohotje suŋgem ahöbin. Ahöba wahöta ölop söŋjanök köna toroqeba anmahot. “Mewö jiyökmö, yetkön kewö jiyohot: “Qahö, niri ölop qenjaröök sombem kunöj anda ahöbit.”

³ Mewö jiyohotmö, Lotnöj kapaŋ köhölkji köla jiba etkuangita nanji mirije anda öngöget. Öŋgöba welenqegeurupni jim kutum engiiga bered yistŋi qahö ohoget. Mewöyök numbu nene nahömijambuk möhamgöba ohoba etkigetka neyohot.

⁴ Mi nemba gaun ahöbitkö ahotka miaŋgörenök Sodom ambazipnöj kaba miri mi liliköget. Sodom taongö bahöni pakpak miaŋgörenök ambazip namji aka sepgwölö mi totnöj totnöj lömbötŋambuk öröba kaŋgotket. ⁵ Kajgota Lotköra kewö qetket: “Azi yahöt mare góhören kazahori, mi denike? Azi nini yetpuk sero akingöra mötzin. Miaŋgöra mönö i etkuangita nengören etme.”

⁶ Mewö qetketka Lotnöj naŋgu metala yengören geba andöje naŋgu kölök. ⁷ Naŋgu köla kewö jiyök: “Alaurupni, mewö qahö. Silik bölöŋi mi kude akne. ⁸ Mötket. Nöŋgö böratni yahöt seram mala nalö kunöj azibuk qahö ahöyohot. I ölop enögöra etkuangita etpiga wanat yuaia akingö mötzei, mi ölop sihimjini meköme. Mewömö, nöŋgö miri boŋan azi yahöt etkualöŋda sel jöhöm etkizawi, ia mönö yuai bölöŋi kun qahöpmahöp ak etkime.”

⁹ Mewö jiyökmö, yeŋön kewö melejnda teriŋda qetket: “Mönö kesalnöj. Göjön ki kaba kiana mala nangahöra ninja jiba mötnöj öŋgöiga ninia pöndaj jim kutum neŋgimamgö mötzan? Yetkön qahö kamahot ewö, mönö nangak nengören kanöŋga mönö kahasililiŋ keta bölöŋi nangi ak gihibin. “Mewö jiba Lot utalgetka kökondöt aniga öŋgöba miri naŋguŋi qesiŋbingö aka kinget.

¹⁰ Mewö aka kingetmö, azi yahöt mietkön böröŋiri böraŋda Lot öröm gilohotka miri uruŋe öŋgöiga naŋgu kölohot. ¹¹ Naŋgu köla kinda azi

^j 19.5-8 Kemb 19.22-24; 11 2 Kiq 6.18

ketanji moröni miri nañguue yaigep kingeri, mi jiyohotka keu jitjiran enjugalöniga jejni gömöliiga jipjap kota nañgu miwikjaibingö mezañqezan aka jaruba osiget. Mewö.

Lotnöŋ Sodom gölme mosörök.

¹²Azi yahöt yetkön Lotköra kewö jiyohot: “Gi nahönurupki, qinqiböraturupki aka tinilosomurupki tosatŋi pakpak taon kiañgören maljei, i mönü enguangitnöŋga taon ki mosöta anme. ¹³Nini taon ki ayuhuba kondeñmöndeñbin. Könagesö kiençö kahasililingöra gwötpukjan Kembugö jeje önöni qahö qeta sahöta malget. Miançöra yañjon melaim netkiiga gölme ki ayuhuba kondeñmöndeñbitköra ki kazit.”

¹⁴Mewö jiyohotka möta Lotnöŋ anda qinqi buŋa yahöt böratyahötŋi etkämembitkö jiiga malohori, yetköra kewö jiyöök: “Iŋiri mönü ösumok wahörohotka miri ki mosöta anbin. Kembunöŋ taon ki ayuhuba kondeñmöndeñmamgö akza. “Mewö jiiga yetkön keu mi mörohotka göngönahit tandök ahöök.

¹⁵Miri waŋgaraj suruiga Suep garata yahöt yetkön Lot öröm kungum waŋgiba kewö jiyohot: “Anutnöŋ Sodom yengö siŋgisöndokjninaŋgö likepni meleŋda taonjini kondeñmöndeñma. Göñjon yembuk mohotne ayuhubanbuköra mönü zilaŋ wahöta anömgi aka böratyahötki göbuk tatzahori, mi enguangita taon ki mosötket.”

¹⁶^kMewö jiyohotka Lotnöŋ toroqeba eksekpeksək aiga azi yahöt yetkön Lotkö böröni melanjiba memba anömni aka böratyahötŋi yengö böröñini mewöjanöök melanjiba memba enguangita taon sileŋe anget. Kembunöŋ mewö ak kömum engiyöök. ¹⁷Taon sileŋe angetka azi yahöt yetkorejöök kunöŋ keu kewö jiyöök: “Malmaljini aŋgön kölmegöra mönü ösumok misiŋgöba angaitme. Andönjine kude liliŋgöba uba anda gölme köröje endu aŋgota miançöreñ mewöyök dörök kude alme. Ayuhubepuköra mönü kunduŋe eu öŋgöba misiŋgöba angaitme.”

¹⁸Mewö jiyökmö, Lotnöŋ kewö jii mörohot: “O Kembuni, göñjon mewö akingöra kude jiman. ¹⁹Göñjon malmalnaŋgö bohonŋi jöhöba ak-kümükömu ketanji kondelnöŋga göhö jege öljä kalem möriam miwikjaiba welenqegegi akzalmö, mötnöŋ, nöŋjön kunduŋe eu misiŋgöba angaitmamgö osimam. Kondeñmöndeñ kianjön nöŋgö qakne öŋgöiga kömumbileŋbuköra keŋgötñi mötzal. ²⁰Mötnöŋ, taon moröni kun endu ahöi ekzani, miañjon köröpjí qahöpmö, ölop anbinangö dop akza. Miançöra ölop jinöŋga miançöreñ misiŋgöba angaita ölowaka malbin. Miri morörökñi mi eknöŋga dowe ahöiga miançöreñ ölop anda malmalninaŋgö bohonŋi jöhöbin.”

^k 19.16 2 Pitö 2.7

²¹ Mewö jii mörohotka kunöñ kewö melejnök: “Mi ölop! Keu jizani, miangóra mewöyök ölop imbi kól gihimam. Taon morönjanjöra jizani, mi qahö ayuhumam. ²² Mi qahö ayuhumam-mö, ijini mönö ösumok miangóreñ misinjöba angaitme. Miangóreñ qahö aŋgotketka nalö sutji kewöje nöñjön yuai kun akñamgö osimam. Ijini mutuk miangóreñ aŋgotketka miangó andöje ölop jim kutubiga köndeñmöndeñ asuhuma. “Lotnöñ taongöra ‘morodökñi’ jiyöhajngöra aka taon miangó qetji mi Zoar (morodökñi) qetketka ahöza.

Kembunöñ Sodom aka Gomora köndeñmöndeñök.

²³ Wehönöñ lök koriga Lotnöñ Zoar taonöñ kaŋgorök. ²⁴^lKaŋgoriga Kembunöñ jiiga suepnöhök Kembugö mireyök salfa köt könöpñambuknöñ mi kie ewö Sodom aka Gomora yenjö qakpjine eta turum enjiyök. ²⁵ Turum enjiba mianjön taon yahöt mi aka gölme köröni pakpak kösutnjire ahözawi, ambazip körek miangóreñ malgeri aka ip kösö yuai görökñi (töngönñi) gölme miangóreñ ahögeri, mi ayuhum enjim teköyök. ²⁶ Lotkö anömpjan apni wuatanjöba anda kumbuk elejda andöje uba miangóreñök letota sihi köt aka tandö ewö kinök.

²⁷ Abrahamnöñ söñjanök wahöta mutuk Kembugö jemesoholje kinda keu eraum-mörohorı, miangóreñ anök. ²⁸ Miangóreñ anda kinda Sodom, Gomora aka gölme köröni ketanji pakpak miangóreñ göröken ui aniga gölme miangóreñ köwak injañi ketajan tokoba koriga ehök. Mi könöp ketanji ohogetka köwak ketanji wahörakzawi, miangó dop ahök. ²⁹ Anutunöñ gölme köröni miangó taonji taonji ayuhuba köndeñmöndeñda nalö miangóreñ Abraham mötmörim wanjiyök. Behötji Lotnöñ taon miengóreñ maliga mierjön melerjni gebingö aketka Anutunöñ nalö miangóreñök jim kutuiga Lot köndeñmöndeñ miangó uruñeyök wanjita kaget. Mewö.

Moab aka Amon könagesö yenjö könañini

³⁰ Lotnöñ Zoar taonöñ malmamgö kenjötji mörök. Miangóra böratyahötji etkuañita Zoar mosöta gölme kunduñambuk miangóreñ anda tatket. Böratyahötji yahöt yetpuk banjet uruñe ahöm wahöti aka malget. ³¹ Miangóreñ mala böratji ketajan nalö kunöñ munjanjöra kewö jiyök: “Naniri iwiniran lök azi namñi akza. Ambazipnöñ gölme dop miangóreñ amimba nahönbörat miwikñaim enjimakzemö, gölme kiangóreñ azi kun netkönemepkörä qahö malja. ³² Miangóra ölop kaba iwiniri wain o wanjizi nemba uruñe ejololoñ aiga yambuk ahöba gölöm ala gwölönärök miwikñaziga könagesöñinan toroqeba malme.”

³³ Mewö jiba sungem miangóreñök iwiñiri wain o wanjiyohotka neyök. Nemba uruñe ejololoñ aiga datjan anda yambuk ahöyök. Wani nalönöñ qöhöröje kayök aka wani nalönöñ wahöröhi, mi iwiñan qahö mörök.

¹ 19.24-25 Mat 10.15; 11.23-24; Luk 10.12; 17.29; 2 Pitö 2.6; Jud 7; 26 Luk 17.32

³⁴ Ahöba wahöta böratji ketajan munjanjöra kewö jiyök: “Nöjön uran sungem iwinambuk ahöyal. Ölöp merak sungem mewöyök wain o kunbuk waengizi nemba uruji ejololoj aiga göjön mönö anda yambuk ahömahot. Mewö ahöba iwinirangörenjök gölöm ala gwölönarök miwikpaiziga könagesöinan toroqeba malme.”

³⁵ Mewö jiba sungem mianjörej mewöyök iwijiri wain o waengiyohotka neyök. Nemba uruji ejololoj aiga munjan anda yambuk ahöyök. Wani nalönöj qöhöröje kayök aka wani nalönöj wahöröhi, mi iwiyan qahö mörök.

³⁶ Mewö ahotka mianjöra mohotjamjire iwijirangörenjök gölöm alohot. ³⁷Böratji ketajan morö azia memba qetji Moab (iwinanjörenjök) qerök. Moab yaŋgö gwölönarökurupjan ahumsehip aka kotketka nalö kewöje mewöyök qetjini Moab könagesö qerakzin. ³⁸Böratji moröjan mewöjanöök morö azia memba qetji Ben Ami (könagesönaŋgö nahönji) qerök. Azi mianjö gwölönarökurupjan ahumsehip aka kotketka nalö kewöje mewöyök qetjini Amon könagesö qerakzin. Mewö.

Abraham aka Abimelek.

20 ¹Abrahamnöj Mamre miri mosöta toroqeba Saut göröken distrik qetji Negew mianjörej anda miri qetjiri Kades aka Sur mietkö sutjire malök. Mianjö andöje toroqeba taon qetji Gerar mianjörej anda kusukjanöök malök. ²^mMianjörej mala ambazip miengöra kewö jii mötket: “Sara mi nena. “Mewö jiiga Gerargö kinji Abimelek yaŋjön keu ali aniga Sara waŋgita jakömbuak mirije kaget.

³Mewö aketmö, Anutunöj sungem kunöj Abimelekören kaba gaunöj kewö jiyök: “Ambi buja qem aŋguzani, mi azi kungö anömja. Mianjöra gi mönö yaŋgöra aka kömupkö buŋaya akjan.”

⁴Mewö jiyökmö, kiŋ Abimeleknöj Sara qahö meyohaŋgöra aka kewö jiyök: “Kembu, ni singisöndök keuni qahö. Mianjöra göjön ni aka könagesöurupni nini öne töhon ayuhum neŋgibanbuk. ⁵Abrahamnöj mönö nanŋak nöŋgöra kewö jiyök: ‘Ambi mi nena.’ Ambinöj mewöyök kewö jiyök: ‘Abraham mi nena.’ Mianjöra urune geŋmoj qahö ahöiga ambi mi jibi kaiga börönan yuai tölokji kun qahö ahal.”

⁶Mewö jiiga Anutunöj gaunöj likepni kewö jii mörök: “Keu jizani, mi ölja. Göhö uruge geŋmoj kun qahö ahöiga göhörej kayöhi, mi mötzal. Mianjöra göjön ambi mi misiriba nöŋgö jene singisöndok akanbuköra sel jöhöm gihiba malal. ⁷Mewögöra ambi mi mönö kunbuk meleŋda apıaŋgören waŋgiman. Azi mi kezapqetok azia aka ölöp göhöra köuluköiga qahö kömuman. I kunbuk qahö waŋgiman ewö, keu ki mönö ölja mötman: Gi aka tinitosolomurupki ijini mönö körek kömume.”

^m 20.2 Jen 12.13; 26.7

⁸ Keu mi jii kijnöö möta söjanök wahöta pom jembonurupni pakpak eñgohol tokom engiba Kembunöö keu pakpak jiyöhi, mi jii möta töwöratiba keñgötjini gwötpuk mötket. ⁹ Mewö mötketka kiñ Abimeleknöö Abrahamgöra keu ali öñgöiga kewö jiba qesim wañgiyök: “Gi mönö wani kimbia ak neñginöö? Nönjön wani bölöni kun ak gihibiga göjön kondotnööga siñgisöndökö keu lömbötjan mönö ni aka könagesöni nöñgö sel tohoj uruje maljei, neñgö qaknine öngömamagö akza? Göjön yuai qahö ahakjanjö dop mia soñgo walöjda ak niñginöö. ¹⁰ Göjön mönö könaji wuanöñgöra silik mi aknöje?” Kiñ Abimeleknöö Abraham mewö qesim wañgiiga

¹¹ kewö meleñjöök: “Nönjön keu mi kewö mötmöriba jial: ‘Gölme kianjö könagesö eñjön Anutugö jitri ongitpinbuköra keñgötjini qahö mötpeak. Mianjöra ni anömnañgöra aka nuñguget kömumbileñbuk.’ ¹² Yañjon ölüja neni, iwinañgö böratji akza. Namnanjö böratji qahö akzawañgöra i anömna meal. ¹³ Anutunöö Iwinanjö miriñi mosöta kungen anmangö jiyöhi, nöñjön nalö mianjöreñ Saragöra kewö jial: ‘Niri denike denike anbiri, mianjöreñ nöñgöra nena jiman. Mewö aka mianjön ni urukalem kondel niñgiba malman.’”

¹⁴ Mewö jii möta Abimeleknöö Abrahamgö anömjö Sara meleñda wañgiyök. Mewöjanök lama bulmakau aka welenqepe azi aka ambi mi mohotje i wañgiyök. ¹⁵ Wañgiba keu kewö jiyök: “Mötnöö. Nöñgöreñ gölme ki wösöge ahözawi, mianjöreñ mönö nangi sihimgahö dop malman.” ¹⁶ Mewö jiba Saragöra kewö jiyök: “Mötnöö. Nöñjön monej silwö köt 1000:gö dop nengi wañgibiga mianjön töwagi akza. Töwa mianjön könajamgi kondeliga ambazip körek göbuk maljei, yeñjön mi eka kewö jiba möt yaköme, ‘Siñgisöndökö keuñi mi Saragöreñ qahö ahöza.’” Mewö jiyök.

¹⁷⁻¹⁸ Abrahamgö anömjö Saragöra aka Kembunöö ambi pakpak kiñ Abimelekö miri uruje malgeri, yengö morö memegö könaji jöhöyük. Mianjöra Abrahamnöö Anutu köulüköiga Abimelek mem ölowahök. Mewöyök anömjö aka welenqepe ambiurupni mem ölowak eñgiiga kunbuk moröñinambuk aket. Mewö.

Aisak asuhuyök.

21 ¹ Kembunöö Sara kalem möriam wañgimamgö keuñi jim jöhöi ahöyühi, mianjö dop i ek galöm ak wañgii malök. Keu jiyöhi, mianjö dop i kewö ak wañgiyök: ² “Saranöö gölöm aliga Abrahamnöö azi namji aiga töndup yanjö morö nahönji meyök. Anutunöö morö nahön asuhumapkö keuñi qeljine jim jöhöyöhanjö dop mi mönö nalö mianjöreñjök asuhuyök. ³ Saranöö Abrahamgö morö nahönji meiga

ⁿ 21.2 Hib 11.11; 4 Jen 17.12; Apo 7.8

qetji Aisak (gön kölja) qerök. ⁴Qeriga Aisaknöj wehönji 8 aiga nalö mianjören Anutugö aiwesökiyi sileje yandiyök. Anutunöj keu jim kutui ahöyöhängö dop mi yandiyök. ⁵Abrahamnöj yambunji 100 aiga nahönji Aisak asuhuyök. ⁶Asuhuiga Saranöj keu kewö jiyök: "Anutunöj gönkölköl miwikjaim niijgiyök. Mianjöra denike yejön nönjö kösöhotni mötmei, yejön mönü nömbuk gön kölme." ⁷Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: "Saranöj morö galömkölkölja akjawi, dañön keu mi qeljiye möta Abrahamgöra jibawak? Mewö qahöpmö, nalö kewöje yañön azi namji aiga nöñön töndup yanjö nahönji meal. "Mewö. ⁸Aisaknöj qariba juzu mosöriga wehön mianjörenjök Abrahamnöj nene lömbuañjetañi alök.

Saranöj Hagar aka Ismael közöl etkiyök.

⁹Ijipt ambi Hagarnöj Abrahamgö morö nahönji Ismael meyöhi, yanjön nalö kunöj munji Aisak ilita mepaiköba gönawöt ak wañgiiga Saranöj mi ehök.

¹⁰[°]Mewö eka Abrahamgöra kewö jiyök: "Welen ambigö nahönjan mönü nöñjö nahöni Aisakpuk göhöreñ öröyuai mi qahö mendeñda buja qem aŋgumahot. Welen ambi mi aka nahönji mi mönü közölnörga anmahot." ¹¹Saranöj keu mi jiyöhi, mianjön Abrahamgö uruñi qeiga Ismael mi nahönji ahöhañgöra aka urueret möriga uruñi mötökömbuk ahök.

¹²Mewö ahiga Anutunöj yanjöra keu kewö jiyök: "Nahöngi aka welen ambigi Hagar yetköra mönü urugoro ketanj kude mötman. Aisakö gwölönarökurupji yejönök mönü göhö qetbuñagi bisiba malme. Mianjöra Saranöj keu göhöra jizawi, mi pakpak mönü möta tem kölman. ¹³Welen ambigahö nahönjan göhö gwölönaröki akzawañgöra nöñön i mewöñanök ahumsehip wañgibiga gwölönarökurupjan könagesö ketanj akjye."

¹⁴Mewö jii möta Abrahamnöj ahöba söjan kötökje wahöta nene tosatjì memba o uu (ou huhu) lama silejan memeñi mianjön o uba kaba Hagargö qamböje ala mindiñgöba nahönjanbuk melaim etkiiga mosöta anohot. Anda Berseba gölme qararañkölkölje aŋgota liliköba malohot. ¹⁵Malohotka lama sileje o memba anöhi, mianjön qahöwahiga nahönji mi böñbañ ip köhösöni kungö bapje ali ahöyök. ¹⁶Ali ahöiga kinda kewö mötmöriyök: "Nahönan jeni qakje köcumawí, mi ekjämögö osiba jemörön akzal. "Mewö mötmöriba pokom mulget anakzawañgö dop tikep anda tata silata sahöt gigilahöyök.

¹⁷Morö sahörho, mi Anutunöj möriga garatajan suepnöhök Hagargö qeta kewö jiyök: "Hagar, gi wani lömbötkö uruñe maljan? Keñgötki kude mötnöj. Morönöj endu ahöba sahötzawi, Anutunöj sahötji mi lök mötza.

[°] 21.10 Gal 4.29-30; 12 Rom 9.7; Hib 11.18

¹⁸ Mönö wahöta morö nahöngi gölmenöhök kököbihinöj wahöriga böröje memba mökökölim waŋgiman. Nöŋjön i könangep ahumsehip waŋgiliga gwölönarökurupjan sehiba könagesö ketanji qetbuŋjaninambuk akje.” ¹⁹ Suep garatanöj mewö jiiga Anutunöj jeŋi metohoiga uba o lömji kun ehök. Mi eka lama sileŋi memba anda miaŋjon o uba kaba nahönji waŋgiiga neyök. ²⁰ Anutunöj Ismaelbuk kiniga qariba gölme qararaŋkölkölje mala erim nembı azia ahök. ²¹ Gölmę qararaŋkölkölji qetŋi Paran miaŋgoreŋ maliga namjan Ijipt kantrinöhök ambi kun memba anömjä waŋgiyök. Mewö.

Abraham aka Abimelek yetkön urujöhöjöhö ahot.

²² *P*Nalö miaŋgoreŋ Abimelek aka yaŋgö yarö kambuŋaŋgö suahö galömji qetŋi Fikol yetkön Abrahamgöra kewö jiyohot: “Göŋjön öröyuai pakpak aka memakzani, Anutunöj mönö miaŋgoreŋ göbuk kinakza.

²³ Miangöra göŋjön mönö merak kiaŋgoreŋ Anutugö jeŋe jöjöpaŋ keu kewö jiba jim köhöiman: ‘Nöŋjön gi, moröurupki aka gwölönarökurupki embuk isimkakalek kun kude aka malmam.’ Mewö jim köhöiba nöŋjön ak köümum gihiba malali, miaŋgö dop göŋjön mönö mewörjanöök gölme ki aka ni ak köümum netkiba malman. Gi gölme kiaŋgoreŋ kiana aka maljan.”

²⁴ Mewö jiyohotka Abrahamnöj kewö jiyök: “Nöŋjön jöjöpaŋ keu mi ölop jiba jim köhöimam.”

²⁵ Mewö jiyökmö, Abimelekö welenqequeurupjan o löm kun nanŋinangöra aŋgon kölgeri, Abrahamnöj miaŋgöra Abimelek jim waŋgiyök. ²⁶ Jim waŋgiyökmö, Abimeleknöj kewö meleŋda jiyök: “Daŋjön silik mi ahöhi, mi nöŋjön qahö mötzal. Nangak miaŋgö keuŋi kun mutuk qahö jinöj möta mala merak-kun keu mi mötzal.”

²⁷ Mewö meleŋda jiiga Abrahamnöj anda lama aka bulmakau memba kaba Abimelek waŋgiiga nalö miaŋgoreŋjök sutŋire jöhöjöhö aka alohot.

²⁸ Mi ala Abrahamnöj lama kamburjineyöhök lama ambiŋi moröni 7 meköm engiba al engii nanŋinöök kinget.

²⁹ Mewö kingetka Abimeleknöj Abraham kewö qesim waŋgiyök: “Lama ambiŋi moröni 7 kewöta endu al enginöŋga nanŋinöök kinjei, mi könaj i wuanöŋgöra?”

³⁰ Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Nöŋjön o lömji ki esiali, keu mi jibiga mi möt narizan ewö, lama moröni 7 ki mönö nöŋgö böröneyök buŋa qem aŋgunöŋga nöŋgö keunaŋgö dangunuŋi akja.” ³¹ Mewö meleŋda azi yahöt mi gölme miaŋgoreŋ kinda jöjöpaŋ keuŋiri jiba jim jöhöm aŋguyohot. Miaŋgöra miri miaŋgö qetŋi Berseba qerakze.⁴

³² Berseba mire jöhöjöhö mewö ahot teköiga Abimelek aka yaŋgö yarö kambuŋaŋgö suahö galömji Fikol yetkön wahöta liliŋgöba Filistin

^{¶ 21.22} Jen 26.26 ^{¶ 21.31} Berseba keu miaŋgö könaj i yahöt: sewengö o lömji aka jöjöpaŋ keugö o lömji.

yeñgö gölmenöŋ anohot. ³³Anohotka Abrahamnöŋ berem ip kun Berseba miri miangöreŋ kömöta Kembu Anutu bem koŋkoŋ yaŋgö qetŋi qeta köuluköyök. ³⁴Köuluköba kinda Filistin yeñgö gölmenöŋ nalö köröpjı kiana aka malök. Mewö.

Anutunöŋ Abraham esapköm waŋgiyök.

22 ¹Yuai mi asuhuiga nalö tosatŋi teköiga Anutunöŋ Abraham esapköm waŋgiyök. Qetŋi “Abraham!” qeriga yaŋön “Ni ki kinjal,” jiba melejnök.

²Mewö melejniga kewö jiyök: “Aisak nahöngi nanŋi mohotsirik urugan jöpköm waŋgimakzani, i mönü waŋgita Moria gölmenöŋ anda kunduŋi kun kondel gihimami, miangöreŋ öngöba i nöŋgö jöwöwöla ohoman.”

³Mewö jiiga Abrahamnöŋ ahöba söjan kötökje wahöta donŋki qakje dum tatatŋi möhamgöba welenqeŋeni yahöt aka nahönŋi Aisak enguanŋjirök. Jöwöwölgö könöpjı dopŋe kól teköba börangöba ala enguanŋgita Anutunöŋ gölme jiyöhi, miangöreŋ anök. ⁴Anda mala wehön karöbutŋi miangöreŋ jeŋan uba wahöta gölme mi ehiga köröwen ahöyök. ⁵Mi eka welenqeŋe yahötŋi yetköra kewö jiyök: “Iŋiri donŋkibuk ki tarohotka ni aka morö nahön netkön endu anda Anutu waikŋi memba möpöseiba kumbuk liliŋgöba etköreŋ kabit.”

⁶Abrahamnöŋ mewö jiba jöwöwöł ohohogö könöp böranŋi memba nahönŋi Aisakö qamböje ali öngöiga nanŋak könöp jit aka sou meyök. Mewö meiga mohotŋjamŋire anohot. ⁷Mewö anda Aisaknöŋ aj ala iwiŋi Abrahamgöra kewö jiyök: “Iwini!” Mewö jiiga kewö melejnök: “Nahöni, wania?” Mewö melejniga kewö qesiyök: “Könöp jitŋi aka könöp mia ki memba kazitmö, jöwöwöł ohohogö lamaŋi mi denike?”

⁸Mewö qesiiga iwiŋan kewö melejnök: “Nahöni, Anutu nanŋak mönü jöwöwöł ohohogö lamaŋi kun miwikŋaiba netkima. “Mewö melejniga toroqeba mohotŋjamŋire anohot.

⁹Anda Anutunöŋ gölme jiyöhaŋgören aŋgota kinda jöwöwöł ohohogö altaŋi kun memba könöp miangö qakje ala areŋgöyök. Areŋgöba nahönŋi Aisak jöħöba altanöŋ könöp qakje al waŋgiyök. ¹⁰Al waŋgiba nahönŋi umamgöra böröŋi böranja sou memba atöŋnök. ¹¹Atöŋniga miangöreŋjök Kembugören garatanöŋ Suepnöhök Abrahamgöra kewö qerök: “Abraham, Abraham!” Mewö qeriga “Ni ki kinjal,” jiba melejnök.

¹²Mewö melejniga kewö jiyök: “Börögan mönü morögö qakje kude alman. Yangö qakje yuai kun kude akjyan. Göjön nahöngi mohotsirik mi nöŋgöra qahö aŋgön köljanaŋgören könajamgi merak kewö möt yaközial: Gi Anutugö keu jitŋi oŋgitpanbuköra keŋgötki mörakzan.”

¹³Mewö jiiga miangöreŋjök uba wahöta ehiga lama aziji kun ilitŋan böŋbaŋ ip köhösönöŋ gili geiga kinök. Mi eka anda memba

^r 22.1-13 Hib 11.17-19; 2 2 Kor 3.1; 9 Jei 2.21; 16-17 Hib 6.13-14; 17 Hib 11.12; 18 Apo 3.25

kaba nahönjanjö salupne lama miañön jöwówöl ohoyök.¹⁴ Mianjöra Abrahamnöy gölme miañjö qetji mi ‘Kembunöy miwikjaiba netkima,’ jiba querök. Nalö kewöje mewöjanöök keu kewö jimakze: “Kembunöy mi kundunge miwikjaiba netkima.”

¹⁵ Kembugö garatajan Abrahamgöra Suepnöhök kumbuk kewö qeriga yahöt ahök; ¹⁶ “Kembu nöñön kewö jizal: Nanak nani qetni qeta jöjöpañ keu kewö jiba jim köhöizal: Göñjön silik ki aka nahöngi mohotsirik mia nöñjöra qahö aŋgon köljani,¹⁷ miañjöra nöñön öljya gi kötuetköba ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki yeñjön önöni qahö sehime. Sehigetka qötötjinan mönö suep könakembagö seŋgelaunu ewö akja aka köwet jitje sakösij ahöm anjei, miañjö dop akja. Göhö gwölönarökurupki yeñjön mönö köhöiba kerökurupnjini eŋguba luhut ala siti gölmenjini eŋguangita aŋgon köla malme.¹⁸ Göñjön nöñgö keuni tem köljani, miañjöra göhö gwölönarökurupki yeñgörenjök kungöra aka nöñgö kötumötuetnan mönö gölmegö könagesö kambunji pakpak yeñgö qakjine öñgöiga oyaekoyaej akje.”

¹⁹ Kembugö garatajan mewö jiiga Abrahamnöy morönjambuk liliñgöba welenqekeyahötji yetkörej anda aitoñgöba mohotje Berseba mire anget. Abrahamnöy Berseba miri miañjören opo seri koumji mörörenjöba malök. Mewö.

Nahorgö gwölönarökurupji

²⁰ Nalö tosatji teköiga buzup keu kun kewö jigetka Abrahamgören kayök: “Milkanöy mewöjanjöök nama akza. Yañjön mungi Nahorgö nahönurupji tosatji eŋgömeyej.”²¹ Moröji mutukjanjö qetji mi Uz, yañgö munji Buz aiga yañgö könanje Kemuel, Aramgö iwiñi.²² Kemuelgö könanje Kesed, Hazo, Pildas, Jidlaf aka Betuel.²³ Betuelnöy Rebekagö iwiña ahök. Milkanöy Abrahamgö munji Nahorgö nahönurupji 8 mi eŋgömeyej.²⁴ Nahorgö anömjö bohonji qahö memeñi qetji Reuma yañjön mewöjanjöök nahönurupji tosatji eŋgömeyej. Yeñgö qetjini mi Teba, Gaham, Tahas aka Maka. Mewö.

Saranöy kömuyök.

23 ¹ Saranöy mala mal öñgöiga yambunji 127 ahök. Saranöy miañjö dop malök. ² Mala Keinan gölmenjö miri qetji Kiriat Arba, qetji alaŋi Hebron qerakzei, miañjören kömuyök. Kömuiga Abrahamnöy miañjörenjök anömjanañgöra jinjen köla sahötmamgöra anök.

³ Anda sahöt teköba wahöta anömjanañgö qamötji mosöta anda kinda Hit ambazip yeñgöra keu kewö jiyök: ⁴^s“Ni eŋgö sutnjine kiana kaba qandak (kusuk) maljal. Miañjöra ijini mönö gölmenjinañgö bahöni kun

^s 23.4 Hib 11.9, 13; Apo 7.16

kianjören niŋgigetka bohonji membiga qaksirini aiga alaurupni yengö qamötjini mianjören ala löm köl enjimakpjam.”

⁵Keu mewö jiiga Hit yeŋjön meleŋda kewö jiget: ⁶“O azi kembu, gi ölöp neŋgören keu ki mötnöŋ. Gi neŋgö sutnine Anutugö azi jembonji maljanaŋgöra aka qaksirigi sihimgan denike ek soroköba memangö mötzani, mianjören mönö ölöp qamötki löm kölman. Göjön qamötki esim kölmam jinöŋga neŋgörenjök kunjan mi qahö aŋgon köl gihima.”

⁷Mewö jigetka Abrahamnöŋ wahöta gölme tourupni Hit ambazip yeŋgö wösöŋine geba sipköm enjiyök. ⁸Sipköm enjiba kinda yeŋgören keu kewö jiyök: “Nörön qamötni esim kölmamgö ölöp jime ewö, mönö nöŋgören keu ki möta Zohargö nahönni Efron yaŋgören anda keu jitni ki toroqeba jiba kuŋgum waŋgime. ⁹Kuŋgum waŋgigetka möta banjet qetni Makpela yaŋgö buŋjaya aka nupranyaŋgö imbiŋe göröken ahözawi, mönö mia jim teköiga söŋgöröŋi memam. Mönö qesigetka bohonji jömkuk jim teköiga söŋgöröŋi membiga nöŋgö qaksirini ejgö sutnjine ahöma.”

¹⁰Mewö jiiga Efronöŋ alapurupni Hit könagesö pakpak taonjinaŋgö kiripo naŋguŋe kaba sombemnöŋ tokogeri, yeŋgö sutnjine tariga keu kezap ala mötketka Efronöŋ Abrahamgöra kewö meleŋ waŋgiyök: ¹¹“O azi kembuni, mewö qahöpmö, mönö nöŋgören kezap alnöŋ. Nöŋjon gölme köröŋi mi aka banjet mianjören kinjawi, mi kalema gihizal. Nani könagesürupni yeŋgö jeŋjine kinda mi gihibiga ekze. Qamötki mi ölöp mianjören esim löm kölman.”

¹²Mewö jiiga Abrahamnöŋ gölme tourupni yeŋgö wösöŋine kunbuk geba sipköm enjiyök. ¹³Sipköm enjiba kinda yeŋgö jeŋjine Efrongöra kewö jiiga mötket: “Nöŋgören keu ki mönö kezap ala mötnöŋ. Göjön ölöp mewö akanakmö, nöŋjon mönö gölme köröŋi miangö bohonji mi gihimam. Mi ölöp jiba töwa menöŋga nöŋjon qamötni mianjören esim löm kölmam.”

¹⁴Mewö jiiga mötketka Efronöŋ Abrahamgöra kewö meleŋ waŋgiyök: ¹⁵“O azi kembuni, nöŋgören keu ki mönö kezap ala mötnöŋ. Gölme miangö bohonji mi 400 silwö kötji (50 kilogram). Ala-ala akziranjöra aka mianjön mönö netkö sutnire yuai omaŋi akza. Miangöra qamötki ölöp esim löm kölman.”

¹⁶Mewö meleŋ waŋgiiga möta Abrahamnöŋ gölme bohonjaŋgö jaŋgöŋi Efronöŋ Hit könagesö yeŋgö jeŋjine jiiga mötkeri, miangö urumohot ahök. Jaŋgöŋi silwö kötji 400 mi kölköl-örörö ambazipnöŋ nalö miangören bohonjaŋgö dopŋi jiget ahöyöhi, miangö dop moneŋ mi kewöta waŋgiyök.

¹⁷Mewö waŋgiiga Efrongöreŋ gölme köröŋi Mamre kösutne Makpela miangören ahöyöhi, banjet miangören kinöhi aka ip pakpak gölme miangö jabö uruŋe kingeri, miangö keunji teköyök. ¹⁸Keunji teköiga Abrahamgö buŋjaya ahök. Hit könagesö pakpak taonjinaŋgö kiripo

naŋguŋe kaba sombemnöŋ tokogeri, yeŋön töwaŋi mi eketka buŋaŋi ahök.

¹⁹ Miangö andöŋe Abrahamnöŋ anömni Saragö qamötŋi mi Keinan gölmegö baŋetŋe esim löm kólök. Baŋet mi Mamre qetŋi alaŋi Hebron miangö kösutŋe gölme köröŋi qetŋi Makpela miaŋgören ahöza.

²⁰ Mewö asuhuiga gölme köröŋi aka baŋet miaŋgören kinjawi, mi Hit könagesö yeŋön Abrahamgö buŋaya qem waŋgigetka qaksiriŋi ahök. Mewö.

Aisakö anömni Rebeka mi waŋgita kaget.

24 ¹ Abrahamnöŋ azi namni ahiga Anutunöŋ yuai pakpak aka meyöhi, miaŋgören i kötuetküm waŋgii mala korök. ² Mewö ahiga nalö kunöŋ miriŋangö welenqeqe jembonŋi bohonŋi, miriŋi uruŋe öröyuŋai ahöm waŋgiyöhi, miaŋgö galömni yaŋgöra keu kewö jiyök, “Gi mönö keugi jim köhöimangöra börögi nöŋgö tambuni bapŋe alman. ³ Mewö ala Kembu, Suep aka gölme mietkö Anutunjiraŋgö qetŋe jöjöpaŋ keu kewö jiman: Nöŋön Keinan könagesö yeŋgö sutŋine ki maljalmö, göŋjön mönö nahönaŋgö anömni mi yeŋgö nen böratŋina kun kude memba waŋgiman. ⁴ Mewö qahöpmö, gi mönö nane kantrinöŋ anda tinitosolomurupni yeŋgörenjök nahöni Aisakö anömja waŋgita kaman.”

⁵ Mewö jiiga welenqeqe jembonöŋ kewö qesim waŋgiyök: “Anda jibiga ambi miaŋjnö nömbuk gölme kiaŋgören kamamgö tököma ewö, nöŋön mönö denöwö akŋam? Nahöngi waŋgita kantri kanöŋaŋgören kunbuk liliŋgöba anbit me qahö?”

⁶ Mewö qesim waŋgiiga Abrahamnöŋ kewö melejnöök: “Qahöpmahöp! Gi nöŋgö nahöni waŋgita miaŋgören kunbuk kude annahot. ⁷ Suepkö Kembuŋi Anutunöŋ ni iwinanangö miri aka ahuahu kantrineyök keu kewö jii mötpiga jöjöpaŋ keunöŋ jöhöba noaŋgiri kayal: ‘Nöŋön gölme ki mönö göhö gwölönarökurupki yeŋgö buŋaya qem enŋimam.’ Miaŋgöra yaŋjnö mönö Suep garataŋi melaiiga mutuk aniga göjön ölop nahönaŋgö anömni mi miaŋgörenjök waŋgita kaman. ⁸ Anda jinöŋga ambi miaŋjnö göbuk kamamgö tököma ewö, jöjöpaŋ keugi kiaŋjnö mönö qahö toroqeba jöhöm gihima. Nöŋgö nahöni mi mönö qahö kötökŋi waŋgita miaŋgören liliŋgöba anmahot.”

⁹ Mewö jiiga welenqeqe jembonjan keu mi jim jöhöm waŋgiba jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöimamgöra böröŋi ketajamniŋi Abrahamgö tambuŋi bapŋe alök.

¹⁰ Mewö jim köhöiba kinda ketajamŋaŋgören kamel 10 aka yaŋgö köweŋeyök yuai aködamunŋinambuk könajı könajı mohotŋe meyök. Mi memba mosöta Not Mesopotemia (Aram Naharaim)^t kantrinöŋ anda

^t 24.10 Aram qet mi nalö kewöŋe Siria qerakze. Naharaim o töwatŋi yahöt (Yufreitis aka Taigris) mietkö sutŋire.

Nahornöj taon malöhängören aŋgorök. ¹¹ Aŋgota taon yaigepje o lömji kinöhängö kösutje kamelurupni al eŋgiiga siminjini mösököba geba luħut meget. Wehön jeŋi gemamgö aiga taongö ambiŋi yeŋön o ubingö o lömje kaka nalöŋini mi ahök. ¹² Mianjören kinda kewö köouluköyök: “O Kembu, ketajamni Abrahamgö Anutupi, gi mönü merak töhötmöriam niŋgiba ketajamni Abrahamgöra keu jim jöhönöŋi, mianjögö ölpi asuhuma. ¹³ Mötnöj, ni o löm kösutje kianjören kinbiga taongö ambi seramurupnjini yeŋön o ubingö kame.

¹⁴ Kagetka kewö asuhumapköra köouluközal: Nöjön ambi seram kungöra kewö jimam: ‘Gi ölop köurajengi möŋgoninöŋga (mondokönöŋga) o nembleŋjak.’ Mewö jibiga yanjön kewö meleŋda jima: ‘Ölop nenöŋga kamelurupki mewöyök o gumohom enjimam.’ Mewö jimawi, ambi seram ia göŋjön welenqeqe azigi Aisakö bunjaya qenöni, yanjön mönü mia akja. Mewö asuhuiga göŋjön ketajamnaŋgöra keu jim jöhönöŋi, mianjön öljambuk akza, mewö mötmam.’

¹⁵ Köouluk mi qahö köouluköm teköiga mianjörenjök ambi kun qetŋi Rebeka yanjön köurajen qamböŋe aŋguba mianjörenj kaŋgorök. Yanjön Abrahamgö munji Nahor aka anömjı Milka, yetkö nahöñjiri qetŋi Betuel yanjö böratja ahök. ¹⁶ Ambi mianjögö kaisoŋgolomji mi eksihimjambuk kötokŋi aiga ambi seram jömukŋi azinöŋ qahö memeŋa malök. Yanjön eta o lömnöŋ geba o uba korök. ¹⁷ Koriga mianjörenjök welenqeqe jembonöŋ ösumjan yanjö kösutje anda kewö jiyök: “Gi ölop köurajenjeyök o kun niŋginöŋga nembleŋjak.”

¹⁸ Mewö jiiga kewö meleŋnöŋ: “O kembuni, ölop neman. “Mewö jiba ösumok köurajenji böröjan memba eta mongonjoniiga (mondoköiga) o neyök. ¹⁹ Mi neiga kewö jiyök: “Nöjön kamelurupki yeŋgöra mewöyök o uba eŋgibi nemba anda bikjnji eŋguiga mosötme.” ²⁰ Mewö jiba ösumok köurajenji mokoi o körek joutnöŋ geiga kunbuk diŋdiŋgöba o lömnöŋ o umamgöra geba kamelurupni pakpak yeŋgöra o dopjine uyök. ²¹ Mewö ahiga welenqeqe jembonöŋ göröŋ kinda i törörök eka kewö möta mötmöriyök: “Ölja, Kembunöŋ köna köröpjı ki kayalaŋgö möriamji mi mönü kewö kondori asuhuza me denöwö?”

²² Mewö mötmöriba kiniga kamel yeŋön o nem tekögetka welenqeqe jembonöŋ pinjim (möpöŋ) goulnöŋ memeŋi kun lömbötŋi 5 gram mi memba ambi seramgö söŋgöröje ala böröjeŋjeŋ goulnöŋ memeŋi yahöt lömbötŋiri 110 gram mi böröje mei öngöyök. ²³ Mei öngöiga kewö qesim waŋgiyök: “Gi dagö böratja? Iwigahö miri uruje nejön sungem ahöbinakö tiŋi kun ahöza me qahö, mi ölop jinöŋ mötpileŋjak.”

²⁴ Mewö qesim waŋgiiga kewö meleŋ waŋgiyök: “Ni Betuelgö böratja. Abu asani qetŋiri Milka aka Nahor.” ²⁵ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Neŋgören luplup aip aka kamel yeŋgö gwözözak neneŋi mi gwötpuk ahöza aka sungem gaun ahömegö tiŋi mi mewöyök ölop kinja.”

²⁶ Mewö jiiga welenqeqe jembonöj gölmenöj geba bamgöba Kembugö waikŋi memba möpöseiyök. ²⁷ Möpöseiba kewö jiyök: “O Anutu, ketajamni Abrahamgö Kembuŋi, nöŋön gi möpöseim gihizal. Göjön ketajamnaŋgöra kalem möriamgö keugi jim jöhönöŋi, mi törörök wuatangönöŋga qahö sörauyök. Miangö dop Kembu göjön noaŋgitnöŋga köna köröpjí ki kaba mala ketajamnaŋgö tinitosolomurupni yengö mire kangotzal.”

²⁸ Mewö asuhuiga ambi seramnöŋ ösumŋjan kiŋkingöba anda miangö kösshotŋi mi namŋaŋgö saiwaŋrupni miriŋe malgeri, yengöra jiiga mötket. ²⁹ Rebekagö nenŋi qetŋi Laban malök. Yaŋön mi möta Abrahamgö welenqeqe jembonŋi ekŋamgöra ösumŋjan yaigep o lömŋe kiŋkiŋgöba anök. ³⁰ Nenŋaŋgö böröŋe goul böröjenjeŋ aka söŋgöröŋe goul pinjim tari ehiga nenŋi Rebekanöŋ welenqeqe jembonöj keu jiiga möröhi, miangö kösshotŋi jii möta yaŋgören anök. Anda o lömŋe angota azi mi ehiga miangören kamelurupni yengö qöhöröŋine kinök. ³¹ Kiniga kewö jiyök: “Kembunöŋ kötuetküm gihii maljani, gi mönü kanöŋga mirinöŋ anbit. Yaigep kiangören kude kinman. Nöŋön nanŋini ahömeaŋgö miriŋi aka kamelurupki yengö dumŋini tok möwölöhözal.”

³² Mewö jiiga welenqeqe jembonöj mire kaiga kamel qakŋine sukinap taröhi, mi Labanöŋ musula mei eri jiiga kamel yengöra luplup aip aka gwözözak nene memba kaba engiget. Welenqeqe jembon aka yaŋgö aziurupŋjan könŋjini saŋgonmeaŋgö oni mi tok mohotŋe uba kaba engiget. ³³ Miangö andöŋe nene welenqeqe jembongö wösöŋe kölgetmö, yaŋön kewö jiyök: “Mutuk keu memba kazali, mi jibi mötketkun mönü nene ki nemam. “Mewö jiiga Labanöŋ kewö jiyök: “Mi ölop jinöŋ mötpin.”

³⁴ Mewö jiiga kewö jiyök: “Nöŋön Abrahamgö welenqeqe azia akzal. ³⁵ Kembunöŋ ketajamni önöŋi qahö kötuetküm waŋgiiga azi öngöŋgöŋi sukinapuk aka malja. Kembunöŋ lama aka bulmakau, silwö aka goul, welenqeqe azi aka ambi aka kamel, doŋki mi gwötpuk waŋgiiga malja. ³⁶ Ketajamnaŋgö anömŋi Sara yaŋön ambi namŋi kötökŋi aka nalö miangören ketajamnaŋgöra nahönŋi kun meyök. Iwiŋjan sukinapni pakpak mi nahönŋaŋgöra buŋa qem waŋgiia malja.

³⁷ “Ketajamnan nöŋön jöjöpaŋ keu kewö jimamgö jim kutum niŋsiyök: ‘Nöŋön Keinan yengö gölmenöŋ ki maljalmö, göjön mönü nahönŋaŋgö anömŋi mi Keinan yengö nen böratŋina kun kude memba waŋgiman. ³⁸ Mewö qahöpmö, gi mönü iwinaŋgö mire nani tinitosolomurupni yengören anda nahönŋaŋgö anömŋi mi miangörenjök waŋgita kaman.’

³⁹ “Mewö jiiga ketajamni mi kewö quesim waŋgial, ‘Nöŋön anda jibiga ambi mianjön nömbuk qahö kama ewö, nöŋön mönü denöwö akŋam?’ ⁴⁰ Mewö quesim waŋgibiga kewö melejnök: ‘Nöŋön Kembugö jeŋe anda kaba aka memba malali, yaŋön mönü Suep garatanji melaiiga göbuk

aniga köna anmani, mianjön töhötmöriamnjambuk akja. Mewö nani iwinaŋgo mire anda tinitosolomurupni yeŋgörenjök nahönaŋgo anömjı mi memba kaman.⁴¹ Nöŋgö tinitosolomurupni yeŋgörenj anda jöjöpaŋ keu nöŋgöra jinöŋi, mianjön mönö mianjögö andöje qahö toroqeba jöhöm gihima. Ambi kun qahö gihime ewö, göŋjön töndup jöjöparj keu mianjögö kösönöhök lolohoman.'

⁴² "Mewö jiiga merak o lomje kaŋgota kinda kewö köuluközal: 'O Anutu, ketajamni Abrahamgö Kembuŋi, ni köna köröpŋi kazali, mi mönö jitsihitkahö dop mötnöŋga töhötmöriamnjambuk akja.'⁴³ Eknöŋ, nöŋjön o lom kianjögö kösutje kinjal. Kewö kinbiga ambi seram kunjan o umamgö kaiga nöŋjön yaŋgöra kewö jimam: 'Gi ölop köuraŋjengeyök o moröŋi kun niŋginöŋga nembileŋjak?'

⁴⁴ Mewö jibiga yaŋjön kewö meleŋda jima: 'Ölop nenöŋga kamelurupki yeŋgö o mewöjanök uba eŋgimam. 'Mewö meleŋda jima ewö, nöŋjön mianjögöra kewö mötmam: Kembu göŋjön i ketajamnaŋgo nahönaŋjögö anömjı aknapkora möwölöhözan.'⁴⁵ Uruneyök köuluk mi qahö köuluköm teköbığa mianjögörenjök Rebeka yaŋjön köuraŋjen qamböje aŋguba mianjögörenj kangotza. Kangota o lomje geba o uiga nöŋjön yaŋgöra kewö jizal: 'Ölop o kun niŋginöŋga nembileŋjak.'

⁴⁶ "Mewö jibiga yaŋjön zilaŋ köuraŋjenji qamböje yök mei eriga kewö jiza: 'Ölop nenöŋga kamelurupki yeŋgö o mewöjanök eŋgibiga neme.' Mewö jii nembiga kamelurupni mi mewöyök o gumohom eŋgiza.

⁴⁷ Gumohom eŋgiiga kewö quesim waŋgizal, 'Gi dagö böratja?' Qesim waŋgibiga kewö melenja: 'Ni Betuelgö böratja. Abu asani qetjiri Milka aka Nahor.' Mewö meleŋniga nöŋjön pinjim söŋgörörje möndöba böröjenjeŋ börörje membi öngöza.⁴⁸ Nalö mianjögörenjök gölmenöŋ geba bamgöba Kembugö waikŋi memba möpöseizal. Anutu ketajamni Abrahamgö Kembuŋan mönö köna diŋdiŋi noaŋgiri ketajamnaŋgo munjaŋgö mire kaba isiŋi nahönaŋjögö anömjı aknapkora miwikjaizal. Mianjögöra Kembu möpöseim waŋgizal.

⁴⁹ "Mewö kaba ki kinjal. Mianjögöra iŋini ketajamni ek soriba sepkitip akzeaŋgö keuŋi pöndaj wuataŋgöba ak kömum waŋgize ewö, mi mönö kondela jitgetka mötmam. Mewö qahö akje ewö, keu mi tok jitgetka mötmam. Mi möta kungen eleŋda anmamgö mötmörimam."

⁵⁰ Mewö jim teköiga Laban aka Betuel yetkön kewö meleŋda jiyohot, 'Keu ki Kembugörenjök kaza. Mianjögöra netkön keu mewö me mewö jibirangö dop qahö.⁵¹ Mötnöŋ, Rebekanöŋ ki kinja. Kembunöŋ jimqindij akzawangö dop ölop i waŋgita anda ketajamgahö nahöňji waŋginöŋga anömjı akja.'

⁵² Mewö jiyohotka keuŋjiri möta Abrahamgö welenqeqe jembonjan eta Kembugö jeŋe gölmenöŋ geba bamgöyök.⁵³ Bamgöm teköiga wahöta gösöŋjeyök goul aka silwö aködamunji eksihimjinambuk aka opo

maluku kulemjinambuk ujeta Rebeka waŋgiyök. Mewöŋjanök kalem yuai tosatŋi söngörönjini ketanji mi nam nenŋi etkiyök.

⁵⁴ Etkiba i aka aziurupŋi yambuk kageri, yeŋön nene kuluŋ nemba tata mala suŋgem aiga ahöget. Ahöba söjan wahötketka kewö jiyök: “Ölöp melaim niŋgigetka ketanjamnaŋgoreŋ anmam.”

⁵⁵ Mewö jiyökmö, nam nenŋi yetkön kewö meleŋnohot, “Ölöp nenböratniri mosötnöŋga toroqeba nalö tosatŋi silim ten mewö nembuk malma. Mianŋö andöje ölöp i waŋgita anme.”

⁵⁶ Mewö meleŋnohotmö, welenqeqe jembonöŋ kewö meleŋda jii mötket, “Welen könani kazali, mi Kembunöŋ kötuetköiga töhötmöriamjambuk akza. Mianŋöra nalöni mönö kude qekörime. Mönö melaim niŋgigetka ölöp könani liliŋgöba anda ketanjamnaŋgoreŋ angotmam.”

⁵⁷ Mewö jii möta kewö jiyohot, “Ölöp ambi seram mi qetzi kaiga nanŋangöra qesim waŋgibin.” ⁵⁸ Mewö jiba Rebeka qerohot kaiga kewö qesim waŋgiyohot, “Gi azi kiambuk anmamgö mötzan me qahö?” Qesim waŋgiyohotka “Ölöp anmam,” jiyök.

⁵⁹ Mewö jiiga kinda nenböratŋiri mi welen ambiŋambuk melaim etkigetka Abrahamgö welenqeqe jembon aka yaŋgö aziurupŋi yeŋön i etkuwaŋgita anbingö aket. ⁶⁰ Anbingö aketka mianŋöreŋ iwinam nemmunurupŋjan Rebeka kötuetküm waŋgiba kewö jiget,

“O nen böratnini, Kembunöŋ ölöp ahumsehip gihiiga göŋjön gwölönarökurupki milyönŋi milyönŋi yengö bömön jalöjina akjäŋ.

Yeŋön mönö köhöiba kerökurupŋini enjuba luhut ala siti gölmejini enjuaŋgita aŋgön köla malme.”

⁶¹ Mewö jiget teköiga Rebekanöŋ welenqeambiurupŋi yembuk wahöta kamel qakjine öngöba tata welenqeqe jembonŋi wuataŋgöba anget. Jembon yaŋön Rebeka waŋgiriga mosöta köna liliŋgöba anget.

⁶² Anda kaba mala mala Keinan gölmenöŋ kaŋgotket. Aisaknöŋ gölme mianŋö Saut likepjre distrik qetŋi Negew mianŋöreŋ mala nalö mianŋörenjök o löm qetŋi Ber Lahai Roi^u mi mosöta gölme qararaŋkolkölŋe kaba malök. ⁶³ Kaba mala miri söŋaumamgö aiga mianŋöreŋ koumŋi mosöta gölme köröŋi ketanji mianŋöreŋ anda liliköba keu mötmöriba uba wahöta ehiga tosatŋan kamel qakjine tata yaŋgö kösutŋe kabingö kaget.

⁶⁴ Mewö kagetka Rebekanöŋ uba wahöta Aisak eka kamel qakjé taröhi, mianŋörenjök ösumok luhuba gölmenöŋ erök. ⁶⁵ Eta welenqeqe jembongöra qesiba kewö jiyök, “Azi gölme köröŋe endu kinda mesohol kól neŋgiba kazawi, mi daŋön?” Mewö jiiga kewö meleŋnök, “Yaŋön

^u 24.62 Malmalŋambuk mala nehakzawaŋgö o lömŋi

mönö ketajamnaŋgö nahönji akza. "Mewö meleŋniga möta nöröp kawöseŋi (kawaseŋ) öröba jemesoholŋi esuhuyök.

⁶⁶Esuhuiga aitongögetka welenqeje jembonöj yuai pakpak aka memba malöhi, mianjö kösöhötlj mi Aisaköra jii mörök. ⁶⁷Möri teköiga Aisaknöj Rebeka wangiriga namji Saragö opo seri koumje öngöba maliga könangep mei anömji aiga urujan jöpakköm wangiba malök. Aisakö namjan kömuiga wösöbirik uruje malöhaŋgöra aka urukölalepni mewö miwikjaiyök. Mewö.

Abrahampö isiamboürup tosatŋi

1 Hist 1.32-33

25 ¹Aisaknöj ambi meiga iwiŋi Abrahamnöj anömji kun qetŋi Katura meyök. ²Meiga Keturanöj Abrahampö moröurupni kewö enjömeyök: Zimran, Joksan, Medan, Midian, Isbak aka Sua. ³Joksanöj nahönyahötŋi qetŋiri Seba aka Dedan yetkö iwiŋira ahök. Dedan yaŋjn Asur könagesö, Letus könagesö aka Leum könagesö yeŋgö bömöñini ahök. ⁴Midiangö nahönurupni mi Efa, Efer, Hanok, Abida aka Elda. Mi pakpak Keturagö isiurupni aka malget. Mewö.

⁵Abrahamnöj sukinapni pakpak mi nahönji Aisak buŋa qem waŋgiyök. ⁶Mi waŋgiyökmö, anömurupni bohonjini qahö memeŋi yeŋgö nahönurupni yeŋgöra kalem yuai toto qeba mendeŋdja enjigiyök. Mendeŋ enjiba jebuk mala melaim enjigija datnjini Aisak mosöta gölme wehön kotkotŋe göröken miangören anget. Mewö.

Abrahamnöj kömuiga löm kölget.

⁷Abrahamnöj mala koriga yambunji mindiriba 175 aiga kömuyök. ⁸Malmal yambuŋaŋgö qötöjan öngöngöji aka dop köliga öliba azi namji aka söŋgörö ösum kondikŋi öröba nöŋ qeba kömuiga Anutunöj waŋgiri tinitosolomurupŋan kömugeri, yeŋgören anda toroqeyök. ⁹Kömuiga nahönyahötŋi Aisak aka Ismael yetkön iwiŋirangö qamötŋi memba anda Makpela bajetnöj löm kölohot. Barjet mi Hit azi Efron Zohargö nahönji yaŋgö gölme köröje Mamre miri gölmenöhök wehön kotkotŋe göröken ahöza. ¹⁰Abrahamnöj gölme köröŋi mi Hit könagesö yeŋgörenök bohonji meyöhi, miangören i aka anömji Sara mi löm köl etkiget. ¹¹Abrahamnöj kömuiga Anutunöj nahönji Aisak kötuetküm waŋgiba malök. Yaŋjn Negew gölmenöŋ o löm qetŋi Ber Lahai Roi (Malmaljambuk mala nehakzawaŋgö o lömji) mianjö kösutŋe tata malök. Mewö.

Ismaelgö könagesöurupni

1 Hist 1.28-31

¹²Ijipt ambi Hagar yaŋjn Saragö welen ambia maliga Abrahamnöj meiga gölöm ala nahönji Ismael meyök. Ismaelgö nahönurupni yeŋgö qet

^v 25.10 Jen 23.3-16

arejini kewö: ¹³ Ismaelgö nahönurupji yeŋgö qetjini aka asuhugerangö arejini mi kewö: Nahönji mutukŋi qetji Nebaiot. Yangö könaqe Kedar, Adbel, Mibsam, ¹⁴ toroqeba Misma, Duma aka Masa, ¹⁵ Hadad, Tema, Jetur, Nafis aka Kedema. ¹⁶ Ismaelgö nahönurupjan mewö asuhuba kamburjinangö dop pomjini 12 aka mala kotket. Pomjini qetkeri, miangö dop opo koum tambögini aka jike mirijini mewöyök qeta memba mala kotket.

¹⁷ Ismaelnöj mala koriga yambuji mindiriba 137 aiga kömuyök. Mewö azi namji aka söngörö ösum kondiknji öröba nöŋ qeba kömuiga Anutunöŋ waŋgiri tinitosolomurupjan kömugeri, yeŋgoreŋ anda toroqeyök. ¹⁸ Ismaelgö gwölönarökurupji yeŋön köröpken köröpken deňda anda mala gölme qetnjiri Hawila aka Sur mietkö sutnjire gölme memba malget. Gölmenjini mi Ijipt kantrigö jaböneyök könahiba wehön kotkotje Asiria göröken angeri, köna miangö kösutje miangöreŋ ahöza. Ismaelgö gwölönarökurupji yeŋön Abrahamgö gwölönarökurupji tosatiji pakpak mi kerök-kerök ak eŋgiba malget. Mewö.

Iso aka Jeikob yetkön asuhuyohot.

¹⁹ Abrahamgö nahönji Aisak yaŋgö gwölönarökurupji yeŋgö qet arejini mi kewö: Abrahamgö nahönji Aisak. ²⁰ Aisaknöj yambuji 40 aiga Mesopotemia (Padan Aram) kantrigö Aram azi qetji Betuel yaŋgö böratnji Rebeka anömjä meyök. Rebekagö nennji mi Aram azi qetji Laban. ²¹ Aisaknöŋ anömjän köpin maliga yaŋgöra aka Kembu kökulöküm waŋgiyök. Kökulöküm waŋgiraka köoulukŋi möriga Rebekanöŋ gölöm alök. ²² Gölöm aliga moröyahöt yetkön namjirangö körö uruje utal aŋguyohot. Mi möta kewö jiyök: "Yuai kewöji mi mönö wuanöŋgöra asuhum niŋgiza?" Mewö jiba anda miangöra Kembugö quesim waŋgiyök.

²³ "Qesim waŋgiraka kewö jii mörök:

"Göhö körö uruge kambu yahöt mietkö bömöñjiri ahözahot.

Yetkoreŋyök könagesö yahöt asuhuba deňda malme.

Ambazip kambu kunöŋ kambu alaŋi eŋgoŋita ösum köhöikŋi akje.

Datjan munŋi welen qem waŋgiba malma."

²⁴ Morö meme nalöjan kam kuŋguiga köröji uruje morö nahön siwisiwi yahöt ahöyohot. ²⁵ Mutuk köröneyök asuhuyöhi, yaŋgö silejan pisikpisik aiga sile jupjan sileŋi körek dop köla ahöyök. Miangöra qetji Iso (jupjanbuk) qetket. ²⁶ Miangö könaqe munjan Isogö köna gwakötje böröjan memba asuhuyök. Miangöra yaŋgö qetji Jeikob qetket. (Jeikob keu miangö könaŋi yahöt: gwaköt aka tilipköza.) Aisaknöŋ yambuji 60 aiga nalö miangöreŋ Rebekanöŋ moröyahötji yahöt mi etkümeyök. Mewö.

^w 25.23 Rom 9.12

Isonöj börösamot memapkö qet keuṇi mi qeapköyök.

²⁷Morö nahön yahöt mietkön asuhuba qariba ketanı ahotka Isonöj böröjaŋ nupkö konaŋi törörök möt yaköba pöndaj jölömnöj malmamgö mörökmö, munjan azi böñjöni aka kapaŋ köla mire malök. ²⁸Aisaknöj arökjaŋgö sömbupri nemamgö möta malök. Miangöra urujuŋ Iso gwötpuk jöpakkö waŋgiba malökmö, Rebekanöj urukönömjan Jeikob gwötpuk jöpakkö waŋgiba malök.

²⁹Nalö kunöj Jeikobnöj koziŋ memba nanjaŋgöra nene kuluŋ ohoi tariga datjan jölömnöhök kaba sileŋi lömbörii wösöŋi gwötpuk alök. ³⁰Mewö aiga Jeikobkora kewö jii mörök: “Sileni lömbörii wösöni gwötpuk aljawaaŋgöra mönö zilaŋ koziŋ kuluŋi pisikpisik mi niŋginönja nembi. “Miangöra qetŋi Edom (pisikpisik) qetket.

³¹Mewö jii möta Jeikobnöj jiyök: “Datni, gi mutuk asuhunönja miaŋgö qetbuŋagi mi mönö mutuk tökköm niŋginönja nene kuluŋ mi ölop gihibi neman.”^x

³²Mewö jiiga keu kewö meleŋ waŋgiyök: “Muni mötnöj, ni mönö kömumamgö akzal. Miangöra mutuk asuhuyalaŋgö qetbuŋajan mönö denöwö bauküm niŋgibawak?”

³³yMewö meleŋ waŋgiiga kewö jiyök: “Miangö keuṇi mi mönö mutuk jöjöpaŋ keunöj jim köhöinönja mötpi. “Mewö jiiga mi jöjöpaŋ keunöj jim köhöim waŋgiba mutuk asuhuyöhaŋgö qetbuŋaji mi Jeikob tökköm waŋgiiga nenenöj bohonji meyök. ³⁴Bohonji memba bered aka koziŋ kuluŋi Iso waŋgiiga nemba wahöta kinda mosöta anök. Isonöj mutuk asuhuyöhaŋgö qetbuŋaji mi miaŋgö dop möriga eretŋi ahök. Mewö.

Aisaknöj Gerar taonöj malök.

26 ¹Mutuk Abrahamgö nalöje bödi asuhuyök. Mewöyök Aisakö nalöje mi kubuk asuhuba gölme dop köla ahöyök. Mi asuhuiga Aisaknöj mosöta Filistin yeŋgö kiŋ kembu qetŋi Abimelek yaŋgö mirinji qetŋi Gerar miaŋgöreŋ anök. ²Anda maliga Kembunöj asuhum waŋgiba kewö jiyök: “Gi Ijipt gölmenöŋ kude anman. Gölme ki buŋagi akŋapkö jim kutuyali, mönö kiaŋgöreŋ tata malman.

³zNöjen iwigi Abrahamgöra jöhöjöhö keu waŋgiba mi jöjöpaŋ keunöj jim köhöiyali, mi mönö galöm kölbiga öljambuk akŋa. Nöjen gölme pakpak ki mi gi aka göhö gwölönarökurupki yeŋgö buŋaya qem enŋimam. Miangöra ölop gölme kiaŋgöreŋ tata kian malnöŋga nöŋön

^x 25.31 Mutuk asuhuyöhi, yaŋön munurupri yeŋgö sutjine bohonjinji aiga göda qeba qetbuŋa waŋgiba kalemjı kalemjı waŋgiba malget. Iwinampinan kömuyohotka buŋajiri mendengeri, nalö miaŋgöreŋ mutuk asuhuyöhaŋgö börösamotŋi mi sōmanjı yahöt toroqeба waŋgiget. ^y 25.33 Hib 12.16 ^z 26.3-4 Jen 22.16-18; 7 Jen 12.13; 20.2

göbuk mala kötuetköm gihibiga malmam. ⁴Nöyön gwölönarökurupki ahumsehip enjibiga qötörjinan suepnöy könakembagö seŋgelau tat anjei, mönü mieŋgö dop akja. Mewö aketka gölme pakpak ki mi yeŋgö buŋaya qem enjimam. Göhö gwölönarökurupki yeŋgörenjök kungöra aka nöyö kötumötuetnan mönü gölmegö könagesö kambuŋi pakpak yeŋgö qakŋine öŋgöiga oyaekoyaeŋ akje. ⁵Nöyön kewögöra mewö akjam: Abrahamnöy nöyö keuni tem köla malök. Jöyöpaŋ keuni, jimkutukutu keuni aka köna keuni waŋgali, yaŋön mi pakpak wuataŋgöba malök.”

⁶Anutunöy mewö jiiga Aisaknöy toroqeba Gerar taonöy tata malök. ⁷Maliga gölme miaŋgö aziŋi yeŋön anömjänjö quesim waŋgigetka kewö jiyök, “I mi nena. “Mewö jiba uruŋan kewö mötmöriyök: “Rebekagö kaisoŋgolomjan eksihimjambuk akzawaŋgöra azi mieŋön mönü yaŋgöra aka ni nunguget kömumbileŋbuk. “Mewö mötmöriba “I anömna,” mewö jimamgö keŋgörtji möta malök. ⁸Aisaknöy miaŋgören nalö köröpni mala kota nalö kunöy anömjambuk susuhuba aŋgum aŋguyohotka Filistin yeŋgö kijini Abimelek yaŋön jenjenajnöhök yaigep ui geiga i etkehök. ⁹Etkeka Aisak oholi kaiga kewö jii mörök: “Mötnöy, yaŋön mönü göhö anömgı akza. Mönü wuanöygora ‘I mi nena,’ jinöy?” Mewö möta kewö meleŋ waŋgivök: “Ni yaŋgöra aka nunguget kömumbileŋbuköra mötmöriba mewö jial.”

¹⁰Meleŋ waŋgiga kij Abimeleknöy kewö jiyök: “Göyön mönü wani kimbia ak nenginöye? Nöyö aziurupni yeŋgörenjök kunjan mönü amqebe göhö anömgabuk ahöbawak. Mewö asuhuiga göyön kondotnöyga siŋgisöndökö keu lömbötjan mönü neŋgö qaknine öŋgöbawak.” ¹¹Mewö jiba könagesö kambuŋi pakpak yeŋgöra jimkutukutu kewö al enjigivök: “Kunjan kun azi ki me yaŋgö anömjı mem bölim etkimawi, i mönü kömupkö buŋaya jim teköinga kömuma. “Mewö.

¹²Aisaknöy gölme miaŋgören nene nup köl kömöriga Kembunöy kötuetköm waŋgiga yambu miaŋgören kötji kömöri, mi 100:kö dop sehiba asuhuyök. ¹³Mewö asuhuiga töhötmöriam ketaŋi ketaŋi miwikŋaiba maliga sukinapjan toroqeba qariba öŋgöiga kindinjbirik azi qetbuŋajambuk ahök. ¹⁴Yaŋgören lama, meme (nonin) aka bulmakau kambuŋi kambuŋi mi asuhuba sehitget. Mewöjanök welenqeurerupji gwötpuk enjömeiga malget. Miaŋgöra Filistin yeŋön mi eka könahiba körögisisigi aka andöqeqe keu jitget. ¹⁵Andöqeqe keu jiba iwiŋi Abrahamgö welenqeurerupjan o löm yaŋgö nalöne esigeri, mi pakpak gölmenöy qem turum teköget.

¹⁶Mewö asuhuiga kij Abimeleknöy Aisaköra kewö jiyök: “Gi kukösumgabuk aka gwötpuk neŋgongizanaŋgöra mönü kölolahoba neŋgomosöta kungen anman.” ¹⁷Mewö jii möta gölme mi mosöta Gerar öruenöy (rueruenöy) anda geba opo seri koumji möröreŋgöba kuŋguba miaŋgören tata malget. ¹⁸Tata mala o löm iwiŋi Abrahamgö nalöne

esigetmō, Abraham kömuiga Filistin yejön qem turugeri, mi Aisaknöj jiiga kunbuk esim luluŋda möhamgöget. Möhamgögetka iwiŋan o löm qetjnini qeröhi, Aisaknöj mi mewö kunbuk qerök.

¹⁹Mewö qeriga welenqeqeuprjan örueňej o löm esiba mala o löm kun onj saraknji soksoköyöhi, mi miwikjaiget. ²⁰Mi miwikjaigetmō, Gerar yeŋgö lama bulmakau galömjinan Aisakö lama bulmakau galömurupri yembuk könahiba aŋgururuk aka keu kewö jidget, “O mi neŋgoreŋa!” Nanjambuk aŋgururuk keu mewö jigerangöra aka Aisaknöj o löm miaŋgö qetni Esek (Aŋgururuk) qerök. ²¹Miaŋgö andörje o löm kun kunbuk esigetka miaŋgöra mewöyök aŋgururuk aket. Mewö akerangöra aka o löm miaŋgö qetni Sitna (Kerök-kerök) qerök.

²²Mewö qeta gölme mi mosöta anda o löm kun kunbuk jii esiget. O löm miaŋgöra aŋgururuk keu qahö asuhuiga miaŋgöra qetni Rehobot (Tiŋi ölöpni) qeta keu kewö jiyök: “Merak Kembunöj tiŋi ölöpni neŋgiiga ölop gölme kiaŋgoreŋ mala ahumsehip akin.”

²³Mewö jiba miaŋgoreŋ mala mosöta Berseba mire anök. ²⁴Berseba aniga sunjem miaŋgoreŋ Kembunöj asuhum waŋgiba kewö jiyök: “Nöŋjön iwigi Abrahamgö Anutuni akzal. Nöŋjön göbuk mala kötuetköm gihibi malmam. Miaŋgöra keŋgötki kude mötman. Nöŋjön nup azini Abrahamgöra aka göhö gwölönarökurupki ahumsehip enjibiga qötöjinan öŋgöŋgöŋi akna.”

²⁵Mewö jiiga Aisaknöj jöwöwöl alta kun miaŋgoreŋ memba Kembugö qetni qeta köuluköyök. Köuluköba opo koumji mörörengeŋöba kuŋguba tata malget. Mala jiiga welen aziuruprjan o löm kun miaŋgoreŋ esiget. Mewö.

Aisak aka Abimelek yetkön sutŋire jöhöjöhö ahot.

²⁶^aAisaknöj Berseba maliga nalö kunöj kiŋ Abimelek yanjin Gerar taon mosöta yaŋgoreŋ kayök. Gorojiji alani Ahuzat aka yarö kambuŋangö suahö galömjni Fikol yetkön yambuk mohotje kaget. ²⁷Kagetka Aisaknöj kewö quesim enjiyök: “Ijini kerök möt niŋgiba gölmenjineyök közöl niŋgigetka töndup mönü wuanöŋgöra nöŋgoreŋ ki kaze?”

²⁸Qesim enjigiga kewö melenget: “Kembunöj göbuk kinjawi, nini mi auknej ek kutuba mötzin. Miaŋgöra kewö mötmörizin: ‘Neŋjön göbuk jöhöjöhö akingö sihimnini mötzin. Ölöp gi aka neŋgö sutnine jöhöjöhö aka mi jöjöpaŋ keunöj jim köhöininga kewö ahöma: ²⁹Nini kahasiliŋj kun qahö ak gihiinmö, nalö dop ölöpni ak gihibi gömosöringa luainöj mirigi mosöta anda kaba malnöj. Miaŋgö dop göjön mewöjanök nini yuai bölöni kun kude ak neŋgiba malman.’ Nalö kewöje Kembunöj kötuetköm gihiiga maljan.” ³⁰Mewö jidgetka Aisaknöj közölömbuaŋ

^a 26.26 Jen 21.22

möözöömgöba ohoba aliga nene kuluŋ nemba tatket.³¹ Tata ahöba söjan ömandiŋe wahöta jöhöjöhöŋini jöhöm aŋguba mi jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöiget. Jim köhöigetka Aisaknöŋ i melaim eŋgiiga luai qakne mosöta anget.

³² Angetka wehön miaŋgörenjök Aisakö welen azi yeŋön kaba o löm kun esigeri, miaŋgö kösohotji i jitgetka kewö mörök:³³ “Nini o miwikaŋaizin. “Mewö jitgetka möta o löm miaŋgö qetŋi Siba qerök.^b Miaŋgöra taon miaŋgö qetŋi mi nalö kewöŋe mewöyök toroqeba Berseba gerakzin. Mewö.

Isonöŋ kian ambi yahöt etkömeyök.

³⁴ Isonöŋ yamburji 40 aiga Hit ambi yahöt anömyahötja etkömeyök. Qetŋiri Judit, iwiŋi qetŋi Beri aka Basemat, iwiŋi qetŋi Elon. ³⁵ Ambi mietkön Aisak aka Rebeka urukömbuk aka wösöbirik keta bölkŋi miwikaŋaim etkiba malohot. Mewö.

Aisaknöŋ Jeikob kötuetküm waŋgiyök.

27 ¹ Aisaknöŋ mala kota azi namŋi aiga jeŋi ömun köliga yuai kunbuk ek kutumamgö osiyök. Mewö osiba nahönŋi mutuknöŋ Iso köl öröm waŋgi kaiga kewö jii mörök: “Nahöni mötnöŋ. “Mi möta kewö meleŋ waŋgiyök: “Iwini, ni ki kinjal.”

² Meleŋ waŋgiiga kewö jii mörök: “Mötnöŋ, ni azi namŋi aka wani nalönŋi kömumami, mi qahö mötzal. ³ Miaŋgöra göjön ölop timbi liŋgipki aka kesarek gösögi memba jölömnöŋ anda sömbupkö böröjaŋ memba qeba nöŋgörenj kaman. ⁴ Kaba nene nahömjambuk sihimnaŋgö dop ohoba möözöömgöba memba kaba niŋginöŋga nemam. Mi nemba kinda kötumötuet gihimam. Mi mutuk gihibi teköiga nöŋön miaŋgö andöje ölop kömumam.”

⁵ Aisaknöŋ nahönŋi Isogöra keuŋi mewö jiiga Rebekanöŋ mi kezap ala mörök. Möriga Isonöŋ mosöta sömbup böröjaŋ memba qeba iwiŋi waŋgimamgöra jölömnöŋ anök. ⁶ Aniga Rebekanöŋ nahönŋi Jeikobkora keu kewö jii mörök: “Nahöni mötnöŋ, Iwigan datki Isogöra keu kewö jiiga mötzal: ⁷ ‘Gi mönö sömbup memba kaba niŋgiba nene nahömjambuk ohoba möözöömgöba niŋginöŋga nemam. Nembagun Kembugö jemesoholŋe kötumötuet gihimam. Mi mutuk gihibi teköiga miaŋgö andöje ölop kömumam.’ ⁸ Miaŋgöra nahöni, kezap ölopjananök ala mötnöŋ. Keu dölki jim kutum gihimami, gi mönö miaŋgö dop akjan. ⁹ Mönö meme kambunöŋ anda miaŋgörenjök meme (noniŋ) dömjŋi kelökŋjambuk yahöt memba kaba niŋginöŋga nöŋön miaŋjön iwigahö sihimnaŋgö dop numbu nene nahömjambuk ohoba möözöömgömam.

^b 26.33 Siba keu miaŋgö könajŋi yahöt: jöjöpaŋ keu aka sewen. Jen 21:31

¹⁰ Ohoba möözöömögöbiga memba anda iwigi wanjinönga nemba kötumötuet gihibawak. Miangö andöje ölop kömuma.”

¹¹ Mewö jii möta namji Rebekagöra kewö jiyök: “Namni mötnöj, datni Isonöj sile jupñambuk akzapmö, nöngö silenan solanji akza. ¹² Iwinan ni nömisiriba mötpawak ewö, ni yanngö jemesoholje tilipqilip azi tandök asuhubiga möt niinggapuk. Mewö möt niangiiga kötumötuet qahöpmö, jimquesuak öröbi nani qakne öngöbapuk.”

¹³ Mewö jiiga namjan kewö jii mörök: “Nahöni, jimquesuak gihibawahi, mianjön mönö ölop nöngö qakne öngöma. Göjon mönö töndup keu jizali, mi möt tem köla anda yuai mi memba kanöj.”

¹⁴ Mewö jiiga anda meme (noniŋ) yahöt memba kaba namji wanjiyök. Wanjiiga nene nahömjambuk iwiyan sihimji möröhi, miangö dop ohoba möözöömögöyök. ¹⁵ Ohoba nahönji mutuknji Isogö opo malukuji ölop kötökji opo köweje galöm kölöhi, mi memba nahönji könanggepi Jeikob wanjiiga löngörök. ¹⁶ Löngöriga meme (noniŋ) sileji mi memba böröni köpeiba jölji solanji esuhuyök. ¹⁷ Esuhuba nene nahömjambuk aka bered ohoyöhi, mi memba Jeikobkö böröje alök.

¹⁸ Aliga memba iwiyanjgörej anda “Iwini!” jiyök. Jiiga kewö melejnök: “O nahöni, gi dañön?”

¹⁹ Mewö melejniga iwiyanjgöra kewö jii mörök: “Ni nahöngi mutuknji Iso. Jim kutum niinginöji, ni mönö miaŋgö dop ak teközal. Ölop wahöta tata sömbupni memba kazali, mi nemba kötuetköm niingiman.”

²⁰ Mewö jii möta nahönji kewö quesim wanjiyök: “Nahöni, mi mönö denowö könöpuk miwikjaizan?” Qesim wanjiiga kewö melejnök: “Anutu, göhö Kembagan mönö bauköm ningiiga mi zilaŋ miwikjaizal.”

²¹ Mewö melejniga Jeikobkora kewö jiyök: “Nahöni, gi olja nahöni Iso akzan me qahö, mi mötmamgöra mönö ölop kösutne ki kanöŋga gömisirimam.” ²² Mewö jiiga iwiyanjgöra kewö melejnök: “Imbi jölgan Jeikobkö imbia akzapmö, börögan Isogö böröni ewö.” ²³ Böröni jupñambuk datji Isogö börö tandök ewö ahöhaŋgöra Aisaknöj i qahö möt kutum wanjiiba kötuetköm wanjiimamgöra ahök. ²⁴ Töndup kumbuk kewö quesim wanjiyök: “Gi olja nahöni Isoya me qahö?” Qesim wanjiiga kewö melejnök: “Ni mönö Isoya.”

²⁵ Mewö melejniga kewö jiyök: “Nahöni, ölop sömbupki tosatŋi ninginöŋga nemba kötumötuetni gihimam. “Mewö jiiga mi wanjiia neyök. Neiga wain o tosatŋi mohotŋe mokoba wanjiia neyök. ²⁶ Nemba kinda nahönjanjgöra kewö jii mörök: “Gi ölop kösutne kaba numbuni yöhötim neman.”

^{27^c} Mewö jii möta kösutŋe anda numbuŋi yöhötim neyök. Neiga opo malukuŋangö wörönji möta kötuetköm wanjiiba kewö jiyök:

^c 27.27-29 Hib 11.20; 29 Jen 12.3

“Aha nahöni, Kembunöŋ urukisigö jölömjı kötuetköi ahözawi, nöŋgö nahönaŋgö sile qösösökŋi ölöpjın mönö mi ewö aiga mötzal.

²⁸ Anutunöŋ mönö suepkö umjijilŋi aka gölmegö töhötmöriamji töküm gihiiga yaka yöhagi, sehoŋ padigi aka wain o yuaigi mi önöŋi qahö asuhum sehime. ²⁹ Kantriŋi kantriŋi yeŋjön mönö welen qem gihiba malme. Könagesö kamburuŋi kamburuŋi yeŋjön mönö simin köl gihiba malme. Göŋjön mönö nani nahönurupni mi kembu ak eŋgiba malman. Namgahö nahönurupjan mönö simin köl gihiba malme. Kunjan gesuahöm gihimawi, gesuaknöŋ mönö yaŋgö qakŋe öŋgöma. Kunjan kötuetköm gihimawi, kötumötuetnöŋ mönö yaŋgö qakŋe öŋgöma.

“Mewö.

Isonöŋ iwiŋan kötuetköm waŋgimapkora ulerök.

³⁰ Aisaknöŋ Jeikob kötuetköm waŋgim teköiga iwiŋaŋgö miri uruŋi mosöta yaigep aniga wölaŋ miangörenjök datŋi Isonöŋ böröjaŋ mali teköiga mire kayök. ³¹ Kaba yaŋjön mewöyök nene nahömjambuk ohoba mözözömgöba memba kaba iwiŋi waŋgiba kewö jiyök: “Iwini, ölop wahöta tata sömbupni tosatŋi nemba kötumötuetki niŋgiman.”

³² Mewö jiiga iwiŋi Aisaknöŋ kewö quesim waŋgim teköigö: “Gi daŋjön?” Qesim waŋgiiga kewö meleŋda jiyök: “Ni nahöngi mutukŋi Iso.” ³³ Mewö jiyöhəŋgöra Aisaknöŋ töwöratiba sile jönömjı gwötpuk unduiga kewö jiyök: “Gi qahö kanöŋga miangören böröjaŋ azi kunöŋ sömbup memba kaba niŋgihö, mi mönö daŋjön? Yaŋjön mi niŋgiiga nemba kötumötuetni lök waŋgim teközal. Mi waŋgim teközalangöra mianjön mönö öljə yaŋgö qakŋe ahöm öŋgöma.”

³⁴ Isonöŋ iwiŋaŋgö keu jitŋi mi möta urukömbuk aka amburerenj memba silata sahöta iwiŋaŋgöra kewö ulerök: “Iwini, nia mönö mewöyök kötuetköm niŋginöŋ.”

³⁵ Mewö ulerökmö, iwiŋan meleŋda jiyök: “Mungan mönö tilipqilip qakŋe kaba göhö kötumötuetki taköba memba anja.”

³⁶^d Mewö jiiga Isonöŋ kewö jiyök: “Munan mönö indimji yahöt tilipköm niŋgiiga maljal: Yaŋjön mutuk asuhuyalaŋgö qetbuŋanji mi mutuk noaŋgit teköyök aka merak nöŋgö kötumötuetni mi mewöyök taköba noaŋgita meza. Miangöra qetŋi Jeikob (tilipqilip azi) qerakzini, mi mönö dopŋe akza. Kötumötuet kun mönö nöŋgöra ahöm gihiza me qahö?”

³⁷ Mewö jiiga iwiŋan Isogöra kewö meleŋnöŋ: “Mötnöŋ, nöŋjön mungi göhö azi kembugi malmapkora kungum waŋgizal. Tinitosolomurupŋi pakpak yeŋjön i welen qem waŋgiba malmegöra jim kutum eŋgizal. Yaka yöha, sehoŋ padi aka wain o yuai mi lök jim teközalawa Anutunöŋ mi

^d 27.36 Jen 25.29-34; 38 Hib 12.17; 39-40 Hib 11.20; 40 Jen 36.8; 2 Kiŋ 8.20

wangiba malma. O nahöni, wanat kötumötuetna kun toroqeba ahöm niñgizawa mia gihibilejäk? Mi mönö osizal.”

³⁸ Mewö melejniga iwiñangöra kewö jiyök: “O iwini, kötumötuet mohok-kun miyök mönö ahöm gihiza me denöwö? O iwini, mönö nia kun kötuetköm niñginör. “Mewö jiba könahiba silata sahörök.

³⁹ Sahöriga iwiñan kewö melejda jiyök:

“Mötnöñ, gönjön mönö gölme töhötmöriamjambuk mosöta köröwen anda malman.

Mianjören suepkö umjijilji mi könakembayök qahö erakña.

⁴⁰ Gi bimgö sou ketarji mianjön ambazip laj enjuba malmalgi aنجön köla mungahö welenqegej eretji aka malman.

Mewö malmanmö, kekelolo aka qetal wangiba nalö mianjören karim aka yañgö galöm kölkölji qeköba yaköriba nangi kinkin malman.”

⁴¹ Iwiñan Jeikob kötumötuetni wañgiyöhi, Isonöñ mianjöra aka könahiba munji uruönön möt wañgiba malök. Nanji uruñan mewö möta alaçi kungöra kewö jiyök: “Iwinirangö kömupñañgö nalöjan töriza. Yañjön kömuiga sahöt jiñgej nalöje mianjören ölop muni Jeikob qebi kömuma.”

⁴² Isogö mötmötje mewö ahuiga kunöñ mianjögö buzupji möta Rebekagören anda jii möta nahönni könajgepi Jeikobkora keu ali anda wañgita kaiga kewö jiyök: “Mötnöñ, datki Isonöñ mönö likepjı melejní qake öñgöiga guhui kömumangö mötmöriza. ⁴³ Mewögöra nahöni, nöñjön keu jimami, mi mönö tem kölman. Mönö dölkı wahöta ölöñ köla Haran mire nenı Labangören anman. ⁴⁴ Anda yambuk nalö tosatrı toroqeba malnöñga datkahö urupikjan amörima. ⁴⁵ Uruönönji amöriba eriga yuai ak wañginöñi, mi ölüm qeigun nöñjön mianjögö andöje göhöra keu albi kaiga goañgita kame. Yañjön guhui kömunöñga kunjan i qei kömumbapuk. Mönö wanigöra nalö mohok mianjörenjök örörön qahöwahotka etkömosötpilejbük. “Mewö.

Aisaknöñ Jeikob melaiiga Labangören anök.

⁴⁶ Rebakanöñ apji Aisakören anda kewö jiyök: “Nöñjön iranyahötni Hit ambi yetkóra aka toroqeba malmamgö ölan nöhöi sihimbölbö mörakzal. Jeikobnöñ mewöyök Hit yeñgö böraturupjini yeñgörenjök kun iranyahötniri ewö anömjä membapuk. Gölme kiañgören asuhugeri, yeñgö silikjinan mönö mewöyök ahöza. Mewöñi kun memba kabapuk ewö, nöñjön mönö malmalni wuanöñgöra toroqeba malbilejäk? Sihimbölonan mönö toroqeba önöñi qahö akapuk. “Rebakanöñ mewö jiyök.

28 ¹ Mewö jiiga Aisaknöñ Jeikob kól öröi kaiga kötuetköba kewö jim kutum wañgiyök: “Nahöni, gi Keinan yeñgö nenböratjni

yengörenjök kun anömgi kude meman. ²Mewö qahöpmö, mönö wahöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöj anda namgahö iwiŋi Betuel yangö mire aŋgota ehongi Labangö böraturupji yeŋörenjök kun anömga meman. ³Anömgi menöŋga Anutu, kukösum pakpakö Tojan mönö gi kötuetköba ahum sehip gihiiga gwölönarökurupki yeŋgö qötöjinan sehiiga könagesö kambu gwötpuk mieŋgö iwi böömönjina akjan. ⁴^eAnutunöj mönö gi aka gwölönarökurupki ijini Abrahamgö kötümötuetji mi toroqeba eŋgima. Mewöyök gölme asagi Abraham waŋgiiga göjön miaŋgörenj kian aka maljani, mi buŋa qem aŋgume.”

⁵Mewö jiba Jeikob melaiiga mosöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöj Labangören annamögöra anök. Laban mi Aram azi Betuelgö nahönjia aka Jeikob aka Iso yetkö namjiri Rebeka yangö nenjia malök. Mewö.

Isonöj kakasun ambi kun meyök.

⁶Aisaknöj Jeikob kötuetköba anömjı memamgöra Mesopotemia gölmenöj melaiyöhi, mi Isonöj mörök. Kötuetköm waŋgiba kewö jim kutum waŋgiyök: “Gi Keinan yeŋgö nenböratjini yeŋörenjök kun anömgi kude meman.”

⁷Mewö jim kutuiga iwinamjı yetkö keu jit tem köla mosöta Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöj anöhi, Isonöj mi mewöyök mörök. ⁸Mi möta iwiŋi Aisaknöj Keinan ambi tököba möt bölim aŋguba malöhi, Isonöj mi eka möt kutuyök. ⁹Mi möt kutuba iwjajangö jeje dop kólmapköra asanji Abrahamgö nahönjia Ismaelnöj kömuiga yaŋgö mire anda böratjia Malahat, Nebaiotkö nenjia mi meiga anömurupji karöbut aket. Mewö.

Jeikobnöj Suepkö döpni gaunöj ehök.

¹⁰Jeikobnöj mewö Berseba miri mosöta Haran mire anmamgö anök. ¹¹Anda mala gölme kunöj aŋgota wehön jeŋi geyöhaŋgöra aka miaŋgörenj köt tatkeri, mieŋgörenjök kun memba nöröp qömböŋi qeba sungem gaun ahöyök. ¹²^fGaun ahöba miaŋgörenj imut kun kewö ehök: Döp kungö kitipni gölmenöj algetka qak kitipni mi Suepnöj öngöba kuŋguba kiniga Anutugö garataurupji yeŋjön miaŋgörenj tiba öngöm et aket.

¹³Mewö aketka Kembunöj yangö kösutje kinda keu kewö jii mörök: “Nöjön Kembu, asagi Abrahamgö Anutuŋi aka iwigi Aisakö Anutuŋi akzal. Gölme ki ahözani, nöjön mi gi aka göhö gwölönarökurupki eŋgö buŋaya qem enjimam. ¹⁴Göhö gwölönarökurupki yeŋjön ahumsehip aketka jaŋgöjinan gölmegö sömsöm ewö akja. Mewö aiga jula deŋda gölme wehön kotkotje

^e 28.4 Jen 17.4-8 ^f 28.12 Jon 1.51; 13 Jen 13.14-15; 14 Jen 12.3; 22.18

aka gegeře, Saut likep aka Not likep, eu aka emu mianjören göröken dop köla anda malme. Göhöra aka göhö gwölönarökurupki yenjörenjök kungöra aka nörögö kötumötuetnan mönü gölmegö könagesö kambuji pakpak yenjö qakjine önjöiga oayerkoyaej akje. ¹⁵Mötnöj, nörjön göbuk mala denike denike anda kaba malmani, mianjö dop mönü sel jöhöm gihiba mal önjöga goanjitpiga gölme kianjören kumbuk liliŋgöba kaman. Nörjön gi qahö gömosöta keu jim jöhöm gihiāli, mianjö dop akiga öljni asuhum teköma.”

¹⁶Mewö jiiga Jeikobnöj gaun urujeyök imbiŋi möta wahöta kewö jiyök: “Kembunöj mönü öljna gölme kianjören maljapmö, nörjön mi mutuk qahö mötzal.” ¹⁷Mewö jiiga jönömjı unduiga keu kewö jiyök: “Gölme ki mönü kömbukjı aka keŋgötmötmörtjambuk akza. Kianjön mönü öljna Anutugören tata dundumji aka Suepkö naŋguji akza.”

¹⁸Mewö jiba miri gianjiga söjanök wahöta köt qömböji qeba ahöyühi, mi memba wahöta jabö mötök ewö kuŋguba qakje kelök o mokoba miriyök. ¹⁹Miriba gölme mianjö qetŋi Betel (Anutugö miriŋi) qerök. Mutuk taon mianjö qetŋi mi Luz qeta malget. ²⁰Jeikobnöj gölme mianjö qetŋi dölökŋi Betel qeta keu kewö jim jöhöba jöjpaj keunöj jim köhöiyök: “O Anutu, göjön nömbuk mala köna ki anda malmami, mianjören nek galöm ak ningiba numbu nenejamni aka silenaŋgö esuŋi miwikŋaim niŋginöngä ²¹ölöp luai qakje iwinanjö mire kumbuk liliŋgöba kamam ewö, nörjön mönü göhö jitsihitki tem köla malbiga göjnö Kembu Anutuni aka malman.

²²Köt ki memba wahöta jabö ewö mötök kuŋguzali, mianjön mönü göhö tata dundumgi ahöiga yuai pakpak töküm ningiba malmani, nörjön mi öljna mendeŋbiga kambu 10 aketka mienjörenjök mohok mohok memba kalema gihiba malmam. “Mewö.

Jeikobnöj Labangö mire aŋgorök.

29 ¹Jeikobnöj mewö jiba mosöta könanj toroqeba anda wehön kotkotŋanjö könagesö yeŋgö gölmenöj aŋgorök. ²Mianjören aŋgota gölme köröje o löm kun ehök. Miri toŋi yeŋjön lama kambuŋini enguanŋita mianjören o enŋiba malget. Nalö mianjören o löm mianjö kösutje lama kambu karöbut ahögetka o löm numbuŋanjö kötŋi ketanji mi qahö metalget. ³Lama galöm yeŋjön mutuk lama kambuŋini pakpak mianjören tokom engiba köt mi o löm numbuŋeyök gwililöŋgöba lamaurupŋini o enŋiget negetka köt mi kumbuk dundumje köla malget.

⁴Jeikobnöj lama galöm mi kewö quesim enŋiyök: “Azi alaurupni, injini denikegöra?” Qesim enŋiiga “Nini Harangöra,” mewö meleŋ waŋgiget.

⁵Meleŋ waŋgigetka kewö quesim enŋiyök: “Injini Nahorgö isinj Laban möt waŋgize me qahö?” Qesim enŋiiga “Ölöp möt waŋgin,” jiget.

⁶Jigetka kewö quesim enŋiba jiyök: “I ölüp malja me qahö?” Mewö jiiga kewö jiget: “I ölüp malja. Eknöj, yaŋgö böratŋi Reizölnöj mönü endu lama enguanŋita kaza.”

⁷Mewö jidgetka Jeikobnöj jiyök: “Eket, wehön ketajı ahöiga lama mi sujgemgöra tokom engibingö nalönjan qahö töriza. Miangöra ölop lamañini o engiget negetka kumbuk enguangita malmaljine anda al engigetka nenejamjini neme.”

⁸Mewö jiiga kewö melejget: “Mewö ölop qahö akin. Mutuk lama kambu pakpak tokom engiba köt mi o löm numbuñeyök gwililöngöbagun mönü lamaurupnini o engiinga neme.”

⁹Jeikobnöj yembuk keu mewö eraum-möta kingetka miañgörenjök Reizölnöj iwiñañgören lama kambuñi enguangita kayök. Reizöl yañön lama galöm nup memba malök. ¹⁰Kaiga Jeikobnöj ehonñañgö böratji Reizöl aka ehonñañgö lama kambuñi engeka o löm numbuñe anda köt mi metala ehonni Labangö lamaurupni o engiyök. ¹¹Engim teköba Reizöl numbu yöhötim nemba könahiba köhöikni qeta sahörök.

¹²Sahöta Reizölgöra jiyök: “Ni góhö iwigahö tinitosolomji akzal. Ni Rebekagö nahönja. “Mewö jiiga Reizölnöj möta ösumjan kiijköngöba iwiñañgören anda buzup mi jii mörök. ¹³Labanöj nenñañgö nahönji Jeikobkö buzupni möta i ösumok miwikjaimamgöra anök. Anda miwikjaiiba eka angom wañgiba numbuñi yöhötim nemba wañgita mirije öngöyohot. Öngöba yuai pakpak asuhuyöhi, Jeikobnöj miañgö kösohotji jii mörök. ¹⁴Mi möta kewö jiyök: “Ölop, göjön nani sekitipni akzan. “Mewö jiiga koiñ mohotkö dop yambuk tata malök. Mewö.

Jeikobnöj Lea aka Reizöl anömyahötja etkömeyök.

¹⁵Mewö maliga Labanöj Jeikob kewö jii mörök: “Gi tinitosolomni maljanañgöra töwagi qahö öne welen qem ningibank. Mi qahö dop kólma. Miangöra töwagi dawik memangö mötzani, mi ölop jinönga mötmam.” ¹⁶Labangö böratyahötji yahöt malohot. Ketañañgö qetji Lea. Munñañgö qetji Reizöl. ¹⁷Leagö jejan eksihimjambuk ahökmö, Reizölgö sileñañgö kaisongolomni aka jemesoholji mi körek eksihimjambuk kötökji ahök.

¹⁸Jeikobkö urusihimji mi Reizölgören ahöyühañgöra aka keu kewö jiyök: “Nöyön böratki könañgepni Reizöl memamgöra ölop yambu 7 welen qem gihibi malmam.”

¹⁹Mewö jiiga kewö jiyök: “I azi murutji kun wañgibiga qahö dop kólbañkmö, gi gihibiga dop kólma. Miangöra ölop nömbuk ki malman.” ²⁰Mewö jiiga Reizöl memamgöra yambu 7 welen qem wañgiba malök. Urusihimjan Reizölgöra ahöhañgöra aka yambu mieñgö möriga wehön awamnjı tandök ahök. Mewö.

²¹Yambu 7 teköiga Jeikobnöj ehonni Laban kewö jii mörök: “Nöyön nup meme nalönjan lök teközawañgöra ölop anömni Reizöl ninginönga yambuk ahöba malmam.” ²²Labanöj keu mi möta miri tonji pakpak öröm tokom engiba lömbuañ aliga nem söngaip aket. ²³Mi aket teköiga

miri söñauiga Labanöj böratnji Lea wañgita anda Jeikob wañgiiga miri uruñe öngöba mohotje ahöyohot. ²⁴Labanöj welen ambiñi qetnji Zilpa mi böratnji Leagö welenqegeja malmapköra wañgiyök. ²⁵Mohotje ahöyohotka miri gianjiiga Jeikobnöj anömñi eka möri Reizöl qahöpmö, i Lea aiga yöwöñajangören anda kewö jim wañgiyök: “Gi mönö wani kimbia ak niñgizane? Ni Reizöl memamgöra welen qem gihiba malalmö, gi mönö wuanöñgöra tilipköm ningizan?”

²⁶Mi möta melejda kewö jiyök: “Gölme kiañgören datnji öne maliga munjan azi memapkö ahakmemeni mi neñgören qahö ahöza. ²⁷Miañgöra ölöp maren sösöñgai mi Leabuk sonda mohotkö dop mal söñgainöñ teköiga munni mewöyök gihimam. I memangöra mönö mewöyök yambu 7 toroqeba welen qem niñgiba malman.”

²⁸Mewö jiiga urumohot aka Leabuk maren sösöñgai nalö mi sonda mohotkö dop mali teköiga Labanöj böratnji Reizöl mewöyök anömñi akjapköra wañgiyök. ²⁹Labanöj welen ambiñi qetnji Bilha mi böratnji Reizölgö welenqegeja malmapköra wañgiyök. ³⁰Jeikobnöj Reizöl i mewöyök anömñja meyök. Urusihimjan Reizölgöra ahöyöhañgöra aka Reizöl mi Lea ongita jöpakköm wañgiba malök. Miañgöra yambu 7 toroqeba Laban welenji qem wañgiba malök. Mewö.

Jeikobkö morörupnji asuhuget.

³¹Jeikobkö uruñan Leagö gwötpuk qahö ahöiga boromdökñi tököiga Kembunöj ehi qahö dop köliga Lea gölöm almapköra bauköm wañgiyökmö, munni Reizölnöj köpinña malök. ³²Leanöj köröbuk aka mala morö azia memba keu kewö jiyök, “Kembunöj tapötkokorokni ehiga apnan ölöp könahiba jöpakköm niñgiba malma. “Mewö jiba qetnji miañgö dop Ruben qerök. (Ruben Tapötkokorokni ehök.) ³³Könañgep kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Apnan boromdökñi jöpakköm niñgiiga Kembunöj mi möta morö ki mewöyök niñgiza. “Mewö jiba qetnji miañgö dop Simeon qerök. (Simeon Kezappjan mörök.)

³⁴Miañgö andöje kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Ni nahönurupnji karöbut apnañgöra mealançöra yanjön mönö könahiba uruñi nömbuk jöhöma. “Mewö jiba qetnji miañgö dop Liwai qerök. (Liwai Uruñi jöhöma.) ³⁵Miañgö andöje dumje kunbuk körö ala morö azi kun memba keu kewö jiyök: “Nöñjön nalö kewöje Kembu möpöseizal. “Miañgöra qetnji miañgö dop Juda (möpöseip) qerök. Miañgö andöje morö kunbuk qahö meyök. Mewö.

30 ¹Reizölnöj köpinña mala Jeikobköra nahönbörat kun qahö memba nanji könajni mewö eka datnji Lea andö qeba uruñan mututqutut möta Jeikobköra keu kewö jiyök: “Gi mönö morö qiwikñainöj. Mi qahö qiwikñainöngä nöñjön mönö malmamgö osiba kökumam.”

²Mewö jiiga Jeikobnöj irimļi seholiiga uruönön möt waŋgiba kewö jiyök: “Ni mönö morö denöwö qiwikjaibilejäk? Anutunöj gi morö memangö jöhöm gihiba malökmö, nöyön Anutuya qahö.”

³Mewö jiiga Reizölnöj kewö jiyök: “Nöyögo welen ambini Bilha mi ki. Ölöp yambuk ahönöŋga nöyögora morö mema. Yaŋjon nam köliga nöyön mewöyök yaŋgorejök nahönborat miwikjaaim enjgiba namjini aka malmam.” ⁴Mewö jiba welen ambiŋi Bilha waŋgiiga anömjä memba yambuk ahöyök. ⁵Ahöiga Bilhanöj gölöm ala Jeikobkö nahönji meyök. ⁶Nahönji meiga Reizölnöj kewö jiyök: “Anutunöj kewöt niŋgii dop kölbiga köuluk keuni möta morö azia niŋgiza. “Miaŋgöra qetji Dan qerök. (Dan Kewöt niŋgii dop köljal.) ⁷Reizölgö welen ambiŋi Bilha yaŋjon kunbuk gölöm ala Jeikobkö nahönji kun meiga yahöt ahök.

⁸Mewö meiga Reizölnöj kewö jiyök: “Datnambuk gwötpuk aum-möriba luhut aljal. “Mewö jiba miaŋgö dop morö qetji Naftali (Aum-mörial) qerök. ⁹Leanöj kunbuk gölöm qahö ala mi eka miaŋgöra nanji welen ambiŋi qetji Zilpa memba Jeikob waŋgii anömjä ahök. ¹⁰Anömjä aka Jeikobkö morö azia meyök. ¹¹Meiga Leanöj “Simbawoŋ!” jiba qetji Gad (simbawoŋ) qerök. ¹²Zilpa, Leagö welen ambiŋi miaŋjön Jeikobkö nahönji kun kunbuk meiga yahöt ahök.

¹³Mewö aiga Leanöj keu kewö jiyök: “Nöyön uruölöwak ketanji mötzal. Ambi yenjön mönö nöyögora oyaenkoyaen qeta malme. “Mewö jiba miaŋgö dop morö qetji Aser qerök. (Aser Oyaenkoyaen qetme.) ¹⁴Witnöj öliiga yandiyandi nalöŋe sömaŋi kunöŋ Rubenöj yaigep anda gölme köröŋe asagwalim amöt⁸ miwikjaayök. Amöt mi miwikjaiba memba kaba namjji Lea waŋgiyök. Waŋgiiga Reizölnöj datŋaŋgöra kewö jiyök: “Göhö nahöngan amöt memba kazawi, miaŋgö tosatjii mönö niŋginöŋga nembi.”

¹⁵Mewö jiiga Leanöj kewö jiyök: “Göŋjön apni noaŋgitnöŋga dop kölmäpkö mötmörialmö, gi mönö nahönaŋgöreŋ asagwalim amöt ki mewöjanök noaŋgitmamgö mötzan. Mi qahö dop kölja. “Mewö jiiga Reizölnöj kewö jiyök: “Ölöp! Nahöngahöreŋ amöt mi niŋgiman ewö, mönö ölöp Jeikobpuk suŋgem ki ahömahot.”

¹⁶Mewö jiiga Jeikobnöj mare miaŋgoreŋ nup mosöta kaiga Leanöj anda miwikjaaim waŋgiba kewö jiyök: “Nöyön nahönaŋgöreŋ asagwalim amöt miaŋjön lök göhö söŋgörögi mezal. Miaŋgöra mönö nömbuk ahöbit. “Mewö jiiga Jeikobnöj suŋgemjii miaŋgoreŋ yambuk ahöyohot.

¹⁷Yambuk ahöyohotka Anutunöj Leagöreŋ keu köulukŋi möriga gölöm ala Jeikobkö nahönji 5:ŋi meyök. ¹⁸Mi memba keu kewö jiyök: “Nöyön welen ambini mi apni waŋgialaŋgöra Anutunöj miaŋgö töwaŋi ki niŋgiza. “Mewö jiba miaŋgö dop qetji Isakar (töwa) qerök. ¹⁹Miaŋgö

⁸ **30.14** Ambi yenjön asagwalim amöt nemba amqeba gölöm albingö akeri, mewö möt nariget.

andöje Leanöj kunbuk gölöm ala Jeikobkö nahönji 6:nj meyök. ²⁰ Mi memba keu kewö jiyök: "Anutunöj kalem qetpuq niñgiza. Apni Jeikobkö nahönurupni 6 mealançöra yañön mönö pöndaj nömbuk mala qetbuja niñgiba malma. "Mewö jiba miañgö dop morö qetji Zebulun qerök. (Zebulun qetbuja) ²¹ Nalö tosatnji teköiga Leanöj morö börat memba qetji Daina qerök.

²² Anutunöj dumje Reizöl mewöyök mötmörim wañgiba keu köulukju möta gölöm almamgö bauköm wañgiyök. ²³ Bauköm wañgija gölöm ala morö nahön kun memba keu kewö jiyök: "Anutunöj gamuni meköza."

²⁴ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: "Kembunöj mönö nahöni kun toroqeba niñgima. "Mewö jiba miañgö dop morö qetji Josef (Toroqeba niñgima.) qerök. Mewö.

Jeikobkö lama kambuajan sehiyök.

²⁵ Reizölnöj nahönji Josef meiga miañgö andöje Jeikobnöj Labangöra kewö jiyök: "Ni nani miri gölmene anmamgö mötzal. Miañgöra ölop melaim niñginönga lilingöba anmam. ²⁶ Anöm moröürupni kieñgöra aka göhö welengi qeba malali, mönö i niñginönga mohotje köna anbin. Nöyön nup gwötpuk ketañi memba malali, mi nangak ölop mötzan."

²⁷ Mewö jiiga Labanöj kewö jiyök: "Gi möt ölöwak niñgizan ewö, mönö ölop ki malman. Kembunöj göhöra aka ni kötuetsküm niñgiba malöhi, nöyön unju qebiga keu mewö asuhui mötzal."

²⁸ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: "Mönö nupkahö töwanançö jañgöni jinönga söñgröni mi ölop gihimam." ²⁹ Mewö jiiga Jeikobnöj kewö jiyök: "Nöyön göhö welengi denöwö qeba mala göhö mirigö sömbup kambuji kambuji galöm kól eñgibiga qarigeri, mi nangak ölop mötzan. ³⁰ Mutuk ni ki qahö kabiga miañgöreñ sömbup yuaigi gwötpuk qahö ahöm gihiyökmö, miañjn mönö ni kabiga nalö miañgöreñ sehiba jesöñgö akze. Ni denike denike anda kayali, miañgöreñ Kembunöj kötuetsküm gihiiga malnöj. Mewö malnöñmö, ni mönö wani nalönöj ölop nani könagesürupni nañgom eñgimamgöra aka nup yuai könahiba membileñjak?"

³¹ Mewö jiiga Labanöj kewö qesiyök: "Ni mönö wania gihibileñjak?" Mewö qesiiga Jeikobnöj meleñda kewö jiyök: "Yuai kun kude niñgimanmö, yuai mohot ki nöngöra akiyan ewö, ni ölop toroqeba göhöreñ lama kambuji kambuji mi köyan köla jegalöm ak eñgiba malmam. ³² Ni ölop göhöreñ lama aka meme kambugi pakpak mi merak eñgek kewötmmam. Mi kewöta lama moröni baröm pakpak aka meme (noniñ) dömjii tiktoknjinambuk aka kulemñini diriwej, sojo me korombongi mi pakpak mendeñda nanjini tokom eñgiman. Mieñjn ölop nup memba malalançö töwani akje. ³³ Konañgep nupnañgö töwani, lama aka meme mi eñgek kewötmmamgöra kabanak, nalö miañgören

uruni dindiñaŋgö könaŋi mi amqeба kewö miwikŋaiman: Meme (noniŋ) tiktokŋini qahö aka diriweŋ, sojo me koromboŋgi qahö mi pakpak aka lama baröm qahö pakpak nöŋgö kambunöŋ kinmei, mi nöŋjön yoŋgorö meal, mewö möt kutuman.”

³⁴Mewö jiiga Labanöŋ kewö meleŋnök: “Ni ölop urumohot akzal. Keu jizan ewö köna mi ahöma.” ³⁵Mewö meleŋda silim mianŋgoreŋjök Labanöŋ meme (noniŋ) aziŋi kulemŋini jinjalalaŋ aka diriweŋ sojo me koromboŋgi aka meme ambiŋi pakpak kulemŋini tiktokŋinambuk aka diriweŋ sojo me koromboŋgi me sile jupŋine yuai tuatŋi taröhi, mi pakpak aka lama moröŋi baröm pakpak mi kewötameköm enŋiba nanŋi nahönurupŋi yeŋgö böröŋine al enŋiyök. ³⁶Labanöŋ mi al enŋiba yembuk Jeikobkoreŋ lama aka meme kambu mi enŋuaŋgita silim karöbut anangö dop anda mianŋgoreŋ malget. Köröwen mewö malgetka Jeikobnöŋ toroqeba Labangöreŋ lama aka meme kambuŋi kambuŋi mi galöm köl enŋiba malök.

³⁷Mewö mala sau, kömin aka kunggam ip miengö böröŋini gwölögwölö kutuba memba sileŋini jölanjölan (jöranjöraŋ) köndölatiiga sutŋe sutŋe tuariiga jinjalalaŋ ahök.^h

³⁸Mewö aiga ip böröŋini köndököndölatiŋi mi memba sömbup yeŋgö o joutnini pakpak mianŋgoreŋ aliga o nembingöra kagetka wösöŋineyök ahöyök. Mewö ahöiga lama aka meme kambu yeŋjön aziŋan enŋualöŋmegö sihim könöpni möta o nembingöra kaba miwikŋaiba eket. ³⁹Mewö eka meme aziŋi yeŋjön ip böröŋi miengö kösutŋine ambiŋi enŋualöŋget. Mewö enŋualöŋgetka gölöm ala malgeraŋgöra moröurupŋini jinjalalaŋ, tiktokŋinambuk aka diriweŋ, sojo me koromboŋgi mi enŋömembä malget.

⁴⁰Mewö malgetka Jeikobnöŋ lama aka meme (noniŋ) moröŋi mewöni mi kewöta mendej enŋiba nanŋök nanŋök kambu köl enŋiyökmö, sömbup ketaŋi mi areŋgöm enŋiiga jenini Labangöreŋ sömbup baröm aka kimbiŋini tiktokŋinambuk yeŋgoreŋ göröken uba kinget. Mewö aka nanŋaŋgöra lama aka meme (noniŋ) kambuŋi kambuŋi meköba miwikŋaim enŋiyök. Mi miwikŋaiba jöhöm enŋiiga Labangö lama kambunöŋ qahö anda toroqem enŋiget.

⁴¹Sömbup ambiŋi köhöikni yeŋjön aziŋan enŋualöŋmegö sihim könöpni mötketka Jeikobnöŋ nalö dop mianŋgoreŋ ip böröŋi mi o joutnöŋ alök. Mianŋgöra sömbup aziŋi yeŋjön kaba mi wösöŋine miwikŋaiba eka kösutŋe mianŋgoreŋ ambiŋi mi enŋualöŋda malget.

⁴²Mewö malgetmö, sömbup ambiŋan ösumŋini eretŋi aket ewö, yaŋön ip böröŋi mi yeŋgö wösöŋine qahö ala malök. Mewö aka maliga sömbup

^h 30.37 Ip böröŋi mi selgöra qahö alök. Mewöyök tiripqözölqözöl me jinaŋ akŋamgöra qahö. Anutunöŋ yauen aka sunja jinaŋ akingöra qahö jiyökmö, Jeikobkö uruŋan diŋgiga tem köla malöhajŋöra töhötmöriamgö könaŋi mewö kusum waŋgiyök.

ösumjini eretji miejön Labangören kambunöñ toroqegetka ösumjini köhöiknji yejön Jeikobkö kambunöñ anda toroqeget. ⁴³Jeikobnöñ mewö aka kindijbirik azi qetbuajanambuk aka töhötmöriam miwikjaiyök. Lama aka meme kambu gwötpuk buja qem aنجuba welenqepe ambazip ejguançgiriga kamel aka doŋki kambuji kambuji asuhum sehigetka tojnini ahök. Mewö.

Jeikobnöñ Laban mosöta ölöj köla anök.

31 ¹Labangö nahönurupjan keu kewö jitgetka Jeikobkö kezapje geiga mörök: “Iwininan yuai buja qeba malöhi, Jeikobnöñ mi pakpak kalöpköba könjörata aنجön kólöök. Iwininançgö sukinapji galöm köla miançgörenjök inapni pakpak mi nanjançgöra miwikjaiiba kindijbirik akza.” ²Keu mi mörök aka yöwöjançgö jemesoholji eka kewö möt asariyök: “Labanöñ mutuk ala ölöpni ak niنجiba mala korökmö, mewö qahö toroqeba aka malja.”

³Mewö möt asariiga Kembunöñ Jeikob kewö jii mörök: “Göñön mönö liliçgöba iwiasaurupki yejögö gölmenöñ anda tinitosolomurupki yembuk malman. Anda malnöngja nöjön göbuk kinda malmam.”

⁴Jeikobnöñ keu mi möta Reizöl aka Lea yetköra keu ali aniga gölme köröje lama kambuji kambuji galöm kól ejgyöhi, miançgören kayohot. ⁵Kayohotka kewö jii mörohot: “Nöjön iwiñirañgö jemesoholji eka kewö möt asarizal: Yañön mutuk ala ölöpni ak niنجiba mala korökmö, mewö kunbuk qahö aka malja. Iwinañgö Anutujan mönö töndup nömbuk kinda mala korök. ⁶Ni ösumni pakpak qezaköba miançgö dop iwiñiri welen qem wañgiba mala korali, ijiri mi ölop mötzahot.

⁷“Mewö malalmö, yañön isimkakalek qakne ak niنجiba mala nupnañgö töwañi mi sömañi 10:gö dop utekutek ala malök. Mewö ak niنجiba malökmö, Kembunöñ aنجön kól wañgiiga geñmororoj kun qahö ak niنجiiga malal. ⁸Nalö kunöñ kewö jiyök, ‘Lama aka meme (noniñ) tiktokinambuk asuhumei, mi mönö göhö nup töwagi akne.’ Mewö jiiga sömbup kambu jómuknji yejön moröñini tiktokinambuk ejgömeget. Nalö kunöñ kewö jiyök, ‘Lama aka meme (noniñ) jinjalalañ asuhumei, mi mönö göhö nup töwagi akne.’ Mewö jiiga sömbup kambu jómuknji yejön moröñini jinjalalañ ejgömeget. ⁹Anutunöñ mewö aiga asuhuiga iwiñirañgö kambunjeyök sömbup könjörata ejguançgita ningiiga sehiyök.

¹⁰“Sömbup aziñan ambiñi ejgualönda malgeri, nalö kun miançgören gaun kunöñ jeni uba wahöta ekiga meme (noniñ) aziñan ambiñi ejgualönda kingeri, yejögö sileñini mi jinjalalañ, tiktokinambuk aka diriweñ, sojo me koromboñgi pakpak aket. ¹¹Nöjön gaun ekiga miançgören Anutugögö garata kunjan nöñgöra ‘Jeikob!’ qerök. Mewö qeriga ‘Ki kinjal,’ jiba meleñnal. ¹²Meleñniga kewö toroqeba jiyök: ‘Labanöñ yuai pakpak ak gihimakzawi, nöjön mi eka mötzal. Miançgöra ölop jegi uba wahöta eknöñ:

Meme (noniŋ) aziŋi pakpak ambiŋi eŋgualönja kinjei, yeŋgö sileŋinan jinjalalaŋ, tiktokjinambuk aka diriweŋ, soŋo me koromboŋgi akza.

¹³ Nöyön Betel miangören asuhum gihibiga köt dangunu kun kunguba miriba nöŋgöra keu jöhöba jöjöpaŋ keunöy jim köhöinöy. Nöyön Anutu mi aka göhöra keu kewö jizal: Gi mönö dölki wahöta kantri ki mosöta nangi ahahu gölmege kunbuk liliŋgöba anman.’”

¹⁴ Jeikobnöy keuŋi mewö jiiga Reizöl aka Lea yetkön kewö meleŋ waŋgiba jiyohot: “Iwinirangö mire börösamotkö bahöri kun mi neŋgören qahö toroqeba tatza. ¹⁵ Yaŋön azi netkiiga söŋgöröniran kaiga mi nanjanjörök memba gil teköyök. Miangöra niri mönö kian tandök ak netkiiga mala korit. ¹⁶ Miangöra Anutunöy iwinirangö kambuŋeyök sukinap öryuui könjörata waŋgiri sehiyöhi, mi pakpak mönö öljä nanine aka nahönböraturupnini neŋgö buŋaya akza. Miangöra Anutunöy jim kutum gihiyöhi, göyön mönö mi pakpak tem köla wuataŋgöman.”

¹⁷ Mewö jiyohotka wahöta mem mözözüm aka anöm-morörurupŋi kökəbihim eŋgiiga kamel qakŋine öŋgöget.

¹⁸ Mirigö sömbup kambuŋi pakpak közöl eŋgiiga mutuk anget. Sukinap yuaiŋi (merömbuŋi) pakpak Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöy mala miwikŋaim sehiyöhi, mi körek börek kölolohoba iwini Aisakören anbingöra Keinan gölmenöy göröken anget. ¹⁹ Nalö miaŋgören Labanöy lama jupŋini mitimamgö aniga Reizölnöy iwiŋaŋgören miri domlopioŋ morörökŋi yoŋgorö meyök. ²⁰ Yoŋgorö meiga Jeikobnöy toroqeba yöwöni Aram azi Laban i kewö tilipköm waŋgiyök: Anbingö keuŋi mi qahö jii mörökmö, mönö öljöy mosöta anget. ²¹ Mewö öljöy angetka kamel yeŋön öryuuiŋi pakpak mem bisiget. Anda Yufreitis o kutuba Gilead gölme kunduŋambuk miaŋgören göröken anget. Mewö.

Labanöy Jeikob wuataŋgöba anök.

²² Angetmö, silim karöbut aiga miaŋgören keu kewö jigetka Labanöy mörök, “Jeikobnöy mönö tökoba öljöy köla anök.” ²³ Mi möta wahöta tinitosolom aziurupŋi eŋgömemba wehön 7:gö dop eŋguataŋgöba anda mala Gilead gölme kunduŋambuk miaŋgören miwikŋaiba eŋgömeget. ²⁴ Engömembä sungem miaŋgörenök Anutunöy Aram azi Labangöra gaunöy asuhuba keu kewö jii mörök: “Göyön Jeikobköra kötümötuet me quesuak keu kun jibanköra mönö möt kutuba galöm mem anguman.” ²⁵ Eŋgömegetka Jeikobnöy opo seri koumŋi Gilead gölme kunduŋambuknöy mörörenŋgöba kunguiga Laban aka aziurupŋi yeŋön mewöyök opo seri koumŋini miaŋgören kunguba ahöget.

²⁶ Ahöba wahöta qingiŋi Jeikobköreŋ anda kewö jii mörök: “Gi mönö wani kimbia ak niŋginöy? Gi tilipköm niŋgizan. Kerök yeŋön yarö gila

ⁱ 31.13 Jen 28.18-22

ambi yongorö örömakzei, mönö miangö tandök nöngö böratyahötni ölöj etkuaŋgita kanöŋ. ²⁷Gi wuanöŋgöra isimkakalek ak niŋgiba ösumok ölöj köla nömosöta kanöŋ? Gi mönö wuanöŋgöra keu kun qahö jinöŋ mötpi laŋ kanöŋ? Mi mötpileŋjak ewö, nöŋjön ölop lijet gwawet albi kömam köla gita kulele qegetka sösöŋgai qakŋe gumbulbi könanöŋ kabeak.

²⁸“Mi mötpileŋjak ewö, mönö ölop isiurupni aka böratyahötni numbuŋini yöhötim nemba yaizökzökŋiŋ jibileŋjak. Gi mönö uruqahö kimbia aknöŋ. ²⁹Nöŋjön kukösumnambuk kaba ölop ayuhum gihibileŋjäkmö, suŋgem ahöbiga iwigahö Anutujan keu kewö jii mötzal: ‘Göŋjön Jeikobkora kötümötuet me qesuak keu kun jibanbuköra mönö möt kutuba galöm mem aŋguman.’ ³⁰Miangöra muat, nangi iwigahö miri gölmeŋe liliŋgomamgö urusihimgi ketanji möta malagun lök mosöta könanöŋ kaba maljan. Miangöra ölop anmanmö, nöngö domlopioŋjurupni mi mönö wuanöŋgöra yongorö memba kanöŋ?”

³¹Labanöŋ mewö jiiga Jeikobnöŋ kewö meleŋ waŋgiyök: “Göŋjön böratyahötki yarö ösum qakŋe noaŋgitpanbukö mötmöriba keŋgötni möta ölöj köla kain. ³²Kainmö, kunŋjan domlopioŋjurupki meiga miwikŋaimani, i ölop qenöŋga kömuma. Öryuai pakpak memba maljali, mi ölop tinitosolomurupniri yengö jeŋine ek kewöta kinda göhören yuaigi kun miwikŋaiba eka mi ölop meman. “Jeikobnöŋ mewö jiyökmö, anömjı Reizölnöŋ domlopioŋ mi yongorö meyöhi, apjan mi qahö möröhāŋgöra mi tönpin jiyök.

³³Mewö jiiga qingiŋi Jeikobkö opo seri koumje öŋgöba qezaŋda jaruba Leagö opo seri koumje öŋgöba toroqeba welen ambiyahöt mietkö opo seri koumŋire öŋgöba qezaŋda jaruba yuai kun qahö miwikŋaiyök. Leagö koumŋi mosöta miangö andöje Reizölgö koumnöŋ öŋgöyök.

³⁴Öŋgöyökmö, Reizölnöŋ domlopioŋjurup mi memba gösönöŋ löŋgöta kamel qakŋe tatatkö dum uruje ala qakŋe öŋgöba qelanjim eŋgiba tarök. Mewö tariga iwiŋan opo koumŋaŋgö uruŋi körek qezaŋnökmö, mi qahö miwikŋaiyök. ³⁵Reizölnöŋ iwiŋi kewö jii mörök: “Ketaŋamni, ni köiŋnöŋ nehiga tatzalaŋgöra aka göhö jemesoholge ölop qahö wahötmam. Miangöra uruönön kude möt niŋgiman. “Mewö jiiga miriŋangö domlopioŋjuruppi miengöra jaruyökmö, mi qahö miwikŋaiyök.

³⁶Qahö miwikŋaiiga kinda Jeikobnöŋ irimŋi seholiiga tembula Laban kewö jim waŋgiba qesim waŋgiyök: “Nöŋjön wani könaya ak siŋgial? Mönö wani silik bölöŋi ak gihiſaŋgöra kahasililiŋnöŋ böröjaŋ suhum niŋgizan? ³⁷Nöngö sukinapni pakpak qezaŋ teköbagun mönö wanat yuaia kun miwikŋainöŋga nangi mirigahö buŋjaya akawak? Mi ölop memba yuhu kaba tinitosolomurupniri yengö jeŋine alnöŋ eketka sutnire keu lömböt ahöiga mi kewöta jim teköba mindiŋgöm netkime.

³⁸“Nöŋjön göbuk lök yambu 20 mala koral. Nalö miangö uruje nupki membiga göhören lama aka meme (noniŋ) yeŋjön morö membingö

pömsöm qahö qegetmö, ölöpjanöök ahumsehip aka malget. Mewöyök lama aziyi kun göhö sömbup kambunöhök qahö qem Neal.³⁹ Nalö tosatje sömbup kaljan lama qeba yöhöqöhötöiyöhi, mi qahö memba kaba gihiba malalmö, mianjöö kitipni mi nani kambunöhök memba salupje ala malal. Lamagi sujgemje me asakje yoñgorö memba malbeahi, mi töndup mianjöö salupni almamgö jimkutuktu alnönga mi wuatañgöba malal.

⁴⁰ “Silimnööj miri könöpjan nohotiriiga sujgemnööj amötjan nuñguiga sañgenji möta malal. Nalö gwötpuk gaun guli mem niñgiiga malal.

⁴¹ Yambu 20:gö dop mewö göhö mire mala kotpi teköza. Yambu 14 mi böratyahötki etkömemamgöra welen qem gihiba malal. Mianjöö andöje yambu 6 mi lama bulmakau miwikjaimamgöra göhören nup memba malal. Mewö malalmö, göjön nup memegö töwani mi sömañi 10:gö dop utekutek ala malnöj.

⁴² “Asani Abrahamgö Anutuñi iwini Aisaknööj waikji memba möpöseimakzawi, yañjon andöne awörök qahö aka kötöngöm ningibawak ewö, göjön mönö böröborak melaim niñginönga köna anbilejak. Mewö ak ningibanakmö, Anutunööj nöñgöreñ sihibööl kahasililiñ möriga nup börönan sileqeque aka memba malali, mi eka merak sujgem nöñgö keuni kewöta jim teköiga mötzan. “Mewö.

Jeikob aka Laban yetkön jöhöjöhö ahot.

⁴³ Jeikobnööj mewö jiiga Labanööj kewö melej wañgiyök: “Ambi yahöt ki mönö nöñgö böratyahötna. Yetkön nahönböraturupnjiri mi nöñgöreña. Lama bulmakau kambuñi kambuñi ki mi nöñgöreña. Yuai pakpak ki ekzani, mi körek nöñgö buñjayök akza. Mewömöö, muat nöñjon merak böratyahötni ki aka nahönböraturupnjiri enjögmeyohori, yeñjon anmegö keuñini jitgetka mi qeapkömamgö lömbörizal.⁴⁴ Mianjöra ölop kaba gou kól anjuba sutnire jöhöjöhö akit. Mi qendeñbitpuköra mötmörim netkiba dangunu ewö sutnire ahöma.”

⁴⁵ Mewö jiiga Jeikobnööj köt kun memba kunjuiga timbetuat ewö dangunu jabönjiri aka kinök. ⁴⁶ Mianjöñ kiniga Jeikobnööj tinitosolomurupni yeqögra köt memba tokomegöra jiyök. Mewö jiiga köt memba qaknööj qaknööj ala tokoget öñgöiga mianjöö kösutje nene lömbuañ ohoba neget.⁴⁷ Labanööj köt kambu mianjöö qetni Jegar Sahaduta qeri Jeikobnööj qetni Galed qerök.^j

⁴⁸ Mewö qerohotka yöwöjan qiqinji Jeikob kewö jii mörok: “Köt kambu ki mönö merak netkö sutnire dangununira ahöma. “Mianjöra Jeikobnööj mianjöö qetni Galed qerök. ⁴⁹ Labanööj keu toroqeba kewö jiyök: “Kembunööj mönö deñda malbiri, nalö mianjöreñ sutnire jejan netkek tiba galöm mem netkiba malma. “Mianjöö dop gölme mianjöö qetni kun Mizpa qerök. (Mizpa Galöm meme miri köröpnji.)

^j 31.47 Dangunu köt kambu mi Hibru keunööj Galed aka Arameik keunööj Jegar Sahaduta.

⁵⁰Labanöñ keu mi toroqeba kewö jiyök: “Göjön böratyahötni öröm ureim ak etkiman me toroqeba kakasun ambi tosatlı enjomeman ewö, mönü keu ki möta malman: Gölme azi kunjan kösutnire qahö mala netkehiga Anutunöñ mönü töndup ölop netkeka sutnire jöhöjöhö ahözawangö keuji mi nañgöba jiba malma.”

⁵¹Mewö jiba kunbuk toroqeba kewö jiyök: “Qıngini mötnöñ, köt kambu ki aka mötok ki kuñguzali, mietkön mönö netkö sutnire dangunu ewö tat öngömahot. ⁵²Köt kambu ki mönö dangununira aka tat öngöma aka mötok ki mi mewöyök dangununira aka tat öngöma. Mietkön jöhöjöhönirajgöra kewö mötmörim netkiba tat öngömahot: Nöñjon mem bölim gihimamgö möta köt kambu ki qahö ongita göhören kamam. Göjön mewöjanök mem bölim niñgimamgöra möta köt kambu aka mötok ki qahö etkongita nöngören kamam. ⁵³Abraham, Nahor aka yetkö iwijiri yençö bemnjini Anutu yañjon mönö keu sutnire asuhuiga mi kewöta jim teküm netkima. “Labanöñ mewö jiiga Jeikobnöñ keu mi jöhöba Anutugö qetje jöjöpar keunöñ jim köhöyök. Iwiji Aisaknöñ Anutu miangö waikji memba möpöseiba malök.

⁵⁴Jeikobnöñ mewö aka gölme kunduje sömbup qeba mianjön jöwöwöl ohoba tinitosolomurupji öröm enjiiga lömbuañnöñ kaget. Kaba nene nemba sungem linjet unduba kunduje miangören ahöget. ⁵⁵Ahögetka miri asariiga Labanöñ söñjanök wahöta isiurupji aka böratyahötji numbuñini yöhötim nemba kötuetköm engiba yaizökzökjini jiyök. Mi jiba enjomosöta liliñgöba mirije anök. Mewö.

Jeikobnöñ Isobuk aitoñgöbitkö jörömqöröm ahök.

32 ¹Yöwöjan aniga Jeikobnöñ mewöyök könänöñ aniga Anutugö garatauruppi tosatjan miwikjaim wañgitget. ²Miwikjaim wañgitgetka engeka kewö jiyök: “I Anutugören yarö kambuya akze. “Miangö dop gölme miangö qetji Mahanaim (yarö kambu yahöt) qerök.

³Jeikobnöñ könänöñ anda mala kolek aziuruppi tosatlı mutuk melaim engii Edom kantrigö gölme qetji Seir miangören datji Iso ekingöra anget. ⁴Melaim engiba kewö jim kutum engiyök: “Injin mönö anda dat kembuni Iso kewö jigetka mötma: ‘Ketajamni mötnöñ, ni welen azigi Jeikob. Ni ehoniri Labanbuk mala kota mal teköba nalö kewöje i mosöta kazal. ⁵Miangören mala bulmakau, doñki, lama, meme (noniñ) kamburji kamburji aka welenqepe ambazip miwikjaiba engömembä könänöñ kazal. O azi kembuni, nöñjon göhö jege ak-kümükömu miwikjaimamgöra möta keu buzupni ki mutuk albi göhören kaza.’”

⁶Mewö jim kutum enjiiga anda liliñgöba kaba kewö jigetka mörök: “Nini datki Isogören anin. Yañjon mönö aziuruppi 400 enjomemba könänöñ kaba göbuk aitoñgöbingö jöjöröba malje.” ⁷Mewö jigetka möta awöwöliba könjiliç ketanje mörök. Mewö möta kinda könagesöuruppi

yambuk kageri, mi aka lama meme kambuji kambuji, bulmakau kambuji kambuji aka kamelurupji mi mendej engiiga kambu yahöt aket. ⁸Kewö mötmöriba mewö ahök: “Isonöj kaba yarö gila kambu kun engum ayuhuma ewö, kambu kun yejön mönö ölöp ölöj köla anbeak.”

⁹Mewö mötmöriba kewö jiba köuluköyök: “O Anutu, asani Abrahamgö aka iwini Aisakö bemnjiri, görön ölop möt ningiman. Kembu, gi nangok keu kewö jinöj möral: ‘Gi mönö wahöta nangi gölmenöj liliögöba nangi tinitosolomurupki yejgörej anman. Endu anöjga nöjön töhötmöriam gihibiga malman.’ Mewö jinöj möral. ¹⁰Mönöwök nani öröpnänök memba Jordan o töwatji ki kutuba analmö, ölop ahum sehiba merak liliögöba kambu yahöt aka ki kazal. Ni welen azigi etqegejji aka malalmö, görön töndup keugi pöndaj wuatanögöba ak-kömükömugi pakpak kondel ningiba malnöj. Ni eretji aka urukalemgi mi buja qem angumamañgö dop qahö aka malal.

¹¹“Datni Isonöj könanöj kaba nani, nam aka morörupnini nini nejguba ayuhum nejgibapuköra nöjön kejgötni mötzal. Mianjöra görön mönö bauköm nejgiba yañgö böröneyök meköm nejgiman. ¹²^kGi nangok keu kewö jinöjga möral: ‘Nöjön töhötmöriam gihiba gwölönarökurupki ahumsehip engibiga qötöjinan qariba köwetkö sakösini ahözawañgö dop akja. Mi gwötpuk ketañi ahömawajgöra aka oyonyoyonjö dop qahö. Keu mi öljä.’”

¹³Mewö köuluköba sungemni mi gölme mianjöreñ ahöyök. Ahöbagun sömbup kambuji kambuji miejgöreñjök datji Iso kalem wangimamgöra sömbup kewö kewöt mendej engiba nanjinök al engiyök: ¹⁴Meme (nonij) ambiñi 200, aziñi 20, lama ambiñi 200, aziñi 20, ¹⁵kamel 30 morörupjnini juzunöj, bulmakau ambiñi 40, aziñi 10, doñki ambiñi 20, aziñi 10.

¹⁶Kambu mewö mewö kewöt mendejda kambu nanjöñk nanjöñk mi welenqegeurupji yejgö böröjine al engiba kewö jii mötket: “Ijini ölop mutuk anda sömbup kambuji kambuji kieñgö sutjine tiriñ kutuba enguangita awatañ anme.”

¹⁷Mewö jiba kambu mutukjii anmeañgö galömjii kewö jim kutum wañgiyök: “Könanöj angetka datni Isonöj miwikñaim engiba kewö quesim gihma: ‘Gi dagö welenqege azia akzan? Gi denike anmam jiba kazan? Sömbup wösöge anjei, mi dagoreña?’ ¹⁸Mewö quesim gihiiga kewö jiman: ‘Mi welen azigi Jeikobköreña. Mi ketañamji Iso kalem wangimamgöra al engii kaze. Nanjak mönö andönine könanöj kaza.’”

¹⁹Mewö jim kutum wangiba sömbup kambu 2:ji, kambu 3:ji aka sömbup kambu tosatji pakpak yejgö galömjini andöjine kageri, i mewöyök jim kutum engiiga kewö mötket: “Ijini datni Iso miwikñaimi,

^k 32.12 Jen 22.17

mönö keu tandökñi miyök jigetka mötma.”²⁰ Mewö jim kutum eñgiba kewö mötmöriyök: “Nörön esapköba uruji memba eta ala kalem wangimamgöra sömbup kambunji kambunji melaim eñgibi mutuk anme. Datnan mi engeka uruji bönjöy köliga amöribawak. Uruji amöriiga ölop nanak yañgö jemesoholje ösöy aŋgotpi singisöndokni mosöta ala ak niñgibawak. “Mewö mötmöriba toroqeba kewö jiget mötmapkö jiyök: “Göhö welen azigi Jeikobnöy mönö andönine ösöy kaza.”

²¹ Mewö jiba kalemlji al eñgii mutuk könänöy angetmö, nanjäk sungem mi opo koumnöy tatmam jiba miañgörej tarök. Mewö.

Jeikobnöy Suep garatabuk aum-möriyohot.

²² Sungem miañgörej Jeikobnöy wahöta anömyahötji, welen ambiyahötji aka morönahönuruppi 11 mi eñguangiriga anda Jabok o sakñi qöleqöleleiñi kutubingö aket.²³ Eñguangiri o kutuba anda sukinap yuaiñi pakpak buñarji ahöyühi, mi mewöyök memba an teköget.

²⁴¹ An tekögetmö, Jeikobnöy nanjöök o likepje miañgörej kunbuk tarök. Nanjöök tariga azi kunjan kaiga yambuk sungem aum-möriba malohotka miri gianjyök.²⁵ Azi miañjön luhut al wangimamgö osiba eka miañgöra Jeikob mi ikinje qeyök. Qeiga mohotje aum-möriba malohotka miañgörej Jeikobkö ikin sihitjan sulök.²⁶ Sihitjan suliga azi miañjön kewö jiyök: “Miri gianjimamgö akzawanjöra mönö ölop nömosötnöŋga anmam. “Mewö jiyökmö, Jeikobnöy kewö melej wanjgiyök: “Ni qahö kötuetköm niñgiman ewö, nöñjön mönö gi qahö gömosötpi anman.”

²⁷ Mewö melej wanjgiiga “Gi qetki niñj?” jiba qesim wanjgiiga “Jeikob,” jiyök.

²⁸ Mewö jiiga keu kewö jiyök: “Gi Anutu aka ambazip yembuk aum-möriba mala luhut al eñginöy. Mianjöra göhö qetki mönö kunbuk Jeikob qahöpmö, Israel qetme. (“Israel Anutubuk aum-möriyök.)

²⁹ Mewö jiiga kewö jiyök: “Gi ölop qetki qetnöŋja möttam. “Mewö jiyökmö, garatanöy miañjön kewö melej wanjgiyök: “Gi denöwögöra nöñgö qetnañgöra qesizan?” Mewö melej wanjiba miañgörej kinda kötuetköm wanjgiyök.

³⁰ Kötuetköm wanjgiiga Jeikobnöy kewö jiyök: “Ni Anutubuk mesohol köl aŋgubajeni törörök ekzalmö, töndup nehoriiga jebuk maljal. “Mewö jiba miañgöra gölme miañgö qetji Penuel qerök. (Penuel Anutugö jemesoholji)

³¹ Wehön jenjan lök koriga Jeikobnöy Penuel gölme mi mosöta ongita kaba ikinji sulöhañgöra aka timkorik anök.³² Azi miañjön Jeikobkö ikin sihit toroqeñejangö ginimuramje (bidororo) qeyöhañgöra aka Israel könagesö yeñjön nalö kewöje mewöyök sömbup nemba miañgörej ikin sihit toroqeñejangö ginimuramji mi tökoba qahö nemakze. Mewö.

¹ 32.24-26 Hos 12.3-4; 28 Jen 35.10; 29 Kemb 13.17-18

Jeikobnöj Isobuk aitoŋgöyohot.

33 ¹Jeikobnöj jeji uba wahöta Isonöj aziurupji 400 yembuk mohotje könanöŋ kageri, mi eŋgehök. Miangöra nahönböraturupji mender eŋgiba Lea, Reizöl aka welen ambiyahötji yeŋgö börönjine al eŋgivök.

² Mewö al eŋgiba kewö areŋgöm eŋgivök: Welen ambiyahötji yetkön nahönböraturupjiri eŋguanġita mutuk anget. Yeŋgö andönjine Leanöj nahönböraturupji yembuk angetka Reizöl aka nahönjji Josef yetkön qöndökji anohot.

³ Saiwaŋi mewö areŋgöm eŋgiba nanŋak yeŋgö wösöŋine mutuk anda simin köla gölmenöŋ bamgöba wahöriga indimji 7 aiga anda datŋaŋgö jemesoholje aŋgorök. ⁴ Aŋgorökmö, Isonöj munji ekŋamgöra ösumŋjan kiŋkiŋgöba kaba suhumgöm waŋgiba börönjane imbiŋe gili geiga numbuŋi yöhötim neiga urusahöt auyohot. ⁵ Isonöj jeji uba wahöta Jeikobkö anöm-moröurupji engeka munji qesim waŋgivök: “Ki denike yeŋjön göbuk kaze?” Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Anutunöj kalem möriamji qakje nahönbörat ki welen azigi ni niŋgivök.”

⁶ Mewö meleŋniga welen ambiyahötji yetkön nahönböraturupjiri yembuk dowe kaŋgota simin köla gölmenöŋ bamgöget. ⁷ Miangö andönj Lea aka nahönböraturupji yeŋjön mewöjanök dowe kaŋgota simin köla gölmenöŋ bamgöget. Teteköje Josef aka Reizöl yetkön dowe kaŋgota simin köla gölmenöŋ bamgöyohot.

⁸ Mewö aketka Isonöj kewö qesim waŋgivök: “Azi aka sömbup kambu pakpak könanöŋ miwikŋaim eŋgizali, mi könaŋi denöwögöra melaim enginöŋga kaze?” Mewö qesim waŋgiiga kewö jiyök: “O azi kembuni, nöŋjön mi göhö jege ak-kömkömu miwikŋaimamgöra aka melaim engjal.”

⁹ Mewö jiyökmö, Isonöj keu kewö jiyök: “O muni, mi nöŋgören gwötpuk lök dopne ahöze. Miangöra mi ölop toroqeba nangi buŋjaya aka ahöma.”

¹⁰ Mewö jiiga Jeikobnöj kewö jiyök: “Mewö qahö. Göjön neksihim aka ala ölopni ak niŋginöŋga göhö jemesoholgi ekiga Anutugö jemesoholji ewö akza. Miangöra nöŋjön göhö jege ak-kömkömu miwikŋaizal ewö, mönö kalemni ki ölop buŋja qem aŋguman. ¹¹ Anutunöj kalem möriam kondel niŋgiiga mala kotpiga yuai pakpak osimakzali, mi pakpak ölop ahöm niŋgiza. Mewögöra uruölöwak kalemni memba kageri, mi ölop meman. “Mewö jiba kapaŋ köla malöhaŋgöra Isonöj uruölöwak kalemni mi buŋja qem aŋguyök.”

¹² Buŋa qem aŋguba kewö jiyök: “Mönö ölop mosöta köna anbin. Nöŋjön köiputnjini akiga eŋjön ölop nömbuk kagetka anbin.”

¹³ Mewö jiyökmö, Jeikobnöj kewö jiyök: “Azi kembuni, mötnöŋ. Nahönböraturupni yeŋjön ösumŋini eretŋi akze aka lama namŋi aka

bulmakau namji morönjini juzu engimakzei, nörön mi köyan köl engimakzal. Mewö aiga i köna anmegöra wehön mohotkö dop könöpuk enguatajangöbinak ewö, yejön mönö ösumjnini eriga kambu körek pakpak köcumbeak.¹⁴ Mewögöra azi kembuni, gi ölop mutuk anöjga welen azigi nörön ösönjösöj andöge guatajangöba kamam. Sömbup enguatajangöbi wösöne mutuk anmei aka nahönböraturupni ösumjninanjö dop ösönjösöj kaba mala mala biaj Seir mire ketajamni göhörej kaŋgotpin.”

¹⁵ Mewö jiiga Isonöj kewö jiyök: “Mewö aiga nörön ölop aziurupni tosatni enjomosötpiga göbuk ösöj kame. “Mewö jiiga Jeikobnöj kewö qesiyök: “Gi mönö wuanöjgöra mewö akanak? O azi kembuni, ni göhö jege ak-kömükömu miwikjaibiga lök dop köl niŋim teköza.”

¹⁶ Mewö jiiga Isonöj wehön miangörenjök liliŋgöba anda Seir mirije angorök. ¹⁷ Jeikobnöj Sukot mire anda miangören nanji miriji esiba sömbupurupni yeŋgöra koumji koumji qeyök. Mewögöra miri gölme miaŋgö qetŋi Sukot (Koumkoum) qerakze. Mewö.

¹⁸ Jeikobnöj mewö Mesopotemia (Padan Aram) gölme mosörök. Mosöta kaba Keinan gölmegö taon qetŋi Sekem miangören ölopjanök olulup kaŋgorök. Kaŋgota opo seri koumji taon kösutje gölme köröje mörörenjöba kuŋguba tatket. ¹⁹^mOpo seri koumji gölme köröje kuŋguyöhi, yaŋön gölme kitippi mi Sekemgö iwiji Hamor yaŋgö nahönuruppi yeŋgörenjök silwö kötji 100 miangören bohonji meyök. ²⁰ Bohonji memba miangören jöwöwöl alta kun memba qetŋi “El, Israelgö bem Anutunj,” mewö qerök. (El bem)

Sekem yejön Daina mem bölim waŋgiget.

34 ¹Leanöj Jeikobkö böratŋi Daina meyöhi, yaŋön nalö kunöj Keinan ambi seram eŋgekjamgöra anök. ² Aniga gölme miangö azi kembuni Hamor yaŋön Hiwi könagesögö azia malök. Yaŋgö nahönri Sekem yaŋön Daina eka miangörenjök eksihim möta öröba mem bölim waŋgiget. ³ Sekemnöj wölbötŋi Jeikobkö böratŋi Dainagöra pöröraköiga jöhöba urukalemjan jöpäküm waŋgiba kelök keuŋjan jiba tutuhum waŋgiba malök. ⁴ Tutuhum waŋgiba mala iwiji Hamor kewö jii mörök: “Iwini, gi ölop ambi seram ki nöngö anömna akŋapköra keu nup meman.”

⁵ Nalö miangören Jeikobkö nahönuruppi yejön gölme köröje anda mirigö sömbupurupnjini galöm köl engiba malgetka Sekemnöj Daina mem böliiga iwiji Jeikobnöj böratŋangö keu buzupŋi mi mewö mörök. Mi mörökmö, mi mösamböta nahönurupŋan mire kaŋgotmegöra keu bök mamböta tarök. ⁶ Mamböta tariga Sekemgö iwiji Hamor yaŋön keu nup memamgöra Jeikobkörej kayök. ⁷ Kaba tariga Jeikobkö nahönurupŋan gölme köröneyök kaŋgotket. Kaŋgota miangörenjök yuai asuhuyöhaŋgö

^m 33.19 Jos 24.32; Jon 4.5

kösöhotnji mi kewö mötket: Sekemnöj Jeikobkö böratnji mem böliba Israel könagesö sutnjine silik gamuñambuk ahök. Silik mi kude ahakjanjö dop ahök. Mi möta urujinan kömbuhiiiga wösöbirik möta urupik aket.

⁸ Urupik aketmö, Hamornöj kewö jii mötket: "Nahöni Sekemgö uruwölbötjanjö sihimnji mi enjö nenböratnjinanjören mösölatiba tatza. Mianjöra ölöp jim tekögetka Dainanöj yanjö anömpni akawak. ⁹ Ölöp nembuk nenböraturupnini utekutek aka anguin anda kaiga malbin. Mewö ölöp qenaqena aka malbin. ¹⁰ Mewö aka ölöp nenjö sutnina tata malme. Nini gölmenini ki mi qahö anjön kölbinnmö, injini ölöp mianjören laj anda kaba sihimjinanjö dop gölme kitipji kitipji buja qem anjuba mirijini memba nembuk anjumneq-qajngumneq aka malbin."

¹¹ Mewö jiiga Sekemnöj Dainagö iwinenurupni yenjöra kewö jiyök: "Nöyön engö jenine ak-kömükömu miwiknjaimamgö möta quesim engizal. Mianjöra i me waigö quesim niñgimei, nöyön mi ölöp enjimam. ¹² Ambi bohonji aka kalem memba kaba engimami, mianjö qötöni mi ölöp sihimjinanjö dop memba öngöme. I me waigö quesim niñgimei, nöyön mi ölöp enjimam. Keuni kötji ki: Ejön mönö jim teköba nenböratnini niñgigetka nöyö anömpna akja."

¹³ Sekemnöj nenjini Daina mem bölyöhañgöra aka Jeikobkö nahönurupni yenjöni isimkakalek qakje Sekem aka iwiñi Hamor melej etkiba ¹⁴ keu kewö jitgetka mötket: "Azi kungö sileje Anutugö aiwesökñi qahö yandigeri, nini nenböratnini azi mewöni ölöp qahö wanjibin. Mewö ahinga gamumamusumnoj qakninae öngöbapuk. Mianjöra nini i wanjibingö osizin. ¹⁵ Injini silik mohok-kun kewö aketka nejön urumohot akin: Mutuk Anutugö aiwesökñi mi aziurupjnini pakpak enjö silejine yandiget teköiga nini maljin ewö akje ewö, mönö nenböratnini ölöp enjibin. ¹⁶ Mewö aketka ölöp embuk nenböraturupnini utekutek aka anguin anda kaiga malbin. Mewö ölöp enjö sutnjine tata könagesö kambu mohok aka malbin. ¹⁷ Mewö malbinmö, Anutugö aiwesökñi silejine yandibingö urumohot qahö akje ewö, nini mönö nenböratnini wanjita kungen anbin."

¹⁸ Keu mewö jitgetka Hamor aka nahönji Sekem yetkön keu mewöni mianjöra mörohotka dop kölöök.

¹⁹ Mewö mörohotka azi gwabö Sekemnöj iwiñanjö saiwaurupni yenjö sutnjine tosatnji enjongjita qetbuja ketanji memba malök. Yanjö urusihimjan Jeikobkö böratnjangöra gwötpuk ahöyöhañgöra aka keu jigeri, mi wuatanjöömamgö eksekpeksek qahö aka nalö qahö qem körii öngöyök.

²⁰ Mewö aiga Hamor aka nahönji Sekem yetkön Sekem taongö azi alaurupni yembuk keu jibingöra taongö nañgu kösutje totoko sombempjine anda kewö jiyohot: ²¹ "Azi kienjön nembuk ala ölöpnji ak anjumakze. Mianjöra nini ölöp jim teköinga yenjön nenjö golmenoñ

tata laj anda kaba mirijini memba nembuk angumneq-qanqumneq aka malbin. Yenjön gölme kitipji memegöra tiri gwötpuk ahöza. Nini ölop yembuk nenhöraturupnini utekutek aka aŋguin anda kaiga malbin. ²² Nini silik mohok-kun kewö ahinga azi miejön nembuk malbingö urumohot akje: Anutugö aiwesökji mi azi miejgö silejnne yandiget ahözawi, miaŋgö dop mi mutuk körek neŋgö silenine mewöyök yandiin teköiga nini ölop yembuk könagesö kambu mohot aka malbin.

²³ “Mewö ahinga yeŋgoreŋ mirigö sömbup kambujini aka sukinap yuaijnini pakpak mi mönö nanini buŋaya akje. Miaŋgöra keu jigeri, mi ölop möta imbi kölinga yenjön neŋgö sutnine tatat dundumnjini miwikŋaiba malme.”

²⁴ Mewö jiyohotka taongö kiripo naŋguue kaba tokogeri, yenjön körek Hamor aka nahönŋi Sekem yetkö keugöra urumohot aka jitgetka Anutugö aiwesökji mi Sekem taongö azi pakpak yeŋgö silejnne yandim teköget.

²⁵ Yandim tekögetka wehön 3:ŋi aiga miaŋgoreŋ uziŋinaŋgö sihibimbölöŋi mi tok toroqebe möta tatketka Jeikobkö nahönŋi yahöt Simeon aka Liwai, Dainagö nenyahötŋi yetkön bimgö souŋiri ketanji memba taon miaŋgoreŋ saŋgabanga anda tihitjini qahö möta tatketka wölaŋ bim qeba azi pakpak qaurapaŋ eŋguyohotka kömum teköget. ²⁶ Hamor aka nahönŋi Sekem mi mewöjanök bimgö sou ketanjan etkuyohotka kömuyohot. Kömuyohotka Sekemgö mireyök nenjiri Daina mi öröba eta waŋgita anohot.

²⁷ Mewö ahotka Jeikobkö nahönurupŋan Sekemnöŋ nenjini mem bölim waŋgiyöhajŋöra aka taonöŋ kiŋkingöba anda azi qamötjini eŋgeka taongö sukinap yuaiŋi kiom qeba yoŋgorö meget. ²⁸ Lama, meme, bulmakau aka donki kambuŋi kambuŋi aka öröyuaijnini pakpak taon urune aka gölme köröje ahögeri, mi pakpak kalöpköba mem teköget. ²⁹ Sukinap yuaijnini pakpak otoŋda ambimoröurupŋini körek eŋguwaŋgita miriŋine yuaijnini tosatji ahöyöhi, mi mönö kölolahoba kiom qeba yoŋgorö memba tökoba anget.

³⁰ Mewö ahotka Jeikobnöŋ Simeon aka Liwai kewö jii mörohot: “Injiri mewö ahotka kahasililiŋ ketanjaŋgö keuŋjan mönö nöŋgö qakne öŋgöiga malmam. Gölme kiangö toŋi Keinan könagesö aka Periz könagesö yenjön mönö kazik möt niŋgiba malme. Nöŋgö könagesöni nini awamđökŋi maljin. Miaŋgöra yenjön yarö aziurupŋini tokom eŋgiba qetala bim yarö gil niŋgime ewö, yenjön mönö ölop qaurapaŋ nuŋguba ni aka könagesöni ayuhum neŋgime.”

³¹ Jeikobnöŋ mewö jii mörohotmö, yetkön keu kewö jiyohot: “Kunöŋ neŋgö nenini köna ketanji ambi tandök ak waŋgiyöhi, nini mönö miaŋgö likepni meleŋ eŋgiinga dop kólja. “Mewö.

Jeikobnöy Betel ani Anutunöy kötuetköm waŋgiyök.

35 ¹"Anutunöy Jeikob keu kewö jii mörök: "Gi mönö wahöta Betel mire anda tatat dundumgi miwikjaiba miangören Anutugöra jöwöwöl alta kun meman. Datki Isogöra ölöŋ köla anöŋga Anutunöy nalö miangören asuhum gihiyöhi, mönö yaŋgöra alta mi meman."

²Mewö jii möta Jeikobnöy saiwaŋi aka ambazip pakpak yambuk malgeri, i kewö jim kutum enŋiyök: "Lopioŋ bem yuai tömbuŋi sutŋine ahözei, mi mönö qeköba gilget geiga köl könjörat mem anguba sileŋini saŋgoŋda opo malukuŋini utekôme. ³Ni köŋjiliŋ uruŋe mala Anutu köuluköbiga meleŋ niŋgiyök aka denike denike anda kaba malali, yaŋon miangören nömbuk mala korök. Miangöra inini mönö kagetka Betel mire anbin. Nöyön miangören Anutugöra jöwöwöl alta kun memam." ⁴Mewö jim kutum enŋiiga börönjine lopioŋ yuai tömbuŋi pakpak ahögeri aka kezapŋine jeŋjeŋ möndögeri, mi qeköba kölolohaba Jeikob waŋgiget. Waŋgigetka anda in ip kun Sekem mire kinöhi, miangö könaje gölmenöy esim lóm kölök.

⁵Mewö aka wahöta angetka taonŋi taonŋi liliköba tatkeri, Anutunöy könagesöŋini mieŋgö uruŋjini kuŋguiga waekanjam möta elemjini eri Jeikob aka nahöñuruppi mi qahö enŋuataŋgöget. ⁶Mewö anda mala Jeikobnöy könagesöŋi pakpak yambuk malgeri, mi enŋuangita Luz mire angotket. Luz qetŋi alaŋi Betel mi Keinan gölmenöy ahöza. ⁷Miangören angota Jeikobnöy jöwöwöl alta kun meyök. Datŋaŋgöra ölöŋ köla anöhi, nalö miangören Anutunöy gölme miangören asuhum waŋgiyök. Miangöra Jeikobnöy miri gölme miangö qetŋi El-Betel qerök. (El-Betel Betelgö Bemŋi.) ⁸Betel miangören malgetka Rebekagö welen ambiŋi Debora yaŋon kömuyük. Kömuiga Betel miri bapŋe qerema ip kungö könaje lóm kölget. Jɪŋgeŋ qeta sahötkerangöra aka qerema ip miangö qetŋi Jɪŋgeŋ sahötkö qeremani mewö qetket.

⁹Jeikobnöy Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöhök liliŋgöba kaiga Anutunöy kunbuk asuhum waŋgiba kötuetköm waŋgiyök. ¹⁰Kötuetköm waŋgiba kewö jii mörök: "Göhö qetki Jeikob (tilipqilip azi) qerakzemö, mewö toroqeba kude qeta malme. Merak könahiba öŋgöba qetki mi Israel ahöma. "Kembunöy mewö jiba qetŋi Israel qerök. (Israel Anutubuk aum-möriyohot.)

¹¹Qetŋi mewö qeta toroqeba Jeikob kewö jii mörök: "Nöyön Anutu kukösum pakpakö Toŋi akzal. Gi ölop ahumsehip aknöŋga gwölönarökurupki yeŋgö qötöŋinan mönö qarim öŋgöma. Göhöreŋjök könagesö gwötpuk aka könagesö kambuŋi kambuŋi asuhume. Gi kiŋi kiŋi yeŋgö bömöŋ jalöŋina akŋjan. ¹²Nöyön gölme Abraham aka Aisak

ⁿ 35.1 Jen 28.11-17; 10 Jen 32.28; 11-12 Jen 17.4-8; 14-15 Jen 28.18-19

buŋa qem etkiali, mi mönö göhö buŋaya qemam aka göhö andöge gwölönarökurupki yeŋgö buŋaya mewöyök akŋapköra mi qemam.”

¹³Anutunöŋ keu mewö jii möriga Jeikob mosöta miri miaŋgörenjök öŋgöyök. ¹⁴Anutunöŋ keuŋ jii möröhi, Jeikobnöŋ gölme miaŋgörenj mötök köt kun memba wahöta kunguba mi wain o nalukjan miriba miaŋgö qakje oil ipkö kelökji mokoi geyök. ¹⁵Anutunöŋ yambuk keu jiyöhi, Jeikobnöŋ miri gölme miaŋgö qetŋi Betel (Anutugö mirinji) qerök. Mewö.

Reizölnöŋ kömuyök.

¹⁶Miaŋgö andöje Jeikobnöŋ saiwaurupŋi eŋguanŋita Betel miri mosöta anda mala Efrata miri dopdowigetka Reizölgö morö meme nalöjan kam kunguiga masö keta bölkji qeyök. ¹⁷Masö qönsihimŋambuk ketajen qeyöhi, nalö miaŋgörenj anjö meme ambinöŋ keu kewö jii mörök: “O Reizöl, keŋgötki kude mötnöŋ. Gi mönö nalö kewöje mewöyök morö azia kun kubuk meman.”

¹⁸Mewö jiiga morö memba kömumamgö aka timotŋi mem kuŋgui ahöba qetŋi miaŋgöra Benoni qerök. (Benoni sihimbölönaŋgö nahöni) Mewö qerökmö, iwiŋan qetŋi Benjamin qerök. (Benjamin Simbawoŋ nahöni)

¹⁹Reizölnöŋ mewö kömuiga Efrata köna töwokje Betlehem miaŋgörenj löm kölget. ²⁰Löm kölgetka Jeikobnöŋ mötök köt kun memba Reizölgö qaksirinöŋ kuŋguyök. Reizölgörenj mötök köt mi nalö kewöje mewöyök toroqeba kinja.

²¹Mewö asuhuiga Israelnöŋ miri mi mosöta toroqeba anda mala Eder miri^o köröpŋaŋgö likepje aŋgota opo seri koumŋi miaŋgörenj mörörenjöba kuŋguyök. Mewö. ²²^pJeikobkö saiwaurupŋi yeŋjön gölme miaŋgörenj tata mala nahöni mutukji Ruben yaŋjön iwiŋaŋgö anömni bohonŋi qahö memeŋi Bilha yaŋgörenj anda mohotŋe ahöyohotka iwiŋi Israelnöŋ miaŋgö buzupŋi mörök.

Jeikobkö nahönurupŋi

1 Hist 2.1-2

²³Jeikobkö nahönurupŋi 12 mi kewö: Leagö nahönurupŋi Ruben mi Jeikobkö nahöni mutukji. Yaŋgö andöje Simeon, Liwai, Juda, Isakar aka Sebulun. ²⁴Reizölgö nahönyahötŋi qetŋiri Josef aka Benjamin.

²⁵Bilha Reizölgö welen ambigö nahönyahötŋi mi Dan aka Naftali.

²⁶Zilpa Leagö welen ambigö nahönyahötŋi mi Gad aka Aser. Jeikobkö nahönurupŋi mewö mi Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöŋ asuhuget. Mewö.

^o 35.21 der lama kambugö jegalöm meme miri köröpŋi ^p 35.22 Jen 49.4

Aisaknöj kömuyök.

^{27^a}Jeikobnöj anda mala Kiriat Arba (qetji alaŋi Hebron) miangö kösutje Mamre mire iwiŋi Aisakören aŋgorök. Asaŋi Abraham aka iwiŋi Aisak yetkön mutuk gölme miaŋgören kian aka malohot. ²⁸Iwiŋi Aisak malmal nalöŋi mi yambu 180 aiga kömuyök. ²⁹Azi namji aiga yambuŋan öliiga nöŋ qeba kömumba ambösakonurupŋi yeŋgören toroqeyök. Nahönyahötŋi Iso (Esau) aka Jeikob yetkön qamötŋi mi löm kölohot. Mewö.

Isogö gwölönarökurupŋi i Hist 1.34-36

36 ¹Iso qetji alaŋi Edom yaŋgö gwölönarökurupŋi yeŋgö qet arenini kewö: ²Isonöj Keinan ambi karöbut eŋgimeyöhi, mieŋgö qetjini kewö: Ada mi Hit azi Elon yaŋgö böratŋa, Oholibama mi Hiwi azi Zibeongö nahönŋi Ana yaŋgö böratŋa. ³Basemat mi Ismaelgö böratŋi Nebaiotkö nenŋi. ⁴Adanöj Isogö nahönŋi Elifaz meiga Basematnöj yaŋgö nahönŋi Reuel meyök. ⁵Oholibamanöj Jeus, Jalam aka Kora eŋgömeyök. Isogö nahönurupŋi mewö mi Keinan gölmenöŋ asuhuget.

⁶⁻⁷Jeikob aka Iso yetkoreŋ mirigö sömbup kambuŋi kambuŋi gwötpuk ahögeraŋgöra gölme kiana malohori, mianjön qahö dop kölöök. Sukinapŋiran keta bölkŋi aiga mohotŋe tata malbingö osiget. (6) Miangöra Isonöj anömurupŋi, nahönböraturupŋi aka könagesöürupŋi pakpak yaŋgö mire malgeri, mi enguanŋgirök. Mi enguanŋgita lama bulmakau kambuŋi kambuŋi, doŋki kamelurupŋi aka sukinap yuaiŋi pakpak Keinan gölmenöŋ mala miwikŋayöhi, mi memba munŋi Jeikob mosöta gölme kunöŋ anök. ⁸Iso qetji alaŋi Edom yaŋjön mewö aka Seir gölme kunduŋambuk miaŋgören anda malget.

⁹Isonöj Seir gölme kunduŋambuk miaŋgören mala Edom könagesö yeŋgö bömöŋ jalöŋini ahöhi, yaŋgö gwölönarökurupŋi yeŋgö qet arenini kewö: ¹⁰Isogö nahönurupŋi yeŋgö qetjini kewö: Anömjı Ada yaŋgö nahönŋi qetjini Elifaz. Anömjı Basemat yaŋgö nahönŋi qetjini Reuel.

¹¹Elifazkö nahönurupŋi 5 mi Teman, Omar, Zefo, Gatam aka Kenaz.

¹²Isogö nahönŋi Elifaz yaŋgö anömjı bohonŋi qahö memeŋi qetjini Timna yaŋjön Elifazkö nahönŋi Amalek meyök. Isogö anömjı Ada yaŋgö isi aziurupŋi mi mewö. ¹³Reuelgö nahönurupŋi 4 mi Nahat, Zera, Sama aka Miza. Isogö anömjı Basematkö isi aziurupŋi mi mewö.

¹⁴Isogö anömjı Oholibama yaŋjön Isogö nahönurupŋi karöbut engömeiga qetjini Jeus, Jalam aka Kora qetket. Oholibama mi Zibeongö nahönŋi Ana yaŋgö böratŋi ahök.

^a 35.27 Jen 13.18 ^r 36.2 Jen 26.34; 3 Jen 28.9

¹⁵ Isogö gwölönarökurup kambuṇi kambuṇi yeŋgö azi kembuṇini mi kewö: Isogö nahönji mutukŋi Elifaz yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetjnji Teman, Omar, Zefo, Kenaz, ¹⁶Kora, Gatam aka Amalek. Elifazkö gwölönarökurupŋi azi kembu Edom gölmenöŋ asuhugeri, mi mewö. Mi Isogö anömji Ada yaŋgö isiurupŋi aket.

¹⁷ Isogö nahönji Reuel yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetjnji kewö: Nahat, Zera, Sama aka Miza. Reuelgö gwölönarökurupŋi azi kembu Edom gölmenöŋ asuhugeri, mi mewö. Mi Isogö anömji Basemat yaŋgö isiurupŋi aket.

¹⁸ Isogö anömji Oholibama yaŋgö nahönurupŋi mi azi kembu qetjnji kewö: Jeus, Jalam aka Kora. Azi kembu mi Isogö anömji Oholibama, Anagö böratŋi yaŋgö nahönurupŋi aket. ¹⁹Iso (Esau) qetŋi alaŋi Edom yaŋgö nahönurupŋi mewö aka yeŋgö könagesöurup mienŋö azi kembuṇini mi mewö.

Seir könagesögö qet areŋi

1 Hist 1.38-42

²⁰ Hor könagesögö azi Seir yaŋgö nahönurupŋi mutuk Edom gölmenöŋ malgeri, yeŋgö qetjnji kewö: Lotan, Sobal, Zibeon, Ana, ²¹Dison, Ezer aka Disan. Seirgö nahönurupŋi mi mutuk Edom gölmenöŋ Hor könagesö yeŋgö azi kembuṇina malgetka Isonöŋ könaŋgep kayök.

²² Lotangö nahönyahötŋi yahöt mi qetjniri Hori aka Heman. Lotangö nenŋi qetŋi Timna.

²³ Sobalgö nahönurupŋi qetjnini kewö: Alwan, Manahat, Ebal, Sefo aka Onam.

²⁴ Zibeon yaŋgö nahönyahötŋi yahöt qetjniri Aia aka Ana. Anagö kösöhötŋi kewö: Yaŋjön iwiŋi Zibeongö doŋkiŋi gölme qararaŋkölkölŋe galöm kól enŋii nene jaruba negetka miaŋgören o jeŋi jeŋi könöpřinambuk miwikŋaiyök. ²⁵Anagö nahönböratyahötŋi yahöt mi nahönji Dison aka böratŋi Oholibama. ²⁶Disongö nahönurupŋi qetjnini kewö: Hemdan, Esban, Itran aka Keran.

²⁷Ezergö nahönurupŋi qetjnini kewö: Bilhan, Zawan aka Akan.

²⁸ Disangö nahönyahötŋi yahöt qetjniri Uz aka Aran.

²⁹ Hor könagesöŋi könagesöŋi yeŋgö azi kembu-urupŋini yeŋgö qetjnini mi Lotan, Sobal, Zibeon, Ana, ³⁰Dison, Ezer aka Disan. Hor könagesöŋi könagesöŋi yeŋgö azi kembu-urupŋini mi areŋinaŋgö dop Seir gölmenöŋ mewö malget. Mewö.

Edom yeŋgören kiŋ kembu areŋi

1 Hist 1.43-54

³¹ Israel könagesö yeŋgören kiŋ kembu kun qahö galöm kól enŋiiga geljiŋe nalö miaŋgören kiŋ kembu kewöjan lök Edom gölme miaŋgören

galöm köl eŋgiba malget: ³² Beorgö nahönji Bela yanjön Edom yeŋgö kiŋ kemburjini ahök. Yanjö sitiŋaŋgö qetŋi Dinhaba.

³³ Belanöŋ kömuiga Bozra mirigö azi qetŋi Jobab, Zeragö nahönji yanjön Belagö salupŋe kiŋ aka malök. ³⁴ Jobabnöŋ kömuiga Teman gölmegö azi qetŋi Husam yanjön salupŋe kiŋ aka malök. ³⁵ Husamnöŋ kömuiga Hadad, Bedadkö nahönji yanjön salupŋe kiŋ aka malök. Hadadnöŋ Moab gölmenöŋ anda Midian azi yembuk yarö gila eŋguba luhut alök. Yanjö sitiŋaŋgö qetŋi mi Awit. ³⁶ Hadadnöŋ kömuiga Masreka mirigö azi qetŋi Samla yanjön salupŋe kiŋ aka malök.

³⁷ Samlanöŋ kömuiga Saul yanjön salupŋe kiŋ aka malök. Yanjö miriŋ Rehobot mi Yufreitis o tōwatŋaŋgö kösutŋe ahöyük. ³⁸ Saulnöŋ kömuiga Balhanan, Akborgö nahönji yanjön Saulgö salupŋe kiŋ aka malök.

³⁹ Akborgö nahönji Balhanan kömuiga Hadarnöŋ salupŋe kiŋ aka malök. Yanjö sitiŋaŋgö qetŋi mi Pau. Anömjanŋgö qetŋi Mehetabel. I Matredgö böratŋi aka Mezahabgö isinjı malök.

⁴⁰ Isogö gwölönarökurupŋi yeŋgö azi kembu qet areŋi mi isikŋinaŋgö dop aka miri gölmeŋinaŋgö dop kewö ahök: Timna, Alwa, Jetet,

⁴¹ Oholibama, Ela, Pinon, ⁴² Kenaz, Teman, Mibzar, ⁴³ Magdiel aka Iram. Azi mi Edom könagesögö azi kembu-urupŋina malgetka qetŋinaŋgö dop miri gölmeŋinaŋgö qetŋini qetket. Edom qetŋi alaŋi Iso yanjön mutuk gölme memba tata mala Edom könagesögö bömöŋ jalöŋi ahök. Mewö.

Josef aka darumunurupŋi

37 ¹ Aisaknöŋ Keinan gölmenöŋ kian aka maliga nahönji Jeikobnöŋ miaŋgoreŋ toroqeba malök. ² Jeikobkö gwölönarökurupŋi mieŋgö kösohotŋini kewö: Josefnoŋ azi gwabö yambuŋi 17 aiga darumunurupŋi, iwiŋaŋgö anömyahötŋi bohonŋiri qahö memeŋi Bilha aka Zilpa yetkö nahönurupŋi yembuk lama aka meme (noniŋ) kambuŋi kambuŋi galöm köl eŋgiba malget. Mewö mala darumunurupŋan silik akeri, miaŋgö kösohotŋi bölöŋi bölöŋi mi iwiŋaŋgö jii möta malök.

³ Jeikobnöŋ azi namŋi aiga nahönji Josefnoŋ asuhuyöhi, miaŋgöra iwiŋan i nahönurupŋi tosatŋi pakpak enjenggita uruŋan jöpakköŋ waŋgiba malök. Nalö kunöŋ maluku köröpŋi ekjeritŋambuk böroŋi köröpŋi mi memba Josef waŋgiyök. ⁴ Iwiŋan i darumunurupŋi pakpak enjenggita uruŋan jöpakköŋ waŋgiba malöhi, yanjö darumunurupŋan mi eka könahiba kazik ak waŋgiba yambuk ala-alagö keuŋi kun qahö eraum-möta malget.

⁵ Sungem kunöŋ Josefnoŋ gaun kun eka miaŋgö kösohotŋi mi darumunurupŋi jiiga mötket. Mi mötketka uruŋinan öngöiga kazik gwötpuk ak waŋgiba malget. ⁶ Kösohotŋi mi kewö jiiga mötket: “Mötket, ni gaun kun ekzali, mi kewö: ⁷ Nini nupnöŋ mala wit padi böranini jöhöbingö tandök akzin. Mewö ahinga nöŋgoreŋ wit padi böranı miaŋjön

wahöta köngep kiniga eŋgoreŋ böran mienjön mönö nöŋgoreŋ böran liliköba sököba kinje.”

⁸ Mewö jiiga möta darumunurupjan Josefköra kewö jiget: “Gi neŋgoreŋ kiŋ kembuya akanak me? Gi ölja galöm kól neŋgimamgöra mötzan me?” Josefönj gaunji eka miaŋgö kösohotji jiyöhi, miaŋgöra yeŋgö urujinan kunbuk toroqeba öngöiga kazik keta bölokji möt waŋgiba malget.

⁹ Miaŋgö andöje gaun kun kunbuk eka miaŋgö kösohotji darumunurupji kewö jiiga mötket: “Nönjön gaun kun ekiga miaŋgoreŋ wehön, köiŋ aka seŋgelau 11 mienjön nöŋgöra sipkötget.”

¹⁰ Kösohotji mi iwiŋi aka darumunurupji jii mötketka iwiŋan tembula kewö jim waŋgiveryök: “Gi gaun tandökji mewöŋi mi denöwögöra ekzane? Ni, namgi aka darumunurupki neŋjön mönö denöwö aka göhöreŋ kaba jemesoholge simin köla gölmenöj bamgöbinak?” ¹¹ ^sMewö asuhuiga darumunurupjan urujinan mututqutut (jelös) möt waŋgiba malgetmö, iwiŋan keu mi uru könömje ali ahöiga mötmöriba malök. Mewö.

Josef bohonji memba waŋgita Ijipt gölmenöj anget.

¹² Nalö kunön Josefkö darumunurupji yeŋjön iwiŋinaŋgoreŋ lama kambu-urupji galöm kól engingöra Sekem miri kösutje anda malget.

¹³ Miaŋgoreŋ malgetka Israelnöj Josef kewö jii mörök: “Nahöni, göhö darumunurupkan Sekem kösutje lama kambunini galöm kól engiba maljei, mi mötzan. Ölöp kanörja melaim gihibi yeŋgoreŋ anman. “Mewö jiiga möta “Ölöp anmam,” jiyök.

¹⁴ Jiiga kewö jii mörök: “Gi mönö anda darumunurupki aka lama kambunini engeka denöwö maljei, miaŋgö keu kösohotji mi memba liliŋgöba kaba jinörja mötmam. “Mewö jii möri Hebron örueŋeyök (ruerueŋeyök) melaim waŋgiiga anda mala Sekem gölmenöj aŋgorök.

¹⁵ Sekem gölmenöj aŋgota gölme köröje köna jaruba laj anda maliga azi kunjan miwikŋaiba eka kewö quesim waŋgiveryök: “Gi wani yuaia jaruba maljan?”

¹⁶ Qesim waŋgiiga kewö meleŋnök: “Ni darumunurupni yeŋgöra jaruzal. Yeŋjön denikeaŋgoreŋ mala lamaurupjini galöm kól engizei, mi ölöp jinörja mötmam.”

¹⁷ Mewö meleŋniga kewö jiyök: “Yeŋjön lök gölme ki mosöta anget. Dotan mire anbingöra jigetka möral. “Mewö jiiga möta darumunurupji yeŋgö könaŋjine enguataŋgöba mala Dotan miri kösutje anda miwikŋaim engiyök.

¹⁸ Miwikŋaim engiba kösutjine qahö aŋgorökmö, tikep endu kaiga darumunjan i eka tokoba Josef qebingö aŋgonaj alget. ¹⁹ Aŋgonaj ala nanŋinök kewö eraum-mötket: “Eket, gaun ehek azi miaŋjön mönö endu

^s 37.11 Apo 7.9

kaza. ²⁰Ayop, mönö kagetka anda qein kömuiga qamötji o lömni kunöj gilin geiga kewö jibin: ‘Sömbup kaljan mönö i hei kömuyök.’ Gaunjanjöö öljan denöwö asuhumawi, mi mönö miañgö andöje ekin.”

²¹Mewö eraum-mötketka Rubenöj mi möta Josef böröjineyök meköba malmalji jöhömagöra möta kewö jiyök: “I mönö kude qeinga kömuma.”

²²Toroqeba kewö jii mötket: “Sepni mönö kude mokome. Gölme qararañkölkölje o lom ki kinjawi, i ölop miañgöreñ gilgetka gemapmö, böröjinan mönö yañgö sileje kude misiriba qeme. “Rubenöj Josef böröjineyök meköba añgon köla wañgita iwiañgören liliñgöba anbitköra möta keu mewö jiyök.

²³Mewö jii möta kingetka Joseföj darumunurupni yeñgören kañgorök. Kañgoriga malukuñi köröpnji ekjeritjambuk böröni köröpnji wöta kayöhi, mi laj öröba munjurata qeköget. ²⁴Mi qeköba munjini qeraköba memba anda o lömnöj gilgetka geyök. O lom mi onj qahöpmö, gwamöñja kinök.

²⁵Mewö aka nene nembingö eta tatket. Eta tata jeñini uget aniga Ismael könagesögö kölköl-örörö azi tosatjan Gilead miri mosöta kameljini totnöj totnöj al eñgiba awatañ kagetka eñgeket. Yeñjn kamel qakjine gipmi bakötök, sile mirimirigö kelökji aka marasin ip tokunu qetji mör gipit mi algetka bisiba Ijipt kantrinöj anbingöra kaget.

²⁶Mewö eñgeka Judanöj darumunurupni kewö jii mötket: “Nini munini qein kömuiga sepjanjö keunji köyatiba asambötpin ewö, miañjön mönö denöwö bauköm neñgibawak? ²⁷Yajön nanini munini aka nanini sekitipnini akzawañgöra mönö böröninan sileje kude misiriba qebinmö, ölop kagetka anda Ismael azi mieñjn i söngöröji memegöra eñgibin. “Mewö jiiga darumunurupjan mi möta urumohot aka imbi kölget.

²⁸Mewö aketka Midian gölmegö Ismael könagesögö kölköl-örörö azi mieñjn kaba kañgota eñgoñgitpingö aket. Mewö aketka munjini Josef mi o lömnöhök öröget koriga silwö kötji 20:nöj söngöröji memegöra al wañgiget. Al wañgigetka Ismael azi mieñjn i bohonji memba wañgita Ijipt kantrinöj anget.

²⁹Angetka Rubenöj kungenök liliñgöba o lömnöj kaiga Joseföj miañgöreñ kunbuk qahö kiniga eka wösöni juliga wösöbirikji kondela malukuñi munjurarök. ³⁰Malukuñi munjurata munurupni yeñgören liliñgöba kaba kewö jiyök: “Morö gwabönöj mönö denike ayapköba sohoza? Yei! Miañgö keuñjan nöñgö qakne öñgöiga mönö denöwö akileñjak?”

³¹Mewö jiiga meme (noniñ) aziji kun memba qeget kömuiga Josefköreñ malukuñi memba meme miañgö sepjan kundumgöba membiliget. ³²Membiliba malukuñi köröpnji ekjeritjambuk böröñj

^t 37.28 Apo 7.9

köröpjí mi memba mire anda iwiŋi kondela kewö jiget: “Nini ki miwikŋaizin. Mi nahöngi Josefköreja me qahö, mi ölop ek kewötman.”

³³ Mewö jigetka ek kewöta kewö jiyök: “Ki mi nahönaŋgören malukuya. Sömbup kalŋi kunjan mönö yaijapalelej sei kömuiga gwahörök. Ölja, Josef mi yöhöqöhötiiga boromboram ahök.” ³⁴ Mewö jiba amburererjaka wösöbirikpjí kondela malukuŋi munjurata sileŋi gölmenöŋi membiliba nahönaŋgö nalö köröpjí jinjeŋ köla sahöta malök. ³⁵ Mewö maliga nahönböraturuppjí pakpak yeŋön kaba urukölalep mem waŋgibingö aketmö, yaŋön mi qetala tököba urukondumök möta kewö jiyök: “Qahö! Nöŋön mönö jinjeŋ köla sahöta mala kömumba ujem mire nahönaŋgören gemam. “Mewö jiba Josefköra sahöta malök.

³⁶ Mewö maliga nalö miaŋgören Midian gölmegö kölköl-örörö azi yeŋön Josef waŋgita Ijipt kantrinöŋ anjota bohonŋi memegöra algetka Farao kiŋgö jembonŋi kun qetji Potifar, kiŋgö malmalŋangö sikiriti yeŋgö suahö galömjina malöhi, yaŋön i söŋgöröŋi meiga welenqeqeŋi omaŋi ahök. Mewö.

Juda aka Tamar

38 ¹Nalö miaŋgören Judanöŋ darumunuruppjí eŋgömosöta yaŋomanje Adulam mire geba azi kun qetji Hira yambuk tata malök. ²Miaŋgören mala Judanöŋ Keinan azi kun qetji Sua yaŋgö böratŋi eka anömjä meiga mohotŋe ahöyohot. ³Mohotŋe ahöyohotka anömjän gölöm ala morö nahön memba qetji Er qerök. ⁴Mewö qeta kumbuk gölöm ala morö nahön kun memba qetji Onan qerök. ⁵Miaŋgö bapje dumje kumbuk morö nahön kun memba yaŋgö qetji Sela qerök. Morö nahön mi Kezib mire mala miaŋgören meyök.

⁶ Mewö malgetka Judanöŋ nahönŋi mutukŋi Er yaŋgöra ambi kun qetji Tamar waŋgiiga anömjä ahök. ⁷Anömjä ahökmö, Judagö nahönŋi mutukŋi Er yaŋön Kembugö jeŋe bölöŋi aka memba malöhi, miaŋgöra Kembunöŋ jim teköm waŋgiiga kömuyök. ⁸Kömuiga Judanöŋ nahönŋi Onangöra kewö jiyök: “Gi ölop datkahö malöŋi memba qambötŋi akzanaŋgö köna keuŋi wuatanŋöba yambuk ahöba datkahöra gwölönarök qiwikŋaiman.”

⁹ Mewö jiyökmö, Onanöŋ gwölönarök mi yaŋgö buŋaya qahö akŋawi, mewö möta silik kewö aka malök: Datŋaŋgöra gwölönarök qiwikŋaibapuköra yaŋgö anöm malöŋambuk ahöba malöhi, nalö miaŋgören nalö dop morö qiwiqiwikŋaigö sile onj mi öne gölmenöŋ qokoba malök. ¹⁰Silik mewö aka malöhi, mi Kembugö jeŋe bölöŋi ahök. Miaŋgöra Kembunöŋ i mewöyök jim teköm waŋgiiga kömuyök. ¹¹Kömuiga Judanöŋ iranŋi Tamargöra kewö jiyök: “Gi mönö iwigahö mire liliŋgöba anda malöya mala malnöŋga nahöni Selanöŋ qariba ketanji akagun gi gömima. “Keŋgötŋi kewö mötmöriba mewö jiyök:

Selagö datyahötjan kömuyohotka yaŋjön miaŋgö dop mala mewöyök kömumbapuk. Mewö mötmöriba Tamargöra jiiga iwiŋaŋgö mire liliŋgöba anda miaŋgören tata malök.

¹² Miangören tata maliga nalö köröpji teköiga Suagö böratji, Judagö anömjı yaŋjön kömuyök. Kömuiga jinjeŋ köla sahöta mali teköiga Judanöŋ miri gölme qetŋi Timna miaŋgören azi tosatŋan nanŋi lamaurupji yeŋgö jupŋini mitigeri, i engekŋamgöra öŋgöyök. Adulam mirigö azi alaŋi Hira yambuk mohotje miaŋgören öŋgöyohot.

¹³ Öŋgöyohotka Tamargöra buzup kewö jidgetka mörök: "Mötnöŋ, göhö azi irangan mönö lamaurupji yeŋgö jupŋini mitimamgöra aka Timna miri gölmenöŋ anja."

¹⁴ Mewö jidgetka mörök. Judagö nahönŋi Selanöŋ lök qariba ketanji aiga töndup i anömjı akŋapköra qahö waŋgöyök. Miangöra Tamarnöŋ malö malmamgö malukuŋi qeköba nöröp kawöseŋnöŋ nöröp jeŋi esuhuba turum aŋguyök. Mewö aka Timna anangö könanöŋ anda taon qetŋi Enaim miaŋgören aŋgota kiripo naŋgu kösutje tarök.

¹⁵ Tariga Judanöŋ kaba eka jemesoholji esuhuyöhanŋöra i qahö ek kutuba mi köna ketanji ambia mewö mötmöriyök. ¹⁶ Iranja taröhi, mi qahö möt kutuyöhanŋöra aka köna jitŋe yaŋgören anda kewö jiyök: "Ölöp kanönŋa nöŋjön göbuk ahöbit. "Mewö jiiga möta kewö qesiyyök: "Nömbuk ahömanaŋgö töwaŋi mönö wani yuaia niŋgiman?"

¹⁷ Mewö qesiiga kewö jiyök: "Ni nani kambunöhök meme moröni gwaböŋi kun albi göhören kama. "Mewö jiiga kewö qesiyyök: "Mi mutuk qahö kaba kaŋgoriga keugahö öljı akŋawaŋgö yuai kun mi niŋgiman me qahö?"

¹⁸ Mewö qesiiga kewö jiyök: "Nöŋgö keunaŋgö öljı akŋawaŋgö yuai kun mi mönö wani yuaia gihibileŋak?" Mewö jiiga kewö meleŋnök: "Köpep supapkan qetkimekötahömakzani, mi, miaŋgö kösö wötři aka örökpi börögan memba kinjani, mönö mia niŋgiman. "Mewö meleŋniga yuai mi waŋgiba yambuk ahöiga gölöm alök. ¹⁹ Yambuk ahöba wahöta mirije anda nöröp kawöseŋi lulunjda qeköba malö malmamgö malukuŋi mi kunbuk löŋgöta malök.

²⁰ Mewö maliga Judanöŋ nalö kunöŋ Adulam mirigö azi alaŋi Hira melaiba kewö jiyök: "Gi mönö meme (noniŋ) moröni gwaböŋi memba anda ambi mi waŋginöŋga nöŋgö keunaŋgö öljı akŋawaŋgö yuaiji mi meleŋ gihiiga memba kaman. "Nup mewö memapköra Hira melaŋga anökmö, Hiranöŋ ambi mi qahö miwikŋayi. ²¹ Qahö miwikŋaiba Enaim azi tosatŋi kewö qesim enŋgiba jiyök: "Jöwöwöl jikegö köna ketanji ambinöŋ Enaim kiangören köna göranje taröhi, mi denike?" Mewö jiiga kewö meleŋnda jidget: "Ambi mewöni kun mi kiangören qahö malök."

²² Mewö jidgetka Hiranöŋ öne liliŋgöba Judagören kaba jiyök: "Nöŋjön anda ambi mi qahö ehal. Miri miaŋgö tonji yeŋjön mewöyök keu kewö

jiagetka möräl: 'Jöwöwöl jikegö köna ketani ambiṇi kun mi kiangóreṇ qahö malök.'

²³ Mewö jiiga Judanöj kewö jiyök: "O alani, muat! Yaṇön yuai mi ölop memba malma. Yuai kun akirak, mönö gön köl netkigetka gamunöj turum netkibapuk. Nöjön meme moröni gwaböni ki mi ölop albiga anökmö, göjön ambi mi qahö miwikjainöj."

²⁴ Mewö jiiga koiṇ karöbutkö dop teköiga tosatjan Judagöra buzup keu kewö jigetka mörök: "Göhö irangi Tamarnöj mönö serowilin aka gölöm ala malja. "Mewö jiagetka Judanöj mi möta Mosesgö köna keugö dop jimkutukutu kewö alök: "I mönö waṇgita öröhöba könöpnöj gilgetka geba jema."

²⁵ I waṇgita öröhöba angetka iranjan Judagöra keu kewö aliga anök: "O irani, yuai kienjö tojan mönö nömeiga gölöm ala maljal. Miangöra köpep supap ki, miangö kösö wötji aka öröp ki mönö ek kewöta tonj miwikjaiman."

²⁶ Keu mewö ali aniga möta nanjı yuaiji mi ek kewöta kewö jiyök: "Yaṇön keu mi öljä jiza. Nöjön i nahöni Selagö anömjı akjapköra qahö waṇgjal. Miangöra yaṇön mönö ni noṇgita ambi diṇdji aka keu mi jiza. "Mewö jiba ambi miambuk kumbuk qahö ahöyük.

²⁷ Konaŋgep morö memamgö nalöjan kam kuŋguiga morö gösöŋaŋgö uruje siwisiwi azi moröni yahöt tarohot. ²⁸ Tarohotka morö memamgö aiga kunöj böröni suluiga erök. Eriga anjö meme ambinöj mi eka möt kösö pisikni pötpöt memba böröne jöhöba kewö jiyök: "Yaṇön mutuk asuhuza."

²⁹ Mewö jiyökmö, morö mianjön böröni kumbuk öröi öŋgöiga alaŋan mutuk asuhuyök. Yaṇön asuhuiga anjö meme ambinöj kewö jiyök: "O mönö mewö aka konaŋi munjurata asuhuzan. "Mewö jiiga qetji Perez qetket. (Perez Konaŋi munjuratza.) ³⁰ Miangö andöje alaŋangö böröne möt kösö pisikni pötpöt ahöyühi, yaṇön asuhuiga qetji Zera qetket. (Zera pisikni pötpöt) Mewö.

Josef aka Potifargö anömjı

39 ¹ Nalö sutje miangöreṇ Ismael könagesögö kölköl-örörö azi yeṇön Josef waṇgita Ijipt kantrinöj aŋgota bohonji memegöra alget. Algetka Ijipt azi kun qetji Potifar, Farao kiŋgö jembonji kun aka malmalŋangö sikiriti yeŋgö suahö galomjnina malöhi, yaṇön i söŋgöröni meiga welenqeqeṇi omaŋi ahök.

² "Mewö aka maliga Kembunöj Josefpuk kiniga yuai pakpak aka memba malöhi, miangöreṇ mönö töhötmöriam miwikjaiyök. Yaṇön tonj Ijipt azi yaŋgö mire malök. ³ Mewö maliga Kembunöj Josefpuk

^u 39.2 Apo 7.9; 21 Apo 7.9

kinda kondot waŋgiiga yuai pakpak böröjan memba malöhi, miaŋön mönü töhötmöriamjambuk ahök. Mewö aiga tojan mi ehök. ⁴Tojan mi ehi ölöp dop köliga yaŋgö jeje eksihim miwiknaiiga jiiga nanji malmaljaŋgö galömji ahök. Potifarnöj Josef kuŋgum waŋgiiga mirijaŋgö yuai pakpak galöm köliga sukinap buŋaŋi pakpak yaŋgö böröje aliga köyan köla malök. ⁵Miriŋgö yuaini aka sukinap buŋaŋi mi pakpak Josefnöj galöm kölmapköra böröje ala malöhi, Kembunöj nalö miaŋgörenjök könahiba Ijipt azi miaŋgö miri yuaini mi Josefköra aka kötuetköba malök. Potifargö mirije aka nuprje öröyuaini pakpak ahöyöhi, mi mönü kötumötuet qakje ahöyök. ⁶Mewö ahöiga Potifarnöj öröyuaini ahöm waŋgiyöhi, mi pakpak Josefkö böröje al teköba kinda nanjak i me wai miaŋgö waimanatjni kun qahö mörök. Yaŋön nene nemamgöra mohot mötkurumkurum aka malök. Josefkö sileni öndölböndöl qariiga kaisongolomjan eksihimjambuk ahöiga malök.

⁷Mewö maliga nalö tosatnji teköiga Potifargö anömjän Josef eka eksihimji möta kewö jiyök: “Gi mönü kanöŋga nömbuk ahöbit.”

⁸Mewö jiyökmö, yaŋön mi tököba toŋaŋgö anömjı kewö jii mörök: “Qahö! Mötnöj, toni nanjak mirije öröyuai ahözawaŋgö waimanatjni qahö ahakzampö, sukinap buŋaŋi pakpak mi mönü nöŋön galöm köla malmamgöra nöŋgö böröne al teköiga ahöza.

⁹Mewö ahöiga miri kiangö uruŋe i aka ni netkö kukösumniran mönü öröröj ahöza. Göjnöŋ anömjı akzanajgöra gi angön köl niŋgiyökmö, yuai tosatnji kun mi nöŋgöra qahö angön kölöök. Miangöra nöŋön denöwögöra aka ahakmeme bölonj kötökji mewöŋi mi aka miaŋön Anutu qetala siŋgisöndok akileŋak?” ¹⁰Mewö jii möta keu mewöŋi mi wehön dop Josefköra jiba malökmö, yaŋön töndup mi qetala mala yaŋgö ahöahö dumnöŋ anda yambuk ahöbitkö imbi qahö kölöök. Mewö yambuk mohotje malbitkö mewöyök tökøyök.

¹¹Mewö tököba maliga wehön kunöŋ mirigö welenqeurerupji yengörenjök kunjan miri uruŋe qahö maliga Josefnöj nuprji jijiŋi memamgöra miri uruŋe öŋgöyök. ¹²Öŋgöiga ambi miaŋön Josefkö malukuŋe qelanjiba memba kewö jiyök: “Gi mönü kanöŋga nömbuk ahöbit. “Mewö jiyökmö, Josefnöj malukuŋi mi yaŋgö böröje mosöta ölöŋ köla diŋdingöba sombemnöŋ sileŋe erök. ¹³Malukuŋi yaŋgö böröje mosöta ölöŋ köla sombemnöŋ eröhi, ambi miaŋön mi ehök.

¹⁴Mi eka mirigö welenqeurerupji enjoholi kagetka yengöra kewö jiyök: “Mötket, apnan Hibru azi mi waŋgita mirinine kayöhi, yaŋön mönü göngönahit ak neŋgiba malja. Yaŋön nömbuk ahöbitköra nöŋgörenj kotzapmö, nöŋön qet gigilahözial. ¹⁵Qet gigilahöbiga möta malukuŋi nöŋgö wösöne mosöta ölöŋ köla diŋdingöba sileŋe geza.”

¹⁶Mewö jiba Josefkö malukuŋi kösutje ali ahöi Josefkö tojan liliŋgöba kamapkö mamböta tari kayök. ¹⁷Kaiga kösöhötnji mewöyöhök

jii möriga kewö jiyök: "Hibru welenqege azi mi waŋgitnön̄ga neŋgören̄ kayöhi, yanjön mönü nömbuk göngönahit akŋamgöra nöŋgören̄ kotza. ¹⁸ Kotzapmö, nöŋjön qet gigilahöbiga möta malukuŋi nöŋgö wösöne mosöta ölöŋ köla diŋdingöba sileŋe geza."

¹⁹ Mewö jiiga Josefkö toŋjan anömjän kösohot mewö jii möriga kewö jiyök: "Göhö welenqegegan mönö mewö ak niŋgiza. "Mewö jii möta irimji seholiiga uruŋi könöp jeyök. ²⁰ Uruŋi könöp jeiga jiiga Josef memba Farao kiŋgö kösö mirinön̄ azi galöm köl enŋgiba malgeri, mönö kösö miri miangören̄ alget geba ahöba malök. ²¹ Josefnöŋ kösö miri miangören̄ malökmö, Kembunöŋ Josefduk kinda kötuatköba ak kömum waŋgiba mali kösö mirigö galöm bohonjan mi eka yaŋgöra eksihim mörök. ²² Eksihim möröhanhangöra azi pakpak kösö mire tatkeri, mi Josefnöŋ galöm köl enŋimapköra yaŋgö böröje al enŋiyök. Yuai pakpak miangören̄ aka memba malgeri, mi Josefnöŋ jim kutum enŋiyöhanhangö dop aka memba malget.

²³ Kembunöŋ Josefduk kinda kötuatköm waŋgiba kondoriga yuai pakpak aka memba malöhi, mi töhötmöriamŋambuk asuhuba ahöyük. Miangöra kösö mirigö galöm bohonjan Josefnöŋ yuai pakpak denöwö galöm köla jim kutum enŋgiba malöhi, miangö waimanjatŋi kun qahöpmahöp möta malök. Mewö.

Josefnöŋ azi yahöt yetkö gaunŋirangö könaŋi jiyök.

40 ¹ Nalö tosatŋi teköiga Ijiptkö kinj kembuŋaŋgö wain o qambilö galömni aka bered ohohogö galömni yetkön ketanjamjiri Ijiptkö kinj qetala köna singiyohot. ² Mewö ahotka Farao kiŋjnöŋ jembonji yahöt, wain o qambilö galömni bohonji aka bered ohohogö galömni bohonji yetköra aka irimji seholiyoŋ. ³ Irimji seholiiga jiiga etkuangita kiŋgö malmalhangö sikiriti yenŋö suahö galömjinangö kösö mire yaŋgö böröje al etkigetka geyohot. Josefnöŋ kösö miri miangörenjöŋ malök. ⁴ Sikiriti yenŋö suahö galömjinan Josef jim kutum waŋgiiga i welen qem etkiba malök. Mewö maliga nalö tosatŋi toroqeba kösö mire malget.

⁵ Mewö mala malgetka Ijipt kiŋgö wain o qambilö galömni aka bered ohohogö galömni yetkön sungem mohot miangörenjöŋ gaunŋiri inanŋök inanŋök ehot. Gaunŋirangö könaŋi mi inanŋök inanŋök. ⁶ Mi ehotka Josefnöŋ söjanöhök yetköreŋ öŋgöba etkehi urueret aka bosoliba tarohot.

⁷ Mewö tarohotka Farao kiŋgö jembon yahötŋi yetkön Josefkö ketanjamjangö kösö mire yambuk mohotje tarohori, i kewö quesim etkiyök: "Injiri merak denöwögöra jemesoholŋiri wösöbirikjeje uba tatzahot?"

⁸ Qesim etkiiga kewö meleŋda jiyohot: "Niri nanŋök nanŋök gauniri ekzitmö, mietkö könaŋiri mi danjön jii mötpirak?" Mewö jiyohotka

Josefnöj kewö jiyök: "Anutunöj mönö gaungö könajini jiji Toŋi akzapmö, ölop töndup gaunjiri jiyohtka mötmam."

⁹ Mewö jiiga wain o qambigö galöm bohonjan gaunji ehöhi, miaŋgö kösöhötni mi Josef kewö jii mörök: "Nöŋön gauni uruje wain ip kun mi nöŋgö wösöne kiniga ekzal." ¹⁰ Wain ipkö böröŋi karöbut kingetka könahiba sötji jula kota kuŋguzawi, nalö miaŋgörenjök juraŋi kota tuliga kaŋgeŋi kaŋgeŋi asuhuba öligetka öljaŋgö kötji pisihize. ¹¹ Pisihigetka ni Farao kiŋgö qambinji mi börönan memba kinda öljaŋgö kötji memba mözöhölbiga onj Farao kiŋgö qambinön geiga kiŋgö böröŋe aljal."

¹² Mewö jii möta Joseföj kewö jii mörök: "Gaungahö könajni mi kewö: Ip böröŋi karöbut mi wehön karöbutkö söpsöpnj akza." ¹³ Wehön karöbut teköiga Farao kiŋnöj göhö nöröpki mem wahöta pösat gihiba kubuk nupke al gihma. Gi mutuk yaŋgö wain o qambigö galömja mala qambi Farao kiŋgö böröŋe ala malnöŋi, miaŋgö dop mönö kubuk aka malman.

¹⁴ Mewö malmanmö, sösöŋgai qakje malmani, nalö miaŋgörenj mönö ni mötmöriba ak kömum niŋgiba nöŋgö kösöhötni Farao kiŋgöra jinöŋga mötma. Mewö aka bauküm niŋginöŋga kösö miri ki mosöta etpileŋjak.

¹⁵ Mötnöŋ, ni Hibru könagesögö gölmenöhök ösum-mumu qakje yoŋgorö noaŋgitketka kaba kiaŋgörenj mewöyök yuai böloŋi kun kösö miri kiaŋgö dutje al niŋgigeranġö dop mi qahö ahal."

¹⁶ Joseföj mewö jii möriga bered ohohogö galöm bohonjan alaŋaŋgö gaunjaŋgö könajni ölopni jim asariyöhi, mi eka kewö jii mörök: "Nöŋön mewöyök gauni ekiga miaŋgörenj bered konde karöbut nöŋgö nöröpne kunduta kazal." ¹⁷ Kaba konde qakje eu tatzawi, miaŋgörenj bered yuai nahömjinambuk könajni könajni Farao kiŋgöra ahözäpmö, neiŋi neiŋi yeŋön kaŋgota konde kunduta kazali, miaŋgörenjök mi nem teköze."

¹⁸ Mewö jii möta Joseföj kewö meleŋda jiyök: "Gaungahö könajni mi kewö: Konde karöbut mi wehön karöbutkö söpsöpnj akza." ¹⁹ Wehön karöbut teköiga Farao kiŋnöj jiiga lingipnöŋ geriba qetohom gihiba nöröpki aka qamötki mem wahöta ipnöŋ möndögetka neiŋi neiŋi yeŋön kaŋgota busugi nem teköme."

²⁰ Mewö meleŋda jiiga wehön karöbut teköiga Farao kiŋgö ahuahu nalöjan kam kunguiga jembonurupni pakpak i nene lömbuaŋ ohoba engiyök. Mi ohoba engiba wain o qambigö galöm bohonji aka bered ohohogö galöm bohonji yetkö nöröpjiri mi jembonurupni yeŋgö jerjine memba wahörök. ²¹ Wain o qambigö galömjan mutuk nupni memba malöhi, mi toroqeba memapköra kungum waŋgiiga dumje kubuk qambi mi Farao kiŋgö böröŋe ala malök.

²² Mewö malökmö, kiŋnöj bered ohohogö galöm bohonjaŋgö keuŋi jim teköiga Joseföj gaunjaŋgö könajni jii mörohoranġö dop i lingipnöŋ eriba qetohoba nöröpjiri aka qamötki mi mem wahöta möndöget.

²³ Miaŋgö andöje wain o qambigö galöm bohonjan Josef qahö mötmörim waŋgiŋkmö, i ölm qeiga laŋ malök. Mewö.

Kiñnöj gaunji ehiga Josefnöj könañiri jím asariyök.

41

¹ Yambu yahöt teköiga Farao kiñnöj gaun kun kewö ehök: Yañön Nail o töwatñangö göranje kiniga ² bulmakau dömjö 7 ölop soroknji kelök busuñinambuk mi o töwatnji miangörenjök kota jejepözañ sutnjine kinda tembam keuqaj neget. ³ Mienjö andöjine bulmakau tosatnji 7 sihitqarambuñinanök kaisoñgolomjnji piromnji mi o töwatnji miangörenjök kota bulmakau mutuknji miengö kösutnjine anda o töwatñangö göranje kinget. ⁴ Bulmakau piromnji sihitqarambuñinanök mienjöñ bulmakau dömjö ölop soroknji kelök busuñinambuk 7 mi gwahöt enigiget. Farao kiñnöj gaun mi eka miangörenjök imbiñi möta wahörök. ⁵ Wahöta gaunñangö kumbuk möta gem anda ahöba gaun kun kewö ehök: Wit padi ip mohotkö kembaje ölni kötjni ketanji ketanji kanjeninambuk 7 ölop kötökni mi loñkam gili eta kinget.

⁶ Mienjö andöjine ölni kanjeninambuk 7 mi kumbuk loñkam gili eta kingetka gölme qararañkölkölñangö luhut könöpjan mi enghotiriiga soholiba gilipitji (ambetaknji) aket. ⁷ Ölni morömörö kanjeninambuk mi ölni kanjeninambuk kötjni ketanji ketanji kuñgukunjuñi mi gwahöt enigiget. Farao kiñnöj miangörenjök imbiñi möta wahöriga ölni qahöpmö, mi gauna ahök. ⁸ Miri asariiga Farao kiñnöj gaunñangö mötkurumkurum möta Ijipt kantrigö tiripqözölqözöl aka mötkutukutu azi pakpak öröm engii yançö jemesoholje kanjotket. Kanjotketka gaun ehöhañgö kösoshotni mi jii mötketmö, körek yeñjön gaunñangö könajiri mi Farao kiñgöra jím asaribingö osiget.

⁹ Osigetka wain o qambigö galöm bohonjan kinda Farao kiñ kewö jii mörök: "O kiñ, nöñön köna siñgiali, miangö keuñan dölkı urune kañgoriga mötmörizal. ¹⁰ Nalö kunöj Farao kiñnöj jembonurupnji neñgöra aka irimnji seholiiga nömemba malmalñangö sikiriti yeñgö suahö galömñangö kösö mire al niñgiyök. Ni aka bered ohohogö galöm bohonji mi nömbuk nanji kösö miriye al netkiiga tarit.

¹¹ "Miangören tata mala netkön sunjem mohot miangörenjök gauniri inanñjök inanñjök ehit. Gaunirangö könajiri mi inanñjök inanñjök. ¹² Gauniri ekziga Hibru azi gwabö kunöj miangören netpuk malök. Yañön sikiriti yeñgö suahö galömñangö welenqeñeñi maliga niri gauniri yañgöra jizi mörök. Yañön gaunirangö könajiri mi inanñjök inanñjök jim asarim netkiyök. ¹³ Konañiri jii mörirangö dop ölni mönö törörök kewö asuhuyök: Nöñön nupni mutuk memba malali, Farao kiñnöj ni nup miangören kumbuk al niñgiyökmö, alani bered ohohogö galömñangö keuñi jim teköiga lingipnöj eriba qetohoba nöröpnji aka qamötki mi mem wahöta möndöget."

¹⁴Mewö jiiga Farao kiñnöj möta Josefnöj jemesoholje kañgotmapköra jim kutuba tosatji melaim engiiga anda kösö mirigö dutnjeyök zilañ wañgita kaget. Kagetka jiiga nöröp jupni mitigetka opo malukuñi uteköba Farao kiñgö jemesoholje kañgorök. ¹⁵Kañgoriga Farao kiñnöj Josefköra kewö jiyök: “Nöñjön gaun kun ekiga körekjan miañgö könajı jibingö osizemö, kunöj göhö könagi kewö jiiga mötzal: ‘Kunjan göhöra gaunji jii möta göjnöñ miañgö könajı ölop jim asarimakzan.’”

¹⁶Mewö jiiga Josefnöj Farao kiñgöra kewö melej wañgijök: “O Farao kiñ, nöñjön qahöpmö, Anutunöj mönü gaungahö könajı jim asariba keu ölopji gihiiga urugan ölowakja.”

¹⁷Mewö melej wañgija Farao kiñnöj kewö jiyök: “Nöñjön gauni ekzali, miañgö uruje nanak Nail o töwatnjangö göranje kinjal.

¹⁸Miangöreñ kinbiga bulmakau dömj 7 ölop sorokji busuñini kelökjinambuk mi o töwatnji miañgörenjök kota jöjöpözañ sutjine kinda tembam keuqaj neze. ¹⁹Mienjö andönjine bulmakau tosatji 7 sihitqarambuñinanök kaisongolomjnji piromji kötökji mi o töwatnji miañgörenjök kotze. Nöñjön bulmakau bölöji kötökji mewöñi mi nalö kunöj Ijipt gölme pakpak kiangöreñ qahö ejgehal. ²⁰Bulmakau sihitqarambuñinanök kaisongolomjnji piromji miejön bulmakau dömj busuñini kelökjinambuk 7 mutuk kotzei, mi gwahöt engize.

²¹“Mi gwahöt engizemö, mi töndup kaisongolomjninan gwahöt engizeñgö dop utekutek qahö aiga engekzalmö, mutuk kaisongolomjinan piromji kötökji kota kinjei, yeñjon mewöjanök tok kinje. Ni gaun mewö eka imbini möta wahötzal. ²²Wahöta kunbuk ahöba gaun kun kewö ekzal: Wit padi ip mohotkö kembaje öljji kötji ketajı ketajı kañgejinambuk 7 ölop kötökji mi loñkam gili eta kinje.

²³“Mienjö andönjine öljji kañgejinambuk tosatji 7 mi sötni jula kota loñkam gili eta kingetka gölme qararañkölkjangö luhut könöpjan mi engohotiriiga soholiba moröñi aka gilipitji (ambetakji) akze. ²⁴Öljji morömörö gilipitji kañgejinambuk mi öljji kañgejinambuk ölop sorokji mi gwahöt engize. Nöñjön gaun yahöt mi eka tiripqözölqözöl aziurupni jibi mötzemö, yeñjon körek mietkö könajiri jim asarim niñgibingö osize.”

²⁵Farao kiñnöj mewö jiiga Josefnöj keu kewö jiyök: “O Farao kiñ, göhö gaunyahötki mietkö könajiri mi mohok akza. Anutunöj yuai könajep akjamgö mötzawi, yañjon mi Farao kiñ göhöra indelja.

²⁶Bulmakau dömj 7 ölop sorokji mi yambu 7:gö söpsöpji akze. Wit padi öljji kañgejinambuk ölop kötökji 7 mi mewöyöhök yambu 7:gö söpsöpji akze. Konañjiri mi öröröj aka mohok akzahot.

²⁷“Bulmakau sihitqarambuñinanök kaisongolomjnji piromji 7 könajep kotzei, mi yambu 7:gö söpsöpji akze. Wit padi öljji kañgejinambuk 7 gölme qararañkölkjangö luhut könöpjan engohotiriiga soholiba gilipitji (ambetakji) akzei, mi bödi (buörö)

malmalgö yambu 7 miaŋgö söpsöpni akze. ²⁸ Anutunöŋ yuai könaŋgep akjāmgö mötzawi, yanjön mi göhöra indela kondelja. Farao kiŋgöra keu dölki mewō jizali, mi mönö mewögöra aka jizal. ²⁹ O kiŋ, yambu 7:gö dop nene möriam keta bölkji asuhuba Ijipt gölme pakpak dop köla ahöma.

³⁰ “Mi ahömapmö, yambu 7 mieŋgö andöŋine bödigö yambu 7 asuhuba ayuayahu ketajı kondoriga Ijipt kantrinöŋ bölima. Miaŋjön asuhuiga nene möriam mutuk Ijipt gölmenöŋ ahöyöhi, mi gölme dop yejön ölm enjum teköma. ³¹ Bödi mi köhöikji kötökji ahömawaŋgöra aka gölme dop ambazip yejön nene möriamgö yambuji 7 mutuk Ijipt gölmenöŋ ahöyöhi, miaŋgö keuji mi kubuk qahö möta malme. ³² Anutunöŋ gaun könaŋji mohot mi indimji yahöt gihii ekzani, mi könaŋji kewögöra: Anutunöŋ keu mi lök jöhöba jim köhöiba alök. Mi jim köhöiba alöhi, miaŋgöra miaŋjön mönö zilaŋ asuhuma.

³³ “Miaŋgöra Farao kiŋ göjön ölop mötkutukutu azi kun keu törörök kewörakzawi, mi möwölöhöba kuŋgunöŋga Ijipt kantri ki galöm köla malma. ³⁴ Mewöjanök kiap bohonji bohonji kuŋgum enginöŋga gölme dop köla galömjina malme. Yejön nene möriamgö yambuji 7 mieŋgö urujine nene öljinambuk Ijipt gölmenöŋ asuhumei, miaŋgöra jiiga mendengetka bahöjini 5 asuhugetka mieŋgörenjök mohot mohot memba gawmangö köwenöŋ tokoba malme.

³⁵ “Yejön mönö kinda jimkutukutu algetka yambu ölopji 7 asuhumei, mieŋgö urujine nene öljini körek pakpak tokoba kewöta malme. Mewö aka wit padi mi Farao kiŋgö köwe miriŋi miriŋi miaŋgörenj qezaköba malme. Mi taon dop gawmangö köwe miriŋi miriŋi miaŋgörenj qezaköba galöm köla malgetka könaŋgepkö nenerja ahöma. ³⁶ Nene mewö tokoba malmei, mi mönö gawmangö köwe miri dop galöm kölgetka kahaimök ahöiga könaŋgep bödigö yambu 7 Ijipt gölme dop asuhumawi, nalö miaŋgörenj mi ölop memba mendeŋda nemba malme. Mewö aketka kantrigö könagesö nejön bödi miaŋgö nalöje nenegö qahö kömumba gororongöbin. “Mewö.

Farao kiŋnöŋ Josef Ijiptkö azi kembuya kuŋguyök.

³⁷ Josefñoŋ keu mewö jiiga Farao kiŋ aka jembonurupni pakpak yejön areŋ miaŋgöra mötket dop köliga sihimji mötket.

³⁸ Mewö mötketka Farao kiŋnöŋ jembonurupni kewö jii mötket: “Azi kiangö uruje bem yeŋgö uŋaŋan kini maljawi, nini i ewö azi kun ölop qahö miwikjaibin.”

³⁹ Mewö jii mötketka Josefköra kewö jiyök: “Anutunöŋ keu areŋ pakpak ki indel gihizawi, miaŋgöra gi ewö mötkutukutu azi keu törörök kewötpawak, mi kun qahö malja. ⁴⁰ ^wMiaŋgöra göjön mönö jakömbuak

^w 41.40 Apo 7.10; 42 Dan 5.29; 54 Apo 7.11; 55 Jon 2.5

mirinaŋgö galömji bohonji aka malman. Göjön nöŋgö könagesöurupni pakpak jim kutum enginöŋga yeŋjön mönü göhöreŋ keu tem köla keugi bapje malme. Nöŋjön jakömbuak dum tatatnöŋj tarakzali, miyök mötmöriba miaŋgöra aka gi goŋgita ketaŋjamgi aka malmam.”

⁴¹ Mewö jiba toroqeba kewö jiyök: “Mötnöŋ, nöŋjön gi Ijipt kantri pakpak kiaŋgö azi kembuya malmangöra kuŋgum gihizal.” ⁴² Mewö jiba börö kesötŋangö jenjeŋi miaŋjön supap köpep ewö qetŋi mekötahöba malöhi, mi qeköba Josefkö börö kesötŋe löŋgörök. Opo maluku eksihimŋambuk opo tuatŋan memenj mi löŋgöt waŋgiba sorom goulnöŋ memenj kun mi memba Josefkö imbiŋe kölök.

⁴³ Mewö aka hos kare qetpuŋ sorokŋi nanŋi kareŋgö qorembini mi yaŋgöra jim teköiga miaŋgöreŋ öŋgöiga hosnöŋ örögetka anda kaba malök. Mewö anda maliga kiŋgö sikiriti yarö azi kunöŋ mutuk anda göda qem waŋgibingöra kewö qeri qetketka malök: “Kezap! Mönö kesalget!” Mewö ak waŋgiba Ijipt kantri pakpakö azi kembuya kuŋgum waŋgiyök. ⁴⁴ Farao kiŋnöŋ Josefköra kewö jiyök: “Nöŋjön Farao kiŋ akzalmö, Ijipt kantri pakpak kiaŋgöreŋ kunjan kun mönü göhö jitki qetala böröni me konaŋi mi kude mem wahötma.”

⁴⁵ Mewö jiba Josefkö qetŋi dölökŋi (Ijipt keunöŋ) Zafenat-Panea qerök. Mewö qeta Heliopolis taongö jike nup galöm qetŋi Potifera yaŋgö böratŋi Asenat mi anömja akŋapköra waŋgiyök. Mewö kantrigö azi kembuya aka Ijipt kantri ekŋamgöra anda liliköyök. ⁴⁶ Joseföŋ yambuŋi 30 aiga miaŋgöreŋ Farao Ijiptkö kiŋi yaŋgö jakömbuak nupŋi könahiba meyök. Mi memba Farao kiŋgö sitiŋi mosöta Ijipt uruŋe dop köla liliköba malök.

⁴⁷ Nene möriamgö yambuŋi 7 miaŋgö nalöŋe gölmejine nene öňöŋi qahö asuhum engiyök. ⁴⁸ Nene möriamgö yambuŋi 7 kam kuŋgugeri, miaŋgö nalöŋe Joseföŋ jiiga nene konaŋi konaŋi Ijipt gölme asuhugeri, mi tokoba taonjine dop anda gawmangöra alget. Gölme köröni taon dop liliköba tat angeri, miaŋgöreŋ nene öljı asuhugetka mi memba taonjine dop anda qenjarök köwe mirinjine alget. ⁴⁹ Joseföŋ jiiga wit padiŋi padiŋi mi qenjarök köwe mirinjine öňöŋi qahö tokoba alget. Mi sakösinq köwet jitŋe ahözawaŋgö dop öŋgöba kinök. Nene möriam sesegilgil asuhuba toroqeba ahöyöhäŋgöra nene torunjini mi toroqeba oyoŋ bibihigetka lömböriiga osiba mosötket.

⁵⁰ Bödi nalöŋan qahö kam kuŋguiga qeljirje miaŋgöreŋ anömja Asenatnöŋ Josefkö nahönyahötŋi yahöt etkömeyök. Asenat mi Heliopolis taongö jike nup galöm qetŋi Potifera yaŋgö böratŋa. ⁵¹ Nahönŋi mutukŋi asuhuiga Joseföŋ keu kewö jiyök: “Anutunöŋ baukön niŋgiiga kahasililiŋ waimanjatni pakpak aka iwinanŋgö mirigö yuaini pakpak mi lök ölm nungui maljali, miaŋgöra. “Mewö jiba nahönŋangö qetŋi Manase (Ölm nunguza.) qerök. ⁵² Nahönŋi konaŋgepiŋi asuhuiga Joseföŋ keu kewö jiyök: “Ni sihimbölönangö gölmejne malbiga Anutunöŋ

ahumsehip ningizawi, miangöra. "Mewö jiba qetŋi Efraim qerök. (Efraim Ahumsehip ningiza.)

⁵³Nene möriam ketanjangö yambunji 7 Ijipt gölme dop köla kam kuŋgugeri, mi ahöm kota teköget. ⁵⁴Yambu mi tekögetka Josefnöŋ keu jiyoŋhaŋgö dop bödigö yambunji 7 mi könahiba kam kuŋguget. Bödi mi gölme tosatŋi pakpak dop köla asuhuba ahöyökmö, Ijipt gölmenöŋ nene mi miri dop köweŋjine ahöyök. ⁵⁵Ijipt könagesö körek pakpak yeŋjön könahiba bödi möta Farao kiŋgö qeta nene enŋimapkörä uletket. Uletketka möta Farao kiŋnöŋ körek yençöra kewö jiyoŋ: "Injini mönǖ Josefköreŋ angetka yuai mi me mi akjegö jim kutum enŋimawi, mi mönǖ tem köla ahakje."

⁵⁶Bödinöŋ kantri jömukŋi dop köla ahöba Ijiptkö mirinji mirinji pakpak miençöreŋ toroqeba gwötpuk lömböriyök. Mewö asuhuiga Josefnöŋ jiiga qenjarök köwe mirinji mirinji miençöŋ naŋguŋini öröba nene mi Ijipt yeŋjön söŋgöröŋi memegöra alget. ⁵⁷Bödi mi gölme pakpak dop köla lömböriba ahöyöhaŋgöra ambazipnöŋ gölme dop miaŋgörenjöŋ Ijipt kaba Josefköreŋ kaŋgota nene söŋgöröŋi memba malget. Mewö.

Josefkö daturupŋjan Ijipt gölmenöŋ anget.

42 ¹Ijipt miaŋgören nene ahöyöhi, keu mi Keinan gölme miaŋgören jetgetka Jeikobnöŋ möta nahönurupŋi kewö jii mötket: "Injini mönǖ wuanöŋgöra silekmalek aka kuruk je angeka malje?" ^{2*}Ijipt miaŋgören wit padi ahözawi, nöŋjön keu mewö moral. Nini qahö kömumba malmal toroqeba malbingöra injini mönǖ wahöta Ijipt geba miaŋgören nene tosatŋi bohonŋi memba kagetka nemba malbin."

³Mewö jii möta Josefkö daturupŋi 10 yeŋjön mirinji mosöta nene bohonŋi membingöra Ijipt gölmenöŋ anbingö aket. ⁴Iwiŋini Jeikobnöŋ Josefkö munŋi Benjamingö qakŋe ayuayahu kun öŋgöbapukörä kenjötŋi möröhaŋgöra i daturupŋi yembuk qahö melaim waŋgiiga anget.

⁵Keinan gölmenöŋ bödi mi mewöŋjanöŋ ahöyöhaŋgöra Israelgö nahönurupŋi yeŋjön Keinan azi tosatŋan angeri, yeŋgö sutŋine wit padi bohonŋi membingöra mohotŋe anget. ⁶Angetmö, Josefnöŋ Ijipt kantrigö azi kembunjini tata malök. Yanjön wit padi mi könagesöŋi pakpak yeŋjön bohonŋi memegöra aliga yançören kaŋgota malget. Miaŋgöra daturupŋjan kageri, yeŋjön kaŋgota miaŋgörenjöŋ yançö wösöŋe simin köla gölmenöŋ bamgoget. ⁷Mewö bamgogetka Josefnöŋ daturupŋi enjeka möt kutum enŋiyökmö, könajamŋi köyatim enjiba kian azigö tandök ak enjiba örömureim keu könöpŋjambuk jiba kewö quesim enŋiyök: "Injini mönǖ denikepkörä kazeye?" Qesim enŋiiga kewö melenget: "Nini Keinan gölmenöhök nene söŋgöröŋi membingöra kazin."

* 42.2 Apo 7.12; 9 Jen 37.5-10; 22 Jen 37.21-22

⁸ Mewö melej getka Josefnöj daturupŋi möt kutum eŋgiyökmö, yeŋjöñ i qahö möt kutum waŋgitget. ⁹ Qahö möt kutum waŋgitgetka Josefnöj mönöwök gaunji yenjöra ehöhi, mi mötmötje kaŋgoriga mötmöriba jihip je sunjini mitiba kewö jii mötket: “Yei! Ijnini mönö kegwek azia akze. Nini kantrinini denikeangörej göröken awörök aka yarö gilbingö lömbörizini, ijini mi ek kewöta mötpingöra ki kaze.”

¹⁰ Mi möta kewö melej waŋgitget: “Azi kembunini, mewö qahö. Welenqeqeupki nini mönö nene söngöröji membingöra kazin. ¹¹ Nini körekjanök azi mohotkö nahönurupŋi akzin. Nini azi diŋdini mala munej qahö jimazin. Göhö welenqeqeupki neŋjön mönö gölme ek-kewötkö yarö azia qahö aka maljin.”

¹² Melej waŋgitgetka “Qahö!” töhörej qeta kewö toroqeyök: “Nini kantrinini denikeangörej göröken awörök aka yarö gilbingö lömbörizini, ijini mi ek kewöta mötpingöra ki kaze.”

¹³ Mi möta kewö melej waŋgitget: “Welenqeqeupki nini Keinan gölmegö aziji mohotkö nahönurupŋa, darumun 12 akzin. Munini qöndökjan nalö kewöje iwininambuk mire tariga kunjan qahö toroqeba malja.”

¹⁴ Mewö melej waŋgitgetka kewö jim eŋgiyöök: “Mewö aiga ijini ölja gölme ek-kewötkö yarö azia akzei, mi lök jibi mötze.

¹⁵ Mewö maljeangöra nöŋjön kewö esapköm eŋgimam: Farao kiŋnöj jebuk maljawi, nöŋjön keu öl töhönni miangö dop jöjöpaŋ keu kewö jim köhöizal: Munjini qöndökjan ki qahö kama ewö, ijini mönö gölme ki qahö mosöta anme. ¹⁶ Ijini keu öljı jize me qahö, nöŋjön mi esapkömamgöra kewö jizal: Ijini mönö sutnjineyök kun melaigetka anda munjini qöndökji waŋgita ki kamahot. Tosatŋi ijini mönö ki mamböta kösö mire tata malme. Mewö qahö akje ewö, ijini mönö ölja gölme ek-kewötkö yarö azia akze. Farao kiŋnöj jebuk malja ewö, nöŋjön keu öl töhönni miangö dop jöjöpaŋ keu mi jim köhöizal.”

¹⁷ Mewö jim eŋgiba jiiga kösö miriye al eŋgigetka wehön karöbutkö dop tatket. ¹⁸ Wehön karöbut aiga Josefnöj kaba keu kewö jii mötket: “Jeŋinambuk toroqeba malbingö mötze ewö, ijini mönö yuai jimami, mi aketka nöŋjön ölop malmaljini jöhämam. Nöŋjön mewöyök ijini ewö Anutugö jitŋi ongipileŋbuköra keŋgötni mörakzal. Miangöra ijini mönö kewö akje: ¹⁹ Ijini azi diŋdini munejini qahö malje ewö, darumun engörejök mönö kunjan kösö miri kiangörej toroqeba tariga tosatŋi ijini ölop wit padi memba mirijine liliŋgöba anme. Miangörej anda mirijine könagesöurupŋinan bödi aka maljei, mi nene eŋgime. ²⁰ Ijini mönö mewö anda munjini qöndökji waŋgita nöŋgörej kame. Kagetka keuŋinaŋgö öljən mewö asuhuiga eka möt kutuba qahö eŋgubi kömume. “Keuŋi mewö jiiga mönö miangö dop aket.

²¹ Yenjön nanjini Hibru keunöj sutnjine keu kewö eraum-mötket: “Nini munini silik ak waŋgiini, miangö likepŋi bölöŋjan mönö ölja

qaknine öngöza. Yanjön malmalji jöhöba ak kömum waŋgibingöra uleta kungum neŋgiiga kahasililiŋi ketarji ehinmö, yanjö keunji möta mi qahö wuataŋgoin. Miangöra kahasililiŋ lömbötŋambuk kianjön neŋjö qaknine öngöza.”

²² Mewö eraum-mötketka Rubenöj kewö jiyök: “Nöŋjön kewö jibi mötket: ‘Ijini azi gwabö mi silik bölönji kude ak waŋgime.’ Mewö jialmö, ijini nöŋjö keuni mi möta silekmalek aket. Mötket, nalö kewöje yanjö sepijanjö keugö likepjän mönö qaknine öngöiga kahasililiŋ mötzin.”

²³ Mewö eraum-mötketka Josefñoj yembuk Ijipt keunöj keu jiiga kunöj mi melejnöök. Miangöra yeŋjön keujini jigetka ölop möt asariyöhi, mi daturupjan qahö möt kutuget. ²⁴ Josefñoj keujini möt asariba lilingöba sahörök. Sahöta kumbuk lilingöba engeka yembuk keu jiyök. Yembuk keu jiba Simeon sutnjineyök memba jiiga yenjö jeŋjine jöhöget. Mewö.

Josefkö daturupjan Keinan gölmenöj liliŋgöget.

²⁵ Josefñoj jimkutukutu kewö alök: “Welenqeje ijini mönö azi mieŋgö toru gösöjine wit padi löŋgötketka numbuŋe kotketka mohot mohot yenjö monej esunjini mi totongine inanjik inanjik torujine alme aka köna anangö nene semönji mi tok ejgime. “Mewö jim kutum enjiiiga miaŋgö dop ak enjiget. ²⁶ Mewö ak enjigetka wit padi torujini mi doŋki qaknjine ala mosöta anget. ²⁷ Anda mala gaun ahöbingöra miri kunöj aŋgota darumun yenjörenjö kunjan doŋkiŋi gumohomamgöra aka toru kösöni pösata monej esuŋi mi toru numbuŋe nene qakje kiniga ehök. ²⁸ Mi eka darumunjı kewö jii mötket: “Eket, nöŋgörenjö monej mi mönö melejda torune utketka kinja. “Mewö möta wösöjini juliga aurum tililiŋgöba angeka kewö jiget: “Anutunöj mönö wani yuaia ki ak neŋgizawe?”

²⁹ Anda mala Keinan gölmenöj iwiŋini Jeikobköreŋ aŋgota yuai asuhum enjiyöhi, miaŋgö kösohotŋi mi körek kewö jigetka mörök:

³⁰ “Kantri miaŋgö azi kembuŋi yanjön örömureim keu könöpuk jiba gölme ek-kewötkö yarö azia akinak, miaŋgö tandök ewö ak neŋgiyök.

³¹ “Mewö ak neŋgiyökmö, nini yanjöra kewö jiin: ‘Nini azi diŋdiŋi munejñini qahö mala gölme ek kewötpingöra aka qahö kazin. Qahöpmahöp! ³² Nini azi mohotkö nahönurupjan, darumun 12 aka maljin. Kunjan qahö toroqeba maliga munini qöndökjan nalö kewöje Keinan gölmenöj iwininambuk mire tatza.’

³³ “Mewö jiinga gölme miaŋgö azi kembuŋan neŋgöra keu kewö jiyök: ‘Ijini azi diŋdiŋi me muneŋi maljei, mi kewö kewöt engiba mötmam: Enjörenjöhök darumunjini kun i mönö mosötketka nömbuk ki tariga tosatŋi ijini ölop wit padi memba liliŋgöba anme. Anda mirijine könagesöurupjanan bödi aka maljei, mi nene enjime. ³⁴ Ijini gölme ek-

kewötkö yarö azia qahöpmö, azi diŋdiŋi munejini qahö maljei, mi kewö kewöt enjiba mötmam: Ijini mönö anda munjini qöndökŋi mi wanjita nöngören kame. Mewö kagetka darumunujini meleŋ enjibiga ölop gölme kiaŋgören anjumnep-qajgumnep aka malme.”

³⁵ Mewö jiba toru gösönjineyök nene köwejine mokogetka moneŋ esunjini monejinambuk mi toruŋine mohot mohot totojine kini miwikŋaiget. Moneŋ esunjini miwikŋaiba eka i aka iwijini mohotje auruba keŋgötkotkot mötket. ³⁶ Mewö mötketka iwijini Jeikobnöŋ kewö jii mötket: “Ijini nahönurupni körek pakpak noaŋgitpingö mötze: Josefñoŋ qahö malja. Simeon nembuk qahö malja. Benjamin mi mewöjanök noaŋgita wanjita anbingö jize. Sihimbölö pakpak miaŋön mönö nöŋgö qakne öŋgöza.”

³⁷ Mewö jii möta Rubenñoŋ iwijangöra keu kewö jiyök: “Ni Benjamin qahö wanjita liliŋgöba kaba gihimam ewö, gi ölop nani nahönyahötni yahöt mi etkunöŋga kömumahot. Benjamin mi ölop nöŋgö böröne alnöŋga i mönö galöm köla anda mala wanjita liliŋgöba kaba gihimam.”

³⁸ Mewö jiyökmö, Jeikobnöŋ meleŋda jiyök: “Nahönyahötni qöndökŋi yahöt yetkoreŋjök datjan kömuiga munjan mohot malja. Ijini könanöŋ anbingö mötzei, miaŋgören ayuayuhu kunjan yaŋgö qakne öŋgöma ewö, ijini mönö kondotketka wösöbirik öŋgöŋgöjan nöŋgö qakne öŋgöiga kömumba nöröp jupni yangonambuknöŋ uŋem mire gemam. Miaŋgöra nöŋgö nahönan mönö nömosöta embuk qahö anma. “Mewö.

Josefkö darumunurupjan liliŋgöba Ijipt anget.

43

¹ Keinan gölmenöŋ bödi lömböttjambuk mi toroqeba ahöyük.

² Jeikobkö könagesöurupjan wit padi Ijipt kantrinöhök memba kageri, mi körek nem tekögetka qahöwahiga iwijinan nahönurupni mi kewö jii mötket: “Ijini mönö kunbuk liliŋgöba anda neneŋjamnini tosatjı söŋgöröji meme.”

³ Mewö jii mötketka Judanñoŋ kewö jiyök: “Azi miaŋön mönö kapaŋ köla neŋgöra galöm meme keu köhöikŋi kewö jiyök: ‘Munjinan embuk qahö kama ewö, ijini mönö nöŋgö jemesoholne kunbuk kangotpingle osime.’ ⁴ Miaŋgöra göjön munini melainöŋga nembuk kama ewö, neŋön ölop gómosöta neneŋjamnini söŋgöröji membingöra anbin. ⁵ Azi miaŋön keu kewö jii mörin: ‘Munjinan embuk qahö kama ewö, ijini mönö nöŋgö jemesoholne kunbuk kangotpingle osime.’ Miaŋgöra göjön Benjamin angön kölman ewö, nini qahö anbin.”

⁶ Mewö jiiga Israelnöŋ kewö jiyök: “Ijini mönö wanigöra munjini kun maljawi, keu mi azi miaŋgö jetet möröhaŋgöra ni urulömböt ketanjı niŋgize?”

⁷ Mewö jiiga kewö meleŋda jetet: “Azi miaŋön nini aka könagesöurupnini enjöra törörök qeqesi könajı könajı neŋgiba kewö

jiyök, ‘Iwininan jebuk malja me qahö? Darumunñini kun malja me qahö?’ Mewö jiyöhangaqära qeqesinj mi nejön öljänök jiba meleñnin. Yañön konañgep munini wañgita kamegöra jibawak, mi mönü qeljiñe nalö miañgören denöwö mötpinak?”

⁸ Mewö jigetka Judanöñ iwiñi Israelpöra kewö jiyök: “Miañgöra azi gwabö mi nöñgö böröne ala melainöñga mohotje anbin. Mewö aknöngä amqeba zilañ gömosöta könanöñ aninga nini, gi aka anöm-moröurupnini nejön qahö kömum gororongöbin. ⁹ Benjaminingö malmaljañgö sohoprji miañgö keujan mönü nöñgö böröne ahöiga liliñgöba kaba gihimamgö jim köhöizal. Nöñjön i qahö wañgita liliñgöba ki kaba göhö jemesoholge qahö almam ewö, miañgö keu lömbötjan mönü nöñgö qakne öngöiga göhö jege bisiba malbiga gölmenöñ malmalnan teköma. ¹⁰ Nalö köröpji eksekpeksek aka qahö mambötpinak ewö, nejön lök endu anda liliñgöba ki kainga ambemnji yahöt akawak.”

¹¹ Mewö jiiga iwiñini Israelnöñ kewö jii mötket: “Mewö akza ewö, injini mönü kewö akje: Gölme kiangö töhötmöriamji ölop kötökçi tosatjni kewöni mi memba toru gösönjine löñgöta anda azi mi kalema wañgime: Sile mirimirigö kelökñi tosatjni, moroñ onj tosatjni, gipmi bakötök, marasin ip tokuñi qetñi mör gipit, kömin, kuñgam aka saugö alani almond mieñgö öljini. ¹² Silwö monej walñi toru gösönjinañgö numbuñjine algetka memba kageri, mi aka miañgö dop qakñe Toroqeba ala mindirigetka janjöjan qariba 2:kö dop aiga mi memba liliñgöba anda wañgime. Tosatjan köpösihira aka mi gösönjine alget me denöwö? ¹³ Munñini mewöyök wañgita zilañ wahöta azi miañgören kunbuk liliñgöba anget. ¹⁴ Anutu kukösum pakpakö Tonjan mönü azi miañgö jeje ak-komukömuñi eñgiiga yañjon darumunñini kun aka Benjamin mi embuk mire liliñgöba kamegöra imbi kölma. Nöñgö moröurupnan tönbirin akje ewö, nöñjön mönü öne töhöñ malmam.”

¹⁵ Mewö jiiga kalem yuai mi memba silwö monej memba kageri, miañgö dop qakñe Toroqeba ala mindirigetka janjöjan qariba 2:kö dop ahök. Mi memba Benjamin mohotje wañgita wahöta ösumñinan Ijipt anda Josefkö jeje angotket. ¹⁶ Angotketka Josefñoñ Benjamin mi yeñgö sutjnje eka miañgörenök miriñgö galömji kewö jim kutum wañgiyor: “Gi mönü azi ki enguañgita nani mire anda al enginöñga tatme. Tatketka anda sömbup kun qeba ohoba silimgö neneñi mözözömgönöñga yeñjön ölop nömbuk mohotje nene nembin.” ¹⁷ Josefkö miriñgö galömjan jim kutum wañgiyorhañgö dop azi mi enguañgiriga Josefkö mire anget.

¹⁸ Enjuñgiriga Josefkö mire anda jönömjini unduiga kenjötjin möta kewö mötmöriba sutjnje jiget: “Mutuk kainga moneñnini meleñda toru gösönjine algetka memba anini, miañgöra yeñjön mönü enjuñgita kaba ki al neñgigetka tatzin. Yeñjön mönü queraköba neñgum ureiba luhut al neñgiba neñgomégetka welenqequerupnji omañi ahinga doñkiurupnini

kalöpköba aŋgön kól engibepuk.”¹⁹ Mewö jiba kinda Josefkö mirigö galömni yaŋgoreŋ öngöba angetka miri naŋguŋe kiniga yaŋgöra keu kewö jiget: ²⁰“O ketajamnini, nini nalö mutukŋa nene bohonji membingöra ki kain. ²¹Kaba nene bohonji memba kunbuk liliŋgöba anda könanöy miri kunöy anda ahöbingöra tata toru gösöninangö kösöŋi pösata moneŋnini totonine mi körekjanök gösöñini naŋjök naŋjök numbuŋine nene qakje ahöiga ehin. Miangöra moneŋ mia merak kunbuk meleŋda memba kazin. ²²Silwö moneŋ mi daŋjön toru gösöñine meleŋda kunbuk alöhi, mi nejön qahö mötzin. Nejön mi aka silwö moneŋ tosatŋi mi qakje juhuköba nene sönögöröŋi kunbuk membingöra gösöñine ala memba kazin.”

²³Mewö jigetka miri galömjan kewö jiyök: “Waimanjat kude mötme. Nanjini aka iwiŋinanŋö Anutuŋan mönö kungö urunji kuŋguiga silwö moneŋ mi toru gösöñine aliga miwikŋaiget. Nörön eŋgoreŋ silwö moneŋ mi lök meal. Miangöra kerŋötŋini kude möta urubönjöŋ tatme. “Mewö jiba Simeon waŋgita yeŋgoreŋ kayhot.

²⁴Kayohotka mohotŋe eŋguŋgita Josefkö mire öŋgögetka könaŋjini saŋgoŋmegöra o eŋgiyök aka doŋkiŋini gwözözak neneŋjini mianjön gumohom engiyök. ²⁵Yeŋjön silimgö neneŋjini Josefkö mire mohotŋe nemeaŋgö keunji mötket. Miangöra Josefñoŋ silimnöy miriŋe kaŋgotmapköra mamböta kalem yuaijini mi aukje areŋgöba tatket. ²⁶Tatketka Josefñoŋ mire kaiga kalem yuaijini memba kaba miriŋe öngögeri, mi waŋgiba wösöŋe simin köla gölmenöy bamgöget. ²⁷Bamgöba wahötketka jölönjini jiba denowö maljei, qesim eŋgiba kewö jiyök: “Iwiŋini azi namjaŋgö jigeri, yaŋjön denowö malja? Toroqeba jebuk malja me qahö?”

²⁸Mewö jiiga kewö meleŋget: “Göhö welenqegegi, neŋgö iwininan mönö ölop malja. Mönö toroqeba jebuk malja. “Mewö meleŋda göda qem waŋgiba simin köla gölmenöy bamgöget.

²⁹Mewö aketka jeŋan ui anda kaiga munji Benjamin, naŋji namjaŋgö nahöŋni mi eka kewö qesim eŋgiyök: “Munjini qöndökŋaŋgö jigetka mörali, yaŋjön mönö ki akza me denowö?” Qesim eŋgiba toroqeba kewö jiyök: “Nahöni, Anutuŋoŋ mönö ak kömum gihiiga malman.”

³⁰Mewö jiba munji eka wösöŋi pöröraköiga jeŋi asöliiga sahötmamgö möta miangöreŋjök wölaŋ liliŋgöba engömosöta ösumjan miri uruŋi ölöŋi kunöy öngöba naŋjök mala sahörök. ³¹Sahöt teköba je imbilŋi saŋgoŋda miri uruŋi ölöŋi mi mosöta kaba törörök mökösöŋda kinda naŋji galöm kól aŋguba numbu nene kölmegöra jiyök. ³²Ijipt yeŋjön Hibru ambazip yembuk mohotŋe nene nembingö mötketka imbilŋloŋambuk akzawaŋgöra mi osimakze. Miangöra Josefkö neneŋjini mi inanjök kól waŋgigetka tari darumunurupni yengö mi inanjök kól engiget tatketka Ijipt ambazip yambuk nene nembingö kaba tatkeri, yengö neneŋjini mi

inanjöök kölgetka tatket. ³³ Josefönj jiiga darumunurupni mi ahugerançö dop arengöm enigigetka mutukjan qaikje tariga bezupninan qöndökje tariga Josefönj mesohol köl engiba tarök. Mewö tata nannini aŋgek kutuba welipköba tatket.

³⁴ Mewö tatketka Josefönj jiiga nanji teibolnöhök nene tosatji mendeñda memba kaba köl enigigetka munji Benjaminingöra ambemjni 5:gö dop toroqeba kölgetka neyök. Mewö nemba Josefuk közölömbuañ ala awamjanök o köhöikji nemba sösöŋgai qakje tatket. Mewö.

Josefnöŋj darumunurupni qambigö esapköm enigiyök.

44 ¹Mianjö andöje Josefönj miriŋançö galömni jim kutum waŋgiba kewö jiyök: “Gi mönü azi mieŋgö toru gösönjine wit padi mi sirimeaŋgö dop löŋgötnönja numbuŋjine kotme. Mewöjanök mohot mohot yeŋgö moneŋ esunjini mi nanjöök nanjöök toto qeba toru gösönjançö numbuŋjine alman. ²Munjini qöndökji yançö toru gösönjançö numbuŋjine miaŋgoreŋ nane qambi silwönöŋ memeni mi wit padigö moneŋi memba kayöhi, miambuk almam. “Mewö jim kutum waŋgiiga miaŋgö dop ahök.

³Miri asariiga söjanök azi mi melaim enigigetka donkiŋini enguançita könänönj anget. ⁴ Anda siti mosöta köröwen qahö angetka Josefönj miriŋançö galömni kewö jim kutum waŋgiyök: “Gi mönü zilaŋ wahöta azi mi enguatançöba anda miwikŋaim engiba engeka kewö quesim enigiman: ‘Azi kembunöŋj ölopni ak engiiga iŋini mönü wuanönjöra miaŋgö kitipni böloŋni meleŋ waŋgiba kaze? ⁵Nönjö ketajamnan qambijeyök kuluŋ nemakzawi aka qambini miajön unji aka keu asa-asambötjançö könäni miwikŋaimakzawi, iŋini qambi mi mönü wuanönjöra yoŋgorö memba kaze? Iŋini mönü silik mi böloŋi kötökja akze.’”

⁶ Josefönj miriŋançö galömni mewö jim kutum waŋgiiga anda miwikŋaim engiba keuŋi mi jiyohaŋgö dop jii mötket. ⁷Jii mötketka kewö meleŋ waŋgiget: “Ketajamninan keu tandökji mewöŋi mi mönü wuanönjöra jiza? Göhö welenqequeurupki nejön silik böloŋi mewöŋi mi qahöpmahöp akzin. Mi yapmake! ⁸Mötnöŋ, nini toru gösönjançö numbuŋjine silwö moneŋ esu miwikŋainini, mi mewöyök Keinan gölmenöhök memba kaba gihiin. Nini mönü wuanönjöra silwö me goul mi ketajamgahö mireyök yoŋgorö membinak? ⁹Welenqequeurupki nejörenjöök kungö toru gösönje silwö qambi mi miwikŋaiman ewö, yanjön mönü kömupkö buŋaya aiga tosatji nejön ketajamnini, göhö welenqeque omaŋi aka malbin.”

¹⁰ Mewö meleŋ waŋgigetka kewö jiyök: “Mewö miajön ölop. Jizeaŋgö dop mi ölop akin. Kungö toru gösönöhök silwö qambi mi miwikŋaimami, yanjön mönü nönjö welenqequei omaŋi akŋapmö, tosatji enjöŋ sileŋjine keu qahö ahöiga ölop

nanjinök mirijine anme.”¹¹ Mewö jii möta körekjan gösönjini nanjök nanjök ösumok qeköba memba eta gölmenöj alla numbuñinangö kösöji pösatket.

¹² Pösatketka Josefkö mirijangö galömjam datrini mutukjanjö toru gösörreyök könahiba qezańda jaruba anda anda munjini qöndökjan Benjaminingö toru gösöje teteköje eka qambi mi miangörej miwikjaiyök.¹³ Mi miwikjaiiga yejön urujini kot gwözöjniga wösöbirikjini kondela malukujini munjukunjuratket. Mewö aka sukinapjini doqki qakjine ala kumbuk lilingöba sitinöj anget.

¹⁴ Juda aka darumunurupji yejön lilingöba Josefkö mire angetka yańjon tok mirijeyök tarök. Tariga wösöje angota simin köla gölmenöj bamgöget.¹⁵ Bamgögetka Josefñoj kewö jiyök: “Ijini mönö wani siliha mi akzeye? Azi ni ewöjan mönö ölop unju memba yuai yoŋgorö megetka mi miwikjaimakzali, ijini mi qahö mötze me?”

¹⁶ Mewö jiiga Judanöj kewö melejnök: “O ketanamni, nini mönö wani keuya göhöra jibinak? Nini keugö jaruzin. Nejön yuai bölöji qahö ahini, mi kondel gihibinanjö dop qahö. Anutunöj mönö welenqeurerupki, nejöp pinjatkö keuńi indeli aukje ahöza. Mianjöra kungö toru gösörreyök qambi mi miwikjaizawi aka tosatji nejön mewöyök mönö azi kembunańgö welenqeurerupji omańi aka malbin.”

¹⁷ Mewö melejnökmö, Josefñoj kewö jiyök: “Nöjön yuai mewöni mi qahö ak enjimam. Mi saumbań! Azi dagö toru gösöje qambi mi miwikjaizawi, yańjonök mönö nöjöp welenqezeni aka malmapmö, tosatji ijini ölop luai qakje lilingöba iwińjanangörej mire anme.”

Judanöj Benjaminingöra Josef ulet waŋgiyök.

¹⁸ Mewö jiiga Judanöj Josefkö wösöje anda keu kewö jiyök: “O azi kembuni, ölop imbi kölnöŋga welenqegegi nöjön keu tosatji azi kembuni göhöra jibileňak. Göjön Farao kiń nanjambuk öröröy akzanmö, töndup welenqegegi nömbuk kazik kude ak niŋgiman.¹⁹ Azi kembuni göjön welenqeurerupki nini mutuk kainga kewö quesim neŋginöj: ‘Enjö iwińini aka darumunjini kun maljahot me qahö?’

²⁰ “Mewö quesim neŋginöjga nejön azi kembuni göhöra kewö melejnин: ‘Nejöp iwińini azi namji aka munini azi gwaböya kun mire tatzahot. Munini mianjöp iwininan lök azi namji aiga nalö mianjörej asuhuyök. Namjan azi morö yahöt etkimeiga datjan kömuiga nanjök töhön malja. Yańjon mönö iwińjanangö wölböt (jojopar) nahönji akza.’²¹ Mewö melejnina gönjöp welenqeurerupki nejöra keu kewö jinöj, ‘Ijini mönö munjini mi waŋita nöŋjörej ki kagetka i ölop nani jenan uba ekjäm.’

²² “Mewö jinöjga nejön azi kembunini göhöra kewö melejnин: ‘Azi gwabö mi iwińi mosötmamgö osima. Iwińi mosötpawak ewö, iwińan mönö kömumbawak.’²³ Mewö melejninemö, gönjöp welenqeurerupki nejöra keu kewö jim kutunöj: ‘Munjini qöndökjan embuk ki qahö kama ewö, ijini mönö nöŋjöp jemesoholne kumbuk kude asuhume.’

²⁴ “Mewö jim kutunöngä mirinine lilingöba anda nöngö iwini, göhö welenqegegi yaŋgöra azi kembuni göhö keugi mi jiinga mörök. ²⁵ Mi jiinga möta iwininan könangep kewö jiyök: ‘Ijini mönö kunbuk anda neŋgöra nene tosatŋi söŋgöröni memba kame.’

²⁶ “Mewö jiyökmö, nini kewö jiin, ‘Neŋjön naninök anbingö osibin. Munini qöndökjan nembuŋ mohotje anmapkö jiman ewö, mönö ölöp anbin. Munini bezupŋi qahö waŋgita anbin ewö, neŋjön mönö azi miaŋgö jemesoholje asuhubingö osibin.’

²⁷ “Mewö jiinga nöngö iwini göhö welenqegegi yaŋjön kewö jiyök: ‘Anömni Reizölönöŋ nahönyahötni yahöt etkimeyök. Mi nanŋini ölöp mötze. ²⁸ Datjan nömosöta anda sohoiga kewö jial, ‘Sömbup kaljan mönö yöhöqöhöi kömumbawak me denöwö?’ Nalö miaŋgörenjök könahiba i qahö ehal. ²⁹ Merak munji ki mewöyök noaŋgita angetka könanöŋ ayuayuhu kunjan yaŋgö qakje öŋgöma ewö, ijini mönö kondotketka wösöbirik öŋgöŋgöjan nöngö qakne öŋgöiga könjiliŋ möta kömumba nöröp jupni yaŋgonambuknöŋ uŋem mire gemam.’”

³⁰ Judanöŋ toroqebe keu kewö jiyök: “O azi kembuni, nöŋjön munini azi gwabö mi qahö waŋgita anda iwini, göhö welenqegegi yaŋgö mire aŋgotpileŋak ewö, iwininan mönö ayuhubapuk. Yaŋjön mönö uruŋi pakpak nahönljı bezupŋi yaŋgören jöhöiga malmaljiri mohot maljahot. ³¹ Miaŋgöra azi gwabö mi qahö waŋgita aninga iwininan mi eka mönö kömup miwikŋaibapuk. Göhö welenqegeurupki neŋgören mewö asuhuiga nini mönö kondoringa wösöbirik öŋgöŋgöjan iwinini göhö welenqegegi yaŋgö qakje öŋgöiga kömumba nöröp jupni yaŋgonŋambuknöŋ uŋem mire gema. ³² Göhö welenqegegi nöŋjön azi gwabönöŋ qahö ayuhumapkö keuŋi mi iwinanöŋra jim jöhöba kewö jial: ‘I qahö waŋgita göhören liliŋgöba kamam ewö, miaŋgö keu lömbötjan mönö göhö jege nöŋgö qakne öŋgöba ahöiga gölmenöŋ malmalni mewö mal öŋgöm tekömam.’ ³³ Miaŋgöra göjön ölöp jim tekönöŋa nöŋjön azi gwabö yaŋgö salupŋe azi kembuni göhö welenqegegi omaŋi aka ki malbiga yaŋjön daturupŋi yembuk liliŋgöba miriŋine anme.

³⁴ “Azi gwabö miaŋjön nömbuk qahö kama ewö, nöŋjön mönö denöwö aka iwinanöŋreŋ anbileŋak? Wösöbirik öŋgöŋgöjan iwinanöŋ qakje öŋgöbawak, nöŋjön mönö mi ekŋjamgö töküm köhöizal. Miaŋgöra i mönö kude jöhöman.”

Josefnöŋ nanŋi könangi indelök.

45 ¹yJudanöŋ mewö jiiga ambazip liliŋküm enjiba kinda enjekerı, Josefnoŋ körek yenŋö jenjine toroqebe könangi köyatiba nanŋi galöm köl aŋgumamgö lömböriba osiyök. Miaŋgöra Josefnoŋ kewö

^y 45.1 Apo 7.13; 9-11 Apo 7.14

silata qerök: "Ejön mönö körekjanök nömosöta deňget. "Mewö jiiga deňgetka Ijipt azi kunjan kösutrine qahö kiniga Josefnöy nanji könaj mi darumunurupni yengöra kewö indelök: ² Yaňon amburerej aka ötömbepuk qei sahöriga Ijipt ambazip gumnöy malgeri, yejön mi möta Farao kingö jakömbuak mire anda buzup keuji mi jidgetka mötket.

³ Josefnöy sahöta kinda darumunurupni mi kewö jii mötket: "Ni Josef! Iwinan tok jebuk malja me qahö?" Mewö jii mötketmö, darumunjan urupinan kot gwözöjniga aurum tililiňgöba jeje öne kinda keu kun qahö mötmöriba melej wangibingö osiget. ⁴ Osiba kingetka Josefnöy yengöra kewö jiyök: "Ejön mönö nöngö kösutne ki kaget. "Mewö jii kagetka kewö jiyök: "Ni Josef, darumunjni bohoni memegöra algetka Ijipt kayali, mönö mia.

⁵ "Mönö urukönjiliq kude mötme. Anutunöy ejön kömumbepuköra ni mutuk melaim niňgiiga qeljiqe ki kabiga ijini kaze. Ni bohoni memegöra al niňgigetka ki kayali, miaňgöra mönö nanjinangöra irimsesewöl kude möt aŋgume. ⁶ Bödi kiajön lök yambu yahötkö dop gölme dop köla ahöza. Mi toroqeba kubuk yambu 5:gö dop ahöiga nalö miaňgö uruje gölme qem kömöt qahö aka nene öljı qahö miwikjaiba tokoba malbin.

⁷ "Anutunöy mönö köna wewelipköjambuk wuatanjöba eňgö malmaljinangö bohonji jöhöiga toroqeba jebuk mala gwölönarök miwiknaim eňgiba gölme qakje malmegöra mötza. Miaňgöra aka ni mutuk melaim niňgiiga qeljiqe ki kabiga ijini kaze. ⁸ Miaňgöra ejön qahö melaim niňgiget tandök akzapmö, Anutunöy mönö öljı melaim niňgiiga ki kayal. Yaňon kuňgum niňgiiga Farao kingö jembonji mutukni aka jakömbuak miriye wanat nup memakzei, körek yengö ketanjamjina akzal. Mewö akiga Anutunöy Ijipt kantri jömukjanök mi nöngö böröne aliga azi kembuñina akzal.

⁹ "Ijini mönö dölki wahöta ösumjinan iwinanangörej liliňgöba anda keu kewö jidgetka mötma: 'Göhö nahöngi Josef yaňon keu kewö jiza: Anutunöy ni kuňgum niňgiba Ijipt kantri jömukjanök nöngö böröne aliga azi kembuñina akzal. Miaňgöra göjön mönö nalö kude qem körimanmö, zilaj nöngörej kaman. ¹⁰ Ki kaba ölop tatat dumdumgi Gosen gölmenöy möhamgöba nane kösutne malman. Gi aka isimorörupki, göhörej lama bulmakau kambuñi kambuñi aka öröyuai pakpak buňagi ahözawi, mi mönö memba kölolohoba kame.

¹¹ "Bödi kiajön mönö kubuk toroqeba yambu 5:gö dop ahöm öngöma. Nalö miaňgö uruje gi, mirigahö saiwaupki me tinitosolomurupki tosatni yengörejök kunjan bödi mala nenegö mözöqözöröm aka kömum gororongöbapuk. Miaňgöra mönö Gosen gölmenöy kaba mala wani yuaigöra osimei, nönyön mi eňgiba malmam.' Iwinanangöra keu mi mönö mewö jidgetka mötma.

¹² "Ni nanak öljı ki kinda eňgöra keu jizali, mi ölop nanjini jejinan nek kutuze aka muni Benjaminöy mewöyök ni nek kutuza. ¹³ Miaňgöra

inini mönö iwinançören anda Ijipt kantrinöŋ qetbuŋa ketanji pakpak niŋigetka maljali aka yuai pakpak ekeri, miaŋgö kösöhötŋi mi iwini jigetka mötma. Mi möriga mönö ösumok waŋgita eta ki kame.”

¹⁴Mewö jiba böröŋi munŋi Benjaminoŋ imbiŋe gili geiga sahöriga Benjaminoŋ mewöŋajök anjögüm waŋgiba sahörök. ¹⁵Toroqeba böröŋi daturupŋi körek yeŋgö imbiŋine gili geiga sahöta numbuŋini yöhötim neyök. Miangö andöje darumunurupŋan yambuk keu eraum-mötket. ¹⁶Josefkö darumunurupŋan kageri, miaŋgö buzupŋan Faraao kingö jakömbuak mire aniga Faraao kiŋ aka jembonurupŋi pakpak yeŋjön mi möta uruölöwak mötket.

¹⁷Mewö möta Faraao kiŋnöŋ Josefköra kewö jiyök: “Darumunurupki mönö jinöŋga kewö akje: ‘Sukinapŋini mönö doŋki qakŋjine ala kunbuk liliŋgöba miriŋjine Keinan gölme anme. ¹⁸Anda iwiŋini aka saiwaŋupŋini eŋguançgita liliŋgöba nöŋgören kame. Ki kagetka nöŋjön gölme ölop kötökŋi Ijipt kantri uruŋeyök möwölöhöba eŋgibiga ölop miaŋgö kelökŋi miwikŋaiba nem söŋgaip aka malme.’

¹⁹“Mewöyök kewö jim kutum enginöŋga akje: ‘Ijipt kiaŋgörenök mönö hosgö kareŋi tosatŋi memba anda anöm-morörurupŋini miaŋgören al eŋgiba iwiŋini waŋgita mohotŋe ki kame. ²⁰Miriŋinaŋgö yuaiŋi tosatŋi Keinan gölmenöŋ mosötmei, miaŋgö waimanjatŋi kude akje. Nöŋjön miaŋgö salupŋe Ijipt kantri jömuk kiaŋgö yuaiŋi ölop kötökŋi mi eŋgibiga buŋaŋjini akja.’”

²¹Faraao kiŋnöŋ mewö jiiga Israelgö nahönurupŋan miaŋgö dop aket. Josefñoŋ Faraao kiŋgö jimkutukutu keuŋi wuaŋgöba hosgö kareŋi tosatŋi eŋgiyök. Mewöyök köna anangö nene semön tosatŋi eŋgiyök.

²²Mi eŋgibagun daturupŋi mohot mohot yeŋgö opo malukunjini dölökŋi totoŋjine eŋgiyökmö, munŋi Benjaminoŋra opo maluku dölökŋi börö kun waŋgiba moneŋ silwö köt 300 waŋgiyök. ²³Iwiŋaŋgöra Ijipt kantriŋgö yuai ölop sorokŋi jesöŋgö memba doŋki ten mieŋgö qakŋjine aliga anget. Mewöjanöŋ doŋki ambiŋi ten mieŋgö qakŋjine wit padi, bered aka nene tosatŋi iwiŋaŋgö köna semöna aliga bisiba anget. ²⁴Angetka Josefñoŋ darumunurupŋi melaim eŋgii anbingö aketka keu kewö jii mötket: “Inini könänöŋ anda aŋgururuk kude akje.”

²⁵Mewö jiiga Ijipt mosöta anda Keinan gölmenöŋ iwiŋini Jeikobköreŋ aŋgotket. ²⁶Aŋgota iwiŋinaŋgöra keu kösöhöt kewö jiget: “Josefñoŋ mönö toroqeba jebuk malja. Ijipt kantri jömukjanöŋ mi yaŋgö böröŋe ahöiga azi kembunjina aka malja. “Mewö jigetka keu mi qahö möt nariyöhahŋgöra uruŋi toroqeba amöriiga tarök.

²⁷Mewö tarökmö, Josefñoŋ keu pakpak jiyöhi, mi jiget mörok aka hosgö kareŋi tosatŋi i waŋgita Ijipt anmapköra ali kayöhi, iwiŋini Jeikobnöŋ mi eka kinda uru sileŋan köleŋni könöpkönöp ahök.

²⁸Könöpkönöp aka kewö jiyök: “O mi alakŋa! Mi möt köhöizal. Nahöni

Josefnöj mönö toroqeba jebuk malja. Nöjön mönö anda i ekagun könanjep ölop kömumam. “Mewö.

Jeikobnöj könagesöurupji yembuk Ijipt anget.

46 ¹Israelnöj sukinap yuaiji pakpak kölolahoba memba wahöta köna anök. Anda Berseba mire aŋgota kinda miaŋgören iwiŋi Aisakö Anutuŋgöra umjöwöwöl ohoyök. ²Mi ohoba sungem ahöiga jeŋi melejniga imut eka miaŋgören Anutunöj Israelgöra keu jiba qetŋi “Jeikob, Jeikob!” qeriga “Ni ki,” jiba melejnök.

³Melejniga kewö jiyök: “Ni Anutu, göhö iwigahö bemŋi. Gi Ijipt gemamgö keŋgötki kude mötman. Nöjön miaŋgören kötuetküm gihibiga könagesö kambu ketanji akje. ⁴Nöjön mönö göbuk Ijipt gemam aka mewöyök gwölönarökurupki miaŋgörenök enguangitpiga kunbuk liliŋgöba kame. Göjön kömunöŋga Josef nanŋi böröjan mönö göhö je jupki kusui etma.”

⁵Miaŋgö andöje Jeikobnöj Berseba miri mosötpin jiiga Israelgö nahönurupjan iwiŋini aka anöm-moröürupjini mi közözohom enŋigetka hosgö karenöj öŋgöget. Farao kiŋnöj hosgö kare miaŋön enŋömembä kamegöra jiba ali memba anget. ⁶^zSukinapjini aka miri sömbupjini pakpak Keinan gölmenöŋ mala buŋa qeba memba malgeri, mi tok mohotje memba anget. Jeikob aka gwölönarökurupji pakpak mieŋön mewö Ijipt anget. ⁷Gwölönarökurupji pakpak, isimoröürupji azi aka ambi mi körek enguangita Ijipt anget.

⁸Israel qetŋi alaŋi Jeikob aka yaŋgö gwölönarökurupji Ijipt angeri, yeŋgö qetŋini kewö: Jeikobkö nahönŋji mutukŋi Ruben. ⁹Rubengö nahönurupji qetŋini Hanok, Palu, Hezron aka Karmi. ¹⁰Simeongö nahönurupji qetŋini Jemuel, Jamin, Ohad, Jakin, Zohar aka Saul. Saulgö namŋi mi Keinan ambi kun. ¹¹Liwaigö nahönurupji qetŋini Gerson, Kohat aka Merari.

¹²Judagö nahönurupji qetŋini Er, Onan, Sela, Perez aka Zera. (Er aka Onan yetkön lök Keinan gölmenöŋ kömuyohot.) Perezkö nahönyahötŋi mi Hezron aka Hamul. ¹³Isakargö nahönurupji qetŋini Tola, Puwa, Jasub aka Simron. ¹⁴Zebulungö nahönurupji qetŋini Sered, Elon aka Jalel. ¹⁵Jeikobkö nahönurupji anömji Leanöŋ Mesopotemia (Padan Aram) gölmenöŋ enŋömeyöhi, yeŋgö qetŋini mewö. Böratŋiri Daina mi mewöyök meyök. Jeikob aka Lea yetkön isimoröürupjiri mi mewö oyoŋda mindirigetka 33 ahök.

¹⁶Gadkö nahönurupji qetŋini Zefon, Hagi, Suni, Ezbon, Eri, Arodi aka Areli. ¹⁷Asergö nahönurupji qetŋini Imna, Iswa, Iswi aka Beria. Nenŋinaŋgö qetŋi Sera. Beriagö nahönyahötŋi qetŋiri Heber aka Malkiel.

^z 46.6 Apo 7.15; 20 Jen 41.50-52; 27 Apo 7.14

18 Labanöñ ambi qetñi Zilpa böratnji Leagö welen ambia malmapköra wañgiyöhi, yañön Jeikobkö nahönurupni mewö enjomayök. Jeikob aka Zilpa yetkö isimoröruppjiri mi mewö oyoñda mindirigetka 16 ahök.

19 Jeikobkö anömñi Reizölgö nahönyahötñi mi Josef aka Benjamin.

20 Josefkö nahönyahötñi Ijipt kantrinöñ asuhuyohori, mi qetñiri Manase aka Efraim. Namñiri qetñi Asenat mi Heliopolis (On) taongö jike nup galöm qetñi Potifera yañgö böratnja. 21 Benjaminoñ nahönurupni qetñini Bela, Beker, Asbel, Gera, Naman, Ehi, Ros, Mupim, Hupim aka Ard. 22 Jeikobkö nahönyahötñi Reizölnöñ etkömeyöhi, yetkö qetñiri mewö. Jeikob aka Reizöl yetkö isimoröruppjiri mewö oyoñda mindirigetka körekmakörek 14 ahök.

23 Dangö nahönñi qetñi Husim. 24 Naftaligö nahönurupni qetñini Jaziel, Guni, Jezer aka Silem. 25 Labanöñ ambi qetñi Bilha böratnji Reizölgö welen ambia malmapköra wañgiyöhi, yañön Jeikobkö nahönurupni mewö enjomayök. Jeikob aka Bilha yetkö isimoröruppjiri mi mewö oyoñda mindirigetka körekmakörek 7 ahök.

26 Jeikobkö isimorörupni dijdiñi töhon yambuk Ijipt angeri, mieñgö jañgöñini oyoñda mindirigetka körekganök könagesö 66 aket. Nahönurupni yeñgö anömñini mi jañgö miañgöreñ qahö toroqeget.

27 Josefkö nahönyahötñi Ijipt kantrinöñ asuhuyohori, mi yahöt. Jeikobkö könagesörupni Ijipt angeri, mieñgö jañgöñini mi mewö oyoñda mindirigetka 70 ahök. Mewö.

Jeikob könagesörupni yembuk Ijipt angotket.

28 Kônanoñ anda mala Jeikobnöñ Juda mutuk melaiba kewö jiyök: “Gi mönü Josefkören anda Gosen gölmenöñ anangö kônanjanjöra quesim wañgiman. “Mewö jii möta anda kaiga Gosen prowinsnöñ angotket. 29 Josefnöñ angotkerançö buzupni möta jiiga hos karenöñ jöhöba mözözömgögetka qakñe öngöba iwiñi Israelbuk aitonjöbitkö Gosen gölmenöñ anök. Anda eka yañgö jeñe angota böröñi imbiñe gili geiga anjum wañgiba nalö köröpni titipepeñi memba urusahöt qeyök. 30 Israelnöñ Josef kewö jii mörök: “Göñön toroqeba jebuk maljani, mi nanak gekzala nalö kewöne ölöp jöjöröba kömumam.”

31 Mewö jiiga Josefnöñ darumunurupni aka iwiñañgö könagesöni kewö jii mötket: “Nöñjön mönü Farao kiñgöreñ öngöba keu kewö jibi mötma: ‘Darumunurupni aka iwiñañgö könagesöni Keinan gölmenöñ malgeri, yeñön lök nöñgöreñ kaze. 32 Darumunurupni mieñjön lama bulmakau galomjini aka mi galöm kól engiba maljeñañgöra kabingö aka lama kambujini, bulmakau kambujini aka sukinap öröyuaijini pakpak mi enjuañgita kaze.’ 33 Miançöra Farao kiñnöñ engoholi jemesoholje angotketka kewö quesim engima: ‘Iñini wani nuwa memakze?’

34 “Mewö quesim engiiga iñini kewö meleñ wañgime: ‘Welenqeuerupki neñjön mönü abu asaurupnini mutuk memba malgerançö dop

moröröpnineyök lama bulmakau galöm kölköl nupni memba mala maljin.' Mewö melej waŋgigetka yaŋön ölop Gosen prowinsnöŋ tatat dumdumnjini möhamgomögöra on jiiga malme. Ijipt ambazip yeŋön lama bulmakau galöm kölköl ambazip pakpak yeŋgöra mötketka imbilonjloninambuk ahakze. "Josefnöŋ keunji mewö jii mötket.

Josefnöŋ kiŋgö jeŋe korök.

47 ¹Josefnöŋ anda Farao kiŋgöra kewö jiyök: "Nöŋgö iwi darumunurupni yeŋön lama bulmakau kambunjini aka sukinap öryuaijini pakpak memba Keinan gölme mosöta kaba mala dölkı Gosen gölmenöŋ kaŋgota malje." ² Yaŋön darumunurupni yeŋgorenjöŋ azi 5 enguangita Farao kiŋgö jeŋe öŋgöba kingetka engehök.

³ Engeka kewö quesim engiyök: "Injini wani nuwa memakze?" Mewö quesim engiiga kewö melej waŋgiget: "Welenqeurerupki neŋön iwiurupninan mutuk malgerangö dop lama bulmakau galöm kölköl nupni memba mala maljin."

⁴ Mewö jiba toroqeba kewö jiget: "Keinan gölmenöŋ bödi lömbötŋambuk ahözawaŋgöra welenqeurerupki neŋön lama bulmakau kambunini yeŋgöra nene qahö miwikkainin. Miangöra neŋön gölme kiangören kusuk malbingöra kain. Mewö aiga welenqeurerupki ölop on jiba jim teköm neŋginöŋga nini Gosen prowins miangören tatat dumdumnini möhamgöbin."

⁵ Mewö jigetka Farao kiŋnöŋ Josef kewö jii mörök: "Iwi darumunurupkan göhören kaget. ⁶ Ijipt kantri ki aukje göhö jege ahözawaŋgöra ölop iwi darumunurupki gölme bahöni kelökji ölopji miangören al enginöŋga malme. Ölop Gosen prowinsnöŋ malme. Sutjine nup qetpuk meme azi tosatni maljei, mi möt engiman ewö, ölop nöŋgö mirigö sömbup kambuni mi yeŋgö börönjine al enginöŋga galöm köl engiba malme."

⁷Mewö jii möta Josefnöŋ iwiŋi Jeikob Farao kiŋgö jeŋe waŋgita kaiga ehi Farao kiŋ mi kötuetküm waŋgiyök. ⁸Kötuetküm waŋgiiga kewö quesim waŋgiyök: "Göhö yambugi dawik akza?"

⁹Qesim waŋgiiga kewö melejnöŋ: "Nöŋön yambu 130:gö dop gölmenöŋ liliköba mala kota maljal. Nöŋgö malmalnaŋgö yambuŋi pakpak mi awamđökji aka osikosijninambuk aket. Iwiurupnan yambu sehishehini gölmenöŋ liliköba malgeri, nöŋgö yambu qötönan yeŋgörenjambuk dop mohot qahö akza."

¹⁰ Mewö jiba Farao kiŋ mi kunbuk kötuetküm waŋgiba jemesoholŋeyök eta anök. ¹¹Josefnöŋ iwi darumunji mi Farao kiŋnöŋ jim kutuyöhaŋgö dop Ijipt kantrinöŋ al engiba Ijiptkö gölme bahöni kelökji ölopji kun mi Rameses prowins (Gosen) miangören engiyök. ¹²Josefnöŋ mewöyök iwi darumunurupni aka iwiŋaŋgö könagesöurupni pakpak mi nenenjini anöm-moröurupnjini malgeri, qötö miangö dop dopnjine engiba malök.

Bödi nalöji lömbötjambuk.

¹³ Bödi ketanji mi lömbötjambuk ahöiga nenenöj gölme dop qahöwahiga Ijipt aka Keinan kantri mietkö könagesönjiran mönö nenegö kömum soholip aka malget.

¹⁴ Mewö mala Josefkörej kaba wit padi söngöröni megetka yaøjön monej pakpak Ijipt aka Keinan kantri uruje ahöyöhi, mi tokoba memba Farao kiñgö jakömbuak mirigö köweje alök. ¹⁵ Ijipt könagesö aka Keinan könagesö yeñgören monej qahöwak teköiga Ijipt körek yeñjon Josefkörej kaba kewö jitget: “Monejinan qahöwak teközawangöra göjön mönö nene neñgiman. Nene qahö neñgiman ewö, neñjon mönö göhö jemesoholge kömumbin.”

¹⁶ Mewö jitgetka Josefnöj kewö jiyök: “Monejinan qahöwakzawangöra eñgören lama aka bulmakau ahözei, mönö mi memba kaba niñgigetka nörön nene eñgimam.”

¹⁷ Mewö jiiga anda lama bulmakaunjini eñguangita kaba Josef wañgiget. Yeñjon hosjini, lamañini, memenjini, bulmakaunjini aka doñkiñini mi eñguangita kaba nenenöj söngöröja Josef wañgiba nene memba malget. Lama bulmakaunjini pakpak mi Josef wañgigetka yaøjön nene eñgiba mewö mianjön yambu mohotkö uruje malmalnjini nañgöiga qahö kömuget.

¹⁸ Qahö kömugetka yambu mianjön teköyök. Teköiga yambu dölökje dumje kumbuk yançören kaba kewö jitget: “Azi kembunini, monejnini qahöwakzawangöra könajamnini öljı mi göhö jege ölop qahö köyatibin. Neñgören lama bulmakaunini mi mewöyök gihiinga göhö buñaya ak teköza. Nini mi pakpak azi kembunini gi gihim tekoinañgöra nanini aka gölmenini miyök ahöm neñgiza. Miangöra mönö wania kun gihibinak?

¹⁹ Nini mönö könañi wuanöñgöra göhö jege töndup kömumbinak? Nanini kömuinga gölmeninan mönö wuanöñgöra öne ahöba apopam köla bölibawak? Miangöra mönö nanini aka gölmenini bohonini memba mianjön numbu nene neñginöñga nini ölop Farao kiñgö welenqeqe omañi ahinga gölmeninan mewöyök yançö buñaya akja. Neñjon toroqeba jebuk mala kömumbinköra mönö nene kötji neñgiman. Neñginöñga gölme nup wañgiinga öne qahö ahöba gönjañ akja.”

²⁰ Bödi köhöikji kötökji mianjön Ijipt könagesö yembuk ahöyühañgöra yeñjon körek mohot mohot nup gölmenjini köröni mi bohonjinançöra algetka Josefnöj Ijipt gölme pakpak mi söngöröni meiga Farao kiñgö buñaya ak teköyök. ²¹ Josefnöj Ijipt könagesö miri dop kantrigö jabö teteköji uruje malgeri, mi pakpak eñgömeiga gawmangö welenqeqe omañi aka malget. ²² Farao kiñnöj jike nup galöm yeñgö fotnait tówañini engiiga memba mianjön malmalnjini nañgöba malget. Mewö aiga nenerjinançöra qahö lömböriiga gölmenjini Josefnöj söngöröni

memapköra qahö alget. Mianjöra jike nup galöm yenjören gölme mienjön mohot kiŋ Faraogö buŋanji qahö aket.

²³ Josefnoj könagesö yenjöra kewö jiyök: “Mötket, nöŋön nanjini aka gölmejini söŋgörönjini mem teköbiga Farao kiŋgö buŋaya akze.

Mianjöra nöŋön nene kötji engibiga mi ölop memba gölmenöŋ kömötme.

²⁴ Kömötketka ölpı asuhuiga mi mönü kewötketka kambu 5 asuhugetka mienjörenjöŋ mohot mohot mi Farao kiŋgöra ala wanjiba malmemö, kambu 4 mi kunbuk gölmenöŋ kömötmeaŋgöra aka neneŋinajangöra ahöma. Mi nanjini, anöm-morörupŋini aka tosatŋi mirinjine maljei, mönü enjö nenjenina ahöma.”

²⁵ Mewö jiiga kewö jidget: “Göyön neŋgö malmalnini bödinöhök mekönöŋ. Mianjöra azi kembuninanjöŋ jeje ak-kümükömu miwikŋaiabin ewö, nejön ölop Farao kiŋgö welenqeqe omanji aka malbin.” ²⁶ Josefnoj Ijipt yenjö gölmegöra jimkutukutu ali ahöba kota ki ohozali, nalö kewörje mewöyök toroqeba ahöza. Jimkutukutu mi kewö: Nene nupkö öljini mi mönü mendeŋgetka kambu 5 aiga mienjörenjöŋ mohot mohot mi Farao kiŋgö buŋaya akŋapköra ala malme. Jike nup galöm yenjören gölme mienjön mohot Farao kiŋgö buŋanji qahö aket.

Jeikobnöŋ qamötjanjöŋa Josef qesiiga oŋ jiyök.

²⁷ Israel yenjön Ijipt gölmegö prowins qetŋi Gosen mianjören tatat dundumjini memba gölme anjön köla malget. Mianjören mala ahumsehip aketka qötöjinan gwötpuk qariyök. ²⁸ Jeikobnöŋ malmalni yambu 17 mi Ijipt gölmenöŋ malök. Malmalni jömkjanjöŋ yambuni mi mindiriba 147 ahök.

²⁹ ^a Israalgö kömup nalörjan dopdowiiga nahönjni Josef jii kaiga kewö jii mörök: “Nöŋön göhö jege ak-kümükömu miwikŋaijal ewö, göyön mönü dölki urukalem kondela keu kewö pöndaŋ wuataŋgöba mem yakömagö jiba börögi nöŋgö tambuni bapje ala kewö jim jöhöman: Nöŋön kömumbiga qamötni mi mönü Ijipt gölme kiaŋgören kude löm kölman. ³⁰ Nöŋön kömumba iwi asani yembuk luhut memba ahömami, nalö mianjören nöŋgö qamötni mi mönü Ijipt kantrinöhök memba anda iwi asani löm köl enjigeri, yenjö qaksiriŋjine nesim kölman. “Mewö jiiga kewö jiyök: “Jizanaŋgö dop mi ölop akŋam.”

³¹ Mewö jiiga iwijan kewö jiyök: “Keu mi mönü jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöim niŋgiman. “Mewö jiiga Josefnoj mi jöjöpaŋ keunöŋ jim köhöiiga Jeikobnöŋ mi möta bilipköba nöröpjı memba geba öröpjanjöŋ kitipŋe ala nariba Anutugö waikŋi memba möpöseyiök. Mewö.

Jeikobnöŋ Manase aka Efraim kötuetküm etkiyök.

48 ¹ Nalö tosatŋi teköiga Jeikobnöŋ kawöl miwikŋaiiga keu mi Josefköra jidgetka mörök. Mi möta nahönyahötŋi yahöt Manase

^a 47.29-30 Jen 49.29-32; 50.6

aka Efraim mi etkuangita iwiļaŋgören anök. ² Aniga tosatjan Jeikobköra kewö jigetka mörök, “Nahöngi Josefnöy mönö gi gekŋamgöra kaza. “Israelnöy keu mi möta ösumnjı ahöyühi, mi qezaköba ahöahö dumŋeyök wahöta tarök. ³ ^bWahöta tata Josefköra kewö jiyök: “Anutu kukösum pakpakö Toŋi yaŋön Keinan gölmegö Luz miri miaŋgören nöŋgören asuhuba kötuetköm niŋgiba

⁴ kewö jiyök: ‘Nöŋjön ahumsehip gihibiga gwölönarökurupki yeŋgö qötöŋinan mönö qariba qariba öŋgöiga göjn könagesö kambuji kambuji gwötpuk yeŋgö bömöŋ jalöŋina akjan. Gwölönarökurupki könage asuhum öŋgömei, nöŋjön gölme ki mi i buŋa qem eŋgilbiga yeŋgö buŋajina teteköni qahö ahöm öŋgöma.’

⁵ Anutunöy mewö jiyök. Mutuk nöŋjön Ijipt gölmenöy göhören qahö kayalanġören anömgan nahönyahötki yahöt Ijipt kiaŋgören etkömeyöhi, yetkön mönö nöŋgö buŋaya akŋahot. Manase aka Efraim yetkön mönö Ruben aka Simeon ewö nöŋgö buŋaya akŋahot. ⁶ Mewö ahotka könaŋgep gölme mesiŋda yetkora distrik yahöt etkime. Efraim aka Manase yetkō bapŋire nahönböraturupki tosatni asuhugeri, mieŋjön mönö nange buŋaya akje. Yeŋjön gölme bahöjini buŋa qem aŋgumei, mi mönö Efraim aka Manase yetkō distrik yahötŋiri mietkō uruŋe ahögetka bohon tonjiri ahotka datyahötŋiri yetkō nembö bapŋire malme. ⁷ Nöŋjön Mesopotemia (Padan Aram) mosöta lilingöba Keinan gölmenöy kaba Efrata taon dopdowibiga anömni Reizölnöy kömuiga wösöbirik ketanji ahum niŋgiyök. Kömuiga qamötŋi mi Efrat anangö köna töwokŋe löm kölal. Efrat mirigö qetŋi alaŋi mi Betlehem.”

⁸ Israelnöy mewö jiba Josefkö nahönyahötŋi etkeka kewö quesim waŋgiyök: “Azi moröni yahöt ki daŋjön daŋjön?”

⁹ Qesim waŋgiiga Josefnöy iwiļaŋgöra kewö jiyök: “Nöŋgö nahönyahötŋi Anutunöy Ijipt kiaŋgören niŋgiyöhi, i mönö mia. “Mewö jiiga Israelnöy jiyök: “Nöŋjön kötuetköm etkimamaŋgöra i ölöp etkuangitnöŋga nöŋgö kösutne kamahot.” ¹⁰ Mewö jiiga Josefnöy nahönyahötŋi etkuangita kösutje kagetka böröŋi giliga imbiŋire geiga numbuŋiri yöhötim neyök. Israelnöy azi namŋi aiga jeŋi ömuŋ köliga yuai kun ek kutumamgö tönpin aka osiyök. ¹¹ Numbuŋiri yöhötim nemba Josefköra kewö jiyök: “Nöŋjön mutuk göhö jemesoholgi kunbuk gekŋamgöra qahö al mamböta malalmö, Anutunöy köna mesariga dölki nangi aka nahönyahötŋi mewöyök eŋgekzal.”

¹² Mewö jiiga Josefnöy nahönyahötŋi iwiļaŋgö tambuŋeyök etkönmemba simin köla bamgöba geyök.

¹³ Bamgöba geba wahöta nahönyahötŋi böröŋire memba etkuangiriga nanŋi iwiļaŋgö wösöŋe kayohot. Efraim mi böröŋi öljən memba Israelgö

^b 48.3-4 Jen 28.13-14; 7 Jen 35.16-19; 20 Hib 11.21

böröŋi qaniŋe ala Manase mi böröŋi qaniŋan memba Israelgö böröŋi öljə alök. ¹⁴Mewö al etkiyökmö, Efraim munji aiga asajan töndup böröŋi öljən böraŋda yaŋgö nöröpŋe alök. Manasenöŋ Josefkö nahönŋi mutukŋi ahökṁö, asajan töndup böröŋi qaniŋan yaŋgö nöröpŋe alök. Mewö aka böröŋi maripom ewö al kutuba nöröpŋire alök. ¹⁵Mewö ala tata Josef kötuetküm waŋgiba kewö jiyök:

“Asani Abraham aka iwini Aisak yetkön Anutugö jeje anda kaba
aka memba malohot. Nöŋjön asuhuba mala korali,
Anutunöŋ mönü nalö miaŋgören pöndaŋ köyan köl niŋgiba mala
korök.

- ¹⁶ Suep garatanöŋ ni bölöŋi pakpak miaŋgörenök meköba aŋgön köl
niŋgiba malöhi, yaŋjön mönü azi gwabö yahöt ki kötuetküm
etkiba malma.

Ambazipnöŋ yetkō qetŋiri qetketka miaŋjön mönü ni aka iwi asani
Aisak aka Abraham neŋgö qetbuŋjanini bisiba malmahot.
Yetkō könagesöŋiran mönü gölme qakjə önöŋi qahö sehiba
malme.”

¹⁷Mewö jiyökmö, Josefnöŋ iwiŋan böröŋi öljən Efraimgö nöröpŋe
ali mi ehi dop qahö köliga miaŋgöra möt böliba iwiŋangö böröŋi öljə
memba Efraimgö nöröpŋeyök meköba Manasegö nöröpŋe almamgö
ahök. ¹⁸Mewö aka iwiŋangöra kewö jiyök: “Iwini, mewö kude aknöŋ.
Morö kiaŋjön nahöni mutukŋi akza. Miaŋgöra börögi öljən mönü yaŋgö
nöröpŋe alnöŋ.”

¹⁹Mewö jiyökmö, iwiŋan mi akŋamgö qetala Josef kewö jii mörök:
“Nahöni, mi ölop mötzal. Nöŋjön mi mötzal. Manasenöŋ mewöyök
qetbuŋjaŋambuk aiga yaŋgö gwölönarökurupŋan mewöyök ahumsehip
aka könagesö ketanji akŋemö, Efraimgö qetbuŋajan mönü Manasegören
qetbuŋa ongita ahöma. Yaŋgö gwölönarökurupŋan mönü ahumsehip
ketanji aka könagesö kambuŋi kambuŋi gwötpuk aka malme.”

²⁰Mewö jii möriga silim miaŋgörenök kötuetküm etkiba kewö jiyök:
“Israel yeŋjön mönü etkō qetŋiri qeta könagesöŋini kötuetküm enjiba
kewö jime: Anutunöŋ mönü oyaenkoyaeŋ ak enjiga ejön Efraim aka
Manase ewö akje. “Mewö jiba Manase mi Efraimgö nembo bapŋe alök.

²¹ Israelnöŋ kötuetküm enjii teköiga Josefköra keu kewö jiyök:
“Mötnöŋ, nöŋjön kömumamgö akzalmö, Anutunöŋ embuk mal öngöma.
Yaŋjön mönü enguangiriga iwi asaurupŋini yeŋgö gölmenöŋ liliŋgöba
anme. ²² Miaŋgören anda sutŋine gölme mesiŋgetka nöŋjön göhö gölmegi
torqebe Sekem gölme kelökŋambuk mi gihizal. Nöŋjön kukundu gölme
mi Amor könagesö yembuk bim qeba nani timbi aka bimgö sou ketanji
miaŋjön yeŋgörenök meal. Josef gi darumunurupki yeŋgö bohonŋini
akzanangöra mi darumunurupki yeŋgöra qahöpmö, göhö buŋaya jim
teköbi ahöma. “Mewö.

Jeikobnöy nahönurupji kötuetküm eñgyiyök.

- 49** ¹Mianjöy andöye Jeikobnöy nahönurupji engoholi kagetka keu kewö jiyök: “Iñini mönö öröm tokogetka nöyön malmaljine könañgep denöwö asuhumawi, mianjöy kezapqetok keunji indela jibi mötme.
- 2 Jeikobkö nahönurupji, iñini mönö kaba tokoba iwijnini Israelgorej keu kezap ala mötket.
 - 3 O Ruben, göyön nani nahöni mutuknji akzan. Göyön nöyöö ösum-mumuni aka ambi membiga ösumnangö öljö mutuknji asuhunöy. Qetbuñagahö aködamunji aka kukösumnji mianjöy mönö munurupki yengorej enjongitzta.
 - 4 Luhutnöy köwet siri kunduriga kalöpmalöp anda kamakzawi, göhö urugan mönö mianjöy dop wahöri kalöpköba laj anda kamakzan. Göyön iwigi nöyöö ahöahö dumne öngöba qömböyne qeba anömnambuk ahönönga dum mianjöy mönö angojöraknjambuk aka tölohoyök. Mianjöra göhö qetbuñagahö aködamunjan mönö munurupki qahö toroqeba enjongojita ahöma.
 - 5 Simeon aka Liwai yetkön darumuna akzahot. Yetkö timbi liñip nupñiran mönö kegwek kahasililij kondorakza.
 - 6 Yetkön irimsesewöl qakje azi enjuyohot kömugetka öne töhön sihimjañgöra bulmakau aziji miengö köna börö yuaijnini laj engum yandiyohotka poriq aket. Mianjöra yetkön keu goro jöhömakzahori, nöyön miambuk urumohot qahö ahakzal. Totoko almahori, nöyön mianjörej yetpuk qahö toroqeba tatmam.
 - 7 Urukazikñiran könöpñjambuk akzawañgöra i jim quesuahöm etkizal. Urusingokñiran kanjamñambuk akzawañgöra i jim jörahöm etkizal. Nöyön könagesöñiri köndeñ engibiga yeñjon Jeikobkö gölme dop köla anme. Nöyön mendeñ engibiga yeñjon Israel sutñine laj lalöpköba malme.
 - 8 O Juda, göhö darumunurupkan gi möpöseim gihiba malme. Göhö börögan mönö kerökurupki yeñgö imbi jölyjine tatma. Iwigahö nahönurupji yeñjon mönö göhöra geba simin köla malme.
 - 9 ^cO Juda, göyön laion gwaböñi ewö maljan.

^c 49.9 Jañ 24.9; Ind 5.5

- O nahöni, gi böröjaŋ suhuba sömbup qem nemala mianjörenjök
liliŋgöba kazan.
- Yaŋjön laion ewö sileŋi al kötöteiba laion ambiŋi ewö eta köla
ahömakza.
- Körekjan i suahö aka utuba möndöbingö keŋgötjini mörakze.
- 10 Kukosumgö aiwesökji mi kunjan Juda yeŋgö böröjineyök qahö
eŋguanjgitma.
- Azi kembugö öröpjyan könaŋi sutŋire kiniga kunjan mi qahö
qeköma.
- Nanji aka gwölönarökurupjan jakömbuak dumje tata mal
öŋgögetka könaŋgep kunöŋ asuhuiga könagesö kambuŋi
kambuŋi yeŋjön yaŋgö jitni tem köla malme.
- 11 Yaŋjön doŋkiŋi wain ip kembaje jöhöi kinma.
Doŋkiŋi moröni mi wain kösö sutŋire gwaröhöiga ahöma.
Yaŋjön oponi mi wain oŋan saŋgoŋma.
Malukuŋi mi wain kötjanjögö sepje kusahöla közöhölmä.
- 12 Wain o neiga jeŋan wain oŋi ewö pisihiba inŋaj kölma.
Juzu oŋi neiga jitŋan juzu oŋi ewö tuarima.
- 13 Zebulun könagesö yeŋjön köwet jitne malme.
Yeŋgö gölmenöŋi waŋgeŋi waŋgeŋi surumakŋe.
Gölmeŋinaŋgö jaböŋi mianjön mönö Saidon taonöŋ göröken anda
ahöma.
- 14 Isakar mi doŋki sihitŋi kotkotŋi miangö dop akza.
Doŋki qakŋe dum tatatkö gösöŋi yahöt mietkö sutŋire al kötöteiba
lokoliba söloŋda ahömakza.
- 15 Lokoliba söloŋda luhut memba ahöiga dum miriŋi mi ölop dop
köliga gölmeŋan sihim kötökŋi akŋa.
Mi eka andöŋi yuai lömbötŋi aŋgumamgöra sipköba geiga
tosatŋan welenqeqe nup memapköra kuŋguba jöhöm
wangime.
- 16 Tosatŋan Dangö könagesöurupŋi mulumgöm eŋgigetka Dan yaŋjön
mönö awörök aka keu diŋdiŋaŋgöra bim qeba malma.
Dan kambu yeŋjön Israelgö kambu tosatŋi i ewö aka malme.
- 17 Dan yaŋjön qatö mokoleŋ ewö könänöŋi ahöba hosgö gwakötje
yöhöiga töwöratiba giliga qakŋe tatmawarjön mönö tala
andöändö gölmenöŋi gema.
- 18 O Kembu, göŋjön ni kösö gwarönöhök meköba aŋgön köl
ningimangöra uba mambörakzal.
- 19 Kegwek kahasililŋi kambu yeŋjön Gad könagesö eŋgum ohoba
malmemö,
Gad yeŋjön mönö meleŋda könanjine eŋguatangöba nanjini eŋgum
ohoba malme.

- 20 Asergö gölmenöñ nene möriam gwötpuk asuhumakja.
 Kiñ yeñön nene nahömjinambuk nemakzei,
 yañön mönö nene mewöñi mi gölmeje kömöt sehiba miajön
 tosatji bauköm engiba malma.
- 21 Teunöñ sihimjajgö dop ösumjan laj lalöpkömkazawi,
 Naftalinöñ mönö miangö dop aka morörupnji
 engeksihimjinambuk engömomba malma.
- 22 Wain ip o jeñañgö kösutje kömötketka kötñi gwötpuk kuñguba
 böröñi giliga anda sel qösököba yaigep anakzawi,
 Josefñöñ mönö miajgö dop akza.
- 23 Yañgö kerökurupjan timbi jaugemjini memba urukönöp qakje
 Josefkö kambu mi enguatañgöba engeriba engum ohoba malme.
- 24 Mewö malmemö, Jeikobkö bemju Anutu kukösumjanambuk yañgö
 böröjan mönö mem köhöim wanjiiga
 yañön timbi töhotñi qahö mosöta börö sihitñi kakñi qahö qeiga
 malma.
- Anutu yañön mönö urugö lama galömjı aka Israelgö aنجönkölköl
 Tonj akza.
- 25 Iwigahö Anutujan mönö bauköm gihiba malma.
 Bem kukösum pakpakö Topjan mönö kewö kötuetköm gihiiga malman:
 Kiegö kötümötuetjan mönö könakembayök göhöreñ eriga gölme
 dutji emuyañgö ojan göhöreñ koriga nahönbörat aka
 sömbup gwötpuk miwikjaim engiba malman.
- 26 Kunduñi kunduñi mieñgö kötümötuetjan nalöñi nalöñi ambazip
 dop kól engii mala kotket.
 Kunduñañgö sörökje yambu dop nene nupñini memba malgetka
 nene möriam asuhui mala kotketmö,
 göhö iwigahö kötümötuetjan mönö mi pakpak oñgitza.
 Kötümötuet mieñön mönö Josefkö nöröp qakje öñgöme.
 Darumun sutjine pom jembon tök-kutukutuñi akzawangö²⁸
 malmalje mi pakpak mönö ahöm öñgöme.
- 27 Benjamin mi kiam kalji ewö akza.
 Söjan dop böröjan suhuba sömbup enguba nem gwahöt engimakza.
 Silimnöñ yuai kiom qemakzawi, mi sungem dop mendeñmakza.
 "Mewö.
- 28 Israelgö kambu pakpak jañgöñini 12 mi mewö. Iwiñinan kötuetköm
 engiba keu mewö mewö jiiga mötket. Kötümötuetjan murutñi murutñi
 mi nanjöök nanjöök mendeñda körek kötuetköm engiyök. Mewö.

Jeikobnöñ kömuyök.

29 Kötuetköm engiba kinda keu kewö jim kutum engiyök: "Anutunöñ
 mönö noañgiri nöñön isik alaurupnan kömugeri, yembuk toroqemamgö

akzal. Nöngö qamöttni mi mönö iwiurupni yeñgö qöhörögine bajet Hit azi Efrongö gölme köröje ahözawi, miañgören löm köl niñgime. ³⁰^dBajet mi Keinan gölmenöj Makpela gölme köröje Mamre kösutje ahöza. Abrahamnöj gölme köröji bajetjambuk mi isikninañgö qaksiriñi ahömapkora Hit azi qetji Efron yañgörenjök söñgöröji meyök.

³¹ Abraham aka anömjni Sara mi bajet miañgören löm köl etkiget. Mewöyök Aisak aka anömjni Rebeka mi miañgören löm köl etkiget. Nöñjön toroqeba Lea miañgören löm köl wañgial. ³² Abrahamnöj gölme köröji bajetjambuk mi mutuk Hit yeñgörenjök bohonji meiga ahöza.” ³³ Jeikobnöj nahönurupji keu mewö jim kutum enigm teköba könayahötji öroi ahöahö dumnnöj öñgöiga nörj qeba kömuiga Anutunöj wañgiri isik alaurupji yeñgören toroqeyök. Mewö.

Jeikob löm kölgét.

50 ¹Jeikobnöj kömuiga Josefnöj luhuba iwiñi kepölaköm wañgiba lipköba anda imbiñi gili geiga numbuñi yöhötim neyök. ² Mianjö andöje Josefnöj doktaurupji jímkutukutuñañgö bapje malgeri, mi iwiñañgö qamöttni sile mem köhököhöi kelöknöj mirimegöra jim kutum engiyök. Jim kutum engiiga yeñjön Israelgö qamöttni mewö ak wañgiget. ³ Nup mi memba malgetka wehön 40 jömuk teköyök. Qamöttnini kelöknöj mirizema, miañgö nupnji mi nalö köröpnji mewö memba maljema. Ijipt könagesö yeñjön Jeikobkora wehön 70:gö dop jingeñ köla sahöta malget.

⁴ Sahöta jingeñ köla wösöbirik malgerangö nalöñi miañjön teköiga Josefnöj Farao kinjö jakömbuak mire nup memba malgeri, yeñgöra keu kewö jiyök: “Nöñjön enjö jejine ak-kömükömu miwikñajal ewö, iñini mönö nöñgö jitne memba Farao kinjöra keu kewö jigetka mötma: ⁵ ^eIwinan jebuk mala keu kewö jöhöba jöjöpañ keunöj jim köhöimamgöra jim kutum ningiyök: ‘Nöñjön kömumamgö akzal. Ni nanañgöra köt köteñ Keinan gölmenöj esibi kinjawi, nöñgö qamöttni mi mönö miañgören anda löm kölman.’ Mianjöra ölop merak jinöñga nöñjön miañgören anda iwiñañgö qamöttni löm kölagun kunbuk liliñgöba kamam.”

⁶ Mewö jii jigetka Farao kinjöñi mi möta kewö jiyök, “Gi iwigahöra keu jöhöba jöjöpañ keunöj jim köhöinöñi, miañgö dop ölop anda iwigahö qamöttni löm kölman.”

⁷ Mewö jiiga Josefnöj iwiñañgö qamöttni löm kölmamgöra öñgöyök. Farao kinjö jembonurupji qetbuñajinambuk pakpak, jakömbuak miriñañgö aka Ijipt kantrigö jitñe memeurupji qetbuñajinambuk mi körek yambuk mohotje anget. ⁸ Josefkö mirigö saiwaurupji körek pakpak, yañgö darumunurupji aka iwiñañgö könagesöürupji yeñjön mewöyök mohotje anget. Anöm-moröürupjnini, lama, meme aka

^d 49.30 Jen 23.3-20; 31 Jen 25.9-10; 35.29; 33 Apo 7.15 ^e 50.5 Jen 47.29-31

bulmakau kambuji kambuji miyök mönö eŋgōmosötketka Gosen gölmenöŋ tatket. ⁹Hosgö kareŋi kareŋi aka azi hos qaknjine tatkeri, mi mewöyök anget. Mewö mindiriba kambu keta bölokŋi anget.

¹⁰Anda mala Jordan o kutuba likepnej toroqeba anda Atad mire wit padigö öljı aka kambönjı mendeŋda kewötkeri, miri gölme miangören aŋgota köhöikŋjanök jingej köla silata sahöt böliba malget. Josefnöŋ iwiŋaŋgöra wehön 7:gö dop jingej köla sahota malök. ¹¹Atad mire jingej köla sahötketka gölme toŋi Keinan könagesö yejön mi eka möta kewö jiget, “Ijipt yejön jingej sahötkö areŋi öngöŋgöŋi alje. “Mewö jigetka miri gölme miangö qetŋi mi könahiba Abel Mizraim^f qetket. Mi Jordan ogö wehön kotkotje ahöza.

¹²Jeikobnöŋ nahönurupnji jim kutum eŋgiyöhi, yejön miangö dop mewö ak waŋgiget. ¹³^gYejön qamötŋi aŋguba Keinan gölmenöŋ anda Mamre kösutŋe Makpela gölme köröŋe baŋet ahözawi, miangören anda löm kölget. Abrahamnöŋ mutuhök gölme köröŋi baŋetŋambuk mi qaksirijini ahömapköra Hit azi Efron yaŋgörenjök söŋgöröŋi meyök. ¹⁴Josefnöŋ iwiŋaŋgö qamötŋi löm köli teköiga nanŋi, darumunurupnji aka tosatŋi pakpak yambuk iwiŋaŋgö qamötŋi löm kölbingö angeri, mienjön kunbuk Ijipt gölmenöŋ liliŋgöba kaget. Mewö.

Josefnöŋ likepnej qahö meleŋmamgö kunbuk jiyök.

¹⁵Josefkö darumunurupŋan iwiŋinan kömuiga mi eka tata kewö mötmöriba jiget: “Josefköra silik bölöŋi pakpak ak waŋgiini, yaŋön miangöra urukondum möt neŋgiba nalö kewöŋe könahiba likepnej meleŋ neŋgibapuk.” ¹⁶Mewö jiba Josefkorä keu jit kewö algetka anök, “Iwigan kömumamgö aka neŋgöra keu kewö jim kutuyök: ¹⁷Iŋini mönö Josefkorä keu kewö jigetka mötma: Darumunurupkan silik bölöŋi aka ayuhum gihibingö akeri, görön mönö yeŋgö siŋgisöndokŋini aka kahasililiŋini mi mosötman. Miangöra görön ölöt iwigahö Anutuŋangö welenqeqeureupni neŋgö siŋgisöndoknini mosötman. “Yejön keu jit mi algetka Josefkorę kaiga möta mönö qeta sahörök.

¹⁸Miangö andöŋe Josefkorä darumunurupŋan nanŋinak kaba gölmenöŋ tala wösöŋe sipköba eta kewö jiget: “Mötnöŋ, nini göhö welenqeqeureupki omaŋi akzin.”

¹⁹Mewö jigetmö, Josefnöŋ meleŋda kewö jiyök: “Mönö keŋgötŋini kude mötme. Nönjön Anutugö salupŋe qahö kinjal. ²⁰Ölŋa, ejön silik bölöŋan ayuhum niŋgibingöra kapaŋ köla aketmö, Anutunöŋ mi möŋaiiga salupŋe yuai ölötŋi asuhumapköra kapaŋ köla ahök. Mewö aka kondota kungum niŋgiiga könagesö gwötpuk eŋgö malmalŋini jöhöbiga miangö öljan nalö kewöŋe aukŋe asuhuiga ek kutuzin. ²¹Miangöra mönö keŋgötŋini kude

^f 50.11 Abel Jinggaŋ sahötkö areŋi. Mizraim Ijipt. Hibru keu mewö. ^g 50.13 Apo 7.16

mötket. Nöñön mönö nanñini aka anöm-moröruppjini eñgö malmalnjini körek nañgom eñgiba malmam. “Mewö jiba bölönjamnjinañgö likepñji qahö meleñmamgö kunbuk jim köhöiba guñböjönjöñ ak eñgiyök. Mewö.

Josefnöñ kömuyök.

²² Josefñoñ iwiñañgö könagesöuruppi yembuk toroqeba Ijipt gölmenöñ malget. Josefñoñ mal öñgöiga yambuñi 110 aiga kömuyök. ²³ Josefñoñ isi amböüruppi Efraimgoerenjök asuhugetka mi eñgehök. Mewöyök Manasegö nahönñi Makir yañgö nahönböraturuppi asuhugetka Josefkö tambuje al eñgigetka dohongöm eñgiyök.

²⁴ Miangö andöje Josefñoñ darumunuruppi yeñgöra keu kewö jii mötket, “Nöñön kömumamgö akzalmö, Anutunöñ mönö köyan kól engiiga malme. Yañon ijini gölme kiangörenjök eñguangita gölme Abraham, Aisak aka Jeikob yeñgö buñajina akñapkóra jim teköba jöjöpañ keunöñ jim köhöiyöhi, mönö miangören anda malme.”

²⁵ ^hMewö jii mötketka Israelgö nahönurupjan keu jim jöhöba jöjöpañ keunöñ kewö jim köhöimegorä jim kutum eñgiyök: “Anutunöñ köyan kól eñgii malgetka nöñön kömumbiga nöñgö sihitni mi mönö gölme kiangörenjök anguba Keinan gölmenöñ anme.” ²⁶ Mewö jiba yambuñi 110 aiga kömuyök. Kömuiga Ijipt miangören qamötñi mi sile mem köhököhögö kelökjan miriba qamöt bokisnöñ algetka ahöyök. Mewö.

^h 50.25 Eks 13.19; Jos 24.32; Hib 11.22